

Z

Za. K obrátům ‚chodit za někým‘, jiti za někým ve spojení s Bohem nebo božstvem [Sd 2,12; 1Kr 18,21; Jr 11,10; 13,10; 16,11], zvláště však s Ježíšem Kristem viz heslo *Následovat.

Zaanan, krajina anebo snad posvátný dub v Z., označující podle jedné krajiny, poblíž které Heber Cinejský měl svůj stan, když se tam uchýlil Zizara [Sd 4,11]. Pak by bylo totožné se *Sananim nedaleko Kádes Neftalimova, sev. od Sáfet a záp. od jezera Meromského [Joz 19, 33]. Jiní se domnívají, že Z. je totožné se *Se-nan [Joz 15,37] někde v rovině Šefela u Středozemního moře.

Zabad. 1. Potomek Efraimův z rodiny Sulech [1Pa 7,21].

2. Muž z pokolení Judova, z domu Jerachmeelova [1Pa 1,25], syn *Sesanovy dcery a egyptského otroka Jarcha. Je jmenován mezi Davidovými udatnými rytíři [1Pa 11,41].

3. Syn Ammonitky Simaty [2Pa 24,26]. Podle 2Kr 12,21 jeho jméno znělo Jozachar. Je spolu s Jozabadem, synem Moábky Simrity, jmenován jako služebník královský [snad šlo o důstojníky královské stráže] a přední podněcovatel vražedného spiknutí proti králi Joasovi. Byli oba popraveni synem Joasovým Amaziášem, ale podle zákona Mojžíšova [Dt 24,16] jejich děti bylo ušetřeno.

4. Tři muži stejného jména, ale z různých rodin [Zattu, Ezd 10,27; Ghassum, Ezd 10,33; Nébo, Ezd 10,43], kteří na Ezdrášovu výzvu zapudili pohanské manželky. Č.

Zabachtani [Mt 27,46; Mk 15,34]. *Elói.

Zabbai, syn Bebaiův [Ezd 10,28], jeden z těch, kdo zapudili manželky cizozemky, otec Bárucha, jednoho z pomocníků Nehemiášových při opravě jerusalemské zdi [Neh 3,20]. Č.

Zabbud, syn Bigvaiův, navrátilce ze za jetí babylonského [Ezd 8,14]. Č.

Zabdi. 1. Děd Achaná z rodu Záre z pokolení Judova [Joz 7,1].

2. Benjaminovec, syn Simeův [1Pa 8,19].

3. Davidův správce výnosů vinic a vinných sklepů [1Pa 27,27]. Je nazýván Simfejský, aniž lze lokalizovat jeho rodiště.

4. Syn Azafa v rodokmenu levity Maťaniáše [Ezd 11,17], nazývaný v 1Pa 9,15 Zichri. Č.

Zabdiel. 1. Otec Jasobama, důstojníka Davidovy osobní stráže [1Pa 27,2]. 2. Syn Gedolimův, dozorce nad 128 muži, příslušujícími v chrámě [1Pa 11,14]. Č.

Zabíti. K Ex 20,13 sr. Gn 9,6 [Ex 21,12] a zvl. Mt 5,21n, kde Ježíš odsuzuje nikoli teprve provedený čin, nýbrž i smýšlení, jež by mohlo vést k zabítí a je v podstatě kořenem vraždy.

Zablesknouti se, zazářit [2K 4,6].

Zabradla, stč. = zábradlí [Dt 22,8, snad také v 1Kr 10,12, nejde-li tu o podpěrky].

Zabřísti, stč. = sejít s brodu, obrazně: sejít na scestí, zaplést se, poklesnout, u Iz 31,6 odpaďnout [sr. Oz 9,9].

Zábud, syn Nátanův, jeden z předních rádců Šalomounových [1Kr 4,5]. Č.

Zabulon [= bydlíště, osídlení, vyvýšené místo]. 1. Desátý syn Jákobův a šestý syn Lie [Gn 30,19n], který se svým otcem sestoupil do Egypta [Ex 1,3], Měl tři syny: Sareda, Elona a Jafelele [Gn 46,14]. V Gn 49,13 je označen jako ten, jenž sídlí na mořském břehu a v přístavu poblíž Sidonu. Avšak přidělené území pokolení Z-ovu bylo odděleno od Středozemního moře přidělem Asserovým a od Moře Galilejského přiděly Izacharovým a Neftalimovými [Joz 19,10nn. 27,34].

2. Pokolení Z-ovo bylo rozděleno na tři čeledi [Nu 26,26n]. Z náčelníků pokolení jsou jmenováni na počátku putování pouští Eliab, syn Helonův [Nu 1,9; 10,16], později Elizafan, syn Farnachův [Nu 34,25]. Zástupcem pokolení při výzvědném průzkumu zaslíbené země byl Gaddehel, syn Sodiův [Nu 13,10]. Při prvním sčítání mělo toto pokolení 57.400 bojovníků [Nu 1,30n], při druhém 60.500 [Nu 26,27]. Z. bylo jedno ze šesti pokolení, stojících na hoře Hébal a pronásajících zločecí proti přestupníkům Zákona. [Dt 27,13, sr. Joz 8, 32nn]. Mojžíš před svým odchodem na horu Nébo, předpovídal Z-ovi šťastný prospěch [Dt 33,18n]. Území, jež mu bylo přiděleno, bylo úrodné, neboť zabíralo nejen část hornaté Galileje, ale i sz cíp roviny Jezreel. Pokolení mělo význačnou úlohu v boji se Zizarou. [Sd 4,6-10; 5,14,18] a s Madiánci [Sd 6,35]. ‚Písaři‘ [Karafiát ‚držící berlu písařova‘], o nichž se zmiňuje Debora, mohou být ti, kteří shromažďovali a sepisovali vojsko [sr. 2Kr 25,19], anebo vojevůdci [‚berla písařova‘]. Soudce Elon pocházel z tohoto pokolení [Sd 12,12]. Později slyšíme o 50.000 z-ských bojovnících, kteří odešli za Davidem do Hebronu, aby jej prohlásili spolu s jinými pokoleními za krále [1Pa 12,33,40]. Za vlády Davidovy byl správcem kmene Izmaiáš, syn Abdiášův [1Pa 27,19]. Území Z-ovo nesmírně trpělo vojenskými taženými assyrských králů, ale Izaiáš mu prorokoval mimořádné požehnání v době mesiášské [Iz 9,1n; Mt 4,12-16]. Někteří příslušníci Z-ova pokolení přišli na pozvání krále Eze-chiáše k slavnosti velikonoční do Jerusalema [2Pa 30,1 On. 18]. Ve vidění Ezechielově má Z. jednu z bran Jerusalema [Ez 48,33]. Zj 7,8 prohlašuje, že z pokolení Z. je mezi pozname-

nanými vyvolenými 12.000 právě tak jako z ostatních pokolení.

Začátek, počátek [Gn 11,6; 2S 21,10]. V Z 119,130 jde o výklad, otevření smyslu. Karafiát: » Výklad slov tvých osvěcuje«. Rovněž Pís 7,12 překládá Karafiát přílehavěji: »Pohledíme, kvete-li vinný květ, [již-li] se otevřel květ«.

Zadek, [2S 10,4; Iz 20,4]. V Dt 28,27; 1S 5,6,12; 6,4 jde o nežitý na příslušné části těla, zvláště na genitáliích. Karafiát hebr. *šet* ve 2S 10,4; 1Pa 19,4; Iz 20,4 překládá proto výrazem rozkrok.

Zadělání, těsto [1K 5,7].

Zadržetí, zadržeti, zadržovati. ‚Z-í soudu‘ [Kaz 5,8] = olupování o možnost soudu, znemožnění soudu. Ve smyslu nepřestávat, nešetřit u Iz 58,1. Poněkud nejasný je král. překlad Iz 63,15. Jde o modlitbu, v níž se věřící dovolávají horlivosti, síly, milosrdenství a slitování Božích, o nichž se domnívá, že Bůh je v sobě zadržel, že sám sobě způsobil násilí, aby se nemusel ukázat milosrdným [sr. Iz 42,14; 64,11]. Je možný také překlad: »Množství milosrdenství tvých a slitování tvých bude vůči mně uzavřeno.«

‚Z-ti hřichy‘ u J 20,23 znamená v protikladu k odpuštění ponechání v hříchu. R 1,18 překládá Žilka: »Boží hněv s nebe se zřejmě projevuje proti... nespravedlnosti lidí, kteří nespravedlností překážejí pravdě« [Hejčl: »Potlačují pravdu«].

Zafír, zafirový, nč. safír. Drahokam modré barvy, průsvitný až průhledný. Jeho barva je barvou jižního nebe [Ex 24,10; Ez 1,26; 10,1]. Safír je jedna odrůda kysličníku hlinitého; druhou odrůdou je korund, známý smírek, třetí rubín, drahokam zářivě červené barvy. Modrá barva safíru je způsobena příměsí železa a titanu. Tvrdostí je safír hned za dementem. Ve starověku byly safíry získávány z Indie a Etiopie [dnešní Habeše]. Dnes jsou největší naleziště na Ceyloně, v Brazílii a v Austrálii. Safír byl prostřední, druhý kámen druhé řady drahokamů na *náprsníku nejvyššího kněze [Ex 28,18; 39,11]. Byl velmi ceněn již ve starověku [Jb 28,16; Ez 28,13]. Základy zdí nebeského Jerusalema [Z] 21,19, sr. Iz 54,11 tvoří safír jako druhý drahokam. Přesto však, že dnešní název safír je shodný s řec. *sapfeiros*, domnívají se někteří vykladači, že je míněn t. z v. *lapis lazuli*, polodrahokam lazurit, barvy čistě modré, jehož se odedávna používalo k výrobě přirozeného ultramarínu, skvělé modré barvy. Tomu by nasvědčoval i popis římského dějepisce Plinia, který o safíru vykládá: »Třpytí se zlatými skvrnami, je někdy azurové barvy, zřídka purpurové. Nejlepší přichází z Médie. Není nikdy průhledný a nehodí se dobře k rytí, protože je promíšen tvrdými krystalickými částicemi«. Tento popis se dobře hodí na lazurit, zrnitý, obsahující kousky pyritu a průhledný jen na hranách. Ale bibl. podání před pokládá kámen čistý, průsvitný, schopný rytí a drahý. Nejspíše přece jen šlo o pravý safír v řadě ostatních užitých drahokamů. G.

Začátek-Zahnutí [1265]

Zafira [řec. Sapfeiré, buď od *sapfeiros* = safír, anebo z aramejštiny = krásná]. Manželka Ananiáše, jeho spoluvinnice ve lži proti Duchu sv. a spoluúčastnice trestu smrti po napomenutí a odsouzení jejich skutku ap. Petrem [Sk 5,1-11]. C.

Zahaleč, povaleč [Př 12,11; 28,19; Sd li, 3; sr. Př 24,33n].

Zahálet. Žilka překládá 2K 12,13: »V čem jste byli zkráceni v prospěch jiných církví? Leda tím, že jsem já sám vám nepřipadl na obtíž« [sr. 1K 9,12].

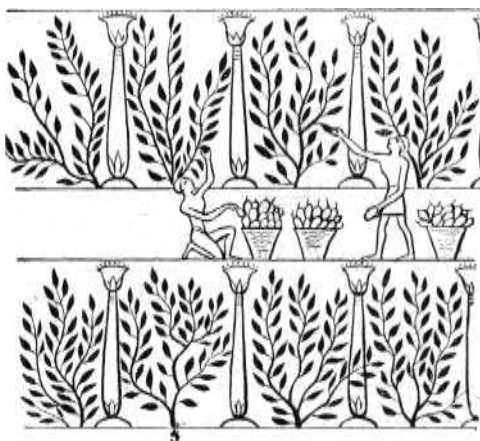
Zahálevý = líný [1Tm 5,13].

Zaham [= hnusný, odporný], syn Roboáma [2Pa 11,19] a jeho manželky Abichail z rodu Izai.

Zahanben, -í, zahanbiti (se), zahanbovat. *Hanba. *Hanění. *Pohanění. *Potupa. *Stydět se. *Utrhat.

Zahladiti, zahlazovati. *Vyhladit. *Hynout. *Vyprázdnit. Ve smyslu učinit neplatným, neúčinným, odsoudit k nečinnosti [řecky *katargein*] v 1K 1,28, kde Pavel poukazuje na to, že Boží vyvolení při uskutečňování spásy pomíjí a vyřazuje z provozu to, co jest a platí v očích Řeků za něco významného [moudrost, vzdělanost, urozenost], a tvoří něco docela nového svou spasitelnou mocí [sr. R 4,17]. Podobně vyřadil [Kral. ‚vyprázdnil‘] Bůh z provozu »Zákon příkazů s nařízeními« [Ef 2,15] a jednou zbaví účinnosti i posledního nepřitele, smrt [1K 15,26], jež ovšem spolu se svým vládcem, ďáblem, byla zbavena své osudové moci nad věřícími už smrtí a zmrtvýchvstáním Ježíše Krista [2Tm 1,10; Žd 2,14]. Ve smyslu být odstraněn, vzat [ze země] ve Sk 8,33 [Iz 53,8; 21,36; 22,22].

Zahnutí, často ve smyslu vypovědět do vyhnanství [Dt 30,4; Neh 1,9; Iz 11,12; 27,13;



Ovocná zahrada v Egypte (podle Wilkinsona). Otroci sbírají hrozny (fíky?). Sloupy bud nesou ohradní zeď nebo podpirají zahradní loubí.

[1266] Zahnojiti-Zahynouti

Jr 30,17; Mi 4,6 a j.], zavrhnout, zamítnout [Ž 44,10] a pod.

Zahnojiti (se), stč. = podebrat [se], zhnisat, o ranách [Ž 38,6; Iz 1,6].

Záhon, brázda [Jb 31,38; Ž 65,11; Oz 10,4; 12,11 aj.].

Zahrada. První z., o níž čteme v bibli, je z. Boží, *Eden [*Ráj], kterou Bůh vzdělal pro Adama a Evu [Gn 2,8-3,24]; Ez 28,13; 31, 8n; 36,35; Jl 2,3]. Také o kraji kolem Sodomy a Gomory se praví, že byl jako z. Hospodinova [Gn 13,10]. V Egyptě byly z-y uměle zavodňovány otrockou prací [Dt 11,10] přímo z Nilu vahadly a putnami anebo ze studní pomocí šlapacích kol. I v Palestině bylo známo umělé zavodňování z-d [Kaz 2,5n; Iz 58,11; Jr 31,12], v nichž byly pěstovány zelenina [1Kr 21,2, sr. L 13,19], různé květiny [Pís 5,1; 6,1n] a ovocné stromy [Jr 29,5,28; Am 9,14]. Královské z-y byly v Jerusalemě [2Kr 25,4, sr. Kaz 2,5; Pís 6,10], v Susan [Est 1,5] a j. Bývaly oploceny nebo obehnaný zdi [Pís 4,12; Iz 5, 2.5] a někdy i hlídány [Iz 1,8]. Čteme také o modlářském kultu v z-ách [Iz 1,29; 65,3; 66,17; sr. 2Kr 16,4]. Někdy se v z-ách i pohřbívalo [J 19,41]. *Getsemane.

Zahrdlitá nádoba, zakončená úzkým hrdlem [Jr 19,1].

Zahrnouti, zahrnovati, připojit, spojovat [Ž 26,9], odvlékat, zachvacovat [Ž 28,3], zabrat [L 5,6].

Zahřítí (se), nč. zahřát [se], na př. 2Kr 4,34; Jb 31,20; Kaz 4,11 aj.

Záhube. V 1K 10,10 [sr. Nu 14,2nn; 16, 41nn] má Pavel na mysli sz a rabínskou představu o andělu zhoubci [Ex 12,23; 1Pa 21, 12.15], hebr. *mašchit*; šlo původně o zosobnění Božího trestajícího hněvu, pak o anděla, patřícího do řady služebných duchů, zařazeného

konečně mezi anděly satanovy [sr. 1K 5,5; 2K 12,7; Žd 11,28].

Zahubeni, záhuba, zkáza, smrt. V 1Te 5,3 se praví o lidech, kteří nebdi tak, aby mohli kdykoli očekávat příchod Kristův, že na ně znenadání přikvapí záhuba [sr. Mt 24,27; L 12,39n; 17,26n; 2Pt 3,6n]. K 1K 5,5 viz heslo-*Vydán, vydat.

Zahubiti, usmrtil [Gn 37,18; Ž 34,22; 37,32; Mt 2,13; Mk 3,6 a j.], ničit [Jb 5,2 a j.] a pod.

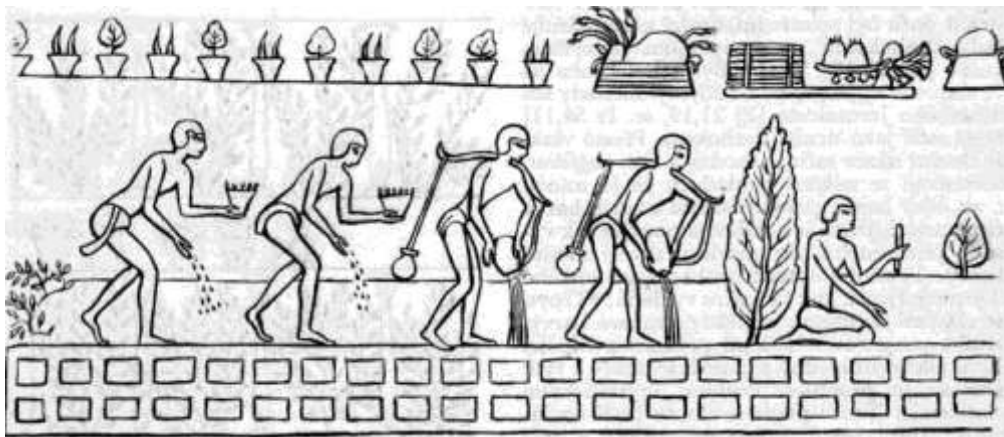
Zahustiti se jako keř = vypouštět ratolesti jako keř [Jb 14,9, sr. 29,19].

Zahvzdnouti. U Iz 5,26 je řeč o Hospodinu, který podoběn včelaři lákajícímu jemným pískáním [*Septat] roj *včel k usazení [viz Za 10,8], přivolá daleký bojovný národ, aby byl nástrojem jeho pomsty nad Izraelem.

Zahynouti. Zahynutí. *Hynout *Zahu-bení. Ve SZ-ě jde o několik různých výrazů, nejčastěji 'abad, jež možno překládat slovesy zabloudit [o ovcích, na př. Ez 34,4.16, srov. Ž 119,176], ztratit se [Lv 26,38; Iz 29,14], zaniknout [Ž 1,6; 9,7.19; 112,10; Pí 3,18], být zničen, přijít o život [Jb 4,7; Ž 37,20; 68,3; Iz 41,11; Jr 10,15; Ez 26,17] a pod.

V NZ-ě vedle míst, o nichž bylo pojednáno-v heslech *Hynout, *Zahubeni, jsou nejdůležitější ta, v nichž jde o překlad řeckého *apollyein*, -ynai [= zahubit, promrhat, na př.. život Mk 8,35; být ztracen]. L 15,4.6.24.32 navazuje na sz obrazy o zbloudivších ovčích [Ž 119,176; Ez 34,4.16], jež se vzdálily ze svého ovčince, a tak je nemůže čekat nic než zkáza [sr. Mt 10,6; 15,24]. Syn člověka přišel, aby hledal a zachránil to, co se ztratilo, zaběhlo [L 19,10]. Vůli jeho Otce jest, aby neztratil nikoho z těch, které mu dal Otec [J 6,39; 17,12; 18,9].

Nz *apóleia*, překládané obvykle výrazy ,z-utí, ztracení', navazuje na některých mís-



Egyptská zelinářská zahrada (nástená malba z hrobu v Thébách). Dole ochranná zeď, uprostřed setí, zalévání a sázení, nahoře rostlinky v květináčích a koše se zeleninou, způsob zahradnictví se nezměnil za tisíciletí.

tech na představu o podsvětí a smrti. Jb 26,6; Př 27,20 klade vedle sebe propast [*s'ól*, *Peklo] a zahynutí [**baddôn*], Jb 28,22 z-utí a smrt [sr. Jb 31,12], Ž 88,12 hrob a z-utí. Také Př 15,11 staví vedle sebe peklo a zatracení [**baddôn*], Zdá se, že u Jb 28,22 jsou z-utí a smrt už zosobněnými, podsvětými bytostmi [**Abaddon*, Zj 9,11]. Mluví-li NZ o z-utí, nemyslí na pouhý zánik fyzického života, nýbrž na opak toho, co znamená spása a věčný život, tedy na konečné ztroskotání člověka, jež nějak souvisí s peklem, odsouzením a hněvem Božím. Ježíš praví, že široká cesta vede k z-utí [Mt 7,13], t. j. k nikdy nekončícímu stavu smrti, plnému utrpení. Pavel ve F 1,28 vyzývá věřící k statečnosti, jež pro nepřátele bude objektivně vztyčeným znamením hrozícího zatracení [J. B. Souček, výklad F, str. 39n]. V tomto smyslu je chápat také F 3,19, kde se mluví o z-utí jako o konci těch, jejichž Bůh je břicho, sláva v hanebnostech a smýšlení přizemní. V tom všem se jeví nepřátelství ke kříži Kristovu. Podle Žd 10,39 vede k z-utí malomyslnost, skrývání, zbabělý ústup, odtahování, ochablost, kdežto víra vede k získání života [sr. Mt 10,39; L 21,19]. Podle 1Tm 6,9 touha po bohatství pohřizuje lidi v z-utí [řecky na tomto místě *olethros* = záhuba] a v zatracení [*apóleia*]. Rychlé z-utí uvádějí na sebe i bludaři podle 2Pt 2,1,3, a ovšem také apokalyptická *šelma ve Zj 17,8,11 jde na z-utí. Ap. Pavel v Ř. 9,22 staví proti sobě nádoby hněvu, připravené k z-utí, a nádoby milosrdenství, připravené k slávě. Užívá k tomu obrazu Boha jako svrchovaného nebeského hmčáře. Viz také heslo *Zatracení.

Zachariáš [= Hospodin pamatoval].

1. Čtrnáctý král severní říše izraelské, jímž vyhnula pátá dynastie izraelská, odvozuující svůj původ od Jehua. Byl synem Jeroboama II. a kraloval pouze šest měsíců [744—743 př. Kr]. Byl zabit při povstání Sallumem, synem Jábesovým [2Kr 14,29; 15,10; sr. 10,30].

2. Benjaminovec z rodiny Jehielovy z Gabaonu [1Pa 9,35,37], nazývaný v 1Pa 8,31 Zecher, což jest zkráceninou celého jména.

3. Levita z čeledi Kahatovy, nejstarší syn Meselemiášův, vrátný v době Davidově u stánku úmluvy [1Pa 9,21n; 26,2]. Podle 1Pa 26,14 byl opatrným rádcem.

4. Levita z druhého pořadí při chrámové službě, ustanovený od Davida ke hraní na loutnu při zpěvu vysokém [1Pa 15,18,20; 16,5]. Doprovázel truhlu úmluvy při slavnostním průvodu do Jerusalema.

5. Levita z čeledi Kahatovy, z domu Uzieleova. Byl synem Iziášovým [1Pa 24,25]. Žil za vlády Davidovy.

6. Kněz, který spolu s jinými doprovázel troubením přenášení truhly úmluvy z domu Obedomova do Jerusalema [1Pa 15,24].

7. Levita z čeledi Merariovy, čtvrtý syn Chosův [1Pa 26,10n], vrátný svatyně za doby Davidovy.

8. Otec Iddoa, který byl správcem nad po-

Zachariáš [1267]

lovci pokolení Manassesova [1Pa 27,21], žijící v době Davidově.

9. Levita, otec Jachaziele z doby Jozafatovy. Pocházel z potomků Asafových [2Pa 20,14].

10. Jeden z knížat judských, které Jozafat určil k vyučování lidu v zákoně Hospodinově [2Pa 17,7].

11. Čtvrtý syn krále Jozafata [2Pa 21,2].

12. Syn velekněze Joiady; žil v době království Joasova v Judstvu. Duch Boží jej ponukl, aby vytkl lidu jeho odpadlictví od Hospodina, jež nastalo po smrti veleknězově. Na rozkaz králův byl však ukamenován v nádvoří chrámovém [2Pa 24,20nn]. Všeobecně se má za to, že se na tohoto Z-e vztahuje výrok Ježíšův u L 11,51. Je nazýván u Mt 23,24 synem Barachiášovým. Je to snad poznámka okrajová, která později vnikla do textu.

13. Nějaký současník krále judského Uziasše [2Pa 26,5]. Praví se o něm, že rozuměl vidění Božím a radil králi.

14. Kníže z pokolení Rubenova v době assyrského zajetí [1Pa 5,7].

15. Syn Jeberechiášův [Iz 8,2]. Izaiáš si jej vzal za svědka, když napsal záhadný nápis o loupeživém nájezdu Assyřanů, jenž se uskutečnil v době jednoho roku.

16. Otec Abie, matky krále Ezechiáše [2Kr 18,1n].

17. Levita z potomků Azafových. Za panování Ezechiášova měl podíl na vyčištění chrámu od modlářství [2Pa 29,13].

18. Levita z čeledi Kahatovy [2Pa 34,12]. Dohlížel na práci při opravách chrámu za krále Joziáše.

19. Kníže v době panování Joziášova, který je připomínán mezi těmi, kdo věnovali k obětem velikonočním mnoho ze svých stád [2Pa 35,8]. Byl patrně sám knězem.

20. Judovec z rodiny Fáresovy [Neh 11,4], který bydlel v Jerusalemě po návratu ze zajetí.

21. Jiný Judovec z rodiny Silonovy [Neh 11,5].

22. Kněz, pocházející z domu Paschurova a z čeledi Alkiášovy [Neh 11,12].

23. Potomek Fárosův [Ezd 8,3]. Vrátil se z Babylona spolu s Ezdrášem.

24. Syn Bebaiův [Ezd 8,11]. Vrátil se ze zajetí s Ezdrášem.

25. Jeden z předáků lidu, jež vyslal Ezdráš ke knížeti Iddovi v Chasifia, aby zajistil dostatečný počet levitů a Netinejských pro navrátilce z Babylona [Ezd 8,16].

26. Jeden z těch, kteří stáli po boku Ezdrášově, když předčítal Zákon Boží [Neh 8,4]. Snad to byli kněží.

27. Syn Elamův, který zapudil svou pohanskou manželku na popud Ezdrášův [Ezd 10,26].

28. Levita, syn Jonatanův a potomek Azařův. Vedl oddíl hudebníků při posvěcení opravených zdí jerusalemských [Neh 12,35n].

29. Kněz -trubač při posvěcení zdí jerusalemských [Neh 12,41].

[1268] Zachariáš

30. Kněz z čeledi Iddovy za velekněze Joakima [Neh 12,16].

31. Otec Jana Křtitele. Byl knězem z třídy Abiášovy [L 1,5], prostřednictvím své manželky Alžběty příbuzným Marie, matky Ježíšovy [L 1,36]. Bydlil někde v hornaté krajině judské [L 1,39n]. Když třída Abiášova byla v Jerusalemě k vykonávání svých kněžských povinností, padl los na Zachariáše, aby položil zápal. Při tom se mu dostalo zjevení, že bude mít syna, který připraví cestu Mesiášovi [L 1, 13-17.68-75]. Na žádost o znamení, jež by potvrdilo tuto zvěst, Z. na čas oněměl [v. 18-22.62-64].

Zachariáš (prorocká kniha). - 1. Prorok a jeho doba. Zachariáš, syn Barachiáše, syna Iddo [1,1] pocházel z rodu kněžského. Je o něm zmínka v Ezd 5,1; 6, 14, a je patrně totožný s knězem z čeledi Iddo v Neh 12,16.

V uvedených místech v Ezd je uváděn jako syn Iddo, avšak výrazem „syn“ mohl být označen i vnuk nebo další potomek. Působení proroka Z. je přesně datováno: prvé proroctví v osmém měsíci druhého roku vlády krále perského Daria, t. j. na podzim r. 520 př. Kr. [1,1]; svá noční vidění měl 24. Šebatu [jedenáctého měsíce] téhož roku, t. j. začátkem r. 519 př. Kr. [1,7], dále prorokoval 4. dne měsíce Kislef [devátého] ve čtvrtém roce Dariově, t. j. koncem r. 518 př. Kr. [7,1]. Začal tedy působit o dva měsíce později než prorok Aggeus, avšak působil o dva roky déle než on [Ag 1,1; 2,10,20].

V této době se úsilí Jerusalemských a Judských soustřeďovalo na stavbu chrámu [1,16; 4,9; 6,12-15]. Světským představitelem společenství židovského byl Zorobábel z rodu Davidova, který byl Peršany ustanoven za místodržícího nebo správce v Jerusalemě. Zdá se však, že byl nějakým způsobem sesazen; ať tomu bylo jakkoli, je jisté, že nesplnil vysoké naděje, které prorok Zachariáš do jeho osoby a působení vkládal.

2. Kniha. Od proroka Z., působícího v VI. stol., pocházejí zřejmě jen kap. 1—8. Další části mají samostatné nadpisy: »Břímě slova Hospodinova...« [9,1], »Břímě slova Hospodinova příčinou Izraele« [12,1]. [Výraz »břímě« je sice odvozen od slovesa značícího »zvedat«, avšak je míněno pozvedání hlasu, tedy »výrok«]. I staré podání dosvědčuje, že kap. 9—14 nebyly považovány za součást proroctví Z-ova. Mt 27,9 uvádí citát Za 11,12-13 jako »povědění Jeremiáše proroka« [v Kralické bibli z r. 1613 a v jejích pozdějších přetiscích je »Jeremiáše« vypuštěno, ačkoliv všechny staré rukopisy i Kralická šestidílka je mají.] Poměrně brzo byla zjištěna obsahová i dobová odlišnost kap. 9-14 od vlastního proroctví

Z-ova v kap. 1-8. Někteří autoři nazývají kap. 9-14 »Deuterozachariáš«, t. j. »druhý Zachariáš«; není to však vhodné, protože tyto kapitoly jsou složeny z proroctví různého původu a rázu.

3. Obsah knihy.

A. Vlastní proroctví Zachariášovo.

a) 1,1-6 Úvodní napomenutí.

b) 1,7-6,15 Osm nočních vidění [k nim se druží prorocké výroky 1,16-17; 2,6-13; 3,8-10; 4,6-10 a příkaz ke korunovací velekněze Jozue 6,9—15]: 1. muž na koni [1,7-15]; 2. čtyři rohy a čtyři kováři [1,18-21]; 3. muž s mírou [2,1-5]; 4. kněz Jozue a andělé [3,1-7]; 5. svícen a olivy [4,1-14]; 6. letící kniha [svitek] [5,1-4]; 7. míra efi a tři ženy [5,5-11]; 8. čtyři vozy s různobarevnými koni [6,1—8].

c) kap. 7—8 otázka a odpověď o postu [7,1—14], zaslíbení Judským a pro ostatní národy [8,1-23].

B. První soubor »výroků slova Hospodinova« Kap. 9-11.

9,1-8. Proroctví proti sousedním městům. 9,9-17. Proroctví o příštím králi. 10,1—12. Vítězství lidu Hospodinova; 11,1-17; k tomu ještě 13,7-9: Příklad o pastýřích a ovcích.

C. Druhý soubor »výroků slova Hospodinova« kap. 12—14.

12,1—14. Záchrana Jerusalema, 13,1-6, konec činnosti prorocké. [13,7—9 v. výše]. 14,1—21. Záchrana a posvěcení Jerusalema.

4. Vlastní proroctví Zachariášovo. Začíná obecným úvodem [1,1—6], v němž je požadován návrat k Hospodinu. Jádrem proroctví je však soubor osmi vidění [1,7—6,15], o nichž vypráví Z. v 1. osobě. Není zcela jasno, zda výraz »viděl jsem v noci« [1,8] značí sen či spíše obraz, který se jeví při pohledu na souhvězdí zářící na obloze [Sellin]. V každém případě můžeme spíše počítat se skutečným prožitkem prorokovým než s nějakou úpravou myšlenek podle slohové šablony. Sedm nočních vidění má schéma: úvod, líčení viděného, otázka prorokova, vysvětlení andělovo. Jen čtvrté vidění [3,1—9] se tomuto schématu vymyká, lze proto soudit, že bylo přirazeno dodatečně, což potvrzují i důvody obsahové. Vidění se událo v době [viz odst. 1], kdy dohasínala různá povstání proti perskému králi Dariovi; avšak Judští stále žili v naději na obnovu samostatného státu. Nositelem této naděje byl člen královského rodu davidovského Zorobábel. Proroctví Z-ovo ve svém původním znění bylo patrně zaměřeno k podpoře tohoto úmyslu [4,6—10], avšak po ztroskotání těchto nadějí a odchodu Zorobábelově bylo nutno je upravit. Na místo Zorobábele, jenž měl být pomazaným králem, nastoupil duchovní představitel pospolitosti židovské, velekněz Jozue. Stopy tohoto dvojího pojetí jsou patrné na závěru vidění, kde se mluví o více korunách [věncích], ač pro velekněze Jozue stačí jedna [6,11]. S ohledem na tuto změnu v osobě bylo patrně přidáno i formou odlišné 4. vidění [kap. 3, 1—10]. Tyto změny, a pravděpodobně i jiné, způsobily, že nynější podoba těchto vidění je nejasná a těžko srozumitelná; mnohé těžkosti způ-

sobuje i výklad samotných obrazů, které navazují na prastaré představy orientálního mythu.

Další část vlastního proroctví Z-ova, [kap. 7-8] je soustředěna kolem otázky o postu [7,3], na niž je odpověď teprve v 8,19. Prorocký důraz na spravedlnost a lásku se projevuje při tomto tematiku i při dalších doplňcích, jež jsou obohaceny o zaslíbení.

Prorok Z. se jeví jako druh Aggeův, neomezuje se však jen na výzvy ke stavbě chrámu, nýbrž zaměřuje se spíše k znovuzřízení vlády Hospodinovy nad Judskými skrze Pomazaného; shoduje se však s Aggeem v hlásání pokorné poslušnosti vůči Hospodinu. Je horlivým prorokem vnitřní obnovy.

5. Přiřazené soubory proroctví [kap. 9-14]. Další oddíly knihy Z. se liší nejenom nadpisy bez uvedení jména proroka a data [9,1; 12,1; viz odst. 1], nýbrž i jazykem, slohem, obsahem a zaměřením. Někteří badatelé, zvl. Stade, považovali těchto šest kapitol za soubor v podstatě jednotný, jehož původcem by byl t. zv. »Deuterozachariáš«. Společnými rysy všech těchto proroctví je používání staro bylých výrazů a obrátů z doby před zjetím babylonským, avšak některé rysy odkazují spíše, do doby mnohem pozdější, na př. zmínka o Řecích [Javan] jako nepřátelích Judy [9,13]. Při podrobnějším rozboru se však ukazují další rozdíly mezi kap. 9-11 a kap. 12-14, a toto dělení je potvrzováno i nadpisy 9,1 a 12,1.

6. První soubor výroků slova Hospodinova. Kap. 9-11. Zvláště první část 9,1-8 budí dojem, že toto proroctví pochází z doby asi o dvě stě let starší než vlastní proroctví Z-ovo. Jsou zde představovány městské státy syrské, foinické a filistinské ještě jako samostatné. I další oddíl, jenž zaslubuje příchod mírumilovného krále [9,9-10] a Boží ochranu [9,11-17], užívá výrazů, které připomínají dobu dvou království: Juda a Efraim, t. j. království izraelské. Podobně i v kap. 10. se vyskytují výrazy dům Judův a dům Jozefův [v. 6], a mluví se o velmocích Egyptě a Assyrii [v. 10-11]. Podle těchto vnějších znaků by bylo lze vznik těchto proroctví [9,1-10,3] klást do doby před r. 721 př. Kr.; avšak zmínka o Řecích [9,13; viz předchozí odst.] a o exilu J 9,11-12] je odkazují do doby značně pozdější. Můžeme uvažovat nejspíše o III. stol. př. Kr., podobně jako u následujícího oddílu 10,3-11,3, kde Assyrie a Egypt značí řecké vládce těchto oblastí z rodu seleukovského a ptolemaiovského.

Vyprávění o pastýřích [11,4-17; 13,7-9] má zřejmě na mysli nějaké konkrétní události, zvláště zmínka o zahlazení tří pastýřů během jednoho měsíce [11,8] je oporou různých výkladů: její vztážením na tři krále izraelské z VIII. stol. př. Kr. [2Kr 15,10-17] nevyhovuje plně; proto myslí jini vykladači na nevěrné velekněze ze začátku II. stol. př. Kr. [srov. 2Mak 4-5, 13-14 a j.]. Protože ani toto řešení neuspokojuje, bude nejlépe hledat s Horstem a j. původ těchto výroků v historicky

temné době IV. — III. stol. př. Kr. [*Izrael, odst. 7].

7. Druhý soubor výroků slova Hospodinova. Kap. 12—14. Tento oddíl obsahuje dvojí částečně souběžné zvěstování spásy pro Jerusalema: podle prvního [12,1—13,6] budou nepřátelé ohrožující Jerusalema potřeni, a země bude očištěna ode všeho hříchu a nečistoty; i druhé líčení [14,1-21] ukazuje, a to ještě názorněji, vítězství lidu Hospodinova a posvěcení země [oddílek 13,7-9 patří jako závěr ke kap. 11]. Obojí líčení se zdá být ještě mladší než předchozí kapitoly jak slonem, tak obsahem. Velká část badatelů klade jejich vznik teprve do II. stol. př. Kr., avšak jiní soudí, že k uzavěru sbírky prorockých knih došlo již v století předcházejícím. Lze však doufat, že podrobné studium nově nalezených rukopisů z jeskyň v Judské poušti pomůže k lepšímu poznání této doby, a tím i k přesnějšímu časovému určení a výkladu těchto biblických oddílů. Avšak i tato pozdější proroctví se drží na úrovni zvěsti starých velkých proroků, i když se to projevuje způsobem zdánlivě protichůdným: proroci, kteří nepochopili, že Hospodin již přestal dávat dar prorocký, budou potrestáni [13,2—6].

7. Složení a místo knihy Zachariášovy. Na konci souboru t. zv. malých proroků následovala za proroctvím Zachariášovým z let 520—518, jež je obsaženo v Za 1—8, ještě tři kratší bezejmenná proroctví, která byla označena nadpisy *massff* »výrok« [Kral. »břímě«]. Prvé z nich zahrnovalo nyníjší Za 9—11, druhé Za 12—14, a třetí nyníjší knihu *Malachiášovu. Jméno Malachiáš není svým původem jménem vlastním, nýbrž hebrejské *mal'áki* znamená »můj posel [anděl]« a je vzato z Mal 3,1 a do sazeno do nadpisu Mal 1,1. Předchozí dva malé soubory s podobnými nadpisy byly přiřazeny k dřívějšímu proroctví Zachariášovu. Tím způsobem byl ustálen počet knih t. zv. malých proroků na posvátné číslo 12.

[Připojení kap. 9 a násl. k původnímu proroctví Z-ovu se vysvětlovalo dříve též tak, že prý tento oddíl pochází od proroka jménem Zachariáš, syn Jeberechiášův, který byl současníkem Izaiášovým (Iz 8,2). I když je pozoruhodná podobnost i ve jménu otce (sr. Za 1,1), není tento výklad nikterak jistý ani nutný]. Nz-i citát Mt 27,9 svědčí o tom, že ještě v I. stol. po Kr. nebyl — aspoň v některých kruzích — rozsah knihy Z-ovy ustálen [viz odst. 2]. Kromě tohoto významného citátu je v NZ uváděno z knihy Z. i proroctví o králi přijíždějícím na oslu [Zach 9,9-10; Mt 21,5; J 12,15]. Ve Zj je častěji používáno obrazů z nočních vidění [kap. 1—6] i z líčení slávy Jerusalema.

Sgt.

9. Poselství knihy Zachariášovy. *Aggeovým úkolem bylo naléhavě povzbudit navrátilce z Babylona ke stavbě a opravě chrámu. Z. však se soustředil na zdůraznění Boží nekonečné moci a milosti, jež se projeví v duchovním ozdravení a nápravě lidu. Vyzýval

[1270] Zacházeti-Zachvátiti

sklíčené obyvatele Jerusalema, aby činili po káni a spolehli se na Boží sliby. Bůh řídí osudy národů. Doposud však má zalíbení ve svém lidu a obnoví své panství v Jerusalemě »ne silou, ani mocí, ale svým Duchem« [Za 4,6]. To je stručně poselství celé knihy i při vši její rozmanitosti. Ukolem Z-ovým bylo prostřednictvím obrazných slov a dramatických symbolů pozdvihnout oči lidu k věčným cílům Božím, jež budou v určený čas uskutečněny. Jeho vidění podávají obraz duchovně obnoveného Jerusalema, v němž budou přebývat čistota, pokoj a šťastný prospěch. Ti, kteří by tomuto Jerusalemu chtěli uškodit, sami budou zničeni. Náboženský obsah kap. 9—14 lze shrnout do těchto vět: Nad zmatky a střetnutími vzájemně se potírajících království vládne Hospodin zástupů, a to tak, že bdí nad vyvoleným lidem a nakonec přivede všechny národy do svého chrámu, aby se mu klaněly [9,1—8. 14—16; 14]. Mesiášský král, kterého pošle Bůh svému lidu, přijde pokojně a zahájí období míru [9,9n; sr. Mt 21,5]. Bude božským Pastýřem. Kdyby však lid dal přednost pastýřům nehodným, sestoupí Boží soud jak na lid, tak na pastýře [10; 11]. To, že Bůh vyvolil Jerusalema a obdařil jej prospěchem, nesmí vést k pyšce a sebespokojenosti, nýbrž k ustavičnému pokání a ochotě očišťovat společenský život ode všech mravních a sociálních poskvn [12]. Na konec se stane Jerusalem městem Boží svatosti [14,2 On] a Hospodin králem nade vsí zemí [14,9].

Zacházeti, stč. = nakládat, jednat [Lv 26,21.24; 2S 18,5; Jr 18,23], bojovat s někým [Gn 32,28], zacházet si [Sd 5,6], pěstovat [Jr 31,24], osvědčovat na někom svou moc [Jb 10,16].

Zacheus [pořečtěně hebr. *Zakkai, jež je snad staženinou jména *Zachariáš], bohatý muž, který měl na starosti vybírání dávek a daní v Jerichu a v okolí pro římský stát. Byl to úřad velmi výnosný [*Celný]. Stal se učedníkem Ježíšovým [L 19,1nn].

Záchod. Starověký způsob trestu za neuposlechnutí královského nařízení [Dn 2,5; 3,29] bylo rozboření domu přestupníka, zničení jeho majetku a obrácení místa v hnojiště, mrchoviště, žumpu [sr. Ezd 6,11]. Podobně byl zničen, zneuctěn chrám Bálův v Jerusalemě za krále Jehu, nástupce modlářského Achaba [2Kr 10, 27]. G.

Zachovalý. Toto slovo se vyskytuje jedině v Ezd 7,12 a je král. překladem aramejského výrazu *g'mir*, znamenajícího dokonalý, vyhotovený [o dopisu]. Je začátkem obvyklého dlouhého pozdravu, kterým uvádí perský král Artaxerxes dopis Ezdrášovi. Pozdrav je zde zkrácen a v orig. ukončen slovy „a tak dále“ [viz heslo *Cheenetský a Karafiátův překlad!], kterým Kral. neporozuměli. Aramejské slovo však může znamenat snad i dokonalý, t. j. plný pozdrav, asi jako naše P. T. [pleno titulo]. C.

Zachován, zachování, zachovati, zachovávatí. Hebrejščina má pro tyto výrazy několik různých

slov, jež znamenají přivést do bezpečí, zabezpečit [Gn 32,8; 2S 22,44; Ž 32,7 a j.], vytáhnout odněkud a tudíž vysvobodit [Gn 32,30], upevnit, podepřít [Ž 41, 13], uchovat [Ž 89,29], ponechat něco stranou pro někoho [Gn 27,36], zachránit [Gn 19,17; Jb 20,20; Ž 33,16; Jr 51,6 a j.], *ostří-hati, plnit [Ex 12,17; Dt 33,9; Joz 22,5; Dn 7,28 a j.]. Nejčastěji je tak překládáno hebr. sloveso *j-š-* [= zachránit, spasit. *Spasen], jež může znamenat vysvobodit [na př. ve válce, dopomoci k vítězství Dt 20,4; Joz 10,6; Ž 20,7], vytrhnout [Ž 22,22; 59,3], pomoci [Ž 3,8; 86,16] a pod. Izrael byl přesvědčen, že Bohu není nesnadné zachovat „ve mnoze aneb v mále“ [1S 14,6; sr. Iz 59,1]. Pokud toto vysvobození bylo způsobeno Bohem, viděl v nich Izrael předjímku a obraz budoucího, eschatologického vysvobození a spásy [2Kr 19,31; 1Pa 16,35; Iz 4,2; 30,15; 31,5; 37,12.35; 66,19; Ez 6,9; Za 12,7].

V NZ-ě je tak nejčastěji překládáno řecké sloveso *sózein* [= zachránit, vysvobodit, uchovat, uzdravit, pomoci, spasit], obecně o vysvobození z nebezpečí, ze smrti [na př. Mt 8,25; Mk 3,4; L 6,9; Sk 27,31.43; 28,1; Žd 5,7 a j.] a pod. Jinak však je tento výraz ponechán pro eschatologickou spásu, pro převedení z oblasti smrti do oblasti věčného života [sr. 2Tm 4,18 v překladu Žilkové: »Pán mne zachrání pro své nebeské království«]. V tom smyslu praví Ježíš u Mk 8,35 [sr. Mt 16,25; L 9,24; 17,33; sr. J 12,25], že ten, kdo by chtěl zachovat svou duši, na př. odpadem od Ježíše Krista [sr. Mk 4,17.21], ztratí ji [při posledním soudu, sr. Mt 10,28], kdo však ztratí svůj život pro Krista a pro zvěstování evangelia, ten jej zachová v den vzkříšení a posledního soudu [sr. Zj 2,10; 7,9-17; 20,4].

Řecké *térein* může znamenat uchovat [J 2,10; 12,7; Ju 13], ostříhat, dávat pečlivý pozor na něco, plnit [Mt 23,3; 28,20; Mk 7,9; J 8,51.55; 15,10; 17,6; Sk 15,5.24, sr. Zj 22,14], udržet v neporušenosti [Ef 4,3; 1Te 5,23; 2Tm 4,7]. Podle Ju 1 jsou věřící v Krista zachovávaní, udržováni pro jeho příchod [sr. 1K 1,8; 1Pt 1,4]. Z. od zlého' [J 17,15] = ochránit od zlého, před zlým [sr. Zj 3,10].

Slovesa *fylassein* [= ostříhat, chránit, uchránit] je užito ve 2Pt 2,5; Ju 24.

Ostatní výskyty slovesa *z-ati*, *z-ávati* jsou srozumitelné ze souvislosti.

Zachutnati, stč. = oblíbit si, cítit [Gn 8,21; Lv 26,31; 1S 26,19; Mal 3,4].

Zachvátiti, uchvátit [1Te 4,17], strhnout [Ž 69,3; Iz 41,16; Sk 27,15; Zj 12,15 a j.], zasáhnout [Ž 69,25], náhle překvapit [Iz 13,8; Mi 4,9], zahubit [Mt 24,39], zastihnout, přepadnout [1Te 5,4] a pod. Ga 6,1 překládá Hejčl: »Byl-li by někdo v přenáhlení stržen k nějakému poklesku...« [sr. 1K 10,13]. Šlo by tu tedy o neuvážený, nepřipravený, nechtěný poklesek. Tento význam slova [= strhnout k něčemu] není však nikterak doložen, kdežto je doložen význam *přistihnout při ně-

čem«. Správnější je tedy překlad: »Jestliže by byl někdo přistizen v nějakém poklesku« [Škrabal]. Jk 1,14 překládá Škrabal: »Každý bývá pokoušen vlastní žádostí, která ho vábí a svádí.« x x

Zajetí. Assyřané jsou snad první ze starověkých národů, kteří zavedli deportace aspoň vedoucích mužů podmaněných říší a království do vzdálených území, aby tak odstranili jakékoli jejich spojení s těmi, kdo byli ponecháni v zemi. Došlo-li přesto k zastavení uložených poplatků a nepomohly-li ani trestní výpravy, sahlo se k deportaci většiny obyvatelstva. Také Babyloňané přijali tento způsob trestu. Jen tak bylo možno udržovat rozsáhlé panství v poddanství. Bible se zmiňuje o dvou hlavních z-ích:

1. Assyřské zajetí [exil] desíti kmenů Izraelských. Od r. 842 př. Kr. byl Jehu poplatníkem assyřského krále Salmanazara. Teprve za Tiglatfalazara a izraelského krále Pekacha došlo k první deportaci obyvatel území Neftalimova [2Kr 15,29]. Snad současně došlo k odvedení kmenů zajordánských [Ruben, Gád a polovice pokolení Manassesova] do vyhnanství v Mesopotamii [1Pa 5,26]. Salmanazar IV. za Ozee, krále izraelského, oblehl Samař, jež bylo dobyté teprve r. 722/1 po tříletém obléhání za nástupce Salmanazarova Sargona II. [2Kr 17,5n.18; 18,13]. Do zajetí bylo odvedeno 27.290 obyvatel, hlavně šlechticů, kněží a vlivnějších občanů. Na jejich místa byli dovedeni obyvatelé syrští z Kut, Ava a Sefarvaim, a obyvatelé syrští z Emat, aby splynuli s pozůstalým obyvatelstvem izraelským [2Kr 17,24]. Pod jejich vlivem vznikla jakási směs jahvismu a pohanství [2Kr 17, 19-41], v níž nutno hledat původ *Samaritánů. Někteří z vyhnanců se snad vrátili, ale většina se přizpůsobila svému prostředí. Aspoň o některých však můžeme mít za to, že zachovávali i dál staré náboženské zvyky a že čas od času navštěvovali Jerusalema [Sk 2,9]. Říše izraelská přestala existovat.

2. Babylonské zajetí se týká v podstatě říše judské. Už král babylonský Senacherib se chlubil v nápisu, že odvedl 200.150 zajatců z Judstva [sr. 2Kr 18,13]. Ale hlavní deportace nastala později a byla předpovídána 150 let [Iz 6,11n; 11,12; 39,6; Mí 4,10.]. Prorok Jeremiáš hlásal, že to zabere celých 70 let [Jr 25,1.11n]. R. 605 př. Kr. přitáhl Nabuchodonozor před Jerusalema, vyloupil chrám a odvedl do vyhnanství některé z královských synů [2Pa 36,2-7; Jr 45,1n; Dn 1,1-3]. R. 597 odvedl krále Joachina s jeho matkou a manželkami, s 3000 princů, 7000 předními z lidu a s 1000 řemeslníky [2Kr 24,14-16]. R. 586 vypálil chrám jerusalemský, rozbořil Jerusalema a odvedl zbytek významnějšího obyvatelstva, zanechav v zemi pouze chudinu, rolníky a vinaře, aby země úplně nezpustla [2Kr 25,2-21]. Ale ani to nestačilo. Po pěti letech byla zavedena do Babylona další skupina zajatců [Jr 52,30].

Izraelcům v zajetí bylo dovoleno stavět domy, vydržovat služebnictvo a zaměstnávat

Zajetí-Zajordání [1271]

se obchodem [Jr 29,5nn; Ezd 2,65]. Podle Dn 2,48 a Neh 1,11 nebylo překážek, aby někteří z nich zaujímali význačná státní postavení. Kněží a učitelé pečovali o náboženskou výchovu [Jr 29,1; Ezd 1,5]. Někteří ze zajatců se usadili v Telabibu při řece Ghébar [uměleém kanálu u Nippuru, Ez 3,15; 8,1; 20,1n; 24,18]. Vůdci takových kolonií byli 'starší' kdezto kněží se zaměstnávali sbíráním starých písemností. Tak snad vznikla nejedná dnešní kniha sz-í na podkladě starých tradic, jež byly historisovány a upravovány pro bohoslužebné účely. Z národa izraelského se stala židovská náboženská obec, jež ovšem stavěla do popředí prvky a pohnutky nacionální a rituální. V Babylóně vzniklo mnoho synagog, kde modlitby na hradily obět. Také rabínské školy se mohly v Babylóně plně rozvíjet. R. 539 př. Kr. se zmocnil Babylonie Kyros [bibl. Gýrus], jenž r. 538 dovolil Židům vrátit se do vlasti a vystavět chrám [Ezd 1,1-4]. Vrátilo se kolem 43.000 Židů [Ezd 2,64]. Mnozí však zůstali v Babylóně a vytvořili základ židovstva 'v rozptýlení' [Sk 2,9n], nepočítáme-li rozsáhlou diasporu v Egyptě [viz Bič I., 146nn; 148nn]. N. Historická zkušenost zajetí i vysvobození z něho měla pro sz lid nesmírný význam společenský i myšlenkový. Celý způsob jeho života se tím nesmírně změnil: na místo starého Izraele nastoupilo *židovství, které si bylo zajisté vědomo své bytostné souvislosti s před-exilním Izraelem, ale bylo přece jen lidem jiného typu. x x

Zajíc. Hebr. 'arnébet, o němž se praví v Lv 11,6; Dt 14,7, že »ač přezívá, ale kopyta rozděleného nemá«, a tudíž je kulticky nečistý. Z. ovšem není přezývka, nýbrž hlodavec; sr. *Králik. Z., hojně se vyskytující v Palestině, t. z v. *Lepus syriacus*, je o trochu kratší než z. evropský a také slechy má o něco kratší. V Judstvu však a v jordánském údolí žije *Lepus Judeae* hnědožluté barvy s velmi dlouhými slechy. Cestovatelé tvrdí, že tam žijí ještě jiné tři druhy z-ů.

Zajíkávní [Iz 32,4; Mk 7,32]. Jde o člověka nejasně, přerývavě a s těžkostí mluvícího, koktavého. C.

Zajin, sedmé písmeno hebr. abecedy, jímž začíná každý verš sedmého oddílu Ž 119,49nn. Číselná hodnota tohoto písmena je 7.

Zajítí [zajdu], odejít, vzdálit se [Ž 139,7; Ez 11,15; Mí 1,11], zapadnout [o slunci, Iz 60,20], zacházet, jednat s kým [Iz 29,14], potratit lesk [o zlatě, Pl 4,1].

Zajítí, stč. zajetí [zajmu], zajmout [Gn 34,29; Dt 21,10; Jb 24,2; Ž 137,3 a.j.].

Zajordání, kraj vých. od Jordánu, obývaný v bibl. době na jihu Moabskými [hebr. *mišôr* = rovina, Kral. 'kraj', Dt 3,10]; střední vápencovitá, dobře zavodňovaná, pastvinatá část se nazývala Galád, kde bydlely kmeny Ruben, Gád a z polovice Manasses [1Pa 12,37]; severní Bázan, jež proslula obilnářstvím [sr. Mt 4,24; Mk 3,8].

[1272] Zakkai-Zákon

Zakkai [nejspíše staženina jména Zachariáš], zakladatel rodiny, jež se vrátila z babylonského zajetí se Zorobábelem [Ezd 2,9; Neh 7,14].

Základ. 1. Stč. = zástava, záloha, peněžítá záruka. V 1S 17,18 tak Kral. překládají hebr. *rubba*, jež v Př 17,18 tlumočí výrazem „slib“. V 1S 17,18 jde o to, aby David přinesl od bratří nějakou věc, která by otci byla důkazem, že synové ještě žijí a že David dokonale vyřídil své poslání. Kral. v Poznámkách vykládají, že podle některých bohoslovců, žijících v jejich době, měl David vyplatit a vyzvednout to, co bratři dali do zástavy, když se jim nedostávalo prostředků k živobytí za válečného tažení. V Př 17,18 jde o neuváženou, unáhlenou záruku za někoho [sr. Př 6,1; 11,15; 20,16]. V Gn 38,17n.20 je tak přeloženo podobné hebr. slovo *érábôn* = záruka, zástava. Hebrejšтина má pro záruku, zástavu ještě několik jiných výrazů. K Dt 24,6.12.17; Jb 22,6; 24,9; Př 20,16; 27,13; Ez 18,7 viz hesla *Lichva, *Půjčit, *Urok.

2. Z-y ve smyslu stavebním a stavitelském, na př. z-y hor [Dt 32,22; Ž 18,8], toho, co bylo založeno [Ž 87,1], z-y země [Ž 82,5; Iz 24,18; 40,21; Jr 31,37], z-y světa [Kral. „okršlku“, 2S 22,16; Ž 18,16], nebes [2S 22,8], zdi [Jr 50,15], oltáře [Ezd 3,3], města [Žd 11,10; Zj 21,14,19], domů [Jb 4,19; L 14,29]. V přeneseném smyslu o dobrém kořenu pře [Jb 19,28 viz Karafiátův a Hrozného překlad], o tom, na čem si člověk zakládá, na čem staví [Jb 22,16], o spravedlnosti a soudu jako z-u trůnu [Ž 89,15; 97,2], a o spravedlivém, na něž se lze spolehnout [Př 10,25.30; sr. Ž 91; 125,1]. Ab 3,13 mluví o sražení hlavy domu [snad je tu míněn štít nebo hřeben střechy] a „obnažení z-u až do hrdla“, t. j. o rozboření domu od střechy až po skálu, na níž byly vzdělány z-y. U Jb 26,3 je tak přeloženo hebr. *ušijjá*, jež Kral. jinde překládají myšlení [Jb 5,12], moudrost [Jb 11,6], rada [Iz 28,29] a pod. Jb 26,3 prý, podle Kral., myslí buď na Boha jakožto na z. nebo ironicky na sebe. Lépe jest však překládati s Hrozným: »Jak jsi poradil moudrému a projevil velkou rozmyslnost«. Podle 1Tm 6,19 věřící, kteří činí dobře, bohatnou v dobrých skutcích, jsou štědrí a dobročinní, zaopatřují si dobrý z. pro budoucnost, aby dosáhli pravého života.

Podle Ř 15,20 je Kristus z., na němž je stavěna církev [sr. 1K 3,1 On; 2Tm 2,19; Iz 28,16; 1Pt 2,6], podle Ef 2,20 jsou apoštolové a proroci z-em, Kristus jev tomto z-ě úhelným kamenem [*Kámen]. *Vzdělat.

3. Z. ve smyslu ceny, připravené pro vítěze v 1K 9,24nn [*Odplata, F 3,13n]. Jde tu o vzkříšení z mrtvých.

Zakládati, položit, klást základy [Ez 3, 12; Jb 38,4]. *Základ. »Z-i na časích« [Lv 19,26] = šetřit časů [2Kr 21,6] = rozeznávat pověrečné příznivé a nepříznivé doby, jak to činili na př. Babylonci, kteří počínali se svými stavbami v „příznivém měsíci“. Vykладаči však

dnes mají obecně za to, že tu jde o ohledy na uhrančivé oko nebo o uhrančivý pohled, jak naznačuje i hebr. text. I tato pověra byla na Východě značně rozšířena.

Zakletí, zaklinač, zaklínání, zaklínati. Zaklínací patřili mezi t. zv. „činitele nepravosti“ [Ž 5,6; 6,9; Oz 6,8 a j.], *čarodějníky, kteří předstírali, že jsou media duchů zemřelých [Dt 18,11; 2Kr 21,6; Iz 19,3] a že jsou s to je vyvolávat pomocí zařikávacích formulí. SZ zná několik druhů těchto zaklínačů [Dt 18,10nn, viz Bič II., str. 133], mezi něž patřili i z-ači hadů, kteří šeptem pronášenými slovy získávali moc nad plazy [Z 58,6; Kaz 10,11; Jr 8,17].

V Lv 5,1 jde o kletbu, v Nu 23,23 o věštění, věštbu [nepříznivou], ve Sk 19,13 o vymítání zlých duchů [*Vymítat], v Nu 5,19; Mt 26,63; Mk 5,7 o zapřísahání. Hebrejšтина má pro tyto výrazy několik různých slov, jež Kral. nepřekládají vždy stejně.

Zákon. 1. a) V SZ je české z. zpravidla překladem hebr. *tóra*, jehož původní význam není jasný. Sloveso *j-r-h*, od něhož je nepochybně odvozeno, je doloženo jednak ve významu »házet«, jednak ve významu »poučovat«. Je nasnadě spojovat podst. jméno *tóra* s druhým z těchto významů, zvláště když se v podobném smyslu vyskytuje zejména v knize Př i o naučeních lidských [1,8; 6,23; 13,14 a j.]. Ale Joz 18,6 je *j-r-h* užito o vrhání losu; to by ukazovalo k možnosti, že *tóra* původně znamenalo poučení, jehož se dostalo tazateli u kněze, který zjišťoval vůli Boží losem nebo podobným způsobem. Vskutku jsou v SZ náznaky toho, že slovo nejprve znamenalo většinou odpověď, kterou prostředkovali kněží [Ag 2,12; Jr 2,8; Mal 2,6-7]. Převážně se ho však již užívá ve významu všeobecnějším na označení vůle Boží, jak byla zjevena ve vladařském nároku Hospodinově na Izraele. V tomto obecnějším smyslu se toto slovo střídá s *mišpát* = *soud, pravidlo, právo [sr. Ex 21,1] a doplňuje slovy *mišvá* [*příkázání] a *chok, chukká* [*ustanovení]. Všecky tyto výrazy s výjimkou *mišpát* najdeme pospolu na př. Gn 26,5.

b) Ze všech těchto slov je *tóra* nejobecnější, nejlépe se hodí k označení celkového zjevení vůle Boží. Míra obecnosti však ani při něm není všude stejná. Mnohdy se jím označují dílčí řady, upravující jednotlivé otázky bohoslužebného jednání nebo soužití příslušníků Izraele. Tak Ex 12,9 je uveden z. o slavnosti velkonočního beránka, Lv 12,7 z. o rodičkách, Lv 13,54 z. o malomocných, Nu 5,29 »z. velké horlivosti«, t. j. ustanovení, jak postupovati při případech žárlivého podezření muže na manželku, Nu 6,13 z. o nazirejství, Nu 19,14 z. o postupu při úmrtí ve stanu, Dt 17,18n z. pro krále. Jindy však je zřejmé, že z. označuje úhrn zjevené vůle Boží, sr. Ex 16,4.28; Joz 1,7; Ž 19,8; Př 28,4.7.9; Iz 5,24 aj. Jde přitom někdy spíše o abstraktní pojem Božího zavazujícího zjevení, jindy však — a to je pro pojem z-a typické — o konkrétní vyjádření tohoto zjevení v pevné formulaci, obyčejně pi-

semně zachycené: sr. »slova z-a tohoto, kteráž psána jsou v knize této« Dt 28,58, sr. dále Ex 24,12; Dt 27,26; 31,9-11,20; Joz 1,8; 8,32; Neh 8,1,18 a j. Rozsah písemného celku označeného tímto slovem nebývá vždy stejný: Ex 24,12 jde po výtece o Desatero, v Dt při nejmenším o z. podaný v této 5. knize Mojžíšově, v Neh 8,1,18 o celý soubor *Pentateuchu. Je ostatně pravděpodobné, že rozsah písemně zachyceného z-a v průběhu dějin vzrůstal. Je však důležité, že v hlavních spisech sz žádné písemně zachycení nesplývá beze zbytku s pojmem z-a jakožto vlastní vůle Boží. Formulované z-y na důležitých příkladech ukazují, co znamená Boží svrchovanost nad Izraelem, nepředpokládají však, že se tím pro všechny časy vyčerpává celé poznání Boží vůle. Bůh může při svém vedení Izraele novými činy i slovy jasněji ukázat svou vůli, aby nakonec vepsal svůj z. do srdcí [Jr 31,33]. Je proto myslitelná i jistá proměnlivost konkrétních z-ů, jak to vyplývá i z pozorování některých neshod mezi ustanoveními, jež nalézáme v psaném z-ě [sr. Bič I., 301n]. Vždycky však ukazuje z. na jednu neměnnou skutečnost: celý život Izraele i každého jeho člena stále stojí pod vladařským nárokem Panovníka Hospodina.

c) Souvisí to s tím, že z. svým původem a smyslem patří do *smlouvy Hospodinovy s Izraelem. Výslovně je to řečeno v Ex 24,7, kde Mojžíš pod horou Sinai čte lidu knihu smlouvy, čímž se zřejmě rozumí souborné zjevení Boží vůle čili z., jež Bůh ukládá Izraeli skrze Mojžíše a jehož podstata je zachycena v Ex 19—23, zejména ovšem v Desateru. Souvislost z-a se smlouvou však není vyslovena jen v tomto místě. Celé zákonodárství je soustředěno kolem Hospodinových skutků, jimiž byl Izrael vysvobozen z poroby egyptské a ustaven v lid zvláštního vlastnictví Božího. Úvod Desatera [Ex 20,2; Dt 5,2,6] velmi zřetelně zařazuje toto jádro z-a do rámce smlouvy jakožto svrchovaného a nepodmíněného skutku Božího milosrdenství, jímž byl Izrael teprve v plném slova smyslu vytvořen. Obě skutečnosti jsou spojeny v postavě Mojžíšově, který je zároveň nástrojem vyvedení lidu z Egypta i prostředníkem uložení z-a. Pojem z-a tedy vyjadřuje zavazující stránku Boží milosti, jež je základem bytí Izraele. Na tomto pozadí se pochopí, že se v SZ o z-u nemluví jen jako o uložené povinnosti, nýbrž též jako o výsadě a radosti. Věrný Izraelec má v z-ě libost [Z 1,2], ano rozkoš [Z 119,77,174], miluje jej [Z 119,97 a j.], má jej v svém srdci [Z 37,31].

d) Obsah z-a je dán právě tím, že z. je uplatněním svrchovanosti Hospodina jako tvůrce Izraele a dárce smlouvy. Z. má proto dvě základní stránky nebo složky, jak jsou dobře patrné v rozdělení Desatera. Vyjadřuje za prvé svrchovanost Hospodinovu, jeho jedinstvo, odlišnost od ostatních božstev, posvátnost jeho jména, jeho nárok na celý život Izraele. Tato stránka z-a je rozvedena v podrobném zákonodárství kultickém a rituálním [o konání obětí a jiných bohoslužebných úkonů, o očišťování

od rozličných obřadních i mravních poskvrn, o úctě k svatosti Hospodinově]. Příkladem této stránky zákonodárství je t. z v. z. svatosti Lv 17—26. Druhou složku z-a tvoří ustanovení o soužití Izraele jako vyvoleného, smlouvou ustaveného a zavázaného lidu Božího. Stručně je to vyjádřeno v t. z v. druhé desce Desatera, rozváděno je to v rozsáhlých a rozmanitých souborech »práv soudných vydaných lidu Izraelskému« [sr. Kral. sumář k Ex 21]. V podrobném zákonodárství bývají ovšem obě stránky těsně spojeny. Vždyť SZ od sebe neodděluje, ano vlastně ani neodlišuje náboženství a mravnost, mravnost a právo, život soukromý, rodinný a pospolitý. Všecky tyto oblasti jsou podrobeny vůli Boží, všech se tedy týká Boží zákon. Proto jsou v zákonných předpisech bez rozdílu obsaženy kultické předpisy, právní [trestní i »občanská«] ustanovení i mravní příkazy. Kultická a právní stránka má přítom aspoň rozsahem značnou převahu.

Svou látkou navazuje sz zákonodárství na právní tradice, řády a obyčeje starověkého předního Východu. Proto mnoho sz zákonných předpisů upomíná na ustanovení zákonníka bábelského krále Chamurabbiho ze 17. stol. před Kr. i na jiné staroorientální zákonné soubory, které jsou v nové době postupně objeveny. Z toho neplyne, že by SZ byl přímo čerpal z těchto kodexů, nýbrž spolu s nimi přejímal a ovšem i přetvářel společné právní řády a obyčeje. Podrobnější srovnání nelze zde podávat [sr. k tomu Bič I., 300-304]. Stačí připomenout základní rozdíly. Jiné staroorientální zákoníky se dovolávaly božského souhlasu jen v úvodu, ale vlastní zákonná ustanovení podávaly čistě »světsky«, beze zmínky o bozích, kdežto sz zákon začleňuje všechny předpisy do výroků Božích nebo se jinak dovolává jména Hospodinova. Tím je výrazně vyjádřeno, že smyslem z-a je uplatňovat svrchovanost Hospodinovu. Obsahově se izraelské právo od jiných staroorientálních zákoníků lišilo zmenšením rozdílů v ochraně života svobodných a otroků, nepožadováním trestu smrti nebo zmrzačení za majetkové přečiny a vůbec menší drastičností a krutostí trestů. Něco z toho je asi důsledkem pokročilejšího dějinného období; základní příčinou rozdílů však je, že svrchovanost Hospodina jako Pána smlouvy vedla k solidaritě Izraelců navzájem, k respektu před lidským životem a k relativizaci majetkových práv. Vždyť celá zaslíbená země zůstává majetkem Pána smlouvy a je jednotlivým Izraelcům jen odvolatelně svěřována [Lv 25,23; sr. Dt 8,7-20]. Izraelci jako údové lidu Hospodinova jsou ve vzájemném poměru bližními [Lv 19,18], ano bratry [Dt 15,2-11; 19,18 a j.], spjatými závazkem lásky. Důsledkem toho jsou předpisy žádající péči o chudé, zejména o sirotky a vdovy, odpouštění dluhů, propouštění izraelských otroků sedmého roku a pod. [Ex 21,2nn; Lv 25,47nn; Dt 10,18; 14,29; 15,1-18]. I zákaz brát úroky od ostatních Izraelců

[1274] Zákon

[Ex 22,25; Lv 25,36nn; Dt 23,20] se staví proti bezohlednému využívání majetkových práv, které bylo jinak v staroorientálních zákonech přijímáno jako samozřejmost.

e) Sz proroci vycházejí ze skutečnosti, že vyvolením Hospodinovým [sr. Am 3,2], jeho smlouvou [Oz 8,1] byl na Izrael vložena závazek čili zákon, jež může zahrnout [Iz 5,24, sr. Am 2,4], opustit [Jr 9,13], přestoupit čili neposlechnout [Oz 8,1; Iz 42,24] jen pod pohrůzkou přísných soudů Božích za toto základní provinění [Iz 5,24; Jr 26,4 a.j.]. V tomto smyslu lze říci, že proroci stojí na základě z-a, připomínají jej, volají k němu [sr. Iz 1,10; 8,20]. To ovšem ještě nutně neznamená, že písemné zachycení z-a v *Pentateuchu je ve svém dnešním celku starší než proroci z posledních století před exilem. Je dobře možné, že některé složky [»prameny«] i ovšem sestavení a konečná úprava »pěti knih Mojžíšových« jsou z doby pozdější a stojí již pod vlivem díla předexilních proroků. Zvláštní sz charakter pojmu z-a i valná část zákonodárné látky je však z doby starší a ve své podstatě jistě pochází ze smlouvy mojžíšovské. Proto se také mohou proroci někdy zmiňovat i o přesně formulovaném, ano i o písemně zachyceném z-u [sr. Oz 8,12].

Zásadní kladné stanovisko proroků k z-u však nepřekáželo tomu, aby běžné pojmání z-a nepodrobili ostré kritice. Jdou v ní dvojnásobným směrem. Na jedné straně odhalují nepravdivost a neposlušnost povolaných zastánců a nositelů z-a, zejména kněží, kteří se sice z-em obírají, ale ve skutečnosti Hospodina nepoznali [Jr 2,8] a kteří proto svými výklady z. »natahují« čili překrucují [Sf 3,4, sr. Ab 1,4]. V obdobném výroku Jr 8,8 je pak naznačeno, že znalost z-a sama o sobě nestačí. V tom je již obsažen druhý kritický motiv: zákona, zejména jeho kultické stránky, mohou lidé zneužívat k ohlušování vlastního svědomí, k pokusu klamati Hospodina přesností v plnění vnějších předpisů, aby se tím snadněji mohli vymknout jeho vlastní vůli [sr. Iz 1,13-15; Am 5,21-26; 8,4-6]. Je to zajisté zvrácení pravého poslání z-a, jímž bylo uplatňovat nerozdělitelnou svrchovanost Hospodinovu nade všemi oblastmi života. Proti tomuto zvrácení upozorňují proroci na jádro a těžiště z-a, jímž nejsou oběti a zápaly, konané s úmyslem působit na Boha podle své vůle, nýbrž opravdová vnitřní pokora před Bohem, soud [spravedlnost], milosrdenství, pohotovost pomáhat potřebným a zastat se utištěných [Iz 1,16-17; Jr 7,21-23; Oz 6,6; Mi 6,6-8; sr. *Služba Hospodinu]. Tím proroci jen uplatňují nejvlastnější smysl z-a, činí to však v situaci, kdy složitost a obsáhlost formulovaných zákonných ustanovení hrozí zatemnit porozumění pravému smyslu z-a, a proto jejich nové vyzdvižení tohoto jádra působí jako osvobozující zjednodušení i jako radikální zostření, namířené proti běžnému pojetí i běžné praxi. Tím proroci připravují a v něčem předjímají kritiku, kterou Ježíš a nz

svědkové vnesou proti pozdější podobě židovského zákonictví [viz odd. 2 a 3].

Tyto prorocké tendence jsou zvláště vyhraněně vysloveny ve výrocih, ohlašujících soud a trest Hospodinův spočívající v tom, že dosavadní z., přístupný v kněžském prostředkování, ustane čili zhyne stejně jako rada mudrců a slovo úředních [kultických] proroků [Jr 18,18; sr. Ez 7,26; věcně totéž je míněno ohlášením hladu slyšení slov Hospodinových Am 8,11]. Pravá pomoc, kterou proroci zaslubují, nespočívá v z-u, jak je odevzdán poznání a plnění lidskému, nýbrž v novém činu Boží svrchovanosti, jímž v posledních dnech způsobí, aby ze Siona vyšel z. pro všechny národy [Iz 2,2-4; Mi 4,1-3]. Bude to z., obsažený v nové smlouvě a zavazující nikoli pouhým vnějším příkazem, nýbrž vnitřním puzením a pochopením, protože to bude z. napsaný na srdcích [Jr 31,33]. Toto eschatologizované a zároveň prohloubené pojetí z-a bylo na jedné straně silou, vedoucí k revisi tradičního z-a směrem ke zřetelnějšímu vyzdvižení nepodmíněné Boží svrchovanosti a závazku bratrské pospolitosti Izraelců [to se stalo v t. z v. deuteronomistické úpravě z-a], na druhé straně však kvasem, ukazujícím, že ani nejlépe formulovaný z. sám o sobě nestačí, aby plně zjevil nejvlastnější vůli Boží a uvedl do těsného a nerušeného obecenství s Bohem.

2.a) Znamenalo-li postupné vyvrácení obou království Izraele a následující exil naplnění prorockých pohrůzek trestu za neposlušání nebo za povrchní a neupřímné plnění z-a, byl návrat ze zajetí přijat jako nová, z milosti daná příležitost utvářet obnovený život lidu, jež nyní již smíme jmenovat židovským, svědomitou poslušností k očištěnému a prohloubenému zákonu. Nezmizelo ovšem vědomí, že pravým základem existence lidu Božího není z., nýbrž skutky Božího vyvolení a vysvobození Izraele, kdežto plnění z-a toliko udržuje vztah k Bohu takto založený a v tomto smyslu »upevňuje vyvolení«. Tak to vyjadřuje teprve nz pisatel [2Pt 2,10], ale stejná myšlenka je vyslovena už 2Pa 33,7-8. Prakticky se to jevílo usilovnou snahou, aby celý život lidu i každého jednotlivce byl ve všech podrobnostech formován předpisy z-a. Byla v tom mimořádná duchovní soustředěnost a vážnost i zdroj radostné vděčnosti věrných Izraelců. Do této situace třeba zařadit chvalozpěvy radosti ze z-a, jakými jsou Ž 1; 119 a j. Bylo tu však také nemalé duchovní nebezpečí. Velice snadno mohlo dojít, a v postarozákonním židovství do velké míry skutečně došlo, k neblahému přesunutí důrazu. Zákon stále více docházel samostatné váhy a jeho plnění se stávalo samým základem a podmínkou vztahu k Bohu. Tak nepozorovatelně přestával být tvárným nástrojem bezprostřední osobní svrchovanosti Boží a stával se samostatnou veličinou, která se stavěla mezi Boha a člověka a tak zastírala pohled k živé vůli Boží. Podle pozdějšího židovství je z. definitivním a vyčerpávajícím zjevením Božím, poměru k Bohu lze nabýt toliko plněním

z-a. Některé výroky starověkých rabinů o z-u jdou tak daleko, že studiu z-a připisují moc přivodit přítomnost Boží a že si dokonce představují, že i Bůh sám studuje zákon. Tím se vlastně říká, že z-em je plně vázán nejen člověk, nýbrž i Bůh.

b) Problém byl zkomplikován tím, že v poexilním židovství byl z. prakticky ztotožněn s *Pentateuchem. Toto literární dílo však v podstatě zachycovalo zákonodárný odkaz dávných předexilních století, a proto výslovně upravovalo jen otázky, vyplývající z minulých, namnoze již zapadlých a stále více se vzdalujících poměrů. V této situaci se nabízel dvojitý řešení. Bylo možno omezit pojem závazného z-a na to, co je výslovně a jasně řečeno v Pentateuchu. Pro toto řešení se rozhodl směr, který byl v nz době znám pod jménem *saduceů. To však nutně znamenalo, že se celý velký a stále rostoucí soubor otázek vyplývajících ze změn dějinné a společenské situace vymykal z dosahu z-a a byl přenecháván volnému uvážení a rozhodování. Tím bylo do života Izraele proti nejvlastnějšímu záměru z-a uváděno od dělení, ano odtržení věcí a otázek náboženských od světských. Konečným důsledkem byl nutně náboženský formalismus a neopravdivost. Proto většina židovstva toto řešení zahrhla.

c) Opačnou možností bylo rozšířit pojem z-a tak, aby zahrnoval vedle Pentateuchu také celý tradiční soubor zvykového práva, nábožensko-kultických obyčejů a ustálených mravních zásad. Takový tradiční soubor byl od pradávná zdrojem, z něhož do velké míry čerpalo sz zákonodárství, písemně zachycené Pentateuchem. I po tomto zachycení tento tradiční soubor dále žil a působil. Vyznačoval se značnou ustáleností, přesto však v povaze ústního podání je vždy jistá proměnlivost a schopnost přizpůsobovat se novým úkolům a situacím. Prohlášení tohoto souboru ústního podání [tradice] za součást závazného z-a umožňovalo proto podrobovat nároku z-a všechny oblasti života i za měnících se dějinných poměrů. Bylo to v soulase se základním záměrem z-a, a proto toto řešení, charakteristické pro *farizeje nz doby, v poexilním židovstvu převládalo a na konec zcela převládlo.

d) I s tímto řešením byly však spojeny různé potíže a problémy. Jak blíže vymezit poněkud beztvary pojem tradice a zabránit tomu, aby se nerozplynul v neurčitost? Odpovědí bylo stále podrobnější formulování tradice velkými rabinskými učiteli z-a, jejichž definice byly uchovávány memorováním v rabinských školách. Nakonec byla i tato ústní tradice písemně zachycena souborem zvaným Mišna, jenž je základem talmudu; stalo se to kolem r. 200 po Kr. — Jaký je poměr tradičního z-a k písemnému [k Pentateuchu] ? Odpověď nebyla jednotná. Některí, na př. rabbi Šammaj z doby Heroda Velikého, se spokojili s tím, že i ústní [tradiční] z. nakonec vychází ze zjevení daného Mojžíšovi na Sinai. To znamená, že tradiční z. je samostatným proudem, jdoucím vedle psa-

ného a v podstatě na něm nezávislým. Jini však — na př. současník Šammajův rabbi Hillel — usilovali zdůvodnit tradiční z. písemným. Činili to leckdy dosti násilnými výklady různých výroků Pentateuchu, vyjadřovali tím však zásadu, že psaný z. je nadřazen ústnímu podání.

e) Největší nesnáz však byla v tom, že aplikování z-a na nové úkoly se zde dalo vytvářením podrobných speciálních řešení pro všechny případy, které se vyskytly anebo které byly aspoň myslitelné. Podle latinského *casus* = případ se této metodě říká kasuistika. Soubor příkazů a zákazů tak stále rostl, stával se stále nepřehlednějším a neprůhlednějším, základní požadavky poslušnosti svrchovanému Bohu a bratrského soužití Izraele se v této spleti stále více ztrácely. Bylo by nespravedlivé k velikým židovským učitelům z-a nepřipomenout, že si mnozí z nich tento problém uvědomovali a snažili se vystihnout a vyslovit, která jsou hlavní příkázání v z-ě, jež mají být všemi podrobnými předpisy jen uplatňována. Je však v podstatě kasuistické metody, z níž se nedovedli vymanit, že se jim tato snaha mohla dařit jen v omezeném rozsahu. Kasuistika nutně vede k drobení závazku na stále rostoucí spoustu předpisů. Se stejnou nutností vede k tomu, že se z. na jedné straně pro svou obsáhlost a neprůhlednost stává tíživým, na druhé straně však se ani sebe pilnějším důmyslu nikdy nepodaří vskutku předem obsáhnout všechny možné případy. Vzniká tak oblast, která proklouzne i nejhustší síti kasuistických předpisů. I toto farizejské řešení nakonec tedy vyúsťuje v rozdvojení života, v emancipaci jisté jeho části od dosahu z-a Božího, i když to není tak zřejmé jako u řešení saducejského. Ale nebezpečí je tu snad ještě záladnější. Kasuistických úvah bylo vždy znovu a tedy patrně s jistou vnitřní nutností zneužíváno k tomu, aby byla ukazována cesta k obcházení tíživých požadavků z-a. Kasuistické pojetí z-a — a to platí nejen o farizejské, nýbrž na př. i o protireformační kasuistice — je tedy ku podivu zároveň příliš tvrdé i příliš laxní, a mívá se tak s vlastní vůlí Boží, jež je zároveň milosrdná i náročně svrchovaná.

3. a) V LXX je *tóra* důsledně překládáno řeckým *nomos* = zákon, jež je běžné také v NZ. V Kralickém NZ je z. překladem řeckého *nomos* s výjimkou 2K 3,6.14; Ga 4,24; Žd 9,4b.20; 12,24, kde je řeckým podkladem *diathéké* = *smlouva. — Slovo z. v NZ někdy označuje soubor sz Písem [1K 14,21], zejména ovšem knihy Mojžíšovy [sr. Mt 12,5; 22,36; L 2,23; 10,26 a.j.]. Někdy se celek sz Písma nazývá »z. a proroci« [Mt 5,17; 7,12; 11,13; J 1,45; Sk 13,15; 24,14; 28,23], jednou ve shodě s židovským rozdělením sz kánonu [viz str. 970 n] »z., proroci a žalmy« [L 24,44], Jindy se ovšem při slovu z. myslí spíše na jeho obsah než na písemné zachycení. V tomto smyslu má pojem z. blízko k pojmu *příkázání, ano bývá s ním skoro záměnný [sr. Mt 15,3—6;

[1276] Zákon

22,36-40; Mk 10,6; Ř 7,7-13; 13,8-10; Ef 2,15; Žd 7,5.16; 9,19].

b) Ježíšovo stanovisko k z-u se podle synoptiků vyznačuje a od běžného pojetí odlišuje svou odvážnou kritičností. Nejen káral nedůslednost a neopravdovost zákoníků, nejen odmítal závaznost lidských tradičních ustanovení [Mk 7,7—13], nýbrž své »ale já pravím vám« staví dokonce i proti výslovně citovanému výroku z-a Mojžíšova [Mt 5,38-39; sr. i v. 27 až 28]. Jindy slovem »pro tvrdost srdce vašeho« ukazuje, že z. Mojžíšův není plným vystižením nejvlastnější vůle Boží, nýbrž výsledkem jakéhosi ústupku lidské hříšnosti [Mk 10,5]. Je tedy jen předběžným a částečným poukazem na vlastní vůli Boží. Se svrchovaností, jež budila pohoršení, stavěl se Ježíš k příkázáním postním a zejména sobotním [Mk 2,18 — 3,6]. Odůvodňoval to dvojitým podobenstvím o starém a novém rouchu a starých a nových nádobách [Mk 2, 21—22], jehož zřetelným smyslem jest, že v Ježíšovi je radostně [Mk 2,19] přítomno království Boží, čímž je ukončen starý věk, k němuž patří i vnější autorita z-a. Bez obrazu je to řečeno výrokem Mt 11,13 = L 16,16: z. a proroci trvají toliko do Jana Křtitele, potom nastupuje věk království Božího s novým zjevením a novými řády.

Tím však Ježíš z. nepovažoval a neprohlásil za prostě neplatný, mylný, zanedbatelný. Naopak, sám mu byl od počátku *podroben, jak ukazuje L na příbězích jeho dětství [2,22-27. 39]. I později odkazoval tazatele po životě věčném na příkázání z-a [Mk 10,19; L 10,26] a sám se z-a dovolával a volal k jeho zachování [sr. Mt 12,5; 23,23]. Tento kladný vztah k z-u jako k pravému zjevení pravého Boha je nejvýrazněji vyjádřen Mt 5,17—20. Ježíš nepřišel z. zrušit, nýbrž naplnit, t. j. cestou svého života dovést k uskutečnění jeho pravý úmysl a svým výkladem i svými novými příkázáními vyvést na světlo jeho podstatný smysl. Slova v. 18 bývají často chápána jako prohlášení věčnosti z-a, což by bylo v rozporu s Mt 11,13. Ve skutečnosti se však v Mt 5,18 neříká, že z. je věčný, nýbrž že je spjat s nebem a zemí, které podle Mt 24,35 nejsou věčné, nýbrž pomínou. S nimi »pomine« i z., t. j. ztratí platnost nejvyššího zjevení Božího a cesty spasení. Ne tak, že by byla dokazována jeho myšlenková neuspokojivost, nýbrž na základě toho, že příchodem království Božího nastává nová situace mezi Bohem a lidmi. Tím, že se příchodem Ježíšovým království Boží vlamuje do přítomného *věku, je z. překonáván. Protože však starý věk není ještě beze zbytku likvidován, není ani z. ještě prostě vyřizen, nýbrž zůstává pravdivým, byť předběžným vyjádřením vůle Boží. Dvojitý vztah k z-u je tedy v posledu založen v Ježíšově zvláštním pojetí poměru starého a nového věku, v jeho dvojpólové eschatologii.

Konkrétně vede tento vztah k tomu, co lze nazvat Ježíšovou kladnou kritičností k z-u. Kritika praxe rozvodové Mk 10,1—9 i soubor proti-

kladů proti tradičnímu i psanému z-u Mt 5, 21-48 ukazují, že z. není vyčerpávajícím stanovením, nýbrž spíše jen minimem Božího požadavku a lidského závazku. Vlastním cílem, k němuž ukazují z. i proroci, je plnost a celost lásky k Bohu i bližnímu [Mt 22,36-40; sr. Mt 7,12]. Tomuto cíli jsou podřízena všechna jednotlivá příkázání z-a. Žádné z nich nesmí proto být vymáháno bez zřetele k závazku lásky a milosrdenství. Převzetím prorockého výroku [Oz 6,6, sr. 1S 15,22] je toto hledisko obráceno proti soustředění z-a na kultické a rituální předpisy [Mt 9,13]. Rozhovor Mk 3,1-6 objasňuje, proč tomu tak je: postavení rituálních požadavků — včetně příkázání sobotního — na první místo zdržuje v daném případě od služby lásky a tedy vede k činění zlého [sr. Mk 7, 7—13]. Na tomto základě provádí Ježíš kritiku zákonické kasuistiky, která příkaz Boží rozdělila v nepřehlednou zmoř jednotlivých požadavků a tím zároveň otvírala zadní vrátka k obcházení vlastní vůle Boží [sr. Mt 23, zvl. v. 2-4.23-25; sr. Mk 7,9]. V této kasuistice [viz oddíl 2e] je založena podstata pokrytectví, jež Ježíš vytýká farizejským zákoníkům [Mt 6,2. 5.16; 15,7; 22,18; 23,13.15.23.25.27.29; L 12, 1.56; 13,15]. Svou kladnou kritikou z-a Ježíš prohlubuje prorocké stanovisko k z-u, vycházející přitom ze svého mesiášského poslání a mesiášské autority.

c) Ježíšovo stanovisko k z-u bylo po obsahové stránce jasně promyšlené a určité, ale nebylo vyjádřeno v rozvitých a soustavných pojmových definicích, nýbrž v konkrétních stanoviscích k jednotlivým otázkám. To spolupůsobilo k tomu, že v prvotní církvi došlo v otázce z-a k vážným rozdílům a rozporům. Na jedné straně někteří od počátku z mesiášského díla vyvozovali »proměnění«, t. j. zrušení zákonitých ustanovení Mojžíšových [Sk 6,13—14], na druhé straně někteří farizeové, kteří uvěřili v Ježíšovo mesiášství, vymáhali i od křesťanů pohanského původu, aby zachovávali celý Mojžíšův z. včetně obřizky [Sk 15,5]. O tuto otázku byl probojován první velký věroučný zápas v křesťanské církvi, v němž svobodu věřícího křesťana od z-a nejpronikavěji pochopil a nejjasněji formuloval Pavel [viz *Ospravedlnění, str. 560-562, *Pavel, str. 601.604-605].

Východiskem Pavlova učení o z-u je předsvědčení, že Kristus je koncem z-a [R 10,4], protože svou smrtí na kříži na sebe, nevinného, vzal prokletí, jímž z. hrozí přestupníkům, a tím toto prokletí odňal od nás hříšných [Ga 3,13]. Proto už nepotřebujeme a tedy ani nemáme hledat spravedlnost cestou z-a [obřizky, skutků], nýbrž toliko tak, že se ve víře odevzdáme milostivému činu Božím u Kristu. Jinak bychom smrt Kristovu prohlašovali za zbytečnou a pohrdali bychom milostí Boží [Ga 2,21]. Kristus jako cesta spasení stojí ve vylučném protikladu k z-u [Ga 5,4]. Hlavní služba z-a spočívá v tom, aby nás dovedl, ano sevřel a přiměl ke Kristu a k víře v něho [Ga 3, 21-24], takže lze říci, že věřící skrze z. z- u umřel [Ga 2,19]. Z toho jasně plynulo, že po-

han v Krista uvěřivší nesmí na sebe obřízku brát závazek z-a. Pro Židy od narození obřezané z toho však ještě nutně nevyplývalo, že nesmějí po křtu zachovávat předpisy z-a. Jistě nemají uměle zastírat svou obřezanost! [1K 7,18]. Sám Pavel o sobě říká, že těm, kteří jsou pod z-em, jest jako by byl sám pod z-em [1K 9,20]. V žádném případě však nesmí rozdílná praxe ve vztahu k z-u narušovat jednotu církve z Židů i pohanů, zejména obecenství stolu [Ga 2,11-21].

Poznání, že z. neplatí na věčnost, nýbrž je v Kristu ukončen, doplňuje Pavel výkladem, že z. nebyl dán ani od samého počátku a není tedy plným vyjádřením nejvlastnější vůle Boží. Někdy ho v období od Adama do Mojžíše [Ř 5,14], byl dán dodatečně, aby odhalil, pojmenoval, ale také skutečně rozmnožil hřích, před tím existující jen ve stavu ne plně vědomém [Ř 5,13]. Tím z. ukázal nutnost milosti Ježíše Krista a připravil její triumf [Ř 5,20—21]. Z. byl tedy sice potřebný, ale má při sobě něco episodického [»po 430 letech« Ga 3,17]. Nemůže proto popřít smlouvu milosti, která byla založena již v zaslíbení daném před obřízkou Abrahamovi [Ř 4,10—11], dávno před z-em Mojžíšovým [Ga 3,14-18]. Tento důraz na prozatímnost z-a vede apoštola až k tomu, aby zdůrazňoval, jak ustanovení z-a má při sobě známky nižšího stupně zjevení: byl dán v ruce prostředníka, skrze anděly [Ga 3,19, sr. Sk 7, 38.53]. Všecko potvrzuje základní thesi apoštola: z. má ve spasitelném jednání Božím své oprávnění a nutné místo, nikoli však místo ústřední a definitivní. Není zjevením nejvlastnější milostivé vůle Boží, není cestou života, není pravým prostředníkem spasení, nýbrž je toliko přípravou ke všemu tomu, co je dáno toliko v Ježíši Kristu.

To neznamená, že by z. byl popřením zaslíbení Božích [Ga 3,21] a že by jeho obsah byl zlý a hříšný [Ř 7,7]. Naopak, co z. žádá, je svaté, spravedlivé a dobré [Ř 7,12.16]. Neuspokojivost z-a spočívá v tom, že z. toto dobré požaduje od člověka, který je slabý, ano zaprodaný moci hříchu [Ř 7,14.17-20]. Protože z. nutí k tomu, aby se člověk o naplnění vůle Boží pokoušel svými k tomu zcela nedostatečnými silami, nemůže dosáhnout uskutečnění dobrého, jež požaduje, naopak, vede člověka jen stále hloub k soustředování na sebe samého a tím do moci hříchu, ano do zoufalství [Ř 7, 15.24]. Proto může být i z. sám nazván »slabým«, ač slabým je vlastně hříšný člověk, odkázaný sám na sebe [Ř 8,3, sr. Ga 3,21]. Domnění, že člověk může z. naplnit a dojít tak spravedlnosti ze skutků, může sice být projevem velké horlivosti [Ř 10,2], ale je přesto objektivně klamem [Ř 10,3] a proto vede i k subjektivní neupřímnosti, k pokrytectví [Ř 2,17—29].

Svatý, dobrý a spravedlivý obsah z-a je naplněn v Ježíši Kristu a v těch, kteří žijí ve víře v něho, jsouce puzeni a vedeni Duchem sv. [Ř 8,4, kde místo »spravedlnost« třeba přeložit »spravedlivý požadavek«; sr. celou kapitolu Ř 8 a dále Ga 5,16.18.22-25]. Vždyť vlastním

Zákon [1277]

obsahem vůle Boží a tedy i cílem a smyslem z-a je Boží milosrdenství, jeho pozvání, abychom nežili sami ze sebe, ani ze své vlastní dokonalosti, nýbrž z jeho odpouštějící milosti. Toto naplnění z-a se uplatňuje životem vzájemné lásky v obecenství lidu Kristova. Proto apoštol v navázání na slova Ježíšova říká, že plností z-a je láska [Ř 13,8-10; Ga 5,13-14].

Z., ani starý Mojžíšův z., není tedy prostě popřen a zavržen, nýbrž na nové úrovni naplněn a tím potvrzen [Ř 3,31]. Proto apoštol může příležitostně argumentovat ze z-a [1K 9,8—9], a dokonce může o z., totiž o příběh Abrahamův, opírat svou základní thesi, že z. není cestou právě spravedlnosti [Ř 4; Ga 3; 4,21]. V poněkud jiném smyslu mluví apoštol o z-u víry [Ř 3,27], z-u Ducha [Ř 8,2], z-u Kristovu [Ga 6,2]. Sám o sobě říká, že není bez z-a, nýbrž pod z-em Krutovým [1K 9,20]. Vyjadřuje tím, že *svoboda života z víry, v Duchu, v Kristu není libovůlí, nýbrž v sobě zahrnuje vnitřní závaznost a řád.

Zvláštní místo v Pavlových výkladech o z-u zaujímá Ř 2,14—15. Podle obvyklého pojetí tu apoštol chce zahanbit pýchu židovskou poukazem na to, že i pohané, kteří nemají z. Mojžíšův, mnohdy plněním jeho podstatných požadavků překonávají Židy. Jiní však upozorňují, že slovo o z-u napsané na srdcích mluví vlastně o eschatologickém proctví Jr 31,33, jehož naplnění nelze spatřovat u pohanů vůbec, nýbrž toliko u těch pohanů, kteří uvěřili v Krista a nyní plní příkazy z-a »od přirození«, t. j. bez vnějšího donucení, jako spontánní projev víry a vedení Ducha.

d) V knize Skutků [13,38] je zaznamenána hlavní Pavlova these o z-u, arci nepolemicky a v podobě zlehka oslabené. Jen ojediněle je uvedeno, že Pavlovo kritické stanovisko k z-u narazilo na odpor kruhů židovských [18, 13]. Při líčení apoštolské porady v Jerusalemě [15] je vyzdvihována smířlivost jednání i konečná dohoda všech [sr. str. 602, 892]. V Pavlových řečech podle Sk se objevuje zvláštní důraz na jeho dřívější věrnost z-u [22,3, sr. 25, 8]. Ze všeho je patrné, že pro pisatele Sk je svoboda od z-a, Pavlem vybojovaná, již hotovou věcí, ano samozřejmostí, takže může minulý zápas vidět a líčit ve světle zcela smířlivém.

e) V evangeliu podle Jana je z. chápán předně jako souhrn zjevení Božího skrze Mojžíše. Toto zjevení je pravé, není však konečné, protože plně zjevení milosti a pravdy se stalo teprve v Ježíši Kristu [1,17]. Z. ukazuje na Krista, svědčí o něm [1,45; 7,19, sr. 5,39]. Proto se Ježíš může dovolávat z-a [7,23; 8,17; 10,34; 15,25]. Naproti tomu se nevěřící Židé dovolávají z-a neprávem [7,49; 12,34; 19,7], jak jim to výslovně připomíná Nikodém [7,51]. Čtvrtý evangelista se nijak přímo nevyrovnává s tvrzením, že z. je nezbytnou cestou spasení; pravděpodobně nebylo toto tvrzení v jeho době již vážným pokušením v tom okruhu, pro nějž bylo evangelium určeno.

[1278] Zákoník

f) Epištola Židům si všímá předně té stránky z-a, která upravuje obětní a jinou kněžskou službu [kap. 7-10]. Ježíš Kristus je pravý velekněz, který svou vlastní obětí ukončuje bohoslužbu staré smlouvy [7,26 - 8,7], a proto jeho dílem nastalo také »přenesení« čili »změna« z-a [7,12]. Sz kultický z. nemohl nic dovést k cíli, k plnému uskutečnění čili k dokonalosti [7,19], neboť podával toliko předstínění budoucí spasitelné skutečnosti [10, 1], kdežto v Ježíši Kristu, dokonalém Synu, je splněn odvčký přísedný slib Boží [7,28] a je dokonale, jednou pro vždy zahlazen hřích [7,27; 9,12-26-27; 10,10]. Tímto směrem zaostřuje pisatel Žd Pavlovo učení o z-u. Shoduje se s Pavlem i připomínkou, že překonání z-a Kristem neznamená jeho znevažení [10,28]. Analogii k Pavlovo pojmu z-a Ducha [víry a pod.] uvádí Žd prorocký oddíl Jr 31,31-34 o nové smlouvě, v níž budou z-y napsány na srdcích a budou tedy působit ne vnější pohrůzkou, nýbrž vnitřním puzením [8,8-12, zvl. v. 10; 10,16].

g) V epištole Jakubově se předpokládá platnost z-a v pojetí Ježíšově: »královský z.« je shrnut v příkázání lásky [2,8—11]. Jako v jiných směrech, navazuje i v tom Jk těsně na synoptické podání a pojetí. Plnit toto jádro z-a znamená zůstávat v dokonalém z-u svobody [1, 25]; souvislost od v. 21 ukazuje, že věcně jde o zakotvení ve zvěstovaném spasitelném slovu, z něhož plyne život v činné lásce. Výraz z. svobody se objevuje ještě jednou [2,12] jako označení normy, podle níž budeme souzeni. Je to nepochybně opět z. lásky, která není vynucena strachem, nýbrž je svobodným hnutím srdce. Obdobná myšlenka je snad i v pozadí nesnad., něho výroku 4,11: kdo svémocně soudí svého bratra, staví se proti svobodě Boží, který může vést každého svého služebníka zvláštní cestou a dávat mu zvláštní pokyny čili zvláštní z. [k věci sr. Ř 14,4]. Tím vlastně uráží a odsuzuje tento z. svobody Boží i lidské. Právě v pojetí z-a je tedy Jk věcně blízko nejen synoptickým evangeliím, nýbrž i Pavlovi; vždyť jsme ostatně viděli, že právě v učení o z-u je Pavel blízko synoptickému Ježíši. Jakubův známý důraz na osvědčení víry ve skutečích není na mířen proti Pavlovo učení o z-u, jehož platnost naopak předpokládá. Jk přece nemluví o skutečích z-a, nýbrž o osvědčení víry v životě! Míří proti nesprávnému, jen niternému, myšlenkovému a individualistickému pojetí víry, jež se jen neprávem dovolávalo Pavlovské tradice.

h) Výrok 1Tm 1,8-9 shrnuje výsledek Pavlových diskusí o z-u přehlednou formulí, při níž je zřejmé, že celý problém je už považován za vyřešený, skoro samozřejmý.

V ostatních spisech nz - v obecných epištolách mimo Jk, ve Zj, ale ku podivu také v řadě listů Pavlových [2K, Ko, 1Te, 2Te, Fm] se slovo z. vůbec nevyskytuje. Z toho je patrné, že velký rozsah, jež Pavel věnoval otázce z-a v některých svých listech [hlavně Ř a Ga], byl

vyvolán zvláštní situací, potřebou upevnit jednotu církve z Židů i pohanů proti nebezpečí, jež ji ohrožovalo nesprávným vyřešením otázky z-a. Podstatnou pravdu života z milosti a závazku, který se z toho podává, bylo však možno vyjádřit i bez užívání slova z. Tak na př. 1J řeší tyto otázky pomocí pojmu *příkázání. »Příkázání nové« je založeno ve zjevení pravého světla v Ježíši Kristu [2,8], jeho obsahem je věřit jménu Kristovu a milovat bratry [3,23, sr. 4,21, 2J 5]. Protože jsou příkázání založena v díle Kristově a v lásce Boží, je možno říci, že nejsou těžká [5,3]: nejde o jednotlivé tíživé předpisy, nýbrž o to, aby se člověk odevzdal lásce Boží a sám žil v lásce. Na druhé straně je zachovávání příkázání projevem a důkazem našeho poznání Boha a lásky k Bohu [2,3; 5,2]. Tímto způsobem pisatel 1J vyjadřuje totéž, co Pavel svými slovy o naplnění z-a chozením ve svobodě a závazku Ducha. S.

Zákoník, podle stč. pravopisu zákonník. Je to v NZ častý překlad řeckého *grammateus*, jež v LXX bývá překladem hebr. *šofér*.

1. V SZ má *šofér* několikery význam. 1. Původní označení písaře [opisovače], který podle diktátu zachycoval řeč anebo pořizoval úřední doklady. Tak Báruch byl písařem Jeremiášovým [Jr 32,12; 36,4.32; sr. Ez 9,2]. Na Východě dodnes lze potkat na ulicích veřejné písaře, ochotné k písařským službám. V babylonské mythologii byl písařem bohů Nabů, v egyptské Thot.

2. Královský sekretář byl také označován výrazem *šofér* [2Kr 12,10; Ezd 4,8, Kral. *Kancleř]. Podle 2S 8,15nn; 20,23nn; 1Kr 4,1nn byl písař jedním ze šesti nebo osmi nejvyšších úředníků královských. Při opravě chrámové byli zaměstnáni levitě jako písaři [2Pa 34,13].

3. Znalec a opisovač Zákona [Jr 8,8], v pozdější době se toto hebr. slovo stalo ustáleným označením znalců a vykladačů Zákona. Nejprve je tento titul v tomto specialisovaném smyslu doložen o Ezdrášovi [Ezd 7,6.11; Neh 8,1.4.13, 12,26.36]. Kraličtí překládají »učitel« nebo »muž zběhlý v zákoně«. Na to navázalo pozdější užití slova z., jak se s ním setkáváme v NZ. N.

II. V NZ je z. několikrát překladem řeckého *nomikos*, odvozeného od *nomos* = zákon [Mt 22,35; L 7,30; 10,25; 11,45.46.52; 14,3], jinde všude *grammateus* od *gramma* = Písmo, tedy: písař. Je to označení odborníka v Písmu, jehož jádrem byl podle židovského pojetí zákon Mojžíšův. Z-ci byli nositeli a udržovateli soustředění poexilního židovstva na uchování, vykládání a aplikování zákona, na veškerý život osobní i pospolitý. Našimi pojmy lze říci, že spojovali odbornictví theologické a právní. Vykládali zákon ve shromážděních, v disputacích i v osobních poradách. Pokud palestinské židovstvo mělo správní a soudní autonomii, účastnili se na předním místě jednání místních *rad i nejvyšší rady jerusalemské [synedria] a měli tak důležitou funkci soudcovskou. Proto jsou v NZ často uváděni spolu se

staršími, velekněžskými, po př. i vladaři [»knížaty«]: Mk 8,31; 10,33; 11,27; 14,43.53; 15, 1.31; Sk 4,5 a j. Jsou tak vypočítávány nejdůležitější složky, z nichž se skládalo synedrion. Rozhodčí, vlastně tedy soudcovskou funkci však vykonávali i mimo tyto samosprávné orgány a potom po jejich zrušení na základě své mravní autority [sr. L 12,14: Ježíš odmítá podobnou soudcovskou funkci, kterou na něm kdosi požadoval, pokládaje ho za jednoho ze z-ů]. Jiným jejich důležitým úkolem bylo vyučování mladých lidí ve znalosti zákona; velcí z-ci měli kolem sebe celé družiny žáků. Za vyučování někdy přijímali jisté odměny, ale porady ve výkladu zákona i činnost soudní měli vykonávat zdarma, takže zákonictví nebylo životním povoláním v běžném novodobém smyslu. I největší z-AI si vydělávali na živobytí prací rukou, obvykle řemeslem. Zákonictví však bylo funkcí přesně vymezenou a organizovanou. Za *mistra neboli učitele zákona byl pokládán jen ten, kdo se zákonu po dlouhá léta učil, dosáhl předepsaného věku [40 let] a byl i jinými učiteli uznán a k svému úřadu zřízen modlitbou a vzkládáním rukou, takže lze mluvit o jakési zákonické ordinaci. Pro tyto mistry zákona se vžil čestný titul *rabbi [v překladu *učitel nebo *mistr], jímž byl často oslovován i Ježíš. Z-ci mohli být různých názorových směrů; byli také z-ci saducejští. Proto se v NZ někdy přesně vymezuje, že jde o z-y strany farizejské [Sk 23,9, sr. Mk 2,16]. Velká většina z-ů totiž patřila právě ke straně farizejské, pro niž byla příznačná mimořádná úcta k zákonu [sr. Sk 26,5]. Farizejští z-ci uchovávali a ovšem i dotvářeli a přetvářeli tradici, kterou pokládali za neoddelitelnou součástí zákona [viz *Zákon, 2c]. Farizejské přesvědčení a zákonická funkce byly v praxi do té míry spojeny, že se v nz spisech brzo ustálilo pevné spojení »z-ci a farizeové« [Mk 7,5; Mt 5,20; 12,38; 15,1; 23,2. 13-29; L 6,7; 11,53; J 8,3].

Z-ci byli strážci náboženských tradic izraelských a měli podstatný podíl na tom, že se židovstvo udrželo i v nejtěžších dějinných pohromách jako pevně sjednocená a ukázněná pospolitost. Jejich mysl byla však příliš obrácena do minulosti, k uchovávání odkazu otců, takže ve svém celku nepochopili a nepřijali nový krok ve zjevení Božím, jímž bylo království Boží, vyznačené odpuštěním hříchů, novým životem, vylitím Ducha, zbořením hradeb mezi Izraelem a pohany, jehož zvěstovatelem, nositelem i dárce byl Ježíš, pravý, byť skrytý Mesiáš Izraele. Proto právě mezi z-y, těmito nejlepšími nositeli tradičního židovství, a Ježíšem vznikl nejostřejší konflikt. Ježíš z-ům vytýkal nepokoru [Mt 23,5 n], nesoulad mezi učním a životní praxí [Mt 23,3; L 11,46 a j.], překrucování přikázání Božích [Mk 7,9nn]. Je to velká výstraha všem theologickým zákoníkům, kteří snadno upadají v slovní formalismus a v pokrytectví. Nesmíme však zapomínat, že patrně i Ježíš sám patřil k uznaným učitelům zákona, byť jiného než farizejského zaměření, a že jeho největší apoštol Pavel vyrostl jako

Zakur-Zalíbítí [1279]

horlivý farizejský z., který nesl pečeť zákonického myšlení i tehdy, když se se zákonictvím v nejpodstatnějších bodech rozešel. S.

Zakur. 1. Muž z pokolení Rubenova, otec Sammue, jednoho z mužů vyslaných Mojžíšem k shlednutí kananejské země [Nu 13,4]. - 2. Muž z pokolení Simeonova [1Pa 4,26]. - 3. Levita z rodiny Merari, syn Jaaziášův [1Pa 24,27]. - 4. Levita z rodiny Asafovy, předák chrámových hudebníků za Davida [1Pa 25,2; Neh 12,35]. - 5. Syn Imrův, pomocník Nehemiášův při opravě jerusalemské zdi [Neh 3,2]. - 6. Levita, který podepsal Nehemiášovu smlouvu [Neh 10,12]. - 7. Levita, otec Chananův, správce skladů za Nehemiáše [Neh 13,13]. Č.

Zakusiti. *Okusiti.

Zalaf. Otec Chanuna, který pomáhal opravovat jerusalemské zdi za Nehemiáše [Neh 3,31]. Č.

Záležeti na čem, stč. = být na něčem založen, záviset na čem, spočívat v čem, zakládat se v čem, skládat se z čeho. V bibli jde často o vysvětlující vsuvku Kral., na př. Kaz 9,11; 12,13; 1K 4,20; F 3,9; Ko 2,14. Skrabal překládá 1Te 1,5: »Naše hlásání radostné zvěsti nebylo jen v slově«. K 2Pt 1,20 viz heslo *Výklad.

U Mt 22,40 je užito slovesa *kremasthai* [= být zavěšen], jež v přeneseném smyslu znamená být závislý, viset na čem [jako na hřebíku, sr. Iz 22,23n]. Ježíš tu praví, že všechny předpisy Zákona a Proroků jsou závislé na dvojpříkazu lásky k Bohu a k bližnímu, t. j. mají svou hodnotu jen potud, pokud této lásce dodávají prostředky k svému vyjádření. Láska Boží v člověku a člověka k Bohu je patrná a uskutečňuje se teprve v lásce k bližnímu. V tomto Ježíšově slově nejde o logické odvození všech příkazů Zákona z dvojpříkazu lásky, nýbrž o vyzdvižení základního zákona všeho jednání z víry. Věřící jedná z moci lásky, a nejinak.

Zd 9,10 překládá srozumitelněji a přesněji Žilka: »Týkají se jen pokrmů a nápojů a rozmanitého omývání — samá vnější pravidla určená jen do té doby, než nastane náprava«.

Zalíbítí (se, si). *Líbit se. *Oblíben, oblíbení. K výrazu ‚dobrá vůle‘ u L 2,14, který Karafiát překládá ‚zalíbení‘, viz heslo *Vůle. Slovesa se užívá většinou o Božím milostivém přijetí vyvoleného lidu [Ž 149,4], v němž má svou rozkoš [sr. Iz 62,4]; ale Bůh se sklání i k jednotlivcům, protože zahrnuje všechny jejich hříchy ‚za svůj hřbet‘ [Iz 38,17, sr. 2S 24,23], oblibuje jejich práci [Dt 33,11], jejich oběti [Ž 51,21], jsou-li to oběti spravedlnosti [sr. Mi 6,7n], takže zalíbení Boží může znamenat totéž co Boží *vyvolení [Ž 68,17, sr. Iz 42,1; Mt 12,18].

V tom smyslu jest rozumět Mt 3,17; 17,5; Mk 1,11; L 3,20. Jde o Boží konečné vyvolení Syna k mesiášskému poslání [sr. Iz 42,1—4; Ko 1,19]. Boží milý Syn je nositelem Boží vyvolující libosti na základě své poslušnosti a svého

[1280] Zalibovati-Zaněcovati

sebeztotožnění s hříšným lidem ve křtu.

Opak zalíbení může znamenat *zavržení [1K 10,5; Žd 10,38; sr. Ab 2,4].

Poněkud jiný význam má sloveso z. se u L 12,32. Tu jde o Boží ochotu, milostivý úrůdek dát věřícím království, a to nezávisle na lidských zařizováních, snahách a vlivu [sr. Ga 1,15; 1K 1,21].

Zalibovati se sobě, řecky *authadēs* = nestydatý [2Pt 2,10]. *Svémyslně, -ý.

Záloha, stč. = nástraha, úklad [2S 17,9; Ž 59,4; Sk 20,3], obležení, v skryté položené vojsko [Joz 8,2; Sd 9,25; 2Kr 6,9; Jr 51,12].

Založen, -í, založití. Ve smyslu položit *základ říše [Ex 9,18], hor [Př 8,25], země a světa [1S 2,8; Ž 24,2; 89,12; 102,26; 104,5; Př 3,19], chrámu [1Kr 5,17; 2Pa 8,16; Ezd 3,6; Iz 44,28; Ag 2,19; Za 8,9], domu [Mt 7,25; L 6,48], „hnízda“ [Nu 24,21] a pod. Za starověku se vkládaly do základů měst mrtvolvy prvorozenců jako ochranné oběti. Snad se na tento zvyk vztahuje Joz 6,26, ale někteří vykladači soudí, že obrat „z-iti v prvorozeném“ znamená, že počátek stavby Jericha bude doprovázen smrtí nejstaršího syna, a její dokončení smrtí nejmladšího [sr. 1Kr 16,34]. Obrat „od z-ení světa“ [Mt 13,35, sr. L 11,50; Žd 4,3; 9,26] je především časovým určením [= od samého začátku světa], ale také vyjádřením věčnosti spasitelné rady Boží [*Ustanovení; Mt 25,34; Zj 13,8; 17,8]. Bůh miloval a před-zvěděl Syna před ustanovením světa [J 17,24; 1Pt 1,20], a tak lze mluvit také o vyvolení věřících v Kristu před ustanovením světa [Ef 1,4]. *Předuložití. *Vyvolit.

V přeneseném smyslu mluví Pavel o položení základu církve [1K 3,10], o víře, jež má svůj původ, zakládá se nikoli na lidské moudrosti, ale na moci Boží [1K 2,5], o lásce, jež tvoří základ sborové pospolitosti [Ef 3,18].

Založit se, t. j. o sázku, vsadit se. Po směšná slova egyptského vojevůdce Rabsaka při obležení Jerusalema za Ezechiáše [2Kr 10,23] lze lumočit: „Vsaďme se, že nemáš 2.000 jezdců, když ti dám 2.000 koní!“ C.

Zámek [2Pa 17,12; 27,4; Sf 3,6], malá tvrz nebo strážná věž [tak 2Pa 26,10], také vojenská zásobárna, jaké budovali králové Jozafat a Jotam na ochranu země v zalesněné pahorkatině a v poušti judské. C.

Zaměst, smést, odklidit, u Iz 28,17 odplavit.

Zaměkati, o hroznech, jež počaly zráním měknout [Nu 13,21].

Zaměstknání, zaměstknati, zaměstknávati, nč. zaměstnání [Kaz 1,13; 2,23], obtěžovat [Mk 5,35; L 8,49; Ga 6,17], unavovat [Iz 43,24; Sk 24,4]. Jb 11,3 překládá přesněji Karafiát: »Marné tvé řeči [lidi] k mlčení přivodí«.

Zamilovati koho, co = pojmout lásku ke komu, k čemu, oblíbit si koho, co. Viz hesla *Láska, *Laskav být, *Milován, -í.

Zamítati, odmítat [Ž 27,9; Sk 13,46], zavrhovali [Ž 51,13; 74,1; 88,15; 1Tm 4,4],

zahazovat [Ž 71,9], vyhazovat [Mt 13,48], odhazovat [Žd 10,35] a pod.

Zamluviti se, stč. = zavázat se [2S 7,25], slíbit [1Pa 17,17].

Zamordovati, zavraždit [Sd 20,5; Jr 41,4; Mt 10,28; Sk 2,23; 5,30; Jk 5,6; 1J 3,12 a j.].

Zámoři, zámořský. U Jr 10,9 a Ez 27,12 je toto slovo překladem hebr. místního označení *Tarsis. C.

Zamotání. U Jb 18,8 jsou míněna oka sítě [Hrozný překládá: pletivo], do nichž se lovná zvířata nebo ptactvo zapletou a chytí. Zde jsou oka sítě obrazem lidských rad a plánů. C

Zamran [= antilopa?], nejstarší syn Ceturty, zplozenec Abrahamův [Gn 25,2; 1Pa 1,32]. Byl zakladatelem kmene. Jméno prý se dochovalo jednak ve jméně města Zabram záp. od Mekky u Rudého moře, jednak ve jméně arabského kmene Zamareni.

Zamri [= antilopí?]. 1. Syn Sály z pokolení Simeonova. Když v *Setim zpuštěně pojal za ženu Madiánku, jménem Kozbi, zabil jej Fines [Nu 25,14].

2. Syn Záre, vnuk Judův [1Pa 2,6], nazývaný u Joz 7,1.17n *Zabdi.

3. Syn Jehoda, potomka Saulova [1Pa 8,36; 9,42].

4. Jméno jinak neznámého národa, jenž snad odvozoval svůj původ od *Zamrana [Jr 25,25].

5. Pátý král izraelský, snad potomek Saulův [1Pa 8,36]. Vládl pouze sedm dní r. 886 př. Kr. Původně byl velitelem nad polovici jízdy královského vojska. Zavraždil svého krále Elu, syna Bázova. Ale posádka, obléhající filistinské město Gebbeton, povolala za krále svého vojevůdce Amriho. Dala se ihned na pochod k Terse, kde se Z. opevnil. Tersy bylo dobyt. Z. se uchýlil do svého paláce, který nad hlavou zapálil, aby neupadl do rukou odpůrců. Tak bídne uhořel [1Kr 16,8-20].

Zámutek, nč. zármutek. *Smutek. *Zarmoucení.

Zámysl, stč. = záminka, [Sk 27,30]. Ga 5,13: »Jen si nečinite ze svobody záminku tělesnosti«. [Překlad Žilkův.]

Původní význam řeckého *aformé* je »základna« [vojenské výpravy], tedy v daném případě cosi jako »odrazový můstek«, bez obrazu řečeno: příležitost k uplatnění. Mt 23,14; Mk 12,40; L 20,47 překládají někteří novější překladatelé »okázale se dlouho modlí«. Lépe: »navenek [zdánlivě, s předstíráním] se dlouho modlí«. x x

Zamzomim. Název neznámého, kdysi však mocného kmene, v jehož území vých. Jordánu v době okupace Palestiny Izraelci obývali Ammonitští [Dt 2,20]. Přesné místní určení není možné. Jméno je ammonitského původu. Gesenius je vykládá jako onomatopoeický název, napodobující nesrozumitelnou řeč cizozemců = hlučící, mručící. Byli nejspíše totožní se *Zumimskými z Gn 14,5. C.

Zanečišťovati, znečišťovat, obrazně poskrvnit [Ez 23,38].

Zaněcovati, zanícený, zanítit ve smyslu zapálit, podpálit, rozdělat oheň.

Tak Jr 15,14; 17,4,27; 43,12; 49,27; Ez 39,10; Oz 7,4; Za 12,6; L 22,55. *

Zaneprázdnění, zbytečná práce, námaha [Kaz 1,8; sr. Ž 90,10].

Zanoé. 1. Město v nížině Judské [Joz 15, 34]. Bylo opět osazeno po návratu ze zajetí babylonského [Neh 11,30]. Jeho obyvatelé opravili bránu jeruzalémskou při údolí [Neh 3,13]. Je to dnešní Chirbet Zanú u Betsemes. — 2. Město v pahorkatině judské [Joz 15,56; 1Pa 4,18]. G.

Zapájetí, stč. = napájet, zavlažovat [Jb 38,27]. Hrozný překládá: »Aby napojena byla poušť a zrušena krajina«.

Zápal. Většinou jde o t. zv. oběť zápalnou, jež byla cele strávena ohněm. *Oběť, str. 519. U L 1,9nn; Zj 8,3n jde o kadidlovou oběť na kadidlovém oltáři. *Kadění.

Zapálení, stč. = požár [Zj 18,9,18].

Zapečetění, zapečetiti. *Pečet.

Zapíratí, zapřítí, popírání [Gn 18,15; Jb 31,28; Př 30,9], zatajiti [Lv 6,3]. V NZ-ě jde vesměs o sloveso *arneisthai*, *aparneisthai*, které Kral. překládají také výrazem odepřítí se, t. j. odříci se, odmítnuti [Sk 3,13; 7,35; Tt 2,12; Žd 11,24]. Ve smyslu popírat je ho užito Mk 14,68.70; L 8,45; J 1,20; 18,25.27; Sk 4,16; 1J 2,22, dále Tt 1,16, a snad také v 1Tm 5,8. Škrabal překládá 2Tm 3,5: »Budou sice na venek ukazovat zbožnost, ale její síla při nich nebude« [nebude na nich znát]. Převážně však má sloveso *arneisthai* smysl neznát se k někomu, odmítnout jeho nárok. Opakem tu je přiznat se k někomu, vyznat svou víru v někoho, oddanost k někomu. V tom smyslu jde o zapírání Ježíše Krista [Mt 10,33; J 13,38], Pána [2Pt 2,1], Otce i Syna [1J 2,22n], Boha a Pána Jezukrista [Ju 4], víry v něho [Zj 2,13], v jeho jméno [Zj 3,8]. To ovšem předpokládá, že tu dříve věrnost, poslušnost a oddanost byla, takže zapřítí může znamenat »státi se nevěřícím« [2Tm 2,12n]. Skutečně zapírat Ježíše Krista může jen křesťan, který jako Petr se ze strachu před lidmi k němu nezná, svou příslušnost k němu nevyzná [sr. Zj 2,13; 3,8], který se za něho stydí [Mk 8,38], aby před lidmi obstál. Z-i Krista lze ovšem nejen slovy, nýbrž životem, svou neochotou s ním trpět [2Tm 2,10nn] a nedat bližnímu, bratru to, co mu náleží, chovat se jako nevěřící [sr. 1Tm 5,8; 2Tm 3,4n; Tt 1,16; Ju 4]. Z-i Krista lze konečně i falešným učením o něm [2Pt 2,1nn; 1J 2,22]. Výsledkem nemůže být nic jiného, než že se Kristus takového člověka zřekne před svým nebeským Otcem [Mt 10,33; L 9,26; 12,9; 2Tm 2,12; 1J 2,23]. Projevem nezapírání Krista je zapřít sebe sama [Mk 8,34], zřící se sebe sama, ne jen svého hříchu; jde tu o to, vydat se cele v oběť Kristu a statečně ho následovati, ať už vede kamkoli.

Praví-li se v 2Tm 2,13 o Bohu, že se zapřít nemůže, znamená to, že se nemůže změnit ve své podstatě.

Zápis, rukopis, listina, dlužní úpis. V Ko 2,14 jde o Zákon, jehož smazání jako dlužního úpisu proti nám nastalo smrtí Kristovou.

Zaneprázdnění-Záповěd [1281]

Zaplakat, u J 11,35 doslovně »zaslzetí«.

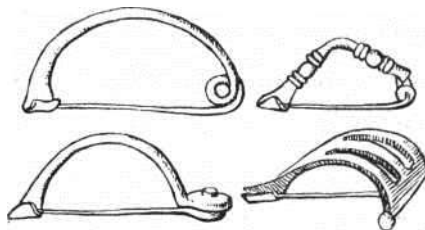
Záplata, stč. = zaplacení [Př 27,26; Iz 55,1; Pl 5,4]. Př 6,35 doslovně: »Nepřijme příznivé žádné výkupné«, hebr. *kófer*, překládané jinde výrazem výplata [za přečin, zločin, Ex 21,30; Nu 35,31n]. Žde se myslí na úplatek, který nabízí cizoložník uraženému manželovi. U Mt 9,16; Mk 2,21; L 5,36 jde o kus látky na správkou, o latu.

Zaplěstí (se), zaplétati (se). U Jb 19,8 ve významu plotem zahradiť, zazdíť. Na ostatních místech jde o zapletení, zamotání do sítě, v obrazném smyslu do vlastního díla [Ž 9,17], do zla [2Pa 25,19], do lživých a ukvapených slov [Př 6,2; Př 12,13], svárů [Př 20,3], do nepochopených prorockých výroků [Iz 28,13], do poskvrn světa [2Pt 2,20]. Ga 5,1 překládá Škrabal: »Budte tedy pevní a neberte na sebe zase jho nevolnictví«.

Zapojiti, stč. = napojit [Ez 31,14]. 1K 12,13 překládá Žilka: »Všichni jsme byli napojeni jedním Duchem«. Sr. 1K 10,4.

Zapomenouti (se), zapomínati (se), opak vzpomínání, pamatování [*Pamatovali, *Rozpomenout se]. Člověk je schopen z-ati na Boha [Dt 4,23; Ž 50,52 a a.], na jeho dobrodiní [Ž 103,2 a j.], Kral. někdy říkají z-outi se nad Bohem [Ž 9,18 a j.]. Bůh zapomíná anebo se zdá z-ati na člověka pro jeho neposlušnost a hříšnost [Jr 23,39 a j.]. I věřícímu se často zdá, že se Bůh na něho zapomenu, zvláště když nedovede postřehnout jeho vedení v době utrpení a zkoušek [Ž 13,1 a j.]. Ale to není poslední slovo SZ-a. Podle Iz 49,14n je Bohu nemožné z-outi na věřící právě tak jako matce na dítě [sr. L 12,6].

Zapomínatelný = zapomnětlivý [Jk 1,25].



Spony z palestinských archeologických nálezů. Jsou kyperské a syrské výroby.

Zápona, záponka, spona, ozdobný kroužek, řetízek na nohu nebo ruku, *náramek, *ozdoba. V Př 11,22 jde o kroužek, upevněný v nosních dírkách, takže splýval přes ústa. Chtěla-li orientální žena, takto ozdobená, jíst, musela kroužek nadzdvihnout. Totéž hebr. slovo [*nézem*] se vyskytuje na př. v Gn 24,22; 30,47 a je přeloženo výrazem *náušnice. Ve skutečnosti šlo o zlatý kroužek [prsteneček] do nosu [sr. Iz 3,21].

Záповěď, zákaz [Jr 36,5].

[1282] Zápřež - Zasaditi

Zápřež. Tak překládají Kral. hebr. výraz *sémed* v 1S 14,14. Znamená pár volů spřažených *jhem [1S 11,7; 1Kr 19,19.21], ale také plochu země, kterou pár volů zoře za den [sr. stč. jutro, jitro, plošnou míru podle výměry zoraného pole od jitra, od rána do večera. U Iz 5,10 je označeno jako dílec]. Slo tedy o určení přesné plochy, kterou zabral Jonata a jeho oděnc Filistinským. LXX však zde má jiné čtení: »A to byla první porážka, v níž zbil... okolo dvaceti mužů šipy a praky a kameny toho pole«.

Zapřísáhnouti [se]. *Přísaha.

Zapřítí. *Zapírat.

Zapsání, zápis [Ezd 2,62; Neh 7,64], pamětní spis [Iz 38,9].

Zapudití. *Listek rozloučení, zapuzení.

Zapustití [Iz 5,6], o vinici, která je po nechání ladem, aby zpusla. Doslova zde stojí, že Bůh udělá té vinici konec.

Zapřítí se, zapyřovati se, hanbou se začervnat, zardít [Ž 35,4; 40,15; 70,3; Iz 54,4; Jr 50,12].

Zára. 1. Idumejský potomek Ezauův [Gn 36,13.17; 1Pa 1,37 a snad i 44]. - 2. Syn nevěstky Támar, zplozenec Judův, dvojče Fáre-sovo [Gn 38,30; Mt 1,3], zakladatel čeledi Záreetské [Nu 26,20; Joz 7,1.17]. - 3. Levita z rodiny Gersom [1Pa 6,21.41]. - 4. Syn Simeonův [1Pa 4,24], který v Gn 46,10 sluje Sohar. Č.

Zaraha. Jedno z pomezních měst v území pokolení Dan [Joz 19,41]. Před tím je uvedeno v seznamu měst pokolení Judova na rovinách [Joz 15,33]. Z. je vždy jmenováno ve spojení s Estaolem. Bylo bydlištěm Manue, otce Samsonova, rodištěm Samsonovým i místem jeho hrobu [Sd 13,2.25; 16,31], Ze Z. vyšli Danovci, kteří hledali nová sídliště a odnesli z efraim-ského pahrbku Míchovu modlu [Sd 18,2.8.11]. Roboám dal toto město opevnit [2Pa 11,10]. Po návratu ze zajetí je obsadilo pokolení Ju-dovo [Neh 11,29]. Jde snad o dnešní *Sur'a*.

Č + N.

Zarati, Zaratští, obyvatelé města Zaraha, jmenováni spolu s Estaolskými v rodokmenech v 1Pa 2,53; 4,2. Byli potomky Kariatjeharim-ských. Část Z-ských nejspíše kolonisovala místo Menucha [1Pa 2,53]. Č.

Záře [Gn 36,33]. *Zára, 1.

Záred. Údolí nebo potok, ústící k Mrtvému moři na hranici mezi Moábskými a Idu-mejskými [Nu 21,12; Dt 2,13n].j. od Arnonu. Snad jde o dnešní údolí Ghésá asi 22 km j. od vadi el-Kerák. Jiní myslí na hlavní přítok Arnonu, vadi es-Sultáni.

Záreetská čeleď' [Nu 26,20]. Potomci Žáry, syna Judova a nevěstky Támar [Gn 38,30], V 1Pa 27,11.13 je nazývána čeledí Zarchej-ských, vlastně Zarahitských. Achán byl z této čeledi [Joz 7,1]. G.

Zarchejský. *Záreetská čeleď.

Zarmoucení, zármutek (stč. zámutek), zarmoutití (se), zarmucovat. Vše podstatné o těchto pojmech bylo řečeno v heslech

*Rmoutiti se, *Smutek. Hebrejščina má pro zármutek nejméně sedm různých výrazů, nejčastěji '-s-b = mít bolest, způsobit bolest [1Kr 1,6; Iz 63,10]. Může jít při tom o bolest tělesnou, ale také duševní, na př. nad nevydařenými dětmi [Př. 10,1]. Př 14,13 vyslovuje názor, že bolest patří k údělu člověka, narozeného z ženy: »Také v smíchu bolí srdce, a cíl veselí jest zármutek«. Souvisí to s pádem člověka v ráji. Ale jednou, v době spásy, i zármutek uteče od vykoupených [Iz 35,10; 51,11]. Bůh zarmucuje pro hříchy člověka [Př 1,5; 3,32], ale slitovává se podle množství svého milosrdenství. Je tedy zármutek výchovným Božím prostředkem tam, kde jde o jeho lid. Sloveso *r-g-z* [= roztrást se] označuje bolestné hnutí myslí nad ztrátou milovaného člověka nebo nad nějakým neštěstím [2S 18,33], aram. sloveso *b-'š* znamená nelibost [Dn 6,14].

V NZ-ě odpovídá hebr. *rágaz* řeckému *tar-assethystai* = chvít se, být zmaten [Mt 2,3] a *diatarassethystai* = vzrušit se [L 1,29]. Recké *thlipsis* [= útisk, tíseň] je přeloženo výrazem *z-ení* v R 8,35. Na ostatních místech, uvedených v Kašparově Bibl. konkordanci, jde o překlad sloves *lypein, lypeisthai, synlypeisthai* [= působit, pociťovat bolest] a příd. jména *perilypos* [= nadmíru zkormoucen, při čemž jde hlavně o bolest duševní, sr. Mk 6,26; 10, 22]. O učednicích se praví, že měli zármutek nad slovy Ježíšovými o jeho odchodu [J 16,6. 20.22], že usnuli zármutkem na hoře Olivové [L 22,25]. Ježíš cítil bolest nad tvrdostí srdce zákoníků a farizeů [Mk 3,5], Pavel nad zavržením Izraele [Ř 9,2], nad nemocí Epafroditovou [F 2,27] a pod. Bolest, kterou způsobil Pavel korintskému sboru svým přísným dopisem, měla mu ukázat jeho velikou lásku k němu [2K 2,4] a vyvolat pokání [2K 7,9], t. j. zármutek „podle Boha“, ve spasitelném smyslu, jaký mu přikládá Bůh, jestliže totiž tento zármutek vyvolá důsledky, o nichž mluví v. 11. Proti tomu apoštol staví zármutek podle světa, t. j. pouhé zoufalství nad následky vin a hříchů, bez kladného obrácení k Bohu a proto i bez nadějných výhledů. Takovýto pouze negativní zármutek vede jen ke smrti. Ale věřící prožívá bolest nejen nad svými hříchy, nýbrž i jako ten, kdo je úzce spojen s Kristem v jeho utrpení na tomto světě [2K 6,7nn] i v jeho osamocení [J 16,20nn, sr. 15,18nn; 1Pt 2,19nn]. Právě proto však se tento zármutek promění jednou v radost při konečném vítězství Kristově [J 16, 22].

Věřící se ovšem musí varovat, aby nepůsobil bolest Duchu sv. a neurážel jej [Ef 4,30]. Cím se uráží Duch sv., je naznačeno ve v. 29 a 31 [sr. Iz 63,10].

Zároveň, stč. = stejně [Ž 49, 11; 2Pt 1,1].

Zarský [1Pa 2,54], *Zaraha.

Zařítití, stč. = zaházet, *zasypat, o studnicích, které Izákovi zničili Filistinští [Gn 26, 15.18]. Č.

Zasaditi *střelbu [Ez 26,9], umístit do-
bývací stroje, velké vrhací praky a bořící berany
proti hradbám. Č

Zasadit se, zasazovat se o někoho, o něco = ujímat se někoho, přičiňovat se o něco, postavit se za někoho nebo za něco svým vlivem [Sd 6,31; 1S 2,25; Jb 13,8; Ž 43,1; 94,16; 119,154; 140,13; Pl 3,58; Iz 59,4].

Zaslíbení, zaslíbiti. Už nahlédnutí do Kašparovy Bibl. konkordance ukazuje, že tyto výrazy patří převážně do NZ-a. SZ nemá pro ně zvláštní slova. V Gn 18,19; Ex 12,25; Nu 10,29; Dt 9,28; 2S 7,28; 1Kr 5,12 je tak přeložen tvar slovesa *d-b-r* = mluvit, v Dt 19,8 hebr. sloveso *š-b-* = přísáhnouti [sr. Mt 14,7]. Ale všude tam, kde se říká, že nepochybilo slovo Hospodinovo nebo že Bůh ‚byl pamětliv na slovo své svatosti‘, myslí se na z-ení Boží [1Kr 8,56; Ž 105,42, sr. 2S 7,21]. V NZ-ě jde vesměs o překlad slovesa *epangellesthai* [*proepangellesthai*, R. 1,2] a podst. jména *epangelia* [*epangelma*] až na Mt 14,7, kde jde o přísahu. V klasické řečtině se těmito výrazy označovalo učinění *slibu, zvláště vůči božstvům, ale také založení nadace, z níž se měly hradit náklady na uctívání zemřelých hrdinů. V řeckém kultu pak *epangelia* znamenalo často vyhlášení náboženské slavnosti při nastoupení panovníka nebo knížete na trůn nebo při zjevení božstva a pod. Jen jediný případ je doposud znám, kdy *epangelia* znamená slib božstva. Jinak jde vždy o slib člověka. Teprve NZ užil těchto výrazů pro z-ení Boží, jež ovšem zároveň znamenají jeho splnění. S tohoto hlediska se dívají nz pisatelé na výroky Boží ve SZ-ě. Tak Abraham obdržel z-ení, jež se začalo plně uskutečňovat v Egyptě [Sk 7,17]. Jde v podstatě o mesiášská z-ení, jimiž Bůh vyhlášoval a uskutečňoval svůj spasitelný plán [Sk 26,6n], jenž se naplnil teprve v Ježíši Kristu [Sk 13,23], v jeho vzkříšení [Sk 13,32n; sr. R 1,1; Ef 3,6], v seslání Ducha sv. [L 24,49; Sk 1,4; 2,16 nn.33.38n], takže křesťané žijí v době naplnění Božích slibů ze SZ-a. Nz pisatelé viděli z-ení o Kristu zvláště tam, kde se mluví o synu Davidovu nebo o proutku a výstřelku z pařezu Izai [Iz 11,1], o Synu člověka [Dn 7,13], Synu Božím [Ž 2,7], Služebníku Božím [Iz 53]. I když sz proroci v některých z těchto z-í měli na mysli nějakou současnou osobnost [Ž 2; 8; 16; 72], nebo zidealizovaného Izraele [Iz 53?], nebo *Mojžíše, přece jen jde všude o mesiášské typy, v nichž NZ viděl obraz Ježíše Krista a jeho díla. Ježíš sám pokládal za smysl svého života ‚naplnit proroctví nebo Písmo‘ [Mt 26,54.56; L 4,21; 18,31; 24,44; J 13,18], takže on sám je nejdokonalejším výkladem sz-ích z-í.

Zvláště ap. Pavel se zabýval otázkou Božích z-í ve vztahu k Zákonu. Obsahem z-í je mu vše, co je zahrnuto pod pojmy spásy: dědictví světa [R 4,13; Ga 3,18.29], život [Ga 3,21], spravedlnost [Ga 3,21], Duch [Ga 3,14; Ef 1,13], synovství [R. 9,8n]. Proto je možno mluvit o z-eních v množ. čísle [2K 1,20; 7,1; Gal 3,16]. Všecka tato z-í se stala skutečností v Kristu [R 15,8. *Potvrdit]. V něm bylo vysloveno Boží ‚ano‘ [Kral. ‚jest‘] ke všem z-ím

Zasadit se-Zaslíbení [1283]

[2K 1,19n], v něm jsou věřící poznamenáni, zapečetěni Duchem sv., dávno zaslíbeným [Ef 1,13n; sr. R 8,23; 2K 1,22; 5,5]. Právě Duch sv. je znamením splněného z-í a zárukou dokonalosti, jež teprve přijde. Splnění těchto z-í bylo však vázáno pouze na milostivou Boží moc [R 4,21], nikoli na Zákon [R 4,13]. Naopak: Zákon a z-í se vzájemně vylučují; kdyby někdo chtěl dosáhnout splnění Božích slibů na základě plnění Zákona, dosáhl by pravého opaku. Neboť Zákon vyvolává Boží hněv proti všem, kdo jej nezachovávají. Zákon není s to dát člověku život [Ga 3,21]. Jeho úkol byl pouze přípravný; měl vést člověka k víře v Boží z-ení, jež bylo dáno mnohem dříve než Zákon [Ga 3,22] a také *Zákonem nebylo zrušeno.

Z-ení bylo dáno Abrahamovi a jeho semení [R 4,13.16; 9,4], zatím co pohané neměli na něm dočasně žádné účasti [Ef 2,12]. Ale poněvadž z-ení jsou vázána na víru, nikoli na Zákon, mohou se i pohané stát jejich spoludědici a účastníky v Kristu [Ef 3,6]. Neboť Kristus je podle Ga 3,16n to samé, jemuž byla dána všechna zaslíbení. A kdo přijetím křtu oblékl Krista [Ga 3,27], kdo je v Kristu [Ga 3,28], kdo mu náleží, je semenem Abrahamovým a tedy dědicem z-ení [Ga 3,29; 4,28]. Vědomí a jistota tohoto dědictví vyvolává ve věřících snahu po očištění od všeliké poskvrny těla i ducha. Ve 2K 7,1 nejde o podmínku pro splnění z-ení, nýbrž o důsledek toho, že byla splněna.

Epistola Žd zvláště mocně přesunuje těžiště z-ení do budoucnosti. Věří s Pavlem, že Bůh dal z-ení Abrahamovi [6,12nn; 7,6], Izákovi a Jákobovi [11,9], Sáře [11,11], otcům víry, prorokům [11,33] a lidu izraelskému [4,1nn]. Byla to z-ení země kananejské [11,9], místa odpočinutí [4,1], potomstva [6,14; 11,11], věčného dědictví [9,15], jež se částečně splnila [6,12.15; 11,33], ale hlavní z-ení v době staré smlouvy nebylo uskutečněno [11,13.39]. Už Abraham žil v zemi zaslíbené jen jako v cizí [11,9n] a podobně i ostatní sz mužové víry [11,13n]. Teprve v Kristu přišel prostředník lepší smlouvy a tudíž i lepších z-ení [8,6; sr. Jr 31,31n.38; 33,14]. Stará smlouva nebyla s to přinést odpuštění hříchů; nová smlouva, potvrzená smrtí Kristovou, toto odpuštění přinesla [9,15], ale splnění všech z-ení je věcí budoucnosti při druhém příchodu Kristově [10,36], jenž se ustavičně blíží [10,25.37]. Věřící sice už nyní okusili mocí věku budoucího [6,5], ale u víře upírají zrak do budoucnosti. Neboť podle Ž 95,7nn Bůh některá z-ení pro nevěru Izraelovu vůbec nesplnil [Žd 3,11; 4,6], takže jsou otevřena pro věřící v Krista [Žd 4,1.7nn]. Právě proto je třeba neochabovat [Žd 4,1n; 6,12nn; 10,36], nepohrdat Kristem [Žd 12,25], neboť Boží z-ení je pevné a věrné [Žd 10,23; 11,11] přes všechny výsměchy pochybovačů [2Pt 3,4.9]. Bůh zaslíbil novou zemi a nově nebe [Žd 12,26, sr. Ag 2,7; 2Pt 3,13, sr. Iz 65,17; 66,22], účast na božské *přirozenosti

[1284] Zasmušile-Zástěra

[2Pt 1,4], na věčném království Ježíše Krista [Jk 2,5; 2Pt 1,11], na přijetí koruny života [Jk 1, 12], na věčném životě [1J 2,25, sr. Tt 1,2]. N.

Pojem z-í je tedy zvláště těsně spjat s ústředností a závažností Boží milosti podle nz zvěsti. Už v SZ je skryto evangelium o této milosti, což nz svědkové vyjadřují právě pojmem z-í. Dvojice pojmů: z-í a naplnění patří k hlavním prostředkům, jimiž NZ vystihuje vztah Ježíše Krista ke staré smlouvě [viz Starý Zákon v Novém, str. 984, sl. 2].

Zasmušile, zasmušilý, zasmušili se, smutně, pošmourně, pošmourný, rmoutit se, škaredit se. O hvězdách a nebi ve smyslu zatemnit, zatáhnout se oblakem [Jr 4,28; Ez 32,7n; Mt 16,3]. „Chodit z-e“ [Mal 3,14] = „chodit ve smutku, jak se dělávalo při půstu [Ž 35,13n]. K Mt 6,16 viz heslo *Pošmourný, pošmuřovati.

Zasnoubiti. Podle Miklíka [Bibl. Archeologie, str. 246] každý sňatek předcházelo zasnoubení, t. j. smlouva, kterou uzavírali rodiče obou snoubenců a rodní bratři nevěstiny [sr. Gn 21,21; 24,29]. Vyjednávalo se před svědky za předpokladu, že ženich [Sd 14,3] i nevěsta [Gn 24,8] dají svůj souhlas. Dálo se to tak, že kněz nebo otec vložil pravou ruku snoubenky do pravé ruky ženichovy a řekl: »Aj, podle Zákona Mojžíšova vezmi ji a doved' k otci svému« [Tob 7,15]. Na to pravil snoubenec: »Od této chvíle jsi mi zasnoubena podle Zákona Mojžíšova a podle práva lidu izraelského«. Kněz nebo otec naplnil pohár vínem, požehnal jej a dal se napít oběma snoubencům. V pozdější době se smlouva spisovala a stvrzovala přísahou nebo zasnubní obětí. Smlouva obsahovala především vzájemný souhlas a slib manželství od obou snoubenců, dary, které dostávali jako záruku rodiče a rodní bratři nevěsty [Gn 24,53; 34,12] a cenu, kterou měl zaplatit ženich otci nevěsty [sr. Oz 3,2]. Někdy si mohl tuto cenu odpracovat [Gn 29,18,27] nebo vyrovnat hrdinským skutkem ve válce [Joz 15,16; 1S 17,25]. Zasnoubení dávalo snoubencům všechna práva, ale také manželské povinnosti, i kdyby spolu ani nežili. Proto se ženich nazýval mužem [Mt 1,19] a snoubenka manželkou [Mt 1,20]. Chtěl-li ženich svou nevěstu v této době zapudit, musel jí dát *lístek rozloučení. Kdyby se snoubenka provinila s jiným mužem, byla pokládána za cizoložnici a trestána kamenováním [Dt 22,23]. *Manžel, manželství. *Píseň Šalomounova. *Rodina.

Ve 2K 11,2 praví Pavel, že jednal jako družba nebo přítel ženichův [J 3,29], když věřící v Korintě přivedli ke Kristu. Pavel tu myslí na okamžik jejich obrácení a má na mysli sz obrazy u Iz 54,5; Ez 23; Oz 2,19, sr. Ef 5,25nn.

Zástava, záruka [Gn 38,18; Dt 24,6.10; 2Pa 25,24; Jb 24,3 a j. *Základ], zastavení [1Pa 29,15].

Zastávatí, stč. = bránit někoho, stranit někomu [Jb 13,7, ale viz Karafiatův překlad:

»Zda-li za Boha silného mluvit (máte) nepravost?« Hrozný: »Chcete mluvit zvrácenosti k vůli Bohu?«. Hebr. *ch-l-s* v Ž 34,8 znamená vysvobozovat, hebr. *š-f-t* v Ž 82,3; Iz 59,4; Ez 20,4; 22,2; 23,36 znamená soudit, zjednat právo, hebr. *j-t-b* v určitém tvaru u Jr 2,33 prohlašovat za dobré, upravovat si [cestu], řecké *diamachesthai* ve Sk 23,9 dát se do hádky, přít se.

Zastavení, „Na z.“ v 1K 16,7 = mimochoodem, při přecházení, na skok.

Zastaviti, zastavovati, ve smyslu dát, vzítí do *zástavy [Gn 38,17; Am 2,8], vzít jako rukojmí [2Kr 14,14], ve smyslu přerušiti, zameziti, zaraziti, na př. o přívalu s nebe [Gn 8,2], o nebezpečné nemoci [Nu 16,48], o díle, podniku [Ezd 4,21; Neh 4,11; Ez 34,10], o obětech [Dn 8,11] a pod. Ve smyslu vyhybatí se, varovati se v 2Tm 2,16; Tt 3,9.

Zastěhovati (se), stč. = přestěhovat (se), Jr 13,19; 22,12; Pl 1,3; Oz 10,5.

Zastěhování, zastínění, to, co vrhá blahodárný, ochranný stín, na př. oblak, který Hospodin stvoří nad horou Siónem [Iz 4,6], ochranná stěna [Iz 25,4; Ž 121,5]. Škrabal překládá Jk 1,17: »U [Boha] není změny ani zatmění z odvrácení«. Myslí se tu asi na změny, jakým podléhá měsíc, a na zatmění slunce, když se dostane do určité polohy ve vesmíru podvrácení«.

Zasteňovati, zastíniti, přikrýt stínem [Jon 4,6; Mt 17,5; Mk 9,7; L 9,34; Žd 9,5], v přeneseném smyslu chránit [Zj 7,15, doslovně rozprostřít stan nad někým]. Nesnadný je překlad Jb 15,11. Jde tu o potěšování, jež Elifáz pokládá za potěšování Boží. Elifáz se ptá, zda Jobovi jsou tato potěšování, pronesená měkce, v tichosti, bezvýznamná a malá. Hrozný překládá: »Zda-li jsou ti málo Boží potěšování, a slova [promluvená] k tobě v tichosti?« L 1,35 navazuje na Gn 1,2 o tvůrčím Duchu Božím, „vznášejícím“ se nad vodami [sr. Mk 9,7].

Zástěra. Gn 20,16 překládá I. Hirsch: »Hle, dal jsem bratru tvému tisíc stříbrných; hle, to ať slouží ti za závoj očí pro každého, kdo u tebe jest, a vůči všem budeš ospravedlněna«. LXX chápe hebr. *k'sút 'enajim* [= zastření očí] jako označení smírcího daru. Ale tento výraz lze chápat také ve smyslu závoj k ochraně obličej. Je možné s Kral. překládat také »on [ať] jest tobě z-ou očí«, t. j. Abraham má být ochranným závojem před žádostivými pohledy [tak Ibn Ezra, Kalvín aj.]. Ale je také možný Hirschův překlad, který má za to, že tisíc stříbrných je smírcím darem, jenž má Sáru udobřit [Ghryostomus, Gesenius, Delitzsch a j.]. Jiní vidí v obratu »ať ti slouží za závoj očí« prohlášení čistoty proti všem utrahačům, jiní se opět domnívají, že jde o kupní cenu závoje, který ani vdaná žena nikdy nemá odkládat [sr. Gn 24,65], jiní konečně myslí na to, že jde o závoj, který si Sára měla koupit, aby zastřela svou krásu [Vulgáta a j.]. Podobná těžkost je i se závěrem věty. Může jít o napomenutí Sáry nebo o její ospravedlnění.

V Ex 34,33-35 jde o závoj, hebr. *masvé*, jímž si Mojžíš zakrýval obličej, když se měl setkat s lidem, a jež smíval jen tenkrát, když stál před Hospodínem anebo mluvil jeho jménem. Zdá se, že tu máme co činit s názorem, že i odlesk slávy Boží na tváři Mojžíšově bymohl působit smrtelně na diváka anebo žesláva Boží by mohla být profanována zvědavými pohledy lidu. Jiní mají za to, že je tu obdoba kultových masek, znázorňujících božstvo. Pohanský kněz si tuto masku přikládal, aby se stal nositelem božských sil a mohl ve jménu božstva pronášet věstecké výroky. Ale nic takového nynější text Ex 34 nenaznačuje. Jde spíše o symbolické vyjádření jednak odstupu mezi Bohem a člověkem, jednak svaté ochoty Boží zvěstovat svou vůli.

Ap. Pavel ve 2K 3,7-18 používá vypravování z Ex 34,33nn k znázornění nadřadnosti apoštolské zvěsti nad zvěstí SZ-a. Jde o alegorický výklad. Pavel ve v. 13 má za to, že si Mojžíš kladl zásteru na obličej, aby lid nepozoroval ponašlé mizení odlesku Boží slávy s jeho tváře [»aby izraelští lidé nemohli hledět na konec pomíjející záře«, překlad Žilkův]. Pavel v tom viděl obraz pomíjivosti sz služby, jež přesto byla slavná [v. 7]. čím slavnější však je nz služba Ducha, jež je nepomíjející [v. 8-11]! Ale ve v. 14nn užívá Pavel jiné alegorie [sr. Iz 25,7]. Myslí na zatvrzelost Izraelovu v době putování po poušti; tuto zatvrzelost přirovnává k z-ře na srdci. Je to zatvrzelost, jež se dodnes uplatňuje i při čtení SZ-a, neboť jen v Kristu je z. odňata. Předpokládá to ovšem obrácení ke Kristu [v. 16], jež jednou nastane i u Izraele [sr. Ř. 10,2nn; 11, 25nn; 2K 4,3]. Podle v. 18 není pro věřící třeba žádné z-y; naopak, na své odhalené tváři zrcadlí slávu Páně [tak jako Mojžíš] a bývají proměňováni v touž podobu, jakou má on. Zde je vyjádřena přímost a bezprostřednost nz zjevení v Kristu Ježíši, jež nepotřebuje žádné ochranné z-y jako ve SZ-ě.

V 1Pt 2,16 má z. význam záminka, pláštík [zloby].

Zastínění. *Zastiňování.

Zastírání, zastíratí, clona; přikrývati, pokrývat [Ž 105,39; Ex 25,20; 27,21; 1Pa.28, 18; Ž 147,8], v přeneseném smyslu: chránit [Ž 5,12]. Mezi znameními smutku vypočítává Ez 24,17 také z-í brady, doslovně úst [sr. Lv 13,45; Mi 3,7]. 1K 11,15 překládá Žilka: »Dlouhé vlasy jsou jí dány místo závoje«, t. j. jsou jí závojem, daným samou přírodou.

Zastkvítí se, (nč. zaskvítí), zazářiti [Dt 33,2; Ž 50,2; Mt 17,2; Sk 12,7 a j.].

Zastonati, stč. zasténati, zalkati, vzdychnouti. Užitá řecká sloveso *embrimásthai* vyskytuje se pětkrát v NZ-ě a je přeloženo: tuze zapovědět [Mt 9,30], přísně zapovědět [Mk 1,43], zpouzetí se [Mk 14,5] a zastonat [J 11,33.38]. Ve všech případech vyjadřuje nevoli, rozhořčení a přísnost. Doslova znamená vrčet, supět, funět, frkat, přeneseně pak být rozhořčen, rozhněván, rozzloben. Nikdy však, ani v klasické řečtině nebo v LXX, neznamená

Zastínění-Zástup [1285]

zármutek nebo dojetí. Žilka překládá toto místo: »Ježíš rozhoril se v duchu« nad pokryteckým nářkem a pochybovačnou nevěrou Židů [J 11,37.41].

Zastoupiti, postavit se do cesty, zabrat [Sd 7,24], zaručit se za někoho [Ž 119,122].

Zastřeliti, prostřeliti šípem [Ex 19,13].

Zastřeni, zastřítí. Ve smyslu závěs, záclona, opona [Ex 26,36; 27,16; 40,33]. ,Z-i sobotní' ve 2Kr 16,18 je snad krytá galerie v chrámě, v níž se v sobotu shromažďoval král se svými dvořany k bohoslužbám. U Iz 4,5 jde o ochranu před žarem slunce [hebr. *chuppá* = baldachýn, ochranné přístřeší]. Předtím se mluví o oblaku, jenž bude *zastěňovati všecku nádheru božského sídla. Jiného hebr. výrazu [*másák* = závoj] je užito u Iz 22,8. Závoj nevěsty, do něhož byl zahalen Juda, bude násilím stržen, takže Juda bude mít volný výhled. Ale místo k Bohu [Iz 17,7] bude hleděti ke zbrojnici ,lesního domu' [1Kr 7,2nn; 10,17]. Jiní vykladači rozumí z-ím krajinu kolem Jerusalema, jež je mu zároveň ochranou. Jiný význam má z-í u Iz 25,7. Jde tu o závoj, který zastírá vyhlídku na Boží zjevení. Snad se tím myslí na předsudky a nepochopení, jež brání lidu správně rozumět Božimu slovu [sr. 2Kr 3,15].

Zastřítí ve smyslu rozprostřítí u Jb 19,8, ve smyslu obklopiti v Ž 5,13. *Zastírání, zastíratí.

Zástup, stč. = shluk, hlouček, četa, dav, šik, pluk, vojsko. Tohoto označení se užívá, ať jde o pluky vojska nebo o davy lidí nebo o hejno Božích tvorů [na př. křepelek, Ž 68,11, sr. Ex 16,13; Nu 11,31]. Bůh je často označován jako Hospodin z-ů. Myslívalo se při tom na z-y izraelského vojska [1S 17,45; Iz 31,4], ale jde tu spíš o nebeské z-y, o všecko, co Bůh stvořil a co vykonává jeho vůli. *Vojsko. Karafiát překládá Pis 6,12: »Co uziřte na Sulamitské? Jako plesání vojenské« a odkazuje na Jr 31,13. Příslušné hebr. slovo *machⁿnajim* je překládáno výrazem vojsko [Gn 32,2]; jinde se myslí na nebeské z-y, ale byl vysloven i názor, že tu jde o zvláštní druh tance, jímž vynikali obyvatelé města Mahanaim [Gn 32,2; Joz 13,26.30 a j.]. Podobně chápe Pis 6,12 také Luther ve svém překladu. Jiní myslí na t. zv. mečový tanec nevěsty [*Píseň Šalomounova], jiní na andělský tanec.

NZ velmi jasně vyzdvihuje význam davů v životě a působení Ježíšově. I když nelze vždy přesně určit, k jakým sociálním vrstvám tyto davy náležely, přece jen některé narážky ukazují, že šlo většinou o drobné, sociálně nízko postavené zástupce židovské veřejnosti ať v Galileji [J 6,2.5.22.24], ať v Judstvu, kde zvláště v době svátků bylo mnoho poutníků z celého židovstva [J 5,1.13; 11,55]. Ježíš zval k sobě ,pracující a obtížené' [Mt 11,28] na rozdíl od těch, kteří patřili k nábožensky, politicky i hospodářsky vedoucím vrstvám [J 7,31n]. Měl nad nimi lítost, protože byli jako ovce, nemající pastýře [Mt 9,36; Mk 6,34]. Podle J 7,49 uvě-

[1286] Zástupce-Zátoka

řili v Ježíše nikoli knížata a farizeové, nýbrž toliko „z. ten, kterýž nezná zákona“. Šlo tedy převážně o t. zv. *lid země, který se cítil neodolatelně přitahován k Ježíšovi [Mt 13,2; Mk 3,20; 5,27; L 5,1; 7,9; 8,40]. Někdy Ježíš sám svolal z., chtěl-li mu dát nějaké mimořádné poučení [Mt 15,10; Mk 7,14; 8,34], ale hlavně působila jeho lékařská moc [Mk 2,4n; 3,9n. 30n; L 6,19] a ovšem nadějná zvěst o království Božím [L 9,11]. Mnohé pak lákala zvědavost [J 12,9]. Z-y rozuměly Ježíšovi častokrát víc než pokrevní příbuzní [Mk 3,31nn], okoušely v jeho činech přítomnost Boží [»divili se«, Mt 7,28; 9,8], připravily mu slavný vjezd do Jerusalema [Mt 21,8n; J 12,12nn] a viděly v něm proroka [Mt 21,10m; L 7,16; J 7,40], takže vládnoucí kruhy lidu se neodvážily proti němu vystoupit [Mk 11,18, sr. L 19,48; Mk 12,12] a prohlašovaly jej za svůdce z-u [J 7,12, sr. Sk 24,12.18]. Ovšem přichylnost z-ů k Ježíšovi byla často povrchní, důvody byly nacionalistické [J 6,15], takže Ježíš nejednou unikal z-ům, anebo je propouštěl [Mt 13,36], aby se mohl věnovat svým učedníkům [sr. Mt 14,22n; Mk 4,36; 6,45]. Mnohá uzdravování se uskutečnila výslovně v soukromí mimo z-y [Mk 7,33], anž, Ježíš sám po uzdravení nemocného „pooděšel od z-u“ [J 5,13]. Jeho metoda nebyla dávat, ale osobní, jeho zvěst vyžadovala osobního rozhodnutí nebo zamítnutí. Bylo by také nesprávné se domnívat, že poměr z-ů k Ježíšovi byl za všech období jeho života jednotně příznivý. »Ze z-u mnozí uvěřili v něho« [J 7,31], někteří kvůli němu odcházeli, t. j. přestali důvěřovat kněžím [J 12,11], mnozí však pochybovali [J 7,12.41nn], někteří se ho dokonce chtěli zmocnit [J 7,44], a nakonec se dali snadno poštvat proti němu [Mk 15,8.11, sr. Mt 27,20; L 23,48; sr. Sk 21,30.34n].

Podobné stanovisko měl z. k prvním věrozvěstům Kristovým a apoštolům, ač je o tom velmi málo zpráv [Sk 8,6; 13,45]. Mezi pohanskými z-y došlo někdy i k modlářskému uctívání apoštolů [Sk 14,11.13n.18], ale také k snadnému odvrácení od nich [Sk 14,19; 17, 13, sr. 19,26; 21,27] a dokonce i k vyloženému nepřátelství [Sk 19,32n.35].

O ozbrojený z. jde u Mt 14,43, o shromáždění kmenů ve Zj 17,15 [sr. Dn 3,4], o označení velkého počtu u L 5,29; 6,17; Sk 1,15; 6,7; 11,24.26.

Zástupce, ten, kdo někoho zastupuje, v jeho prospěch vystupuje, za někoho se zástupně přimlouvá. Hebr. *p-g-'* v kausativním tvaru u Iz 53,12 znamená útočit na někoho [modlitbami]. Luther překládá: »Za přestupníky se modlil«. Sr. L 23,34; Ř 8,34; Žd 7,25.

Zastydět se. *Stydět se.

Zasvěcovati se, zasvětití, ozářit [Ž 97,4], dát svítit [Ž 67,2; 119,135; Dn 9,17], svítit [Ž 118,27], zazářit [2K 4,4], zastkvítí se [Ef 5,14].

Zasvitávat, svítat na den [1S 29,10], doslovně v Gn 19,15; 32,26; Joz 6,15 a Sd 19,25 o vycházení jitřenky.

Zasypati studnice bylo skutkem nejvyššího nepřátelství podobně jako pokácení palmového stromoví. Znamenalo znemožnění života a pobytu v poušti. Tak učinili Filistinští Izákovi [Gn 26,15]. V čas války byly prameny a studny zničeny zasypáváním. Ve 2Pa 32,3n. 30 se vypráví o králi Ezechiášovi, že na radu princů zasypal studně a potok vně za hradbami Jerusalema [snad kdesi v údolí Hinnom nebo Cedron, dnes již neurčitelné, protože už neexistují prameny a potok], aby jich Assyřští nemohli užít.

Zašijkovati, stč. bít v šíji, pohlavkovat [sr. 26,67; 1K 4,11; 1Pt 2,20. *Pohlavkování], políčkovat [2K 12,7]. Řecké *kolqfizein*, jehož je na všech uvedených místech užito, znamená udeřit pěstí, boxovat. Ap. Pavel uvádí toto zašijkování ve vztah k „andělu satanovi“, jemuž bylo dovoleno, aby působil tělesné bolesti u toho, jenž byl obdařen viděním i vytržením ducha [sr. 2K 12,1nn]. Z dějin náboženství i lékařství je známo, že stavy vytržení mívají za následek bolesti, slabosti i všelijaká onemocnění [sr. Sk 9,9.18; Gn 32,31; Ga 4,13nn]. Zdá se, že u Pavla šlo o nějakou nemoc s bodavými pocity [„osten v těle“]. Někteří vykladači myslí na epilepsii, jež někdy působí dočasně oslepnutí; jiní se domnívají, že šlo o těžkou hysterii, jež bývá provázena halucinacemi, bolestmi a únavou; jiní myslí na těžkou oční migrénu nebo malárii.

Záškodnice, u Mi 5,1 doslovně „dcera záškodného, loupeživého houfu“. Kral. v Poznámkách vyslovují domněnku, že jde o označení Assyřanů a Babyloňanů, kteří jsou sarkasticky pobízeni k bitvě. Lid Boží se nebojí; ví, co tyto útočníky potká. Odkazují při tom na 2Kr 19, 21. Novější vykladači však myslí, že tu jde o oslovení Jerusalema jako u Mi 4,8—11. Prorok tu prý vyzývá Jerusalema, aby shromáždil své vojsko, jež se až dosud vydávalo jen na loupeživé výpravy [sr. Mi 2,8; 3,2; Jr 7,11]. Jiní myslí na mimořádný počet vojáků a uprchlíků v obleženém městě. »Oblehli nás« [nikoli: „oblehni nás“, t. j. nepřítel.

Zatmítí se. Zatmění slunce a měsíce patřilo od pradávna k příznakům Božího soudu [Jl 2,10; Am 5,18; Iz 13,10; Mt 24,29; L 23, 45; Zj 8,12; 9,2]. Podle rabínských výkladů bylo zatmění slunce nepříznivým znamením pro všechny, zatmění měsíce jen pro nepřátele Izraelců. Iz 9,19 v kral. překladu mluví o zatmění země. Je tak přeloženo hebr. *'-t-m*, jež se vyskytuje pouze jednou ve SZ-ě, a to na tomto místě. Neví se dobře, co tento výraz znamená. Vykladači jej spojují s podobnými výrazy arabskými a myslí na vypálení, zuhelnatění země žárem.

Zátoka. Hebr. výraz znamená jazyk, t. j. záliv podoby jazyka na j. Solného [Mrtvého] moře [Joz 15,2.5; 18,19], který tvořil j. hranici území Judova pokolení. U Iz 11,15 je řeč o z-e [jazyku] Egyptského moře, t. j. o dnešním Suezském zálivu, který spolu s řekou Nilem bude vysušen. Jde tu o představu zničení říše Egyptské, nepřátelské Bohu a Izraeli. Č.

Zatracení, zatracovati, zatratiti, zkáza, odsouzení, zahubit, vyhubit. *Hynout. *Za-hubit. *Zahynout. Ve SZ-ě souznačný výraz pro peklo, smrt, na př. Př 15,11 nebo Ž 55,24 Jáma z-ení', zkázy. V souvislosti s tím se mluví o z-ení v NZ-ě: J 17,12 [o Jidášovi], Sk 8,20 [o penězích, jež vedou do z-ení, sr. 1Tm 6,9], 2Te 2,3 [o Antikristu, určeném k záhubě], 2Pt 2,1 [o zhoubných kacířstích], 2Pt 3,16 [o falešném výkladu Písma, jenž vede k záhubě]. Přímou o záhubě v pekle [gehenně] mluví Mt 10,28 a 23,15, kde král. výraz 'syn z-ení' = syn gehenny, pekla.

Slovesem z-ovati, z-ti jsou ve SZ-ě překládána slovesa *'-b-d* [= zahubit, zničit, Lv 23, 30; Ž 5,7; 9,5], *'š-ch-t* [= zničit, zpustošit, Dt 9,26], *'š-m-d* [= zahladit, Ž 145,20] a *'š-d-d* [= vyhladit, Př 11,3]. V NZ jde o sloveso *apollyein* = zahubit. Podle L 9,56 nepřišel Syn člověka zatracovat, ale zachraňovat lidské duše [sr. J 10,10]. Bůh ovšem jako soudce může spasit i z-iti [Jk 4,12; sr. Mt 10,28; 21, 41; Mk 12,9]. Je příznačné, že ďábelníci vycitili v Ježíši Kristu božského soudce [Mk 1,24]. U L 6,9 jde o protiklad zachránit: zahubit život.

Zattu. Hlava rodu, který se vrátil se Zorobábelem ze zajetí babylonského [Ezd 2,8; Neh 7,13]. Cetní muži z tohoto rodu zapudili své pohanské manželky na Ezdrášovu výzvu [Ezd 10,27].

Zatvrdilost, zatvrdilý, zatvrditi, zatvrzovati (se). Ve SZ-ě je tak překládáno nejméně 9 různých hebr. kořenů, nejčastěji *ch-z-k* = sešňerovat; učinit pevným, zesílit se [Ex 4,21; 10,27; 11,10; 14,4.8.17; Joz 11,20; Ž 64,6; Ez 2,4] a *k-š-h* — být tvrdý, učinit tvrdým [Gn 49,7; Ex 7,3; 13,15; Dt 2,31; 10,16; 31,27; 2Kr 17,14; 2Pa 30,8; 36,13; Neh 9,16n.29; Jb 9,4; 39,16; Ž 95,8; Př 28,14; 29,1; Iz 48,4; 63,17; Jr 7,26; 17,23; 19,15; Ez 3,7]. Zajímavý výraz je i hebr. *'š-m-n* = učinit tučným, ztučnit [Iz 6,10, sr. Mt 13,15]. U Jb 19,3 je tak přeložen ojedinělý kořen *h-k-r* = hanobit, utlačovat; u Ez 4,3.7 jde o překlad hebr. *k-v-n* — postavit [tvář] proti někomu.

VNZ-ě jde o výrazy *pórûn, pórôsis*, jež jsou odvozeny od slova znamenajícího sopečnou vyvřelinu, která je lehká a pórovitá, ale velmi tvrdá, pak každou zatvrdlinu, v lékařství zatvrdlý nádor kostní, také rosol, klihovatinu, jež slouží ke srůstu zlomenin. Sloveso znamená učinit tvrdým, v přeneseném smyslu otupit, učinit necitelným. Kral. řecké *pórûn* překládají také výrazy zhrubnout [Mk 6,52], ztupit [2K 3,14], oslepit [Mk 8,17]. Dále je tak překládán výraz *sklêrynein* = vysušit k neohebnosti, *sklêrotês* — zatvrdlost, *sklêros* = suchý, zatvrdlý. Jde tu původně o medicínské výrazy. Jako ve SZ-ě jsou i v NZ-ě tyto výrazy spojovány se šíjí [*sklêrotrachêlos* = tvrdošíjný, Ex 33,3.5; 34,9; Dt 9,6; Sk 7,51; dále Dt 10,16; 2Kr 17,14; Jr 7,26a.j. Viz citáty uvedené v prvním odstavci u hebr. kořene *k-š-h!*] a se srdcem. *Srdce. *Tvrdošijně, -ý.

Bible mluví o zatvrzení člověka, zvláště

Zatracení-Zatvrdilost [1287]

jeho srdce, jako o duchovním a mravním dění, jež končí úplnou neschopností slyšet Boží hlas a přijímat jeho pokyny. Člověk se sám může zatvrdit nejen proti nuznému [Dt 15,7], ale zvláště proti Bohu neposlušností a nevěrou [2Kr 17,14; 2Pa 30,8; Jb 9,4; Ž 95,8; sr. Žd 3,8.15; 4,7; Iz 48,4; Jr 7,26; 17,23; Ez 2,4; 3,7]; může se utvrdit ve zlém [Ž 64,6] přes všechno kárání, ba právě kvůli němu [Ex 8,15; Př 29,1]. Avšak také Bůh zatvrzuje srdce nevěřících a neposlušných, ať už jde o nepřátele jeho lidu, jako na př. faraóna [Ex 4,21; 7,3; 10,27; 11,10; 14,4.8.17], Seona [Dt 2,30], palestinského krále [Joz 11,20], nebo dokonce o Izraele [Iz 6,10; 63,17]. Je to způsob jeho trestu za neposlušnost a zpupnost. Vypadá to někdy tak, jako by Bůh sám podporoval své odpůrce v jejich počinání proti sobě, když jim předtím dal zvětšovat svou vůli [sr. R 1,24.26]. Kdo se vzepře vůli Boží, uvaluje na sebe Boží hněv, který se projevuje v zatvrzení, ve zhrubnutí srdce [sr. Sk 28,27] a ve ztupení smyslů [sr. 2K 3,14]. Obsahově sem patří hebr. výraz *'š-rûrût* [= tvrdost, umíněnost] srdce [Dt 29,19 Kral. 'podle žádosti srdce svého', Karafiát 'podle převrácenosti srdce'; Ž 81,13 Kral. 'žádost srdce', Karafiát, 'převrácenost srdce'], jež označuje to srdce, které se zaměstnává jen samo sebou, svými zdáními a žádostmi. Sem patří částečně i to, co je hebr. vyjádřeno výrazem *tardêma* [= hluboký spánek, oblužení, apatie] u Iz 29,10 [Kral. 'duch chropotu', Žilka v R. 11,8 'duch omámení']. Všecky tyto výrazy označují výsledek Božího soudu nad člověkem, jenž se k němu obrátil zády. Sebe-zatvrzení vůči Bohu vede k zatvrzení od Boha. Člověk je za své zatvrzení odpovědný, ale zároveň propadá Božím soudu v pokračujícím sebezatvrzení. Hřích se stává hříšniku Božím trestem [sr. Joz 11,20; 1S 2,25; 1Kr 12,15]. Odtud si vysvětlíme napomenutí, aby člověk nezatvrzoval své srdce [Ž 95,8, sr. Žd 3,8.15; 4,7], a kázání proroků, kteří mluvili přesto, že je nikdo neposlechne [Jr 7,26n; 18,11n], leda by Bůh sám stvořil nové srdce [Ez 11,19; 36,26n; Jr 31,33; 32,39, sr. Ez 18,31; Mk 10,27].

V NZ-ě jde jednak o citáty ze SZ-a [J 12,40 z Iz 6,10; Sk 7,51 z Ez 32,8; 33,3; Neh 9,16n], při čemž u J 12,40 je za původce zatvrzení označen Bůh, jednak o Pavlovo zužitkování sz míst o zatvrzení faraónově a Izraelově v R 9—11. Částečná zatvrdilost se přihodila Izrae-lovi [R 11,25], t. j. Izrael svévolně zvolil falešnou cestu spravedlnosti ze skutků [R 9,30nn; 10,2n] a tak byl Bohem zatvrzen [R 11,7nn]. Ale toto zatvrzení Izraele není Božím posledním slovem, jestliže nezůstane v nevěře R 11, 23]. Byl zavržen jen do té doby, než vejde veškeré pohanstvo [R 11,25]. Bude to sice Boží čin, dojde-li spásy celý Izrael, srovnatelný pouze se vzkříšením z mrtvých [R 11,15] a s naroubováním vyložených ratolestí [R 11,17—24], ale odpovědnost nese Izrael sám. Proto Pavel už

[1288] Závan-Záviděti

nyní usiluje o jeho záchranu [Ř 11,14] a napomíná věřící křesťany, aby si vzali z Izraele odstrašující příklad a neoctli se pro pýchu, nedověru, nevědómst také na cestě zavřzení a nebyli vyřati [Ř 11,29-22, sr. Ef 4,17n; Žd 3,8. 13.15; 4,7]. Neboť i srdce učedníků Kristových může zhrubnout [Mk 6,52 v Žilkově překladu: »Jejich srdce bylo zatvrzelé«, oslepnout [Mk 8,17 podle jiného čtení v Žilkově překladu »Máte zatvrzelé srdce«. Vždyť i Jidáš zatvrdil své srdce a podlehl vniknutím ďáblovým [L 22, 3; J 13,2]! Zatvrzení a nevěra v Ježíše Krista jako mesiášského Spasitele jsou v NZ-ě téměř souznačné pojmy [sr. Mt 13,15; Sk 19,9; 28, 24-28]. Při tom však zůstává i v NZ-ě v platnosti přesvědčení, že Bůh se smilovává, nad kým chce, a zatvrzuje, koho chce [Ř. 9,18]. V tomto výroku ovšem nejde o předurčení ke spáse nebo k zatracení, nýbrž spíše o vyjádření svrchovanosti Boží vůle při užití člověka k Božím cílům. Jeho vůle se uskutečňuje nezávisle na chtění a činění člověka. Zatvrzení faraónovo jej neucínilo o nic bezbožnějšího než už byl. Ani nevěrou nelze zmařit Boží věrnost [Ř 3,3]. *Vyvolení. *Zatracení. *Zavrci.

Závan, syn Eserův, kníže *Horejských [Gn 36,27; 1Pa 1,42]. Č.

Zavázati, zavazovati. Ve smyslu dát náhubek v Dt 25,4, ve smyslu svázat u Jb 26,8; 38,31; Iz 8,16; ve smyslu zastřít u Jb 40,8 [v hebr. textu v. 13].

Závaží. V nejstarší době sloužily za z. malé kameny, jež byly nošeny v koženém sáčku [Dt 25,13], později slyšíme o z. oloveném a cínovém [Za 4,10; 5,7]. V Gezeru bylo nalezeno bronzové z. s nápisem ‚královo‘ [sr. 2S 14,26, kde Kral. mluví o z. obecném, hebr. text však o z. ‚králově‘]. Normální z., podle něhož se vyráběla nová z., bylo uloženo ve svatyni [lot svatyně, Ex 30,13]. Dozor nad správností z. měli levitě [1Pa 23,29]. Podrobnější popis z. viz v hesle *Váha, váhy.

Praví-li se ve 2Kr 21,13, že Bůh vztáhne na Jerusalema šňůru samařskou a z. domu Acha-bova, chce se tím říci, že Bůh učiní Jerusalemu totéž, co učinil Samaři a Davidovým nástupcům, totéž, co nástupcům Achabovým. Bůh není přijímačem osob. Má jednu míru, jedno z. pro všechny [sr. Iz 28,17]. Při 16,11 překládá přesněji Karafiát: »Váha a vážky spravedlivé [jsou] Hospodinovy, [a] všecka z. [v] pytlíku [sr. Lv 19,36] jeho nařízení«. Chce se říci, že váhy i z. podléhají Boží kontrole a Božím nařízením [sr. Dt 25,13; Př 11,1; 20,10.23]. ‚Z. marnosti‘ u Iz 34,11 znamená z. nicoty, prázdnoty [hebr. *bóhú*, sr. Gn 1,2 ‚země byla... pustá‘], jež neslouží k budování, ale k zpusťování, ovšem podle spravedlnosti [sr. Iz 28,17; Am 7,8nn].

Závdavek, zástava [hebr. *‘erábôn*, Gn 38, 17nn; řecky *arrabôn*], první splátka, jež je zárukou dalších ze smlouvené částky. Podle 2K 1,22; 5,5; Ef 1,14 dostali věřící Ducha sv. jakožto z., t. j. jako první splátku Boží spásy,

celého dědictví, jehož se jim jednou v plnosti dostane [sr. L 12,32].

Zavěsiti, zavěšovati [Ez 15,3; 27,10n; Jb 26,7; Z 137,2]. Z 137,3 překládá přesněji Zeman [i Karafiát]: »Ti, kteří nás odvedli zajaté, žádali tam po nás slova písně, a ti, kteří nás sužovali [Karafiát: zloupili], radost: ‚Zapívejte nám z písně Siónské!‘ ‚Z-iti oči‘ [1Kr 20,38] = zastřít oči [snad maskou].

Záviděti, závist, závistivý. Ve SZ-ě jde většinou o tvary kořene *k-n-*, jenž původně znamená být napuštěn tmavočerveně, černě. V přeneseném smyslu jde o taková hnutí myslí, jež se projevují začervenáním, zrudnutím v obličejí, ať už jde o lačnou závist, nezřízený zájem [Gn 26,14; Z 37,1; Př 3,31; 23,17 a.j.], sžíravou žárlivost [Gn 30,1; Př 14,30; 27,4 a j.], nebo o spravedlivé rozhorlení [*Horlivost]. Kaz 4,4 může znamenat, že úspěšné dílo vede jen k závistí druhých anebo že úspěšné dílo má původ jen v sokovství, soupeření s druhými. Kaz 9,6 pokládá milování, nenávisť a závist za obvyklé známky lidské životnosti. Se smrtí zmizí i tyto známky. Iz 26,11 jest lépe překládat s Lutherem: »Když však uzří horlivost

0 tvůj lid, zahanbení budou«. Jde tu o horlivost Boží [sr. Iz 9,6; 37,32], ne o lidskou závist.

V NZ-ě jde o výrazy *zélós*, *zélún*, *parazélún*, jež všechny označují horlivé úsilí ať v dobrém nebo ve špatném smyslu, nadšení pro něco, závodění, žárlivost. Ap. Pavel má za to, že spása, která přešla k pohanům, vzbudí u Židů spasitelnou žárlivost [Ř 11,11.14, sr. 10,19]. Na ostatních místech, kde Kral. uvedená slova překládají výrazy závist, závidět, jde o jednu ze zavřzenihodných vlastností, jež druhým nepomáhají, ale škodí. Žilka myslí v Ř 13,13 na hádku, ve 2K 12,20 a Ga 5,20 na žárlivost, jež jsou protikladem toho, co NZ nazývá ovocem Ducha sv. Je to ‚moudrost‘ zemská a ďábelská [sr. Jk 3,14.16; Sk 5,17; 17,5]. Praví-li se v 1K 13,4, že láska nezavidí, myslí se na neovladatelnou žárlivost; u Jk 4,2 jde o nepřejicnou touhu po majetku bližního.

Řecké *ftonos* označuje jednoznačně zavřzenihodnou vlastnost člověka, jenž není ovládán Božím duchem: žárlivou nepřijeň [Mt 27, 18; Ř 1,29; 1Tm 6,4; Tt 3,3; 1Pt 2,1]. Dokonce i Krista lze zvěstovat podle F 1,15 ze závistí, z řevnivosti a z osobní zaujatosti při pohledu na úspěchy, slavné jméno a snad i mučednickou korunu jiných kazatelů! Nesnadný je překlad i výklad Jk 4,5. Škrabal překládá: »Či si myslíte, že nadarmo praví Písmo: ‚Žárlivě touží po duchu, kterému dal přebývat v nás?‘ « a v poznámkách vykládá: »Bůh stvořil lidského ducha a dal mu přebývat v těle. Miluje křesťanského ducha, neboť jej posvětil. V této lásce je na něj žárlivý a nestrpí, aby se mu stával nevěrným přátelím s lidmi, kteří svým hříšným životem projevují nepřátelství proti Bohu... Ve SZ-ě je často vyjádřen vztah Boha k vyvolenému národu obrazem zasnoubení; odtud výraz žárlivost Boží. Tuto myšlenku vyjadřují slova v. 5, uvedená jako Písmo sv. [Gn 2,7 a známá pravda v Písmu sv. o Boží žárlivost]

vosti]«. Jiní myslí také na Kaz 12,7; Iz 42,5; jiní se domnívají, že jde o citát z nějakého dnes ztraceného židovského nebo prakřesťanského spisu. Je ovšem záhadné, proč Jk užívá výrazu *fihonos*, který má hanlivý příděch, a nikoli výrazu *zélotes* [= horlivost v dobrém slova smyslu]. Jiní mění poněkud text a čtou: »Po Bohu touží duch« [sr. 242,2]. Ale to se nehodí dobře do souvislosti.

Zavijet (se), zavinouti, zahalovat se závojem [1K 11,6n.13], pláštěm [1Kr 19,13], rouškou [Nu 4,20].

Zavilý [Dt 32,5], stč. = zatočený, stočený, přeneseně urputný, svéhlavý. G. Sicher překládá: »Rod zvrácený a znetvořený«.

Zaviníti, stč. = provinit se [proti komu], zhřešit [Lv 5,19; Nu 5,7; Ab 1,11].

Zavinutí, stč. = něco zavinutého, obal; mluvit bez z. = bez obalu, přímo. Hebr. slovo, jež Kral. v Nu 12,8 tak překládají [*chidá*], znamená hádanku [Kral. *pohádka v Sd 14, 12—19; 1Kr 10,1; Ez 17,2]. Bůh nemluví k Mojžíšovi v hádankách, ani ve viděních jako k jiným prorokům, nýbrž přímo, bez obalu.

Zavírat (se). Vedle obvyklého smyslu O zavírání dveří, bran [Iz 60,11; Ez 46,2; Zj 21,25], člověka do vazby [Jb 11,10; 12,14], věci do cedrových skříněk [Ez 27,24] a pod. Také ve smyslu obsahovat, zahrnovat, shrnovat [se]. Tak všechny Boží příkazy, všechen Zákon, se shrnují, jsou naplněny v příkazu lásky k bližnímu [R 13,9; Ga 5,14].

Závist. *Závidět.

Závistivý, v Př 23,6; 28,22 doslovně z hebrejštiny zlého oka.

Zavítí se v rouchu = zakrýt se závojem [Gn 38,14].

Zavítí [1K 11,13]. *Zavíjet se.

Závod. Ap. Pavel v 1K 9,24n navazuje na přípravu závodníka k veřejným hrám starověkého Recka, z nichž nejproslulejší byly olympijské [v Olympii na Peloponnesu], pythijské [v Delfách], nemejské [v Argu na Peloponnesu] a isthmické [na úžině korintské]. Závodilo se v jízdě na vozech, na koních, v běhu, ve vrhání diskem, kopím, v boxu a v řecko-římském zápasu. Závodníci museli projít dlouhou dobou přísných cvičení, spojených s těžkou sebekázní. Odměnou jim byl sice jen věnec [z divoké olivy v Olympii, z pinie na Isthmu, z vavřínu v Delfách a z petržele v Neměji], ale účta, která byla vítězům prokazována po celém Recku, byla nesmírná. Podle 2 Mak 4,12n zavedl velekněz Jázon podobné hry v Jerusalemě, které se těšily velké oblibě i u kněží, takže prý zanedbávali i služby chrámové, jen aby se jich mohli zúčastnit jako diváci. Také Herodes Veliký zřídil v Jerusalemě, Jerichu a v Gesareji divadla, amfiteatry a koňská závodiště, kde byly konány každého čtvrtého roku velké slavnosti. Snad i Neh 3,16 domem silných označuje nějaká cvičiště. Narážky na řecké hry máme i v Ga 2,2; 5,7; F 2,16; 3,14; 2Tm 2,5. Oblakem svědků v Žd 12,1n se snad myslí na diváky běžeckého závodu. Naráží se zde na to, že běžci odkládají vše, co by je mohlo v běhu

Zavíjet (se)-Zavrci [1289]

zatěžovat, zvláště dlouhý, splývavý šat, do něhož by se mohli při běhu zaplést. K běhu bylo zapotřebí mimořádné vytrvalosti [Kral. ‚trpělivosti‘] a upřeného pohledu k cíli, kde seděl rozhodčí soudce s připraveným věncem pro vítěze.

Zavoditi, zavozovati, svádět s pravé cesty, zavádět [Př 28,10]. V Ž 36,12 lépe vystihuje originál výraz zahánět. Zeman překládá: »Ať mne neučiní tulákem« [sr. Mi 2,9; Jb 15,23]. V Př 29,8 je správnějším překladem král. poznámka: »Rozdmychují jako oheň«. Karafiát: »Muži posměvači rozněcují město« [sr. Př 26,21].

Zavolati, voláním přivolat. *Povolán, povolání, povolání. *Volat.

Závora, vše, co slouží k uzavření něčeho, na př. jha [Lv 26,13]. Nejčastěji o otesaném hranatém nebo kulatém dřevu, kterým se zastřikovala vrata [Sd 16,3; Jb 38,10; Ž 147,13; Jr 49,31; 51,30; Neh 3,13]. Někdy šlo o železné z-y [Ž 107,16; Iz 45,2]. U Ez 30,18 jde spíš o jho než o z-y. LXX a Vulgata čtou žezlo egyptské, někteří vykladači myslí na podpěry, opěrné hole [sr. Jr 43,8nn; 48,17]. Jon 3,7 je srozumitelný jen tenkrát, víme-li, že vsunuté stč. ‚zalehnout‘ v král. textu znamená zacpat, zavřítí se. Prorok si nařiká, že země je pro něho uzavřena z-mi, takže jeho návrat je vyloučen. Z. jakoby zaklapla za ním.

Zavozovati. *Zavodit.

Závrativý, ten, kdo má závrať, Duch z. [Iz 19,14] = duch, který působí závrať.

Zavrci, zavrhnouti, zavržen, -i, -ý. Tak je ve SZ-ě překládáno nejméně 15 různých hebr. kořenů, nejčastěji *š-l-k* = hodit, odhodit, zahodit [1Kr 14,9; Neh 9,26; Ž 2,3; 50, 17; Iz 2,20; 38,17; Ez 20,7n; 23,35 a j.], *m'-s* = pohrdat, mít odpor [Lv 26,15; 1S 15,23; Ž 118,22; Iz 7,15n; 31,7] a *z-n-ch* = zapáchat; zapudit jako něco odporného [2Pa 11, 14; Ž 60,3.12; 89, 39; 108,12; Pl 2,7].

1. Důležité jsou tyto výrazy tam, kde se mluví o zavržení Božím. U Jr 6,30 se praví, že Hospodin zavrhl [hebr. *m'-s*] svůj lid. Ze souvislosti je patrné, že jde o obraz ze zlatnického života. Bůh zkoušel lid tak, jako zlatník zkouší drahé kovy ohněm, aby oddělil stříbro a zlato od olova a jiných příměsí. Poněvadž se Izrael ukázal jako ‚stříbro falešné‘, Bůh jej s odporem zamítl, odhodil [sr. Iz 1,22]. Odtud je třeba chápat ostatní místa SZ-a, kde se v českém překladu mluví o zavržení. Bůh zavrhl Saula, protože tento král předtím pohrdl rozkazy Božími [1S 15,23; 16,1]; zamítl Eliába, protože neshledal jeho srdce v pořádku [1S 16,7]. Bůh od své tváře odstraní [hebr. *s-v-r*] i Judu pro modlářství Manassesovo tak, jako dříve odstraní Izraele [2Kr 23,27, sr. Jr 7, 15.29]. Opustí-li Salomoun Hospodina, bude na věky zapuzen jako něco odporného [hebr. *z-n-ch*, 1Pa 28,9]. Bůh opustil své dědictví a vzdal se ho [hebr. *n-t-š*], protože se mu vzepřelo [Jr 12,7n, sr. 23,39]. Bůh opustí, vydá

[1290] Zavržený-Zavřítí (se)

na pospas [hebr. *n-t-n*] Sedechiáše a ostatní, protože mu byli jako zlé fíky, jež nelze jíst pro trpkost [Jr 24,8]. Pohrdl [hebr. *m-'-s*] králem i kněžím, svým oltářem i svatyní v prchlivosti svého hněvu [Pl 2,6n]. Žalmistům se zdá, že si Bůh zprotivil [hebr. *z-n-ck*] svůj lid [Ž 60,3; 89,39; 108,12], že i jednotlivce zapudil, odřízl [hebr. *g-r-z*] od svých očí [Ž 31,23]. Podle Ez 22,16 se praví o vyvoleném lidu, že bude zne-
svěcen [hebr. *ch-l-l*] před očima pohanů, aby poznal, že Bůh je Hospodinem.

Tato výrazová rozmanitost vybízí k opatrnosti, abychom v českém výrazu zavržení neviděli vždy hned naprosté zatracení. Ani tehdy, kdy Bůh zavrhuje, nezapomíná na svou smlouvu s Izraelem [Lv 26,44; Pl 5,2 1n]. Jeho zavržení nemusí být jeho posledním slovem a nemusí být všeobecné. Proto se odvažují proroci dotírat na Hospodina otázkami po zavržení lidu Božího [Jr 14,19]. Stejně Pavel, když se ptá: »Zdaliž Bůh zavrhl lid svůj?« [Ř 11,1n]. Je tu užito řeckého slovesa *apótheisthai* [= odstrčiti, odehnat, zamítat]. Izrael je Boží lid, Boží dědictví, a proto jej Bůh nemůže zavrhnout s konečnou platností [sr. 1S 12,22; Ž 94, 14]. Zavržení Izraelovo [řecky *apobolé* = odhození, odmítnutí] mělo spasitelný význam, protože evangelium zasáhlo svou smířící zvěstí pohany [Ř 11,15], ale Pavel hned připomíná, že Židé budou znovu přijati, což se ovšem bude podobat vzkříšení z mrtvých.

Docela jiný význam má řecké *anathema einai*, které Kral. v Ř 9,3 překládají ‚být zavržen‘. Odpovídá sz-mu *chérem* = to, co je zasvěceno Bohu a určeno ke zničení; to, co je proklaté [Dt 7,26; 13,17; Za 14,11]. Sr. hesla *Klatba, *Proklatý. Pavel v Ř 9,3 praví, že by žádal být sám odloučen, vyloučen ze spasitelného obecnství Kristova a propadnout Božímu soudu, jen aby Izrael byl zachráněn [sr. Ex 32,32].

V reformační dogmatice se mluví o zavržení jako o protikladu *vyvolení [viz také heslo *Zatvrdit]. Je to logický důsledek pojmu vyvolení. Zavržení v tomto smyslu znamená především to, že Bůh při své spasitelné vyvolující činnosti některé lidi přejde. Reformátoři tu chtějí v souhlasu s Písmem vyzdvihnout svrchovaný majestát Boží, který z lidstva, propadlého pro Adamův pád Božímu hněvu [Ef 2,3], některé lidi vybírá, jiné ponechává v jejich zaviněném stavu. Všecka křesťanská vyznání z doby reformační mluví o zavržení těch, kteří v Krista neuvěřili. Rozdíl mezi křesťanskými církvemi je pouze v tom, že některé odmítají tvrzení, že se zavržení může vztahovat i na křesťanskou církev. Římsko-katolická církev odmítla toto tvrzení na koncilu trident-ském, lutherská církev r. 1580 v t. zv. Formulí svornosti. Jen stoupenci směru Kalvínova stojí v důsledku učení o předurčení [*Předuložití] na myšlence zavržení určitých lidí bez ohledu na příslušnost církevní se strany Boží, při čemž však plnou vinu nechávají na straně zatvrze-

lého člověka. Avšak novější výklad Písma nutí k opatrnosti při dělení příliš snadných a svůdných logických závěrů v tomto bodě, i když svrchovanost Božího majestátu není nikterak popírána.

2. Na ostatních místech NZ-a jde o výraz *athetein* [= prohlásit za neplatné, zrušit, zničit] v 1K 1,19, kde jde o zmaření rozumu rozumných při zvěsti evangelia, a *paraiteisthai* [= odmítnout] v 1Tm 4,7, kde jde o odmítnutí, varování se světských a babských povídaček, bájí, mythů. Řecké *apodokimazein* [= ve zkoušce zavrhnout, shledat bezcenným] a *adokimos* [= ten, kdo neobstál ve zkoušce] předpokládají někoho, kdo provádí zkoušku, zkoumání a rozhodne se k zamítnutí. Ježíš u L 17,25 vztahuje na sebe výrok Ž 118,22n, kde je užito výrazu *m-'-s* [viz výše!]. Syn člověka musí být pohrnut vyvoleným národem tak jako některý kámen je pohrnut stavitelem, ačkoli se dobře hodil za *kámen úhelný, snad klenák [sr. Mt 21,42; Mk 8,31; L 9,22; 1Pt 2,4.7. *Potupa, potupen]. Ale Boží úsudek o tomto kamenuje rozhodující. Ve 2K 13,5nn jde nikoli o zavržení, nýbrž o osvědčení ve zkoušce [»leda, že jste se snad neosvědčili«... »doutám, že poznáte, že my neosvědčení nejsme«... »i když bychom se ukázali neosvědčenými« v překladu Žilkovč]. Někteří totiž ze sboru v Korintě tvrdili, že se Pavel neosvědčil. Pavel odpovídá, že mu na tom celkem málo záleží, zdá-li se jim neosvědčený, ale že mu všechno záleží na tom, aby se oni osvědčili v konání dobrého, t. j. v poslušnosti evangelia a v lásce [2K 2,9]. Pak už snadno poznají, zda se i Pavel osvědčil či nikoli. Myšlenku osvědčení vyjadřuje Žd 6,8 jiným způsobem. Přirovnává věřící k půdě, která je bohatě svlažována deštěm. Přináší-li užitek, ukazuje, že má podíl na Božím pozeňání. Jestliže však plodí trní a hloží [sr. Gn 3,18], musí být považována za neosvědčenou. Propadá Božímu soudu a kletbě a končí vypálením jako kdysi Sodoma a Gomora.

Zavržený. *Zavrci, zavrhnout.

Zavřítí (se), uzavřít [o dveřích Kaz 12,4; Mt 25,10; L 11,7; J 20,19; Sk 21,30; Zj 3,8 a j., o bráně Neh 7,3; 13,19; Ez 44,2; 46,12; o nebi Dt 11,17; 1Kr 8,35; L 4,25; Zj 6,14; o pramelech propastí Gn 8,2 a pod.], v přeneseném smyslu o znemožnění plodnosti [Kral. ‚zavřít život Gn 16,2; 20,18], o uzavření bran života [Jb 3,10], o zamezení porodu [Iz 66,9 chce říci, že Bůh dokončí své osvobozovací dílo, které tak slibně začalo návratem části izraelských vyhnanců do Jerusalema. Tento návrat je přirovnáván k bolestem rodičky — sr. Iz 37,3 — pracující k porodu. Bůh, který tento návrat způsobil, neuzavře své dílo nedokončené]. Ve 2S 20,3 jde snad o 10 ženin z Davidova haremů, jež byly ponechány v královském domě v době králova vyhnanství, aby hlídaly, a jež si přivlastnili odpůrci Davidovi. Král po svém návratu je dal zavřít a odsoudil ke vdovství. Z. ve smyslu ustanovit, usnět se u Iz 19,17. Heger překládá: »Z úradku, který proti němu

pojal«. Z. ve smyslu ukrýt, zajistit u Dn 8,26; 12,4.9. ‚Z. střeva před někým‘ [1J 3,17] = zavřítí syé nitro, srdce před někým.

V R 11,32 praví Pavel, že Bůh zavřel židovskou ‚církve‘ v nevěře jako ve vězení, aby se jednou mohl nad ní jako nad uzavřeným celkem opět smilovat. Podobně se praví v Ga 3,22n o všech, že je Písmo uzavřelo pod hřích, t. j. Písmo všechny usvědčilo z hříchů; hřích byl prohlášen za vládce a vězňatele až do té doby, kdy Kristus zahájí novou dobu spásy, jež se bude vyznačovat vírou. Hejčl překládá: »Písmo uzavřelo všechno pod hřích, aby se toho zaslíbení dostalo vírou v Ježíše Krista těm, kdo věří. Dříve však než přišla víra, byli jsme pod zákonem jako uzavřeni a střeženi pro víru, která měla být zjevena«, t. j. pro nový řád spásy v Kristu Ježíši.

Zavřítý, stč. = uzavřený, o tom, co lze uzavřít. O městech, jež mohla být uzavřena jako pevnost [1S 23,7; 1Kr 4,13.60], doslovně z hebrejštiny: »Město, které má brány a závorý«.

Záza, Judovec z čeledi Ezronovy a z rodiny Jerachmeelovy [1Pa 2,33], syn Jonatanův.Č.

Zázrak, **zázračně**, **-ý**. U Jb 31,3 jde o hebr. výraz *néker* [= nešťastný osud, neštěstí], na ostatních místech o výrazy *mófét*, *ót* [o nichž viz bližší údaje v hesle *Znamení] a *pélé* [= něco, co vzbuzuje úžas, podiv, uleknutí; div, Ž 88,11]. V NZ-ě jde o výrazy *sémeion* a *teras*, o nichž je vše podstatně řečeno v hesle *Znamení. Ryze český termín z. označuje to, co nemůže být vysvětleno samozřejmými příčinami, jež leží před zrakem. Podle Frintova Náboženského názvosloví patří výraz z. ke slovesu ‚zazít‘ a znamenal původně tolik, co ‚vidění‘ [ve smyslu sz: vidění proroka]. Zdá se, že český termín souvisí i se slovem žfec = vidoucí, kněz, který přináší žertvy [obětí]. Staročesky [t. j. před Kralickou biblí] mělo slovo z. též význam předtuchy, znamení, předpovědi, věštby [*praesagium*]. Zde si všimneme pouze zásadního křesťanského stanoviska k z-ům, odvozeného z toho, co podává Písmo sv.

1. Definice z-u. Podle Písma je z-em vše, co nějak odkazuje na Boha, ukazuje k němu a dává okoušet jeho bezprostřední blízkost, takže nese na sobě rys nápadnosti, mimořádnosti, neočekávanosti a naléhavosti. Z-em tedy může být i to, co lze vysvětlit přirozeným způsobem, avšak v dané situaci upozorňuje věřícího člověka na bezprostřední blízkost a jednání Boží. Proto bývá se z-em spojen údiv, ano zděšení těch, kteří se stali jeho svědky. Novodobá věda měla proti z-ům několik námitek. V z-cích chápaných v soulase s orthodoxní dogmatikou jako mimořádných zásazích Božích do přírodního řádu viděla porušení zákona kausalit [příčinnosti], podle něhož vše na světě stojí ve velkém příčinném řetězu, což umožňuje poznání a záměrné jednání. Věda se snaží pochopit a stanovit zákony příčinné souvislosti. Daří se jí to zvláště v t. zv. neživé přírodě, kde lze mluvit o mechanismu všeho

dění, které se opakuje docela pravidelně, do-staví-li se tytéž příčiny. V přírodě organické vedle zákona kausalit působí podle vědeckého pojetí i zákon účelnosti. Ale také na poli psychicko-dějinného života je předpokládána pravidelnost dění [proto mají význam statis-tiky], avšak pátrá se hlavně po pohnutkách, motivech události, které posunují všechno dění kupředu. Krátce řečeno: v t. zv. neživé přírodě se setkáváme s mechanickou kausalitou; v oži-vené přírodě platí organická, účelová a vývo-jová kausalita; v dějinně psychickém životě platí kausalita pohnutek. Přesto však chybí člověku dokonalý pohled v souvislost celé skutečnosti. Neboť nám přístupný svět je jen nepatrným jejím úsekem. Zvláště v poslední době učinila věda nesmírné množství objevů, ale právě tyto objevy nutí k opatrnosti při vy-lučování možnosti přítoku nových, doposud neznámých sil do dosavadní světové zásoby, jež byly dosud z nějaké příčiny vázány. Novodobá theologie, pokud mluví o z-cích, nemyslí na porušení přírodních zákonů, nýbrž na takové Boží řízení přírodních zákonů, že na konec dojde na uskutečnění Božích spasitelných plánů. Bůh jako Pán přírody a dějin zasahuje spa-sitelným způsobem do běhu události, aniž po-rušuje zákony, jež sám dal. Křesťan ví, že vše, co ho může v příštím okamžiku potkat, nemá co činit hlavně s mrtvou hmotou, ani s přírodními zákony nebo s lidmi, nýbrž se samotným Bohem. Křesťanově víře z-y nemohou činit obtíží, pokud je přesvědčen, že přírodní zákony pocházejí od Boha, že tedy všechno dění ve světě od oběhu a drah planet až po kmitání elektronů je v rozhodujících okamžicích v Božích rukou. Přírodní zákony jsou pouze prostředkem k uskutečnění Božích plánů. Není vyloučeno, že Bůh od samého počátku vložil do tohoto světa síly, které v určitých dobách za určitých podmínek vstupují v činnost, aby jeho svatá vůle byla uskutečněna.

2. Vyvedení z Egypta a vzkříšení Ježíšovo. Největší z. ve SZ-ě prožil Izrael při vyvedení z Egypta a přechodu přes Rudé moře. Bez této události, jež zanechala v myslích Izraelců nevyvratitelnou jistotu o spasitelném působení Božím, by nebylo Izraele, nebylo by jahvismu ani SZI-a. Tentýž význam má v NZ-ě vzkříšení Ježíše Krista. Bez prázdného hrobu Ježíšova by nebylo křesťanství, ani církve, ani NZ-a. Boží jednání u Rudého moře se stalo předmětem celé židovské literatury, bohoslužby i naděje do budoucnosti. Jednání Boží při vzkří-šení Kristově se stalo hlavním předmětem křes-ťanské literatury, křesťanské bohoslužby i křes-ťanské naděje. V těchto dvou událostech byla zjevena Boží moc jako spasitelná moc v ději-nách. Kdyby nebylo události při Rudém moři, nebylo by také z-ů, o nichž vypravuje SZ. Kdyby nebylo vzkříšení Ježíše Krista, nebylo by nz-ch z-ů; snad bychom se ani nedoslechli o jméně Ježíše z Nazareta. Vzkříšení Ježíšovo bylo *znamením toho, čím Ježíš Kristus je.

[1292] **Zažehat-Zbavití (se)**

Víme-li však, že Ježíš je ‚ten svatý Boží‘, nebudeme mít pochybnosti o tom, že měl moc činit divy a z-y, o nichž vypravuje NZ.

3. Z-y v NZ-ě. Pro Ježíše byly z-y důkazem toho, že od proroků až po Jana Křtitele předpovídané mesiášské království [království Boží] už přišlo [Mt 12,22-32]. Proto Kafarnaum, Betsaida, Korozaim propadnou přísnějšímu soudu než Sodoma a Gomora. Právě z-y Ježíšovy činily nevěru v jeho mesiášství u jmenovaných galilejských měst neomluvitelnou [Mt 11,20nn], zrovna tak jako víra setníkova, že v Ježíši Kristu přišel na svět nový, vyšší ‚nadpřirozený‘ řád, činil neomluvitelnou nevěru zákoníků a farizeů [Mt 8,5nn]. Ovšem, i pro Ježíše byl z. vázán na určité zákony. Tam, kde nebylo víry v jeho mesiášský nárok, nemohl činit z-y ani on [Mt 13,58; Mk 6,5]. I když nová síla, která přišla s královstvím Božím do světa, byla fyzicky neomezena, přece ani Ježíš jí nevyužíval neomezeně [Mt 26,53]. Z-čné síly nesmí být zneužity k ulehčení Boží kázně [Mt 4,1-7; sr. Dt 8,3; 6,16; Ex 17,7 vždy ‚v celé souvislosti!‘, anebo k přesvědčení pochybovačů [Mt 9,30; - 16,31]. Z-čným sil může býti použito pouze pro účely a potřeby království Božího [Mk 3,1nn], kde jde o potření moci zla [satana]. Ježíšovy z-y nebojují proti přírodním zákonům, jež ovšem v době biblické, jak už bylo řečeno, nebyly známy tak jako dnes. Náz-y se obracely proti docela jinému odpůrci, proti démonickým silám, které se vzepřely proti Bohu a podle Ježíšova přesvědčení pronikají svět. Ježíšova schopnost konat z-y je výsledkem jeho vítězství nad satanem [Mt 4]. U Mt 12,28 praví Ježíš: »Pakli já Duchem Božím dábly vymítám, přišlo jest mezi vás království Boží«. Z-y Ježíšovy na nemocných nejsou tedy a nechtějí být průlomem do zákonů přírody, ale ‚svázáním silného‘ [Mk 3,27], vítězstvím nad silami vůle, jež stály podle Ježíšova přesvědčení za utrpením člověka, vítězstvím nad ‚duchem nemoci‘ [L 13,11]. Ježíš je hluboce zkontrolován nad tím, jak slabá byla víra učedníků v boji s démonickými silami [Mk 9,19nn]. Jest příznačné, že Ježíš sám v některých případech užíval obvyklých léčebních prostředků současné doby [Mk 7,32nn; 8,22-25; J 9,6n; Mk 6,13]. Proto podle L 13,14nn mohli farizeové pokládat Ježíšovo uzdravování za práci [porušení soboty]. Jen v těch případech, kdy bylo potřeba mimořádně ukázat přítomnost Božího království, uchýloval se, abychom tak řekli, k rezervám Božích sil, otevřených jeho příchodem na svět. Podle J 11,41-44 je z. odpovědí na modlitbu [sr. Mk 7,34;] 15,16]. Modlitba a s ní spojená poslušnost mají kořeny ovšem ve víře; evangelia nás nenechávají na pochybách o tom, že jde v posledku o víru v Boží spasitelnou moc a v moc Ježíše Krista.

Ježíš nepřisuzoval schopnost činit z-y jen sobě, nýbrž všem, kdo se stali údy Božího království, t. j. všem, kdo v něho uvěřili [Mt 17,14nn; Mk 11,23n; 16,16nn]. Tuto schopnost

však nikterak nepovažoval za největší a nejpodivuhodnější v království Božím [L 10,20], a také o víře, jež vznikla na základě z-ů, nesoudil příliš vysoko [J 4,48], jestliže nevedla k pokání [Mt 11,20n; L 10,13]. Apoštolové poznali z-y jako on [Sk 2,43; 5,12,16; 6,8; 8,13; 16,18; 20,10 a j.]. I Pavel potvrzuje to, co se o z-cích vypravuje ve Sk [1K 12,10,28; 2K 12,12].

4. Ostatní z-y v Písmu. Máme-li na mysli to, co jsme řekli o z-cích Ježíšových, můžeme snadno posoudit všechna vypravování o z-cích v Písmu sv. Ve SZ-ě jde zvláště o dobu vysvobození lidu z Egypta [viz výše!] a pak o dobu Eliášovu a Elizeovu. Šlo při tom o osvědčení přítomnosti Boží uprostřed Izraelců, kteří měli být vychováni za ‚lid zvláštní‘. Některé biblické z-y jsou ovšem mnohým vypravováním poněkud skresleny, takže nelze přesně říci, o jakou událost šlo, ale to, co bylo řečeno o podmínkách z-ů, stačí úplně k tomu, abychom získali bezpečné kritické měřítko.

To, že dnes se nedějí z-y [nedějí?] jako za dob biblických, nedokazuje jejich nepravdivost a neskutečnost, ani to, že z-y byly mimořádnou výsadou prvotní církve [*peculiare privilegium ecclesiae primitivae*], jak se snažili dokazovat někteří theologové minulých dob, nýbrž spíše to, že jsme příliš vzdáleni prvotnímu křesťanství a že v našem křesťanství je něco nedokonalého.

Zažehati, zažehám, zapalovat [Jb 41,9].

Zažáci (se), nč. by bylo zažáci, ale toto sloveso vyhybnulo. Zažhu, zažžeš o svíci [L 15,8], o ohni [Ž 78,21], hněvu [vzplanout hněvem, Jb 19, 11; Za 10,3], závisti [Sk 17,5].

Zažhnouti, zažhnu, zapálit [Mal 4,1], Jb 32,5; Oz 8,5.

Zažhnutí hněvu [2K 7,11] = rozhorlení, nevole.

Zažítí, zažiji, stč. zaživu = jídlo strávit, požit, užít. Jb 20,18 překládá J. Hrozný: »Čeho nabytí, zvrátí, aniž to pozře, ze zaměněného majetku těšit se nebude«.

Zbavití (se), připravit [se] o něco, odnit, odloučit [se], na př. Gn 42,36; 43,14; ve smyslu osirotčit [Nu 24,11; Jb 16,7; Jon 2,9 a j. Ž 35,12 překládá Zeman: »Zlým odplácejí se mi za dobré. Má duše je osiřelá«.

U Mt 6,13 je tak přeloženo sloveso *ryesthai* = vytrhnout, vysvobodit, vyprostit, zároveň pak chránit před něčím, opatrovat. Jde tu o vysvobození, vytržení z přítomného i budoucího zlého. Věřící ví, že jako dítě Boží musí procházet mnohým zlem [Sk 14,22; 1Te 1,6; 2Te 1,7; Zj 2,10; 7,14; sr. J 16,33; 17,15], a ví, že za tímto zlem stojí satan. Prosí proto nejen za ochranu před tímto zlým, který jej může svést k hříchu a tak připravit o spásu, nýbrž za vytržení z moci tohoto zlého vůbec [sr. 2Tm 4,18]. Věřící ovšem ví, že konečně vytržení z moci zlého a vyslyšení této prosby přinese teprve druhý příchod Kristův [sr. Žd 9,28; Zj 7,14].

V Ga 5,4 je tak přeloženo řecké sloveso *katargeisthai* = být vyňat z oblasti, v níž ně-

kdo nebo něco působí, odloučiti od někoho. Žilka překládá: »Pro vás je konec s Kristem«.

Zběhlý. Hebr. výraz *máhír*, jehož překladem v Ezd 7,6 je z., se vyskytuje celkem čtyřikrát ve SZ-ě. V Ž 45,1 je přeložen slovem hbitý, v Př 22,29 snažný v díle, u Iz 16,5 ten, který by Pospíchal. Protože Kral. přeložili hebr. podst. jméno *sófér* [= *pisař], u něhož je přívlastek zběhlý, slovem člověk [v Ezd 7,21; Neh 8,1,4,13; 12,36 je překládají výrazem ‚učitel‘]⁵ setřeli tím s Ezdrášova označení podstatnou charakteristiku, že byl pohotový, obratný, zkušený vykladač Božího zákona, typický představitel a v jistém smyslu i zakladatel pozdější třídy *zákoníků. C.

Zběř, stč. = sebranka, cháska, rota, vždy v hanlivém smyslu. Ve SZ-ě je tak přeložen téměř po každé jiný hebr. výraz. Tak v Ž 74,19 jde vlastně o divokou zvěř všeho druhu [doslovně: něco živoucího], jež je tu symbolem nepřátelských, protibožských mocí. Tentýž výraz u Iz 57,10 překládá Karafiát a j. výrazem ‚posila‘: »Nalezla jsi posilu ruky své«. Izrael je tu přirovnáván k nevěstce, jež ze samého strachu a vilnosti hledá až do únavy přízeň modlářských králů [sr. Iz 30,2nn.7], místo aby hledala Hospodina. U Iz 57,13 se myslí na shromáždění, pantheon model, u Jr 9,2 na sváteční shromáždění.

U Mk 15,16 jde o četvu vojska, ve Zj 2,9; 3,9 o synagogu satanovu, jeho shromáždění, sebranku.

Zbičování, zbičovat. *Bič. *Důtky. *Trest.

Zbijeti = usmrcovat. V Ž 59,12 prosí žalmista za pomalý zánik nepřítele [nikoli za jeho rychlou smrt], aby zůstal co nejtrvalejší dojem z Božího soudu [sr. Ž 58,6nn].

Zbilény. Aby se Žid uchránil rituální nečistoty, jež by nastala, kdyby nevědomky vstoupil na *hrob nebo se ho dotkl, Židé každoročně 15. dne měsíce Adar bílili vápnem nebo označovali křidlo povrch hrobů a jejich obrysy. Zlomyslnou praktikou Samaritánů k nepřátelským Židům bylo odstraňovat bílý nátěr hrobů, aby se Židé nevědomky rituálně poskvřnili. Zvyk bílení hrobů trvá v Orientě dodnes. Ježíš připodobnil vnější spravedlnost farizeů, která postrádala vnitřní čistoty ducha, k hrobům na bílém povrchu [Mt 23,27], uvnitř však skrývajícím pozůstatky mrtvol a nečistoty. Tím je řečeno nejen, že farizeové jsou něco jiného než se zdají, nýbrž i to, že se jich lidé jako nečistých mají varovat. Podobného obrazu užívá Pavel vůči nejvyššímu knězi Ananiášovi [Sk 23,3], který se zdál být strážcem Zákona a spravedlnosti, ale nebyl. Nazývá jej stěnou zou, jež jen stěží zakrývá svou špinu a porušenost umělým nátěrem. G.

Zbirka, nč. *sbírka.

Zbítí, pobít [na př. Gn 34,30], poranit [na př. Pís 5,7; Zj 13,3 a j.], zabít [na př. Gn 49,6; Mt 22,4; L 13,4].

Zbití, zabítí [2S 8,2; Za 11,4,7]. ‚Z. zahnojené‘ u Iz 1,6 v hebr. ‚čerstvé udeření‘, čerstvá modřina, u Iz 30,26 rána, jizva po ráně.

Zběhlý-Zbřidnouti [1293]

Zbláznění, zblázniti se [Iz 19,13; Jr 50,36; 51,7; Za 12,4]. *Blázen, 2.

Zbloudit, zabloudit [Iz 35,8; 53,6; Mt 18,12], pobloudit, upadnout v blud [Iz 63,17; 2Pt 2,15].

Zbohacovati, zbohatiti, zbohatnouti. *Bohatství.

Zboř, nč. = *sbor.

Zboží, stč. = statek, majetek, jmění, bohatství [Gn 12,5; 14,11n; Dt 8,17n; Ž 49,7; 73,12; 119,14; Iz 61,6; Mt 13,22; L 8,14; 1Tm 6,17; Žd 10,34; Jk 5,2 aj.].

Zbraň. *Zbroj.

Zhrániti, zbraňovati, zabrániti [1S 3,13; L 11,52 a j.], zakázat, zapovídat [Ex 36,6; Nu 9,7; 1Tm 4,3], odepřít [Gn 23,6; Jb 22,7], odnímat [Jb 38,15], bránit komu v čem [Mt 3,14]. Zbraňovat se = dát se odstrašit [Gn 33,10], znehodnocovat [Jb 15,4].

Zbrocený [Ž 68,24], postříkaný, pomazaný krví. *Ubrocený. C.

Zbroj, stč. = ozbrojení, vojenská výstroj, vojenské nářadí, zbraň. Ve SZ-ě k obranným zbraním náležely *štit a *pavéza [2S 1,21; 8,7; Jr 46,3], *leбка [přilbice, nč. přilbice, Ez 23,24; 27,10], *panciř [1S 17,38; Jr 46,4], *pás [1S 18,4; 2S 20,8; 2Kr 3,21], *plechovice [náholenice, 1S 17,6] a ovšem i vojenské sandály [*obuv. Iz 9,5 v překladu Hegerovč: »Každý vojínův sandál— hebr. *s^e ón* — se stane potravou ohně, a oblek, zbrocený krví, si plamen uloupí«]. Útočnými zbraněmi byly *meč [Sd 7,18], *kopí [Sd 5,8; 1S 17,7,45; 18,11], lučičtě [2S 1,22], *šipy a *prak [1S 17,40; sr. 2Pa 26,14]. Obecný název pro všechny druhy zbraní je hebr. *k^eli*, které Kral. překládají různě [na př. nástroje Jr 21,4, zbroj Ez 32,27, nádobí 1S 10,22, při čemž jde o nějaké nádobí svatyně, sr. 1Kr 10,16n; 14,26nn] a *něšek* [2Kr 10,2; Ez 39,9n]. Válečná z. byla za nejstarších dob uchovávána ve svatyních, později ve zvláštních zbrojnicích [2Kr 20,13; Pís. 4,4]. Podle básnických představ sz-ch i Bůh je oděn ve válečnou z. [Iz 59,17], když vykonává své soudy [Ž 35,1nn; sr. 7,13n; Iz 34,6; Ez 21,8nn; Ab 3,9nn; Zj 1,16; 2,12,16; 19,11-21]. Boží pravda je přirovnávána ke štítu a pavéze, jež ochraňují věrně [Ž 91,4]. Ale také Boží nepřítelé mají své nástroje, jež jsou přirovnávány k jednotlivým zbraním [Ž 57,5].

V NZ-ě se mluví obecně o z-i těch, kteří šli zajímat Ježíše [J 18,3], jinak v přeneseném smyslu o *odění [R 6,13; 13,12; 2K 6,7; 10,2; Ef 6,10nn] Božího bojovníka proti satanským mocím.

Zbrojný = vyzbrojený, ozbrojenec [Joz 6,7; Ž 78,9; Př 6,11; Iz 15,4]. Z-á komora [Iz 22,8] = zbrojnice, arsenál [sr. 1Kr 7,2nn; 10,17].

Zbřidnouti [Ž 119,70], stč. od přídavného jména břidký, jež Jungmann vykládá jako krmený, tučný, mastný, přílišně tučnosti. Kral. poznámkuje: »Ztučného srdce jejich a jako tukem nějakým se zalilo a zarostlo.« C.

[1294] Zbuditi-Zdržlivost

Zbuditi, vydráždit někoho, aby vstal [Gn 49,9; Jb 41,1], probudit, vzbudit [Za 4,1; Mt 8,25; Sk 12,7].

Zbujněti, divoce poskakovat [Jr 50,11], oddat se zhýralému životu [Jk 5,5; Zj 18,7].

Zcizoložiti. *Cizoložství.

Zdání, stč. = mínění, názor [Iz 5,21]; to, co člověk ví [Jb 32,6.10; 34,33], myšlenky, výmysl, náklonnost [Jr 3,17; 7,24; 11,8; 18,12]. Z. noční [Iz 29,7] = sen.

Zdárnost, zdárný, stč. = zdařilost, ušlechtilost, dobrota; dobrý, ušlechtilý, dokonalý. Kral. tak překládají po každé jiný hebr. výraz. Tak v Ž 39,12 *chámúd* = to, co je nejžádoucnější [u Jb 20,20 totéž slovo překládají výrazem ‚nejrozkošnější věci‘, u Iz 44,9 ‚milostné‘, t. j. modly], v Ž 90,10 jde o výraz *róhab* = pýcha; to, nač je člověk pyšný; u Iz 30,23 jde o hebr. *sámén* = tuk [tučný chléb, sr. Gn 49,20]. V Ž 127,4 se mluví o dítkách, zplozených v mládí, takže mohou být ještě ochranou otce.

Zdařilý, stč. = dokonalý, ušlechtilý, doslovně z hebrejštiny: tučný [Gn 41,7].

Zdátí se, mítí za to, připadati, myslit [Gn 19,14; Lv 14,35; Pš 12,15; 16,2; Ez 16,20; Mt 17,25; 18,12; 22,42; 1K 3,18 a j.], mít sen [Gn 40,9; 41,5; Sd 7,13; Iz 29,8 a j.], být pokládán, uznáván za něco [Ga 2,6; 6,3]. Zdá se mi to cosi nového být [1Pt 4,4] = překvapuje mne, pozastavuji se nad tím.

Zdechnouti [Sk 5,5.10], stč. = vzdychnout, vydechnout, hlavně naposled, vypustili duši, umřít. Sloveso mělo příhanlivý význam teprve druhotně. Nejen o dobytku, ale normálně o lidech se řeklo: »Zdechl náhlou smrtí« [Hus v Postě].

Zdělati, stč. = udělat, zhotovit [Joz 8,2; 2 Pa 27,4; Jb 16,8; Ez 41,20 a j.].

Zdělovati se [R 12,13], dělit se, podílet se, dávat díl. G.

Zděsiti (se). *Děsit [se].

Zděšený, strnulý děsem, omámený [Ezd 9,3n; sr. Dn 4,16; 8,27], zlomený, ochromený hrůzou [Jr 46,5].

Zdmýchnouti [Mal 1,13], stč. = sfouknout, zafunět. Kral. vykládají: »Tak hubené a vyzáblé oběti obětujete, že by je jako nějaké peří zdmýchnouti [sfouknout] mohl«. V hebr. textu však jde o pohrdání obětmi Hospodinu, které je vyjádřeno pohrdavým fouknutím, za funěním, č.

Zdobývati, zmocniti se, dobýt [2Kr 18, 13; 2Pa 32,1; Iz 36,1].

Zdráv, zdravě, zdraví, zdravý. V pozdravech a osloveních [1S 25,6; Mt 26,49; 27, 29; 28,9; L 1,28], při čemž ve SZ-ě jde o přání života a pokoje [Gn 43,27, kde výraz ‚zdráv‘ je překladem hebr. *šálóm* = pokoj], v NZ-ě o přání Boží milosti [*chaire-charis*]. Zdravě smýšlející u Jb 36,4 = muž dokonalých vědomostí. Hebr. *túšijá* [Kral. ‚zdravý soud‘, Jb 6,13; 30, 22, ‚z-é naučení‘, Pš 3,21] lze překládat také pomoc [»Pomoc je mi vyrvána«] nebo plány

Jb 30,22: »K rozplynutí přivodíš mé plány«. ‚Z-é srdce‘, ‚z-ý jazyk‘ [Př. 14,30; 15,4] = = klidné, mírné srdce; klidná, mírná řeč [sr. Kaz 10,4, kde tentýž hebr. výraz *marpé*‘ je přeložen slovem ‚krotkost‘]. ‚Z-é učení‘ [řeči, slovo] = blahodárné, spasitelné, spásnosné, učení [Luther, 1Tm 1,10; 6,3; 2Tm 1,13; 4,3; Tt 1,9; 2,1.8] na rozdíl od učení, plynoucího z onemocnění, poblouzení víry, z odvrácení od pravdy [Tt 1,13n; 2,2; sr. 1Tm 6,5].

Výraz z-í může znamenat dobrý stav tělesného i duševního ústrojí [Př 3,8 v překladu Karafiátově: »[Tot] bude zdraví nervům tvým«; Iz 38,16; 58,8; Jr 30,17; Mal 4,2; Mt 12,13; Sk 3,16] nebo léčebný prostředek [Zj 22,2], ale také zdar, pokoj [ve z-í‘ Gn 33,18 = šťastně, ve zdaru, Joz 10,21 = v dobrém stavu, neporušen], štěstí [Jb 30,15], bezpečnost [Sk 23,24]. ‚K zachování vašeho z-í‘ ve Sk 27,34 = pro vaši záchranu.

Mt 9,12 praví Ježíš doslovně podle řeckého textu: »Nepotřebuji silní lékaře, ale nemocní«. Ježíš tu popisuje sebe jako lékaře, který přišel zvat hříšníky, trpící, nemocné a životní ztroskotance do obecenství s sebou a tím do obecenství s Bohem a tak jim dávat novou možnost plného života. Neboť v obecenství s ním tito lidé začínají chápat, že kořenem jejich bídy tělesné, mravní i duchovní je jejich odloučenost od zdroje života, Boha, a že tedy Ježíš jako Kristus je jejich spasitelem. Ti silní však nevědí, co s Ježíšem, protože o své nemoci a slabosti nemají potuchy.

Zdráždění, zdráždít, podráždění, podráždít, rozezlít [Dt 32,16; 1Kr 21,22; Sk 14,2]. *Dráždění, dráždit.

Zdrobiti (se), rozdrobit [se], na př. Dt 9, 21; Joz 9,5.12; 2Pa 15,16.

Zdrobna kráčeťi [Iz 3,16] = cupkat, dělat malé, taneční krůčky.

Zdržlivost, zdržlivý, schopnost ovládat sebe sama; sama sebe mající v moci. V 1K 9,25nn připomíná Pavel sebekázeň závodníků a přirovnává k ní svou vlastní sebekázeň, jež se zdržuje všeho, co by mu mohlo překážeti v dosažení cíle a škoditi těm, kterým káže. Jde o totéž, co Kral. v Ga 5,22 překládají výrazem ‚středmost‘. V 1K 7,9 se myslí na pohlavní z-ost [sr. v. 5]. V řecké filosofické ethice měla z-ost základní význam. Byla prohlašována za jednu ze základních ctností. Zvláště stoikové [*Stoičtí mudrcové] zdůrazňovali nutnost, aby člověk ničím nebyl ovládan, ale sám vše ovládal, zejména nízké žádosti, jež ho chtějí připravit o pravou svobodu. Filon, Essejstí a gnostikové prohlašovali nutnost z-osti vůči každé žádosti: jídlu, pití, pohlavnímu styku a pod.; bylo to tedy to, čemu říkáme askese. V NZ-ě však askese jako cesta k dokonalosti nemá významu. Jednak proto, že biblický člověk věřil v Boha jako stvořitele světa se všemi jeho dary [1Tm 4,3nn], jednak proto, že rozhodujícím činitelem v životě věřících jsou Boží přikázání, a konečně a hlavně proto, že spása byla dána v Kristu a nelze ji dosáhnout nějakým sebetryzněním a asketickými skutky. Jen v někte-

rých pozdějších spisech nz-ch můžeme pozorovat vliv řeckého ideálu [Tt 1,8; 2Pt 1,6 a snad i ve Sk 24,25], vyjádřeného slovem *enkrateia*. Věřící se ovšem zdržuje všeho, co je poskvrněno modlami, zvláště masa ze zvířat obětovaných modlám [Sk 15,20], dále smilstva [1Te 4,3] a „tělesných žádostí“ [1Pt 2,11], mezi něž nutno počítat nejen pohlavní neukázněnost, nýbrž i hrabivost, ctižádostivost, závist, zkrátka skutky těla [Ga 5,19nn].

Zdržeti (se), zdržovati (se), zadržet, vzít zpět [na př. hněv, Jb 9,13; Ž 85,4; Př 19,11; zlost, Jb 20,13; pád Iz 3,6; hlas od pláče Jr 31,16; rty Ž 40,10], bránit, držet na uzdě [Gn 20,6; 1S 25,39; 2S 18,16; Jb 7,11; Př 10, 19; 17,27], šetřit [Př 13,24], ušetřit [nohu, aby bosá nebyla Jr 2,25, t. j. neběhej sem a tam, abys zbytečně netrhala obuv a nemusela nakonec být bosá a jít do zajetí], chránit [Ž 19,14], podepřít, podpírat [Ž 3,6; 37,17; 94, 18; 119,116; 145,14], posilovat [Ž 104,15], ostříhat [Ž 34,14], pevně držet [Ž 16,5; 17,5; 63,9], nést, udržovat [Žd 1,3], stahovat zpět, odtahovat [na př. ruku, Ž 74,11; Ez 18,17], stát zpřímá [Jb 8,15 v překladu Hrozného: »Opře-li se o svůj dům, neobstojí, uchopí-li se ho, nezůstane stát«, vzdalovat [Př 25,17] a pod. Poněkud nesrozumitelné je v král. překladu napomenutí v Př 24,11. Srozumitelněji: »Vyrhuj ty, kteří jsou vlečení na smrt, a ty, kteří vrávorají k popravě — kéž bys je zadržel!« LXX překládá: »Vyrhni ty, kteří jsou odváděni na smrt, a vykupuj ty, kteří jsou určeni k popravě; nešetři [pomocí]«. Sr. Jb 29,12; Ž 82,3n.

Zdřímát, nč. = zdřímnout [Ž 132,4; Př 6,4.10], upadnouti v podřímování [Mt 25,5].

Zdutí, zduť, nč. vzdutí, rozbouření a vystoupení vod, příboj [L 8,24]; rvavý [Ž 124,5]. U Jr 12,5; 49,19; 50,44 nejde o vzdutí, ale asi o pýchu [sr. Za 11,3] Jordánu, t. j. podle některých badatelů o houštiny, jež bujejí na jeho březích a byly kdysi útočištěm palestinských lvů.

Zéb [= vlk], kníže madiánský, jmenovaný zároveň s *Gorébem, kteří vtrhli na území Izraelovo, ale při přechodu přes Jordán byli chyceni [Sd 7,25; 8,3; Ž 83,12] a zabiti.

Zebadiáš [= Hospodin daroval]. 1. Benjaminovec ze synů Beriových [1Pa 8,15].

2. Benjaminovec ze synů Elpálových [1Pa 8,17].

3. Benjaminovec ze synů Jerochamových z Gedor, jeden z těch, kdo zůstali věrni Davidovi na jeho útěku před Saulem [1Pa 12,7].

4. Třetí syn Meselemiáše z Ghorejských, jeden z vrátných chrámu [1Pa 26,2].

5. Syn Azaele, bratra Joábova, jeden z Davidových významných válečníků [1Pa 27,7].

6. Levita, kterého král Jozafat spolu s jinými poslal vyučovat zákonu Hospodinovu po judských městech [2Pa 17,8].

7. Syn Izmaelův, přední muž v pokolení Judově za králování Jozafata [snad totožný s 6], Byl ustanoven spolu s nejvyšším knězem Amariášem správcem nad levity, kněžimi a kní-

Zdrženi (se) -Zefora [1295]

žaty, kteří měli projednávat rozepře náboženské i civilní povahy. Oba jmenovaní tvořili nejspíše jakousi nejvyšší rozhodčí instanci, Amariáš ve věcech náboženských, Z. ve věcech královských, t. j. státních [2Pa 19,11].

8. Syn Michaelé z rodiny Sefatiášovy. Vrátil se s celým rodem [80 mužů] z Babylona [Ezd 8,8].

9. Kněz ze synů Immer, který zapudil svou pohanskou manželku [Ezd 10,20].

Zebah [= oběť] a Salmun, králové madiánští, vůdcové vojenské výpravy proti Izraelcům. Padli do rukou Gedeonových [Sd 8, 4-28; Ž 83,11].

Zebedeus [pořečtené Zebadiáš], rybář galilejský, který zaměstnával dělníky [Mk 1,19n], manžel *Salome, otec Jakuba a Jana [Mt 4,2 1n]. Jeho synové se stali důvěrníky Ježíšovými a apoštoly [Mk 5,37; 9,2; 13,3; 14,33].

Zebina. Jeden ze synů Nébových v seznamu těch, kteří po návratu z Babylona zapudili své pohanské manželky [Ezd 10,43]. Čl.

Zeboim, město, jež zabrali Benjaminovci po návratu ze zajetí [Neh 11,34], snad někde na jih hornatiny, hraničící na rovinu Sáronskou sev. od Lyddy. *Seboim.

Zebuda, dcera Pedaiova z Ruma, manželka krále Joziáše a matka krále Joakima [2Kr 23, 36].

Zebul. Úředník vlastně dozorce, správce, kterého ustanovil Abimelech nad městem Sichem. Jeho jednání s Gálem, vůdcem Kana-nejců povstavších proti Abimelechovi, vedlo k úplné porážce Sichemských a ke zničení jejich města Abimelechem [Sd 9,28-45]. Čl.

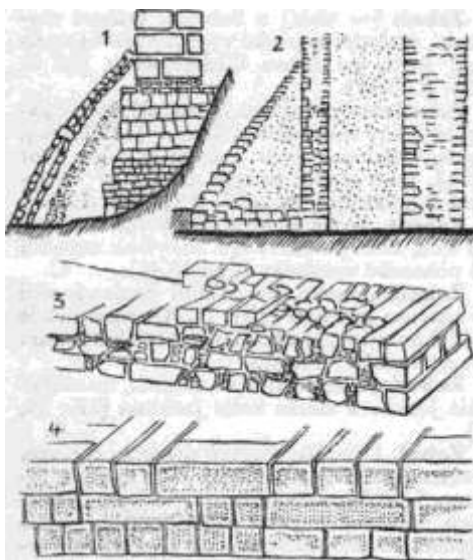
Zednický, zedník. K zednickému umění patřilo nejen stavění zdí, nýbrž i připravování a opracování, po případě řezání kamene k stavitelem účelům [1Kr 7,9]. Zvl. Egypťané vynikali ve stavitelství, což předpokládalo i zkušené z-y. O Izraelcích čteme, že byli v Egyptě zaměstnáni jako výrobci cihel [Ex 1,14, sr. Ž 81,7], a podle Ex 1,11 snad také stavěli města Fíton a Ramesses, ale zdá se, že za Davida a Šalomouna se ještě neodvažovali na větší stavby a najímali fénické z-y [2S 5,11; 1Pa 22,2; 2Pa 24,12]. Teprve později slyšíme o tom, že Izraelci stavěli zdi, vodovody a mosty [sr. 2Pa 33,14]. K z-ému řemeslu patřilo také obmítání zdí, aby netrpěly deštěm a nepohodou [Ez 13,11]. *Stavitel.

Zed'. V Gn 49,6 nejde o z., nýbrž o býka. Karafiát překládá: »Svévolně žily podřezali volům«. Sicher: »V svévoli ochromili býka«. Na ostatních místech jde o zdi domů, ulic, hlavně však o pevnostní hradby. Z. je často obrazem ochrany a bezpečnosti [1S 25,16; Iz 26,1; Za 2,5; Zj 21,12], ale i překážek [Ž 18,30]. Nepřítelé v Ž 62,4 jsou přirovnáváni k nakloněné zdi [sr. Iz 30,13], jež nejen sama se hrouť, ale i jiné zabíjí [sr. 1Kr 20,30].

Zefora [= pták, snad vrabec], dcera Ra-guele, knížete a kněze madiánského, manželka Mojžíšova a matka dvou synů, Gerona a Elie-

[1296] Zefron-Zemdlíti

zera [Ex 2,2 1n]. Bránila se patrně, neznámo proč, obřízce svého druhého syna; ale při stěhování do Egypta, když byl ohrožen život jejího manžela pro nedodržení obřízky jako znamení smlouvy, povolila [Ex 4,18—26]. Z vypravování není jasné, zda Z. a její synové byli v Egyptě. Snad teprve po tom, když se Mojžíš s osvobozeným lidem přiblížil k hoře Sinai, opět se k němu připojila [Ex 18,1nn].



Způsoby stavby starověkých zdí. 1. Zdi paláce v Taanachu. Na kamenném základě, širokém 2 m, stojí cihlová zeď. Venkovní strana je zesílena navážkou obloženou kameny, aby zeď nebyla snadno podkopána. 2. Dvojitá cihlová zeď z Jericha vyplněná hlinou a zesílená. 3. Kamenná zeď s nárožními kvádry z Jerusalema (asi z doby Šalomounovy). 4. Kvádrová zeď z Achabova paláce v Samari. Podle Gallinga.

Zefron, nějaké místo na pomezí zaslíbené země [Nu 34,9], snad dnešní Za'ferané jv. od Restanu.

Zecher. Syn Jehiele, zakladatele Gabaonu, a jeho manželky Maachy [1Pa 8,31]. V 1Pa 9,37 je nazýván Zachariáš. C.

Zechri [= parnětlivý], levita z čeledi Kahat, z rodiny Izarovy [Ex 6,21]. *Zichri

Zechtít se, stč. = zachtít se [2S 23,15; 1Pa 11,17].

Zelek, jeden z Davidových rytířů původu ammonitského [2S 23,37; 1Pa 11,39].

Zelelfoni [?] = stín hledící na mne]. Sestra synů Etamových, jmenovaná v rodokmenech synů Judy [1Pa 4,3]. V hebrejštině má jméno určitý člen a je tedy spíše jménem rodiny než jednotlivce. C.

Zelfa, služebnice Lée, dcery Lábanovy,

manželky Jákobovy [Gn 29,24; 30,9-13]. Jako ženina Jákobova se stala matkou synů Gád a Asser [Gn 35,26; 37,2; 46,18].

Zelí, stč. = zelenina, zeliny, *byliny [Př 15,17]. Podle Ř 14,2 byli v římském sboru věřící, patrně původu židovského, kteří byli přesvědčení vegetariáni, t. j. považovali požívání masa za znečišťující a proto se uráželi nad „silnýrni“, kteří jedli všechno. Snad tu působil také vliv pohanských mystických společností, jež zavrhovaly požívání masa [sr. Ř 14,14; 1K 8 a 10].

Zelina, stč. = rostlina [2Kr 4,39; 19,26; Jb 39,8]. U Jb 30,4 jde o lebedu křovitou [*Atriplex halimus*], rostoucí na pobřeží v Sýrii, Arabii a Řecku. Její listy mají chuť nakyslou. Květy jsou velmi drobné, barvy fialové.

Zelótes [L 6,15; Šk 1,13], přívlastek, který dal Lukáš apoštolu Šimonovi na rozlišení od Šimona Petra. Mk 3,18 a Mt 10,4 ho jmenují Šimonem *Kananitským [aram. *kanná'á*, *kannaj* == horlivec, řecky *zelótés*; anebo aram. *kánánaj* = z Kány]. Byl snad kdysi členem sekty zelótů, která existovala vedle farizeů a Essenů a navazovala na lidové hnutí odporu, započaté r. 6 po Kr. jakýmsi Judou z Galileje [sr. Šk 5,34nn] a bývalým farizeem Zadukem [Šadochem] proti římské vládě za sčítání lidu, jež bylo nařizováno za Quirinia [bibl. *Cyrenia]. Zdá se však, že už otec Judův Hizkiáš byl náčelníkem vlastenecké sekty, kterou Josephus Flavius označuje výrazem „loupežná rota“, což je vysvětlitelné z přátelství Flaviova k Římanům. Farizeové pokládali za prototyp zelótství Fínesa, syna Eleazarova [Nu 25,5nn]. Snad také Židé, kteří se zapísalí, že zabijí Pavla, patřili k z-ům [Šk 23,12nn]. Někteří vykladači vztahují i Mt 11,12 na revoluční úsilí z-ů. Přirozeně, že z-i odmítali placení daní římskému státu [sr. Mk 12,13-17]. I když mezi učedníky Ježíšovými snad někteří sympatizovali se z-óty a jejich metodami [sr. Mk 3,17; L 9,54], museli se brzy přesvědčit, že Ježíšovo přikázání lásky i k nepřítelům [Mt 5,43n] a výzva k trpělivosti [Mt 5,38nn] jsou v podstatě proti z-ismu. *Horlivost. Z-ótům přičítá Josephus Flavius vinu na pádu židovského státu. Očekávali jako farizeové příchod království Mesiášova, ale na rozdíl od nich nechtěli čekat na jeho uskutečnění. Ozbrojeným odporem, při němž se spoléhali na záračné zasažení Boží, chtěli uspišit splnění izraelských nadějí. Po vyvrácení Jerusalema za Tita [r. 70-73 po Kr.] se dostaly hloučky z-ů z Palestiny do Egypta a po nové porážce a následujícím zničení tamní svatyně ustoupily dále na západ. Snad se tehdy dostala jedna jejich skupina až do Borionu při Velké Syrtě [Bič II., 56].

Zelzach. Místo jmenované jedině v 1S 10,2 jako hranice pokolení Benjaminova. Bylo u hrobu Ráchelina. Je zaznamenáno jako první zastávka Saulova při jeho zpětném návratu domů, když byl Samuelem pomazán za krále. Nelze přesně říci, kde leželo. C.

Zemdlít, zemdlívati, podlomit, osla-

bit, zeslábnout, znavit [se] [Ž 31,11; 38,9; 68,10] a pod. *Mdletí, mdlít. Hospodin ovšem neustává ani z-ívá [Iz 40,28], ale občerstvuje zemdeného proti silnému [Ž 68,10; Am 5,9], pyšné však zbavuje síly [Jb 12,21; Iz 24,4]. Abraham je veleben proto, že neočabl ve víře [R 4,19], žalmisté často přiznávají zemdenost [Ž 6,3; 142,7; sr. Jb 16,7; 23,16], ale vyznávají, že Bůh jejich zemdenou duši občerstvuje [Ž 23,3; 68,10]. Věřící se má varovat všeho, co by mohlo učinit slabým, zemdlít spoluvěřícího [R 14,21, sr. Jb 4,4; Žd 12,12]. Ve Sk 15,24 má sloveso z. význam rozrušit, pomást.

Země, označené lidmi obydleného světa na rozdíl od nebe [Gn 1,1.28; 10,25; 18,18; 22,18; Mt 24,30] a moře [Gn 1,10], podle básnických představ sz-ch upevněná na sloupech [IS 2,8; Jb 9,6; Ž 75,4], na moři a řekách [Ž 24,2; 136,6, sr. Ex 20,4]. Podle Ž 102,25; 104,5-9; Př 3,13; 8,29; Iz 48,13 má z. základy, které ji vybuďoval a rozměřil Bůh. Jindy se myslí z-i prst, zemina [Gn 11,3; 27,28; Ex 20,24; Ž 104,13; Dn 12,2] anebo určitá část obydleného světa [Gn 11,1; Mt 9,26.31; Mk 15,33 a j.] bez označení [Gn 12,1] anebo s označením jména [Mt 2,6; 4,15 a j.]. Často se v bibli mluví o zaslíbené z-i, i když přívlastek zaslíbený bývá všelijak opsán [Gn 28,13n; Joz 1,6; Ž 37,9.11; Iz 60,21; Žd 11,9]. Někdy má z. význam světa jakožto jeviště lidských dějin [Mt 5,13n; Mk 2,10; L 5,24; 12,49.51; 18,8; 21,25; J 17,4].

„Nebe a z.“ [a moře] je staroorientálním označením *světa [Gn 1,1]. Bůh stvořil nebe i z-i i moře [Ex 20,11; Ž 146,6; Sk 4,24; 14,15; Zj 10,6; 14,7], ale podle Mk 13,31 nebe a z. pominou [sr. Mt 5,18; L 16,17; Žd 1,10n; 2Pt 3,7.10; Zj 21,1]. Bůh stvoří nové nebe a novou z-i [Iz 65,17; 66,22; 2Pt 3,13; Zj 21,1]. Neboť z. je stvořením, s nímž Bůh může nakládat podle své svrchované vůle [Za 4,14; Mt 11,25; L 10,21; Sk 17,24]; je Božím majetkem [Lv 25,23; 1K 10,26; Ž 24,1, sr. 50,12]. Bůh stvořil vše skrze Krista a pro Krista [Ko 1,16], jemuž byla dána svrchovaná moc na nebi i na z-i [Mt 28,18, sr. Dn 7,14]. Podle Iz 66,1 nebe jest stolicí Boží, z. podnoží jeho noh [sr. Mt 5,33nn; Sk 7,49].

Poněkud jiný význam mají výrazy nebe a z. tam, kde z. stojí v protikladu proti nebi jako něco nižšího a nedokonalejšího; něco, co podléhá hříchu [Gn 3,17; Mt 6,19n; Mk 2,10; Zj 17,5] a smrti [1K 15,47]. A přece nebe i z. spolu souvisí: na z-i se má uskutečňovat vůle Boží jako na nebi [Mt 6,10; sr. L 2,14] a rozhodnutí Kristových učedníků, učiněná na z-i, mají platnost i v nebi [Mt 16,19; 18,18]; jejich modlitby na z-i jsou vyslyšány na nebi [Mt 18,19], Mnohá pak zařízení na z-i jsou podobnostvím nebeských věcí, předobrazů [Žd 8,1.4n; 12,25].

Kristus je vykupitelem proto, že není ze z., ale s hůry [J 3,31; 1K 15,47]. On sestoupil do „nižších oblastí z.“ [Ef 4,9n, sr. F 2,7n] a proto také vystoupil vysoko nade všechna nebesa, vyvýšen ze z. [J 12,32]. Bůh mu dal jméno nad

Země-Zemětřesení [1297]

každé jméno, aby v jeho jménu klekalo každé koleno, i těch, kteří jsou na nebi, i těch, kteří jsou na z-i, i těch, kteří jsou pod zemí [F 2,10], t. j. všech duchovních bytostí ať božských nebo jiných [1K 8,5, sr. Zj 5,13], Ježíš Kristus přišel, aby odpouštěl hříchy na z-i [Mk 2,10]. Ti, kteří v něho uvěřili, jsou, vy koupeni ze z. [Zj 14,3] a jsou na z-i už jen „hosté a příchozí“ [Žd 11,13, sr. Lv 25,23; 1Pa 29,15; Ž 39,13; 119,19; F 3,20], kteří pečují o svrchní věci, ne o zemské [F 3,19], a umrtvují své zemské údy [Ko 3,2.5] a varují se zemské moudrosti [Jk 3,15]. Nyní sice přebývají v zemském stánku [2K 5,1], ale jsou jisti, že je jim připraven věčný příbytek v nebesích. Nyní mají porušitelné zemské tělo, ale jsou jisti, že je jim připraveno neporušitelné nebeské tělo [1K 15,40nn]. *Nebe, nebesa. *Peklo. *Svět. „Přisahat skrze z-i“, viz *Přísaha.

Zeměplaz, stč. — vše, co se plazí po zemi »jako hadi, draci, červi, ještěrky« [Jungmann]. Ve SZ-ě jde o překlad dvou hebr. výrazů: *rêmes* [Gn 1,24nn; 6,7.20; 7,14.23; 8,17.19; 1Kr 4,33; Ž 148,10; Ez 8,10; 38,20; Oz 2,18; Ab 1,14] a *šéres* [Lv 21,20n; Dt 14,19], jež označují vše, co se plazí po zemi nebo hemží ve vodě [Ž 104,25, kde Kral. hebr. *rêmes* překládají výrazem „hmyzové“]. V téměř smyslu mluví o z-ích Sk 10,12; 11,6; R 1,23; Jk 3,7 [řecky *herpeton*], ač se patrně myslí převážně na hady.

Zemětřesení. 1. Bible popisuje prudká z., při nichž se hory trásly a pahrbky se zdály pohybovat [Jr 4,24, sr. Ž 18,8], země se otvírala a zavírala [Nu 16,31nn; Za 14,4n] a domy se hroutily. Za dnů krále Uziáše a Jeroboáma II. bylo takové z., že se stalo kalendářním rozhraněním [Am 1,1; Za 14,5]. Jiné z. bylo zamenáno v sedmém roce panování Herodasa Velikého, v němž zahynulo podle Josepha Flavia 10.000 lidí. Z. ve Starém i v NZ-ě bývají uváděna jako znamení Božího hněvu nebo Boží přítomnosti [Ex 19,18; 1Kr 19,11; Ž 18,8; 68,9; 77,17n; Iz 29,6]. Z. provázené zatměním ohlašovalo smrt Ježíšovu [Mt 27,45.51nn] i jeho zmrtvýchvstání [Mt 28,2]. Také k druhému příchodu Kristovu je předpovídáno z. [Mt 24,7; Mk 13,8; L 21,11, sr. Zj 6,12; 8,5; 11,13; 16,18]. Pavel a Silas prožili z. ve Filipách v Makedonii [Sk 16,26]. N.

2. Z. právě pro svůj ničivý účinek je však v Písmu často jen obrazem soudního konání Božího. Tak na př. v Am 1,1 naprosto nemusilo jít o přírodní úkaz. Hebr. výraz *ra'aš* totiž ve většině svých výskytů vyloženě označuje jiné chvění nebo třesení, tím spíše pak příslušné sloveso *r-'š*. Toho je užito na př. o veřejích vrat chrámových Am 9,1, což připomíná známou kultovou scénou z Iz 6,4. A právě na tento oddíl poukazuje i Am 1,1 narážkou na krále Uziáše. Dnes víme bezpečně, že Iz 6,1nn je obraz z novoroční, nastolovací slavnosti Hospodina-Krále. Hospodin se ujímá vlády, začíná nejen nový rok, nýbrž přímo nový věk. Nejde

[1298] Zemira-Zhouba

tedy o mezník v dějinách Izraele, nýbrž v životě lidu vyvoleného. Přesně týmž směrem ukazují i verše Am 1,2 a 9,1 nn, jež v původním textu vykazují více styčných bodů, než je patrné z Kral. překladu. Ostatně i Za 14,5 znovu připomíná, že Hospodin se blíží v soudu, aby zahladil hřích a pro svoje věrné vytvořil nové předpoklady životní. A právě to je i posledním smyslem vyprávění nz o z. a zatmění slunce při ukřižování Páně i jeho druhém příchodu [Mt 27n a 24]. Starý věk zanikne, vše je učiněno nové [sr. 2K 5,17]. Co se stalo skutečností v Ježíši Kristu, předobrazil a připomínala rozličným způsobem už sz bohoslužba. Sem tedy je nutno zařadit i oddíly jako 2S 22,8; Ž 18,8 a mn. j. B.

Zemira, jeden ze synů Bechera, syna Benjaminova [1Pa 7,8]. G.

Zemřítii. *Smrt. *Smrtný, *Umírající.

Zemský. *Země.

Zénas. Jméno je staženinou s řec. *Zenodóros* [=Diův dar] podobně jako Apollós z Apollodóros [= Apollův dar]. O Z-ovi není nic určitějšího známo než to, co čteme Tt 3,14. Byl to křesťan, pomocník Pavlův, učitel, hlasatel evangelia, kterého Pavel s Apollem poroučí péči Titově a krétských křesťanů. Snad byl původem Žid, čemuž by nasvědčovalo označení „učení v zákoně“. Pak by byl Z. jed ním z židovských zákoníků, kteří uvěřili v Krista. Někteří vykladači se však domnívají, že jeho jméno ukazuje na řecký původ a že byl římským právníkem, než se stal křesťanem. Pozdější církevní tradice jej označuje jako jednoho ze 70 učedníků Ježíšových, potomního biskupa v Diospolis v Palestině. Č.

Zepnouti se, zpínat se, zpjal se, stč. = vzepnout se, vzpínat se, vyrůst [Dn 8,10].

Zepřít se, nč. = vzeprít se, odpírat, postavit se proti někomu [Jk 4,7].

Zerach [= východ slunce]. 1. Z potomků Z-ových [*Zára, Gn 38,30; Zára Joz 7,1; Neh 11,24] se navrátilo ze zajetí babylonského podle 1Pa 9,6 celkem 690 osob. - 2. Egyptský faraón, který přitáhl s velkým mouřeninským vojskem proti Azovi, králi judskému. Byl však na hlavu poražen u Maresy. Aza ho honil až po Geraru a ukořistil mnoho dobytka [2Pa 14,9nn]. Z. bývá ztotožňován s egyptským faraónem Osor-konem I. [924-895 př. Kr.], nástupcem Sesáko-vým [Šišakovým] z XXII. dynastie. Ale jiní badatelé se domnívají, že jde spíš o výpravu z j. Arábie. Neboť hebr. *kuší*, které Kral. překládají mouřeninský, označuje potomka Chu-sova [sr. Gn 10,7, *Chussimští ve 2Pa 21,16], který se prý usadil v Arábii.

Zerachiaš [= Hospodin povstal, sr. Iz 60, 1n, kde je užito hebr. slovesa téhož kmene], 1. Syn Uzův, kněz, potomek Finesův, praotec Ezedrášův [1Pa 6,6,51; Ezed 7,4]. - 2. Otec Eliehoenaie z rodiny Pachata Moábského [Ezed 8,4], který se vrátil ze zajetí babylonského. Č.

Zererat, město v jordánském údolí [Sd 7, 22], snad totožné se *Sartan v 1Kr 4,12.

Zeres, jméno ženy Amana Agagského [Est 5,14], nejvyššího úředníka krále Asvera. Radila svému muži, aby dal oběsit *Mardochea [Est 5,14], ale dověděvši se, že je Žid, předpověděla Amanův pád [Est 6,13]. Č.

Zeret, syn Ashura a jeho druhé manželky Chéle z pokolení Judova [1Pa 4,5nn]. Č.

Zeri, syn Jedutunův [1Pa 25,3], nazývaný v 1Pa 25,11 Izar. Byl jedním z vedoucích chrámových zpěváků za Davida. Č.

Zerzavěti, zrezivět [Jk 5,3]. Ryzí zlato a stříbro sice nepodléhá řezu, avšak řecké sloveso *katiústhai* = strávit, o směsích zlata a stříbra patinovat] zde znamená obecně zkazit, zničit. LXX užívá téhož výrazu v Sir 12, 10 o zlém člověku: »Ne dokonce zrezavěl.« Č.

Zesnouti, usnout [Ž 76,6n; Mt 13,25; 25,5], umřít [Jr 51,39; 1K 15,6.18.20.51; 1Te 4,13nn; 2Pt 3,4]. *Sen. *Smrt. *Spát. *Usnout.

Zespod, stč. = od spodu, zdola. Bůh je bezpečnou ochranou svého lidu uprostřed bouří života: je mu krytem svrchu; zdola pak jej podpírají jeho věčná ramena [Dt 33,27].

Zestrašiti se, poděsit se, uleknout se [1S 13,7; Mk 6,50; L 1,12 a j.]. Přeneseně o rozvlnění vod v Ž 77,17.

Zetam. Syn Ladana, levita z rodu Gersonova [1Pa 23,8]. Podle 1Pa 26,22 je to syn Jehielův a vnuk Ladanův. G.

Zetan, Benjaminovec z rodiny Jediaelovy [1Pa 7,10]. Č.

Zetar [staropersky = bitec, vrah]. Jeden ze sedmi komorníků, eunuchů krále Asvera, kteří měli přivést královnu Vasti z královského harému do trůnní síně [Est 1,10n]. Č.

Zetřený [Lv 2,16]. *Setřít.

Zevnitř, zevně [Ex 37,2; Mt 23,27n; 2K 7,5]. *Vně.

Zevnitřek, zevnějšek. Ze z-ku⁴ [Mk 7,15. 18] = zvenčí. *Vnitř, vnitřek, vnitřní.

Zevnitřní = zevnější [1Pa 26,18; Ez 40, 17; 2K 4,16; 1Pt 3,3]. „Temnota zevnitřní“, temnota venku [Mt 8,12; 22,13; 25,30] = = *peklo.

Zevřítí, vřít, vařit se, být ve varu. Tak překládá Hrozný Jb 30,27: »Mé vnitřnosti jsou bez ustání ve varu.« Č.

Zformovati. *Zformovat.

Zhaněti. *Hanění.

Zhanobiti u Za 14,2 ve významu znásilnit, zprznit.

Zhlupěti, zhloupnout, stát se *hloupým. O faraónových rádcích [Iz 19,11] a o izraelských i babylonských modlářích [Jr 10,8.14.21; 51,17]. Č.

Zhnízditi se, uhnízditi se [Iz 34,15].

Zhoršiti se. *Horšit [se]. *Pohoršit, pohoršovat. *Urazit [se].

Zhořknouti, o srdci [Ž 73,21 doslovně: zkyslelo], ve smyslu roztrpčovat se. Č.

Zhošťovati se, zbavovat se, opouštět někoho [Ž 27,9].

Zhouba, ve smyslu rána [na př. morová nebo jiná] ve 2S 24,25 [sr. Ex 9,14; 1S 6,4; porážka v 1S 4,17], násilí, útisk, násilné za-

cházení [Ž 12,6; Př 21,7; 24,2; Jr 6,7; 20,8; Ez 45,9], zpustošení [Jb 5,21n], vyhubení [Ab 2,17], ruiny [Zeman překládá Ž 9,7: »Nepřítel je obrácen v trosky navždy, i města jsi vyvrátil, jejich památka zašla«, zkáza [Ž 35,17]. Oz 13,9 překládá Karafiát přesněji: »Tot' z. [hebr. zničení] tvá, ó Izraeli, že [jsi] proti mně, proti své pomoci«.

Zhoubce, hebr. *mašchit* [Ex 12,23; 1S 13, 17; Iz 54,16; Jr 6,28; 22,7, *Záhubce], nejčastěji tvar slovesa *š-d-d* [= jednat násilně, zpustošit], tedy pustošitel [Jb 15,21; Iz 16,4; 21,2; 33,1; Jr 6,26; 12,12; 15,8; 48,8,18,32; 51,48,53,56], dále tvar slovesa *š-s-h* [= drancovat, plenit, loupit Sd 2,16; 1S 14,48], podst. jméno *páris* [= násilník, výbojník Ž 17,4], tvar slovesa *j-n-h* [= násilím potlačovat, utiskovat, Jr 25,38; 46,16], *ch-r-b* [= prolomit, zpustošit, Sd 16,24], *p-v-s* [= rozptylovat; rozptylovač, Na 2,1], *š-v-t* [= potulovat se, pohrdat, Ez 28,26, sr. v. 24], a podst. jméno *déber* [= mor, Oz 13,14].

Zhroziti se. *Děsit se.

Zhrubnouti, zatvrdit se [Mk 6,52], ztučnět, otupět [Sk 28,27].

Zhrzeti, pohrdat, opovrhovat, nedbat [Ž 51,19; 69,34].

Zhřešiti. *Hřích. *Hříšník.

Zhřítí se, zhřívati se, ohřát se, zahřát se [Iz 44,16 zhřel se], ohřívati se [Mk 14,54; J 18,18].

Zhubeněti. Sofoniáš užívá tohoto nezvyklého obrazu o moabských a ammonitských božstvech [Sof 2,11], která se ukáží slabými, aby mohla uchránit své ctitele před Hospodinem [sr. Iz 17,3n; 19,1nn].

Zhubiti. *Zahubení. *Zahubit.

Zhůru, nč. = vzhůru, nahoru [Jb 2,12; Iz 37,23; J 11,41], na vrchu [Jr 31,37] a j.

Zhynouti. *Zahynout, zahynoutí. V 1Tm 1,19 je tak přeloženo řecké *nauagein* = ztroskotat, o lodi [sr. 2K 11,25 v překladu Žilkovč: »Třikrát jsem se ztroskotat«, sr. Sk 27,9nn], v přeneseném smyslu o ztroskotání v životě z víry. Ti, kdo nebojují na základě své víry, propadnou duchovnímu bludařství a mravní zvrácenosti.

Zchápati, nč. = uchopit, zdvihnout, přinést [kamení, J 8,59; 10,31].

Zchoditi, nč. = projít, prochodit [Pis 3,2; Za 1,10n; Mt 10,23; Sk 13,6].

Zchopiti se, nč. = vzchopit se, vyskočit [Mk 10,50; Sk 14,10], v Rt 3,8 doslovně z hebr. obrátit se, naklonit se [aby člověk lépe viděl].

Zchovatí, stč. — vychovat, krmit [Dt 28, 54,56]; v Lv 24,16 jde o doma zrozeného v protikladu proti cizinci.

Zchytiti se, sebrat se, vyskočit, vzchopit se [Sk 3,8].

Zia, Gádovec z Bázan, hlava rodiny [1Pa 5,13].

Zif, 1. Město v nejnižnější části Judstva [Joz 15,24], snad dnešní *ez-Zeifé*. - 2. Město v hornatině judské [Joz 15,55] poblíž pouště a lesa, kde se ukrýval David před Saulem [1S 23,14n; 26,2]. Roboám je opevnil [2Pa 11,8]. Je snad

Zhoubce-Zisk [1299]

tožné s Telí Zif, umělým pahorkem asi 7 km jv. od Hebronu. — 3. Judovec z rodu Jehalleleelova [1Pa 4,16].

Zifa, Judovec z rodu Jehalleleelova [1Pa 4,16].

Zifejští, rodáci nebo obyvatelé města *Zif [2], kteří přišli k Saulovi, aby mu prozradili Davidův útulek [1S 23,19; 26,1, sr. sumář Kz 54].

Zicha. Hlava rodiny *Netinejských, kteří se vrátili z babylonského zajetí [Ezd 2,43; Neh 7,46]*a bydlili v Ofel [Neh 11,21].

Zichri. 1. Benjaminovec, syn Simeiu (1Pa 8,19).

2. Benjaminovec, syn Sesákův [1Pa 8,23].

3. Benjaminovec, syn Jerochamův [1Pa 8, 27].

4. Levita, syn Ázafův [1Pa 9,15], snad tožný se Zakurem v 1Pa 25,2.10; Neh 12,35 a se Zabdiem v Neh 11,17.

5. Levita, potomek syna Mojžišova Eliezera [1Pa 26,25].

6. Rubenovec [1Pa 27,16].

7. Judovec, otec Amaziášův, velitel vojska Jozafatova [2Pa 17,16]. Snad také otec Eliza- fata, který pomáhal Joiadovi při svržení vlády Ataliiny [2Pa 23,1].

8. Efraimovec, udatný bojovník ve vojsku Pekachově, který zabil Maaseiáše, syna Achasova, a dva z jeho hlavních úředníků [2Pa 28,7].

9. Benjaminovec, jemuž byl přidělen Jerusalems jako sídlo po návratu z Babylona [Neh 11,9].

10. Kněz z rodu Abiášova, žijící za velebněze Joiakima [Neh 12,17].

Ziletai [= (Hospodin je) zastínění, ochrana], Benjaminovec, syn Simeiu (1Pa 8,20).

Zilla [= stín, t. j. ochrana], jméno jedné z Lámechových žen, matka Tubalkainova a jeho sestry Noemi [Gn 4,19,22].

Zilletai, hejtman nad 1000 mužů z pokolení Manassesova. Připojil se v Sicelechu k Davidovi, když utíkal před Saulem [1Pa 12,20].

Zima. *Rok.

Zimma [= rada, nápad?], levita z rodiny Gersonovy [1Pa 6,20.42; 29,12].

Zimnice, příznak nemoci, projevující se vysokou horečkou, žízní, zvýšeným tepem a pod. Hebr. *kaddachat* [= žár, pálení, Lv 26, 16; Dt 28,22], řecky *pyretos* [pyr = oheň, Mt 8,14n; J 4,52; Sk 28,8]. Starověký lékař Galenos rozeznával těžkou a lehkou zimnici [sr. L 4,38n]. Na některých místech šlo snad o tyfóvou horečku nebo žlutou z-i. Nejčastěji se vyskytovala na počátku a ke konci zimního období [v říjnu a v březnu].

Zimri [1Pa 8,36; 9,42]. *Zamri.

Zisk, výhoda, prospěch, výtěžek [Gn 37, 26; Jb 21,15; 22,3; Mal 3,14; sr. Mt 25,17. 20.22; L 19,16.18; Sk 16,19; 19,24], zvláště o nespravedlivém z-u, nabytém hrabivostí [Př 28,16; Iz 33,15; 56,11; Ez 22,13.27; Ab 2,9

[1300] Získat-Zjevení

a j.], lichvou [Lv 25,37], lakomostí [1Tm 3, 3,8; Tt 1,7] a pod. Tt 1,11 mluví o bludařských učitelích starokřesťanské církve, kteří pro mrzký z. učí nedovoleným věcem [sr. 1Tm 3,8; 5,22].

Pavel ve F 1,21 prohlašuje, že pro něho, který žije v Kristu a za něho [sr. Ga 2,20], smrt nemůže být nic jiného než z., prospěch, výhoda, protože ho přivede ke Kristu a promění život dosud skrytý s Kristem v Bohu ve zjevnou skutečnost. Pro Krista vše, co dříve pokládal za výhodu a přednost [židovský původ z kmene Benjaminova, příslušnost k nejprísnejší sektě farizejské, spravedlnost, jež záležela v plnění Zákona], naučil se pokládat za ztrátu, za překážku na cestě k Bohu a za bezcenný brak. Pobožnost, zbožnost není ovšem pramenem hmotného z-u, nýbrž vnitřního bohatství [1Tm 6,5nn], jež se jeví v tom, že věřící je spokojen s tím, co má, a to v jistotě, že má nehynoucí poklad v nebesích [L 12,33; sr. 1Tm 6,11].

Získati, ve smyslu vytěžit, vydělat [Jk 4,13; Mt 25,17.20.22; L 19,16]. U Mt 16,26 jde buď o nabytí vlády nad světem a jeho přirozenými dary a možnostmi, anebo o získání množství přívrženců, po případě věřících v protikladu proti uškození vlastní duši [sr. Mt 23,15]. Neboť sloveso z. se už v NZ-ě stalo odborným výrazem pro misijní činnost [sr. Sk 14,21; 18,4; 1K 9,19n]. Z. pro Krista = přivést ke spáse [1K 9,22; sr. 1Pt 3,1], z. bratra = přivést zpět do církve [Mt 18,15]. Z. Krista [F 3,8] = dostat se do jeho blízkosti a okoušet jeho lásku, být účasten na jeho utrpení a zmrtvýchvstání, t. j. na jeho ponížení i slávě. Z. duši [Žd 10,39] = z. život, spásu [sr. Mt 10,39; L 21,19 v Žilkově překladu: »Svou vytrvalostí získáte své životy«].

Ziv [= nádhera květů, jasnost], jméno druhého měsíce izraelského kalendáře [1Kr 6,1.37], přibližně náš květen. Později byl nazýván Ijjar. *Měsíc [mira časová].

Ziz [= ozdoba květů], stráň, kterou postavali Moabštité a Ammonitštité z Engadí proti poušti Jeruel a Tekoa [2Pa 20,2.16.20], snad dnešní *Vadi Chasásá*, jež vede od záp. břehu Mrtvého moře se v. od Engadí k planině judské.

Ziza. 1. Muž z pokolení Simeon, z rodiny Semeiovy [1Pa 4,37]. - 2. Levita z rodiny Gersonovy, z čeledi Ladanovy [1Pa 23,11]. Ve v. 10 je přepsáním jmenován Zina. — 3. Syn krále Roboáma z Maachy, dcery Absolonovy [2Pa 11,20].

Zizara, velitel vojska krále kananejského Jabína z Azor, který držel v područí sev. část izraelských kmenů. Z. bydlil v Haroset pohan-ském [Sd 4,2]. Když byl na hlavu poražen při potoku Císon, hledal ochranu u Hebera Cinejského. Avšak Jáhel, manželka Hebera Cinejského, ho ve svém stanu ve spánku zabila [Sd 4,5nn.17nn; 1S 12,9; Ž 83,10]. Netinejštité, synové *Siserovi, byli snad potomky zajatců,

kterí byli získáni za otroky v bitvě u potoka Císon [Ezd 2,53; Neh 7,55]. Obě jména se v hebrejštině psala stejně.

Zjednat, ve smyslu poříditi, opatřit, koupit [Lv 14,30; Jr 13,1; 19,1; 32,25; Oz 3,2; Sk 8,20], ve smyslu umluvit, projednat, vyříditi [2S 20,22].

Zjeven. *Zjevení, zjevit.

Zjevení; zjevíti (se), zjevovati (se). 1. Tato slovní skupina bývá v SZ nejčastěji překladem hebr. *g-l-h*, jehož původní význam je 'obnažit', odhalit', někdy však také odvozenin kořenů *j-d'* [oznámit, 1S 22,6; Ž 51,8], *n-t-n* [dát, Ez 16,57], ano i *r-v-m* [povýšit, Ž 21,14], *s-m-ch* [dát vzejít, Iz 43,19]. Žádné z těchto slov není vyhrazeno pro zjevovatelskou činnost Boží. Také člověk může odhalit své nitro, své úmysly [1S 20,13; Př 18,2; Jr 11,20; 20,12 a j.], jindy se slova užívá o prozrazení neznámých okolností a skrytých věcí, ať k tomu dojde jakýmkoli způsobem [sr. Př. 26,26; Ez 16,57 a j.]. Zvláštním případem je použití kořene *g-l-h* pro 'obnažení' země, t. j. pro odvedení jejího obyvatelstva do zajetí [2Kr 24,14; Iz 5,13; 49,21 a mn. j.]. Největší význam mají arci výpovědi, v nichž se říká, že Bůh zjevil lidem svou bytost, svou pravdu, své pokyny, svou vůli. Tak se podle Gn 35,7 Jákobovi v Bethel zjevil Bůh, podle 1S 2,27 se Hospodin zjevil domu Eli [t. j. jeho kněžským praotcům] v Egyptě, podle 2S 7,27 Hospodin Davidovi zjevuje zaslíbení o vystavění a upevnění jeho domu, podle 1S 9,15 Samuelovi předem zjevuje příchod Saulův. Významné jsou výroky, podle nichž Hospodin zjevuje své tajemství nebo své slovo prorokům [1S 3,7.21; Am 3,7; Da 2,19.22.28.30.47; 10,1]. Další důležitou skupinu tvoří místa, kde se mluví o tom, že Hospodin zjevuje svou spravedlnost [Ž 98,2; Iz 56,1], svou slávu [Iz 40,5; 66,5; Ez 39,21], svůj pokoj [Jr 33,6; Iz 32,17], své rámě [Iz 53,1; sr. Ž 71,18; Iz 52,10]. Zde se všude myslí na činy, jimiž Hospodin mocně zasahuje do života světa, aby svému lidu ukázal svou vůli a moc, svou přisnost i svou lásku.

Výroků, v nichž se výslovně objevují výrazy zjevit [se] a pod., je v SZ poměrně málo. SZ však také mnoha jinými slovy a způsoby vyjadřuje vědomí, že Bůh není člověku samozřejmě přístupný a poznatelný a že proto jedinou možností poznat jej jest, aby on sám ze své vůle vystoupil ze své skrytosti a dal člověku postihnout něco ze své bytosti a činnosti. Někdy se mluví dokonce o tom, že se Bůh lidem ukázal, takže ho *viděli anebo s ním aspoň mluvili tváří v tvář [Gn 18-19; Ex 33,17-23; Nu 12,8; Iz 6 a j.], jindy čteme, že ho viděli ve *snu [Gn 28,12 a j.] nebo že přijali jeho vzkazy a ujištění o jeho přítomnosti skrze *anděla [Gn 16,9; 22,11; Ex 23,21 a j.]. Také *losy [Joz 15,1, sr. Sd 1,1; 1S 28,6] nebo vytržení ducha bývají prostředkem zjevení Božího. Všecky tyto způsoby však jsou podrobovány prorocké kritice, která ukazuje jejich mnohoznačnost a nespolehlivost, založenou v tom, že se snadno stávají nástrojem lidské

Zjevení Janovo [1301]

libově a náročnosti vůči samému Bohu [viz *Vidění 4, *Sen a dále Iz 23,27; Dt 13,2; Oz 4,12; Iz 8,19n aj.]. Zůstávají však dva základní způsoby pravého Božího zjevení — tytéž, které nám vynikly už při stručném rozboru významu slova *g-l-h* atd.: Bůh se zjevuje *slovem, které dává svým služebníkům prorokům [Am 3,7; Jr 23,16.25-29, sr. Ex 4,10.12; 20,1; Dt 34,10 a mn .j.]. Toto slovo se v podstatě opírá jen o vnitřní moc, již sevře mysl prorokovu a již si podmaňuje svědomí posluchačů [sr. Jr 20,7-9; Iz 6; Am 7,14n a j.]. Za druhé se Hospodin zjevuje mocnými skutky, jimiž tvoří, vede, chrání, soudí i trestá svůj lid a jimiž v budoucnosti dovrší své milostivé úmysly [sr. Dt 11,7; 1Pa 16,8; Ž 46,9; 66,5; 103,7; Iz 12,4; 28,21.29; 32,17 a mn .j.]. Tyto dvě podstatné stránky zjevení Božího navzájem úzce souvisí: slovo Boží nejen učí rozuměti skutkům Hospodinovým, nýbrž je jakožto slovo mocného rozkazu zároveň spolutvoří [sr. Jr 23,29], na druhé straně skutky Boží potvrzují pravdivost jeho slova [sr. Dt 18,22; Jr 28,15-17].

2. V NZ jsou slovy „zjeviti se“, „zjevent“ překládány hlavně odvozeniny dvou řeckých slov: *apokalyptein* — odhaliti a *fanerún* = učiniti zjevným. Je mezi nimi jen malý významový rozdíl, takže se jich do velké míry užívá záměnně. Někdy se jimi označuje jen odhalení nebo prozrazení lidských myšlenek, při čemž ovšem v pozadí bývá poukaz na Boží konečný soud, při němž se odhalí všecko skryté [Mt 10,26; L 2,35; J 3,21; 1K 3,13; 14,25; Ef 5,13; i v 2K 7,12 jde o zjevení Pavlovy horlivosti před Bohem, ovšem v rámci jeho pozemského vztahu ke korintskému sboru]. Nejčastěji se však pojmem zjevení označuje eschatologický skutek Boží: příchod království Božího L 19,11 [zde je slovo *anafainesthai*, příbuzné s *fanerún*] a zejména příchod Ježíše Krista [L 1,79n; 2,32; J 1,31; 1Tm 3,16; Tt 1,3]. Zvláštní význam má zjevování vzkríšeného Pána jeho k tomu ustanoveným svědkům [J 21,1, sr. 14,22; Sk 1,3]. Slovem zjevení a t. d. se nazývají také základní výsledky díla Kristova. Zjevna je v něm Boží spravedlnost bez zákona R 3,21, víra, k níž zákon ukazoval Ga 3,23, cesta ke svatyni Žd 9,8 [sr. v. 26]. V Ježíši Kristu je zjevna Boží láska 1J 4,9 a proto pravý život 1J 1,2, sr. 2K 4,10. Už v evangeliích se mluví o zjevení skryté bytosti Otcovy skrze Ježíše Krista Mt 11,25-27, sr. J 2,11; 14,21. Na druhé straně bylo Ježíšovo kristovství a synovství Šimonovi Petrovi zjevno od Otce Mt 16,17. Podobně mluví Pavel o svém setkání se Vzkríšeným Ga 1,16 i o svých mimořádných duchovních zkušenostech 2K 12,1 jako o zjeveních Božích. Též jiným údům církve se ve shromážděních dostává zjevení, t. j. mimořádných projevů Ducha 1K 14,26, sr. 2,10; Ef 1,17. Také vedení Boží k hlubšímu a plnějšmu pochopení pravdy evangelia F 3,15 i pokyn Ducha jíti do Jerusalema Ga 2,2 [sr. Ef 3,3] může apoštol nazvat zjevením. V jednom místě mluví dokonce o tom, že se Bůh ve svém stvoření zjevil

všem lidem [Ř 1,19n] — jenže lidé si toho neváží a ve své neposlušnosti zmařili toto zjevení a zvrátili je v pošestilost pohanské modloslužby [R 1,21-32].

Až posud jsme jednali o výrociích, kde se mluví o zjevení, které se již stalo, které je přítomné v Ježíši Kristu. Pojem „zjevení“, „zjevit se“ bývá však v NZ zvláště těsně spojován s očekávaným budoucím příchodem Ježíše Krista ke konečnému vítězství a soudu, takže se příslušná slova někdy stávají skoro ustálenými [technickými] výrazy pro tento druhý příchod [L 17,30; Ř 2,5; 1K 1,7; 2Te 1,7; 2,8; 1Tm 6,14; 1Pt 1,5.7.13]. Také o eschatologickém vystoupení antikristovského člověka hříchu se užívá téhož výrazu [2Te 2,3-8].

V NZ je tedy myšlenka zjevení zvláště výrazně zaostřena na Boží jednání, jehož středem je postava a cesta Ježíše Krista. Z povahy věci plyne, že zjevením se nazývá také postižení a uchvácení tohoto díla Kristova ve víře, jež je darem Božím. Také jednotlivé pokyny Ducha i hlubší pochopení Boží moudrosti [1K 2,10] i postižení jeho tajemství [Zj 1,1] mohou být nazvány zjevením. Na posledním z těchto významů je založena základní myšlenka knihy Zj. Ale ústřední náplní nz pojmu zjevení není prozrazení tajemných skutečností ani sdělení věroučných vět, nýbrž Boží svrchované milostivé jednání v Ježíši Kristu, jehož jest možno se uchopit jen oddanou, poslušnou a proto také chápavou osobní vírou. S.

Zjevení Janovo.

1. Ráz knihy. Je jedinou knihou prorockou v NZ. Patří k literatuře *apokalyptické, která je v NZ zastoupena i kratšími oddíly Mt 24, Mk 13, 2Te 2. Tím je dána i její forma: sled obrazů, které jsou částečně řazeny do skupin. Přechody jsou mnohdy náhlé, některé rysy jsou jen volně načrtávány bez snahy o důsledné uspořádání. Ačkoliv je nesnadno zachytit stručně dějový postup Zj, je v něm hlavní nit zcela zřetelná. V následujícím obsahu se přidržujeme rozdělení Lohmeyerova (1926), které snad princip uspořádání podle čísla 7 někde přehání, avšak jako opora paměti je užitečné. Číslo [7] v závorce značí ty oddíly, kde text sám číslo 7 výslovně neuvádí. Podle tohoto dělení má Zj 7 souměrných částí [A-G], při čemž vlastní zjevení [D] je opět složeno ze sedmi částí [I-VII].

2. Obsah knihy:

A. Úvod 1,1-3. -

B. Předšlov 1,4-9. -

C. Napomenutí 1,9-3,22: Povolání Janovo 1,9-20. - Listy 7 sborům [2,1-3,22]: Efez, Smyrna, Pergamon, Tyatira, Sardy, Filadelfia, Laodicea.

D. Vidění: 4,1-21,4.

Úvodní části: vidění Boha [4,1-11] a Beránka [5,1-14].

I. 7 pečeti, 6,1-8,1: 1.-4. jezdcí [6,1-8], 5. mučedníci [6,9-11], 6. otřesy země a nebe [6,12-17]. [Věrní Boží, poznámenání, zpívají chvály 7,1-17], 7, [8,1 - navazuje II.].

[1302] Zjevení Janovo

II. 7 trub 8,1-11,15: 1.-4. zhoubna na zemi, na moři i na nebi [8,7—13], 5. — 6. zhoubna od kobylek a jezdců [9,1-21]. [Anděl s knížkou 10,1-11. Svědkové u chrámu 11,1-14] 7. [11,15 - navazuje III.].

III. [7] vidění o království drakově 11,15-13,18: chvalo zpěvy a nebeský chrám [11,15-19], zrození dítěte [12,1-6], drak svržen [12,7-12], pak pronásleduje ženu [12,13-18], dvě šelmy [13,1-18].

IV. [7] vidění o příchodu Syna člověka 14,1-20: Beránek [14,1-5], andělé [14,6-20].

V. 7 vidění o koflicích s ranami 15,1-16,21: příprava [15,1-8], 7 andělů vylévá hrůzy z koflíků [16,1-21].

VI. [7] vidění o pádu Babylona 17,1-19,10: velká nevěstka [17,1-18], zvěsti andělů o pádu Babylona [18,1-24], chvalo zpěvy [19,1-10].

VII. [7] vidění o konci 19,11-21,4: Král králů přichází bojovat [19,11-21], drak spoután, propuštěn a znovu přemožen [21,1-10], mrtví povoláni k soudu [20,11-14]. Nový svět [21,1-4].

E. Zaslíbení 21,5-22,7: [Nový Jeruzalem 21,10-22,5]. -F. Doslov 22,6-19. -G. Závěr 22,20-21.

3. Materiál a zpracování. Jako i v jiných apokalyptických je v Zj obsaženo mnoho obrazů a dějů, které jsou dávným obecným majetkem starého Orientu, a jsou starší než SZ, avšak z velké části byly již zpracovány proroky sz. Ve Zj není SZ citován doslova, avšak v každé téměř větě se ozývá. Pisatel Zj byl tak proniknut sz výrazy, že se mu staly vlastním způsobem vyjadřování [srov. biblismus Komenského]. Mnohé představy jsou souběžné se židovskými apokalyptickými z doby kolem narození Kristova, zvláště s těmi, které patrně pocházejí z okruhu essejského. Sotva však lze počítat s tím, že pisatel Zj upravil v duchu křesťanském nějakou starší židovskou apokalypsu. Různorodý materiál je zvládnut prorockým duchem a živou křesťanskou vírou a nadějí.

Výsledkem je jednotný sled monumentálních obrazů, které nejsou míněny jako alegorické představy, nýbrž nazírají zjevenou skutečnost. Sloh je jednotný a při vši tvrdosti řeckého výrazu mohutný. Je patrné, že řečtina sotva byla mateřštinou pisatelovou, znal však jistě hebrejsky [viz řecké výklady hebrejských jmen 2,14—15; 9,11]. I způsob uvádění sz látek podle smyslu a nikoli podle řeckého překladu ukazuje na znatele hebrejské bible.

4. Zvěst Zj. Prorocká autorita knihy je několikrát jasně vyznačena [1,3; 22,6-10 a 18-19], obrací se v první řadě k maloasijským sborům, z nichž první byl efezský, avšak podobně jako u sz proroků platí pro všechny lid Boží. Chce povzbudit sbory, kde již první nadšení vyvanulo a kde se již projevovala únava - vlažnost, roztržky, podléhání pohanským

a gnostickým vlivům -, a kde naděje ve vítězný příchod království Božího byla potlačována pronásledováním a obavou z dalších útrap. Svědčí o vítězné moci Boží a Kristově, která přemůže všechna protiventství a nepřátelství.

Bůh jako svrchovaný vládce a Kristus - Beránek obětovaný, jenž je zároveň mesiášským vládcem [1,5] - stojí proti světu zcela nepřátelskému. I věrní Boží, kteří pocházejí ze všech národů [13,8], nejenom z Izraele, jsou vystaveni nepřátelství světa, které přemáhají trpělivou a oddanou vírou. Tím je dáno napětí mezi mocí Boží a silami nepřítelů, jež se pak vybije v zápase posledních dní.

Síly zla, nepřátelé Boží, jsou ličeny starodávnými obrazy šelem, rohů a nevěstek, je však patrné, že jimi je míněn světovládny Řím, který v těchto dobách vystupoval ostře proti Židům [válka končící zničením Jerusalema v 1. 66-70] i proti křesťanům: císař Nero dal mučit římské křesťany r. 64, císař Domitianus [81-96] ke konci své vlády zahájil prvé rozsáhlejší pronásledování křesťanů.

5. Doba vzniku. Již staré podání [Eirenaios koncem II. stol.] klade vznik Zj právě do posledních let Domitianových, tedy do doby kolem r. 95. Některé údaje snad by mohly ukázat na situaci r. 70 [11,1-2; 17,10], avšak konečné zpracování někdy kolem r. 95 možná dosvědčuje i obrazné zachycení poslušnosti římských císařů [17,9 - 11]. Obyčejně je možno apokalyptické spisy datovat podle posledních historických událostí, které jsou v nich — ovšem ve formě prorockví do budoucnosti — ještě zachyceny.

6. Místo vzniku. Kniha sama se představuje jako vidění, které se udalo na ostrově *Patmu [1,9] při západním pobřeží Malé Asie nedaleko Efezu, nejvýznamnějšího střediska křesťanské církve v této oblasti. I určení listů [v kap. 2 a 3] maloasijským sborům to jasně ukazuje. Místem vzniku Zj je tedy oblast efezská.

7. Původce. Z knihy samotné se dovidáme jen jméno Jan [1, 1.4.9; 22,8]. Označuje se jako služebník Kristův [1,1] a bratr [1,9], považuje se za proroka [viz odst. 4], jenž má vidění a slyšení ve vytržení ducha [1,10] a je povolán k své službě podobně jako proroci sz [sr. Zj 1,20 s Iz 6, Jr 1, Ez 1]. Pobýval na Patmu »pro slovo Boží a pro svědectví Ježíše Krista« [1,9]. Teprve kolem r. 200 byla tato slova vykládána, jako by tam byl ve vyhnanství, což však není nikterak jisté. V polovici II. stol. byl tento Jan ztotožněn s apoštolem Janem, synem Zebedeovým, jedním z dvanácti, avšak způsob, jakým Zj mluví o apoštolech [18,20; 21,14], tuto možnost vylučuje. Kolem r. 260 se v alexandrijské škole uplatňoval názor, že pisatel Zj Jan byl presbyterem sboru efezského. Je tedy patrné, že tyto starocírkevní tradice jsou nespolehlivé a že byly vyvozeny z biblických pramenů pozdě a ne zcela správně. Odpůrce sekty montanistů, kteří se dovolávali Zj, římský presbyter Gajus kolem r. 200 ve svém odporu proti Zj přepisoval tuto knihu —

ovšem zcela nesprávně a bez důvodu — here-
tiku Kerinthovi.

8. Janovský okruh v Efezu. Stará cír-
kevní tradice považuje Jana apoštola za autora
evangelia, tři epistol i Zj. Mezi evangeliem
a Zj jsou sice některé podobnosti [na př. důraz
na »svědectví«], avšak rozdíl jazykové, slo-
hové i obsahové jsou tak značné, že není možno je
připsat jednomu původci. Lze spíše předpo-
kládat, že vznikly ve společném duchovním
prostředí, jež přijímalo podněty od nábožen-
ského společenství esesejského, které bylo zá-
kladnou i Janu Křtiteli. V Efezu byla skupina
lidí pokřtěných křtem Janovým [Sk 19,1-3],
která se po kázání Pavlově připojila k církvi
křesťanské. V křesťanských sborech, kde půso-
bily tyto přímé i nepřímé vlivy esesejské, vzni-
kala vyjádření tohoto typu křesťanství, jež byla
označena a spojena jménem Janovým [sr.
Gyllenberg 1954]. Pro Efez je existence tohoto
typu výslovně doložena. Způsob, jakým Zj vy-
kládá SZ, je obdobný esesejskému výkladu Aba-
kuka, kde se tvrdí, že Bůh sice dal zjevení pro-
rokům, ale nezjevil jim »vyplnění času«, to bylo
dáno teprve onomu vykladači. Podobně Zj
ukazuje pravý smysl sz prorocí: Zj 11,4, sr.
Za 4; Zj 20,8-9, sr. Ez 38-39.

9. Místo Zj v souboru NZ. Do NZ bylo
Zj zařazeno jako jediný představitel hojnější
literatury apokalyptické [Zjevení Petrovo,
Pastýř Hermův aj.], avšak se značnými obtí-
žemi. Uznával je za svatou knihu Papias [ko-
lem r. 150] a církevní otcové Eirenaios, Kle-
mens Alexandrijský a Tertullianus [kolem r.
200]. Avšak jiní měli proti němu věcné výhrady
jako proti prameni chiliasmu [Gajus, viz odst.
7]. Origenes a jeho žák Eusebios mu zřejmě
nebyli nakloněni. Celkem v západní církvi se
těžilo Zj větší úctě. Ve východní církvi bylo
dlouho odmítáno, zvláště školou antiochijskou.
Kolem r. 400 bylo Zj severoafrickými syno-
dami definitivně přijato do kánonu biblického.
Reformátoři Luther, Zwingli i Calvin měli
proti němu též výhrady, avšak reformace ká-
non nezanechala beze změny.

Téměř ve všech rukopisech i vydáních NZ
zaujímá Zj místo v pořadí poslední.

10. Pozdější výklady. Zj vyjadřuje
mocně víru v konečné vítězství Boží a nabádá k
trpělivosti. Proto bylo se zvláštní oblibou
čteno a vykládáno v dobách protivensství pro
křesťany. Avšak jako málokterá kniha biblická
bylo vystaveno různému nepochopení: jednak
byla příliš zdůrazňována a od celku víry od-
trhována jeho eschatologie, což vedlo ke vzniku
sekt, které pak často zacházely až za hranice
křesťanství [montanisté koncem 2. stol. a mn.
j.], jednak ho bylo zneužíváno k zcela nekřes-
ťanskému hádání a věštění vytrháváním jednot-
livostí bez přihlídnutí k celku [na př. různé
výklady čísla *šest set šedesát šest ve Zj 13,18].

Koncem středověku nacházela ve Zj oporu
předreformační hnutí, zvláště lidová. Též husité
vztahovali Zj na události současné: v roz-
sáhlém »Výkladu na Zjevení Janovo« od Ja-
koubka ze Stříbra je opět Babylonem a nevěst-

Zjeviti-Zjevovati (se) [1303]

kou Řím, tentokrát jako sídlo papežovo, a šel-
mou ryšavou císař Zikmund. I náboženská li-
dová hnutí v době předtoleranční se silila touto
knihou [písně o králi marokánském z vých.
Čech a pod.]. Náboženská poesie a výtvarné
umění nacházelo mnohou inspiraci v důraz-
ných slovech a mohutných obrazech Zj [na př.
píseň »Prospívej, prospívej«; Dürerovy obrazy
k Apokalypse]. Sgt.

11. Význam. Zj není knihou věštb o prů-
běhu budoucích dějin, ani popisem události na
konci světa a nebeské slávy, ani pouhým vy-
jádřením mimočasového duchovního jádra pra-
starých bájeslovných představ. Používá těchto
představ tak, jak byly přetvořeny v dlouhé
apokalyptické tradici, aby církev své doby —
sklonku I. stol. po Kr. — napomenula i povzbu-
dila zvěsti o blízkosti moci a soudu přicházejí-
cího Ježíše Krista. Přitom kreslí mohutné
obrazy některých základních typických zjevů
a situací, s nimiž se vždy znovu setkáváme v dě-
jinách církve i světa. Tímto vystižením významu
jednání Božího v dějinách pokračuje v linii sz
proroků. Výslovněji než jiné nz knihy ukazuje,
že spasení přinášené Ježíšem Kristem se netýká
toliko jednotlivé duše, nýbrž celé šíře lidského
pospolitého, dějinného života. Proto je právem
pokládána za prorockou knihu NZa, z níž
církve všech dob může a má slyšet slovo
napomenutí i potěšení pro své hříchy, úzkosti
a úkoly. S.

Zjeviti. Ve smyslu státi se zřejmým, uká-
zati se v 1K 3,13. K ostatním místům viz heslo
*Zjevení.

Zjevně, zjevný, veřejně [Ezd 4,18; J 7,10;
10,24; 11,54; 18,20; Sk 16,37; 20,20; Ko 2,15],
do obličeje [Jb 21,31; Iz 65,3; Mk 1,45; Ga
2,11], zřejmě [Mk 8,32], - zřetelně [J 11,14;
16,25.29], zevně [Ř 8,28]. U Mt 6,4.6.18 mají
Kral. podle přijatého textu [Receptus], že Bůh
odplatí z-ě. Ale ve většině nejstarších spolehli-
vých rukopisů slovo z-ě schází. Správný pře-
klad zbylých slov je nejspíše: »Otec tvůj, který
vidí v skrytosti, odplatí tobě«. Ale je možno
překládati také s Žilkou: »Tvůj Otec, který to
vidí, odplatí tobě v skrytosti«, t.j. tak, že sice
lidé neuvidí při tobě vnější známky Boží přízně,
ale bude ti dána jistota jeho osobní blízkosti.

Z-ý ve smyslu otevřený, veřejný v Př 27,5,
známý u Mk 6,14; patrný ve 2K 3,13; Ga
3,11; 5,19; 2Tm 3,9; zřejmý y 1Tm 5,24n; Žd
7,15; býti najevě v Ef 5,13. Žilka překládá Mt
6,18: »Umyj si tvář, abys ne před lidmi měl
vzhled, že se postíš, ale před svým Otcem
v skrytosti«. XX

Zjevovati (se). Vedle významů, uvede-
ných v heslech *Zjevení, *Zjeviti, také ve
smyslu odpovídati [se], vyvracet, na př. Jb
33,13, kde je tak přeložen tvar slovesa '-n-h [=
odpovídati]: »Proč se s ním přeš? Neboť
nevzdává počet ze žádné ze svých věcí« [angl.
překlad]. Sr. Jb 32,12, kde je totéž hebr. slo-
veso přeloženo: »Odpovídá řečem jeho«. Podle
Př 18,2 je marné učiti blázna; jeho rozkoš je

[1304] Zjímání-Zkusiti

dávati najevo nemoudrost svého srdce [sr. Př 13,16; 15,2]. U Mt 12,16 má sloveso z. význam rozhlášovati, ve 2K 4,2 „otevřeně hlásati“, „zřetelně mluvit“, v Ř 1,18, zřejmě se projevovati, „zjevně se ukazovati“, u Oz 7,1 „býti zřejmý“. Hejčl překládá 2K 2,14: »Skrze nás na každém místě šíří vůni poznání sebe«.

Zjímání v 2Pt 2,12 ve smyslu lovení.

Zjímati, zajmouti, vésti do zajetí [Gn 31, 26; 1Kr 8,46; 20,18; 2Kr 6,22; L 21,24 aj.], pochytati [1Kr 18,40], v přeneseném smyslu o zajetí zlostí, nepravostí [Př 11,6, sr. 5,22], ďáblem [2Tm 2,26], lstí [2K 12,16] a pod.

Zkáletí, pošpinití, potřísnití [krví, Iz 63,3].

Zkaziti, zničití [Gn 6,13,17; 19,13; Oz 11,9], *zahubití, zasvětití zničení [Nu 21,2; Iz 11,15], zpusťování [Gn 41,36; Ž 137,8; Iz 15,1; Jr 25,36], vyvrátití [město a pod., Dt 12,2; Pl 2,9; Ez 6,3; 30,13], *vyplenití a pod. Kral. tak překládají velmi mnoho různých hebr. výrazů. *Kaziti.

Ve smyslu zmařiti, *překaziti ve Sk 5,39, zrušiti [Sk 6,14], učiniti konec [1K 6,13], zahubití [2Te 2,8; Zj 11,18], strávití [Ga 5,15] a pod. Ve 2K 10,8 stojí proti sobě budování [Kral. „vzdělání“] a boření [Kral. „zkažení“, sr. 2K 13,10 v překladu Zilkov: »K budování, a ne k boření«]. Zkažení Jerusalema [L 21,20] = zpusťování. I v NZ-ě je tak překládáno mnoho různých řeckých výrazů.

Zklamání, zklamati, zklamávati, stě = oklamání, oklamati, oklamávati, selhati, obelhati [Gn 21,23; Ž 89,36; Jr 49,16 aj.]. *Klam, klamati. Zilka překládá Ko 2,8: »Varujte se, aby vás nikdo za sebou nestřhoval filosofii, která jest jen prázdným klamem podle lidských tradic, podle živlů [abecedy] světa, a ne podle Krista«. Podobně Škrabal i Souček [viz Výklad Ko, str. 50n]. Snad se tu myslí na gnosticismus, smíšený s prvky židovských tradic a uchovávaný v úzkém kruhu zasvěcenců.

Zkormoucen, -i, zkormoutiti, *Kormoutiti. *Zarmoucení. „Duch zkormoucení“ v Ř 11,8 [sr. Iz 29,10; Dt 29,4] = duch omámení, zaslepenosti.

Zkroušený, žalostí, lítostí naplněný, zlomený, potřený, zkormoucený, o srdci a duchu, jejichž zkroušenosti si váží Bůh [Ž 34,19; 51, 19; 147,3; Iz 57,15; 66,2]. Podle L 4,18 přišel Ježíš uzdravovat z-ě srdcem.

Zkulhavěti, státi se kulhavým, chromým, ochromnouti. Hejčl překládá Žd 12,13: »Narovnejte stezky své pro nohy, aby se chromý [úd] ne vymkl, nýbrž uzdravil«. Pisatel tu napomíná křesťanský sbor, aby se ujímal těch, kteří pod tíhou utrpení jsou v nebezpečí ztratití Boha [sr. Žd 3,12n] a padnouti na cestě spásy; takoví mají být povzbuzováni všemi způsoby, zvláště však vlastním příkladem [sr. Ga 6,1].

Zkusiti, zkoušení, -ý, zkušování, zkušování. Ve SZ-ě tak Kral. překládají sedm různých hebr. výrazů, z nichž některé znamenají

věděti, viděti, zakusiti, poznati [1S 18,28; 2Pa 12,8; Kaz 2,3; „muž z-ý“ v Dt 1,13,15 = muž známý, proslulý], probádati, prozkoumati [Ž 139,1,23], znamení [hebr. ‘Ot u Jb 21,29, Karafiat: »Znamením jejich nepovolíte«. Jde tu o skutečnosti, jež dokazují nesprávnost učení, že Bůh trestá jen zlé. Hrozný překládá: »Jejich důvodů nezatajíte, že člověk zlý bývá ušetřen v den neštěstí«, věsteckou praktiku [pomocí poháru, Gn 44,5], nejčastěji však podrobiti zkoušce, vyzkoušeti, učiniti pokus [Dt 4,34], pokusiti se. Královna ze Saby přijela do Jerusalema, aby hádankami vyzkoušela moudrost Šalomounovu [1Kr 10,1; 2Pa 9,1], správce dvořanů učinil pokus na deset dní s Danielem a jeho druhy, zda i při prosté stravě budou tělesně i duševně prospívat [Dn 1,12,14, hebr. *n-s-ti*], pisatel Kaz chce učiniti pokus, jak bude prospívat jeho srdce v tělesných rozkoších [Kaz 2,1], ale když všecko vyzkoušel, shledal, že se nikam nedostal [Kaz 7,23]; Josef se chce přesvědčit o pravdivosti slov svých bratří tím, že přivedou nejmladšího [Gn 42,15n, hebr. *b-ch-n* = tavením zkoušeti, sr. Ž 66,10; Jr 9,7; Za 13,9, *Průba, prubovati], ucho zkouší slova jako patro okouší pokrmu [Jb 34,3]. U Jb 9,23 má výraz *z-ování* snad význam zoufalosti.

Nejčastěji jde o Boží podrobování zkoušce a stavění před rozhodnutí [Ex 15,25], aby se ukázalo, zda jej člověk miluje a co je vlastně v jeho srdci [Gn 22,1; Ex 16,4; 20,20; Dt 8,2,16; 13,3; 33,8; 2Pa 32,31; Ž 26,2]. Činí to utrpením, sesiláním nedostatku, někdy prostřednictvím pohanských národů, s nimiž se jeho lid musí stýkat [Sd 2,22; 3,1,4], jindy svými divy a ranami, jimiž zkoušel faraóna [Dt 4,34; 7,19; 29,3], avšak též věrnost a chápavost Izraele [Kral. „zkušování“, „pokušení“, takže se tyto divy staly přímo pokušením i pro Boží lid. Bůh zkouší člověka jako zlatník zkouší kov přetavováním [hebr. *b-ch-n*, Jb 7,18; 23, 10; Ž 11,4n; Př 17,3; také hebr. *s-r-p* = tavením čistiti, Sd 7,4; Zemanův překlad Ž 105,19: »Reč Hospodinova ho osvědčeným prohlásila, vytříbila«, zkouší *srdce [Ž 17,3; Jr 12,3], *ledví [Jr 17,10], srdce a ledví [Ž 7,10; Jr 11, 20, sr. 20,12], prostřednictvím proroka zkouší cesty člověka [Jr 6,27nn]. Sz věřící je přesvědčen, že Boží zkoumající oko je důkazem jeho milostivé přítomnosti. Proto sám vyzývá Boha, aby jej zkoušel [Ž 26,2; 139,23]. Ale i lidé podrobují Boha zkoušce, ovšem ve vědomí, že se dopouštějí něčeho nepatřičného [Sd 6,39]. Kral. v těchto případech hebr. *n-s-h* překládají výrazem *pokušeti [Ex 17,2,7; Nu 14,22; Dt 6,16; Ž 78,18,41,56; 95,9; 106,14; Iz 7,12].

„Kámen zkušný“ u Iz 28,16 znamená vy-zkoušený, osvědčený základní nebo úhelní kámen; nikoli hrad Sión, ani chrám, ani ostatky lidu, nýbrž mesiášskou spásu, jež ovšem navazuje na Davidův rod a svatyni na Sioně [sr. Ž 118,22n; Mt 21,42; 1Pt 2,4,7, dále Mk 8,31; L 9,22; 17,25].

V NZ-ě jde o slovesa *peirazein* [= vystavit zkoušce; pokoušeti] a *dokimazein* [= vyzkoušeti, L 14,19] a jejich odvozeniny. *Dokimazein*

znamená také: přesvědčiti se zkouškou o spolehlivosti a solidnosti zkoušeného, tedy také: schvalovati, uznávati. *Dokimos* je vyzkoušený, osvědčený. Celý život člověka je podroben ustavičnému Božimu zkoumání, jež se projevuje a jednou s konečnou platností se projeví v jeho soudu [sr. 1K 3,13; Zj 3,10; Jk 1,12]. Proto věřícímu všecko záleží na tom, aby v této Boží zkoušce obstál, aby se ukázal jako osvědčený. Ví, že »ne ten, kdo sám sebe doporučuje, jest osvědčený muž, nýbrž ten, koho doporučuje Pán« [2K 10,18 v překladu Žilkově]. Příležitost k osvědčení mu dávají především utrpení ve světě [sr. 1Pt 4,12; Zj 2,10] a pohrdání se strany světa. Známkou osvědčení [Kral. „zkušeni“] je především trpělivost, jež dovede vytrvat ve víře v Krista a v naději na jeho konečné vítězství [Ř 5,3n v Žilkově překladu: »Trápení působí trpělivost, trpělivost působí osvědčenost — Kral. zkušeni —, osvědčenost naděj i«]. Pavel staví makedonské sbory za vzor sboru korintského, že »v mnohých tísnivých zkouškách zakusili hojnost radosti« [2K 8,2, Žilkův překlad], t. j. i ve zkouškách si udrželi radost, plynoucí z víry v Krista. Podobně Jk 1,2n [»Pokládejte za čistou radost, upadnete-li do rozmanitých zkoušek; buďte jisti, že vaše víra, bude-li vytříbením osvědčena, způsobí vytrvalost«, Žilkův překlad] a 1Pt 1,6n, kde je třibení víry přirovnáváno ke zkouškám zlata ohněm, takže se ukáže, co je na víře ryzí. Radost z takto osvědčené víry je vyjádřena jak v Ř 5,3, tak u Jk 1,2n a 1Pt 1,6. Radost je založena v tom, že vyzkoušením se víra nejen zjišťuje, nýbrž posiluje, ano znovu tvoří. V této osvědčené víře je třeba vytrvat až do soudného dne [Zj 2,10]. Při všech zkouškách má křesťan před očima Ježíše Krista, který byl ve všem vyzkoušen podobně jako my a má tedy soucit s našimi slabostmi [Žd 4,15], a který se z toho, co vytrpěl, naučil poslušnosti [Žd 5,8]. Vedle utrpení je také služba ve hlásání evangelia vhodnou příležitostí k osvědčení [F 2,22: »Jeho osvědčenou věrnost však znáte«, Žilkův překlad. Sr. 2K 8,22; 1Tm 3,10] stejně jako ochotná účast na sbírce, jež osvědčuje ryznost křesťanské lásky [2K 8,8; sr. 9,13], a především ovšem konání dobra [2K 13,5nn] v poslušnosti víry [2K 2,9: »Abych se zkouškou přesvědčil, jste-li ve všem poslušni«, překlad Žilkův]. Takto osvědčení křesťané jsou nazýváni »zkušeni v Kristu« [Ř 16,10].

Abyste věřící mohli osvědčit, musejí především znát vůli Boží, zkoumat ji [Ř 12,2; F 1,10] pro každou novou situaci [1Te 5,21]. Zvláště je třeba zkoumat duchy, jsou-li z Boha [2K 13,3; 1J 4,1; Zj 2,2], a ovšem ustavičně zkoumat sebe [2K 13,5; Ga 6,4], zvláště před přistupováním k Večeři Páně [1K 11,28], zda nejí chléb a nepije z kalicha nehodně. X X

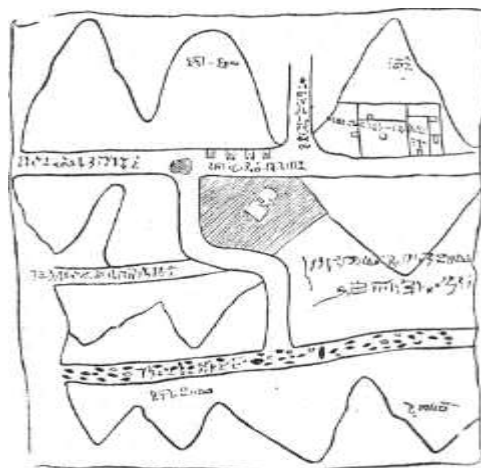
Zkvěsti, vzkvěsti, [stč. zkvísti, vypučeti, Nu 17,5,8, sr. Žd 9,4; Iz 35,1; Ez 7,10; 17,24], vyrašiti, obrazně o prospívání spravedlivého, Izraele, *rohu Davidova v mesiášské době [Ž 72,7; Iz 27,6; 35,2; Oz 14,5; Ž 132,17, sr.

Zkvěsti-Zlatník, zlato [1305]

Iz 11,1n], o znovuožití kostí [Iz 66,14], o obnově zdraví [Iz 58,8]. V 1S 26,25 je tak přeloženo sloveso, jež znamená něco dokázat. Karafiát překládá: »Tak zajisté činiti budeš, a tak se jistě zmocníš«.

Zlámání, zlomenina [Lv 24,20; Iz 30,26].

Zlatník, zlato. Hebrejščina má pro z-
mnohem více výrazů než řečtina: *záháb* [na př. 1Kr 10,18; 2Pa 9,17; tažené z-o = tepané z-o, 1Kr 10,16n; 2Pa 9,15n], *chárús* [= něco žlutého, básnický výraz pro z-o, Ž 68,14; Př 3,14; 8,10,19; 16,16], *kétem* [snad jméno nějakého naleziště zlata, o němž mluví také egyptské prameny, Jb 28,16,19; Př 25,11n; Iz 13,2 a j.], *paz* [Ž 19,11; 21,4], *ságür* [Jb 28,15], *béser* [Jb 22,24n]. Už tato výrazová bohatost ukazuje na význam z-a v biblických dobách.



Staroegyptská mapa zlatých dolů v Nubii. Šachty, domy otroků, cesty a studně jsou vyznačeny a popsány kursivním písmem. Podle papyru z 12. stol. př. Kr.

Naleziště z-a, o nichž se zmiňuje SZ, je nutno hledati v Arábii [Hevilah, Gn 2,1 1n; Sába, 1Kr 10,2; Ž 72,15, kde Kral. mají „z. arabské“, Karafiát „sabejské“; *Ofir, 1Kr 22,49; 2Pa 8,18] a v *Tarsis. Zdá se, že i Madiánští oplývali z-em [Nu 31,50nn; Sd 8,24nn], stejně jako Jerišští [Joz 7,21], ale o nějakém nalezišti z-a na jejich území neslyšíme. Za vlády Salomounovy nahrnulo se množství z-a i do Jerusalema [1Kr 14,25n]. V Egyptě bylo několik zlatých dolů. Odtud také máme zprávy o starověkém dobývání z-a, jež vrhají světlo na některé bibl. výroky. Zlatonosný kámen byl nejdříve pálen ohněm, aby se stal křehkým, pak byl rozbit na drobnější kousky a rozemlet žulovými mlýnskými kameny. Prášek byl promýván na nakloněných deskách, aby všechny zeminy byly odplaveny [sr. Jb 28,1, kde Kral. „přeháněť“ = čištění]. Pečlivě vybrané kousky

[1306] Zlatohlav-Zloděj

byly s určitými přísadami [olovem, solemi a pod.] uzavřeny na pět dní a nocí v hliněných tyglících a pak několikrát taveny. Egypťané rozeznávali 6 druhů z-a. Touha po z-ě byla v Orientě obecná. Chrámové nápisy v Egyptě mluví o nesmírném bohatství na př. Ramsa III., a Iz 14,4 se zmiňuje o dychtění po z-ě u krále babylonského. Ezechiáš musel odvádět assyrskému králi 300 centněřů z-a [2Kr 18,14].

O z-ících se zmiňují Sd 17,4; Neh 3,8.31. 32; Iz 40,19; 41,7; 46,6; Jr 10,9,14; 51,17. Jejich zaměstnáním bylo obkládati z-em nábytek chrámový i chrámové zařízení [Ex 25, 11.18; 1Kr 6,22.28; 7,48nn; 2Kr 18,16], vyráběti koruny [Ž 21,4], prsteny [Pís 5,14], řetězy [Gn 41,42], náušnice [Sd 8,26] a jiné ozdoby, zlaté přibory a koflíky [1Kr 10,21] a zlaté nitě k vetkávání do drahých látek [Ex 39,3; Ž 45,14, *Zlatohlav]. Z-o mělo význam i v modlářství [Ex 20,23; 32,31; 1Kr 12,28; Ž 115,4; Iz 40,19; Sk 17,29; 19,24]. Zlaté tele, *Tele.

Dokud nebylo ražených peněz, platilo se stříbrnými i zlatými plíšky nebo pruty, jež byly odvažovány. Poměr mezi z-em a stříbrem býval v různých bibl. zemích v různých dobách rozmanitý. V perské době i v Palestině se užívala ražených mincí [Ezd 2,69; sr. 3,6; 20,33. *Peníze].

Z-o je často obrazem něčeho drahocenného a ryziho [Pl 4,2; 1K 3,12; 1Pt 1,7.18; Zj 3,18 a j.], co má trvalou nebo trvalejší hodnotu než samo z-o [Jb 28,15.17.19; Ž 19,11; 119,72.127; Př 3,14; 16,16]. Dokonce i Bůh je přirovnáván k nejčistšímu z-u [Jb 22,25].

Zlatohlav. Těžká látka protkávaná zlatými nitkami, podobná dnešnímu brokátu. Avšak názvu z. se užívali pro drahocennou látku purpurové barvy [*Sarlát], z níž se

dělaly pláště, jež byly odznakem moci a hodnosti. O takovou látku jde v Př 31,22. C.

Zle, zlé. *Zlý.

Zlehčení, zlehčiti (si), zlehčovati (si), potupa, hanba [Jr 46,12]; potupiti, nevážiti si, chovati se k někomu neváženě [Gn 16,4; 1Tm 6,2], pohrdati [o otci a matce, Dt 27,16; Ez 22,7; o bratru, Dt 25,3; o Bohu, Dt 32,15; Ez 13,19; 22,26, jeho jménu, Jr 34,16; Ez 20,9; Mal 1,6; jeho slovu, 2S 12,9 a pod.].

Řecké sloveso *akyrim*, které je u Mt 15,6 přeloženo výrazem z-iti, znamená učiniti neplatným, prohlásiti za neplatné, zrušiti. U L 18,32 je tak přeloženo řecké *hybrizesthai* — býti znásilněn.

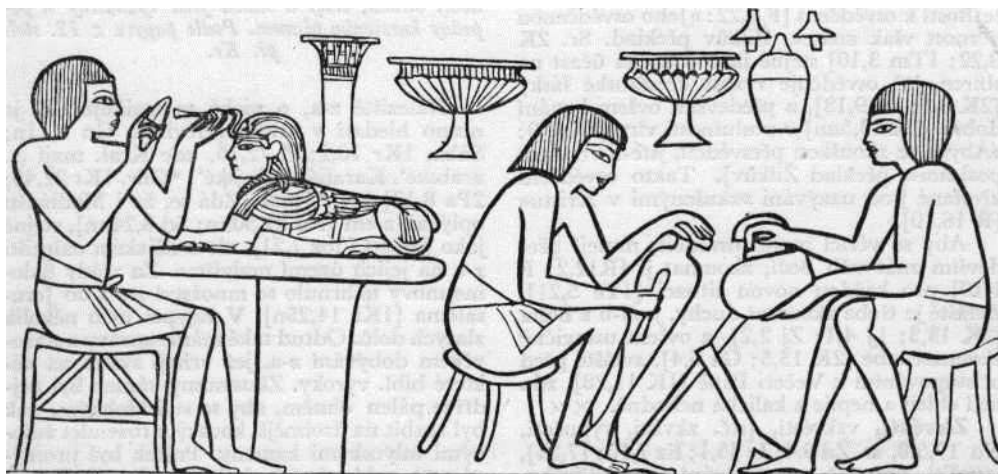
Zlekati se [Mt 14,26] = polekati se, po-děsiti se.

Zlézti [2S 5,8] = ztéci [hrad], dobyti.

Zlobivost [Ko 3,8], vlastnost zlého člověka, zloba, zlost, jež narušuje pospolitost.

Zlobivý v 1S 25,17 doslovně „syn Belijja-‘alův“ [*Bélial, *Nešlechtník, nešlechtnost].

Zloděj, každý, kdo se dopouští krádeže, kdo si tajně a vchytrale přivlastňuje to, co není jeho. Ve SZ-ě je zlodějství pokládáno za jeden z hlavních hříchů vedle vraždy, cizoložství, křivopřísežnictví a modlářství [Jr 7,9]. Desatero výslovně zakazuje krádež [Ex 20,14; Dt 5,19. *Krádež, *Krásti], ať už jde o cennosti nebo peníze [Gn 44,5.8; Ex 22,7n]; dobytek [Ex 22,1], lidi [Ex 21,16; Dt 24,7], proklaté, t. j. Bohu zasvěcené věci [Joz 7,11], modly [Gn 31,19] nebo dokonce o pravé výroky Hospodinovy falešnými proroky [Jr 23, 30]. Podle Jb 24,14; Jr 49,9 využívají z-i noci, podle Ex 22,2; Jb 24,16 se podkopávají do cizího domu. Z-ství bylo pokládáno za urážku proti Bohu, i když se ho někdo dopustil z chudoby [Př 30,9 ,sr. 6,30], a bylo přísně trestáno [Dt 24,7]. Jl 2,9 přirovnává kobyly, jež napadnou zemi, ke z-ům, lezoucím okny.



Zlatníci při práci. Nástěnná malba z hrobu v Thebách.

Zlolejce - Zlořečení [1307]

Pro věřící NZ-a je samozřejmé, že tam, kde platí zákon lásky, nemá z-ství žádného místa [Ř. 13,9]. Bývalí z-i, kteří uvěřili, jsou vyzýváni, aby nejen nekradli, ale pracovali a tak mohli pomáhat nuzným [Ef 4,28]. Zrádce Ježíšův, Jidáš, je označen jako z. [J 12,6]. Z-ství bylo stavěno jako v NZ-ě do jedné řady s vraždou, zločinností a pletichářstvím [1Pt 4,15, kde Kral. mají výraz ‚všetečný‘ = pletichář], tedy se vším, co rozkládá pospolitost. Podobně 1K 6,10 staví do jedné řady z-e, lakomce, opilce, zlolejce a drače.

To, že z. využívá noci a přichází nečekaně, slouží v podobenstvích a obrazných rčeních k znázornění nečekaného příchodu království Božího a jeho Krále. Tento obraz má povzbudit k bdělosti a připravenosti [Mt 24,43; L 12, 39; 1Te 5,2nn; 2Pt 3,10; Zj 3,3; 16,15].-V podobenství o dobrém Pastýři [J 10,8.10] přirovnává Ježíš všechny, kdo přišli před ním s nárokem na vůdcovství [rabíny, vůdce náboženských stran a pod.], ke z-ům, kteří myslí jen na sebe a nevcházejí dveřmi [J 10,1.9]. Sobecká násilnost je tu hlavní spojovací myšlenkou [sr. Sk 20,29]. - Mt 6,19n varuje před shromažďováním pozemských pokladů, jež mohou padnout do ruky z-ů, a vybízí ke shromažďování pokladů v nebesích [L 12,33].

Zlolejce, král. překlad řec. *loidoros*, 1K 5,11; 6,10, a *blasfémos* 2Tm 3,2 znamená člověka nadávajícího, spílajícího, utrhače, posměvače až i rouhače. Č.

Zlomovati v Dt 33,11 má smysl rozdrtití, potříti [sr. Ž 74,14, kde je užito téhož hebr. slovesa *r-s-s*].

Zlopověsný, o Jerusalemu v Ez 22,5 jako o městu vykřičeném, zlé pověsti pro spáchané zlo. Č.

Zlořečení, zlořečenství, zlořečení. *Klatba, kletba. *Proklatý. *Zakletí. Z-ení patří mezi praktiky, s nimiž se shledáváme u všech starověkých národů. Jde o vyslovené nebo napsané slovo, o němž se věří, že přináší neštěstí tomu, proti komu bylo vysloveno nebo napsáno. Z-í ovšem může účinně pronášet pouze ten, kdo má mimořádné schopnosti, jako kněz, kouzelník, náčelník kmene, anebo umírající, nespravedlivě pronásledovaný a pod. Z-ení se psalo na olovené destičky a ukládalo ve svatyni nebo na jiném posvátném místě, takže je zřejmo, že jeho účinnost byla spojována s vůlí božstva nebo démonů nebo jiných nadpřirozených sil. Také ve SZ-ě se setkáváme s obdobnými názory, ovšem očištěnými monotheismem. Tak jako *požehnání, vynesené ve jménu Hospodinovu, přinášelo jeho milostivou přízeň se všemi doprovodnými zjevy [zdravím, silou, moudrostí, prospěchem a především *pokojem], tak z-nství ve jménu Hospodinovu [2Kr 2,24, sr. 1S 17,43] zahrnuje vše, co vychází z Božího *hněvu [nemoci, nezdar, zkázu, zpusťování, smrt a pod.] Je možno z-iti člověku, ale i Bohu. Je však příznačné, že tam, kde jde o z-ení Bohu, užívá hebrejšťina nejčastěji výrazu *b-r-k* [= žehnati], na př. 1Kr 21,10.13; Jb 1,5.11; 2,5.9. Obyčejně se to vykládá tak, že *b-r-k*

znamená přeneseně rozloučiti se [při loučení se lidé navzájem žehnali] a tím oddělit se, nemít nic společného; nejspíše však tu jde o náhradu slovesa *k-l-l* [viz níže, sr. Iz 8,21] nebo jiného slovesa, protože se Izraelec hrozil takového činu jako z-ení Bohu. Většinou však jde o překlad hebr. kořene *-r-r*. Je ho užito při slavnostním pronášení z-enství s hory Hébal nad všemi, kdo nebudou zachovávat Boží příkazy [Dt 27,15-26, sr. J 7,49]. V čem toto z-enství záleží, je jasně popsáno v Dt 28,15-68. Ve 2Kr 9,34 je Jezábel nazvána z-enou pro slovo Hospodinovo, jež pronesl Eliáš proti domu Achabovu [1Kr 21,21nn]. Z-enství bylo vysloveno nad každým, kdo neposlechne slov smlouvy Hospodinovy [Jr 11,3], kdo svým srdcem odstupuje od Hospodina a doufá v člověka [Jr 17,5, sr. v. 7]. Sloveso *k-l-l* [= býti nepatrný, bezvýznamný; zlehčovati, pohrdati, proklínati] je přeloženo výrazem z-iti v Gn 8,21; Dt 23,5; Joz 24,9; Jr 15,10 a j. Bylo zakázáno z-iti otcí a matce [Ex 21,17; Lv 20,9; Dt 27,16; Př 20,20; sr. Ez 22,7; Mt 15,4; Mk 7,10], knížeti [Ex 22,28, sr. 2S 16,5.9.11; 19,21; Př 10,20; Sk 23,4n], Bohu a králi, jenž byl Božím reprezentantem na zemi [Iz 8,21], hluchému [Lv 19,14] a ovšem Bohu [Lv 24,15n], jeho jménu [Lv 24,11.16]. Podle Dt 21,22n je každý, kdo visí na dřevě jako oběšenec, z-y.

Jak bylo ukázáno v heslech *Klatba, *Proklatý, byl starý Izraelec přesvědčen o účinnosti z-ství [Př 30,10]. Proto vynášení z-ství se dalo vždy slavnostním obřadním způsobem, ano dokonce i při bohoslužbě, při níž se svolávalo z-ství na všechny Boží nepřátele a odpůrce jeho vůle [sr. Ž 69; 109 a j.]. Přece však znal Izraelec výjimky. Z-ení pronesené bez příčiny nedojde cíle. Je podobno ptáku, který létá sem a tam [Př 26,2]. Nadto Bůh má v moci obrátit lidské z-ení v požehnání [Dt 23,5; Neh 13,2; Ž 109,28; Za 8,13] právě tak, jako kněžské žehnání nemusí potvrdit, ano, může je změnit ve z-enství [Mal 2,2].

V NZ-ě je nejdůležitější místo, jež jedná o z-enství, spojeno s křížem Ježíše Krista [Ga 3,8-14]. Když se Kaifáš rozhodl ukřížovati Ježíše, měl na mysli Dt 21,22n. Nešlo mu jen o to, aby odstranil Ježíše — to mohl učinit jednodušším způsobem a bez zatahování římských úřadů do celé záležitosti —, nýbrž o to, aby jej odstranil tak, aby lidu bylo zřejmo, že Ježíš není ten požehnaný, který se bere ve jménu Páně, nýbrž právě naopak: zlořečený ruhač, propadlý Boží kletbě. Tak o tom soudili všichni farizeové. Není divu, že se Pavel, bývalý farizeus, musel s tímto názorem vyrovnat. Vychází z přesvědčení, že v Abrahamovi dojdou požehnání všichni pohané [v. 8]. Ale Boží z-enství spočinulo na všech, kteří neplní všechna ustanovení Zákona Božího [v. 10; sr. Dt 27,26; R 3,9nn.14]. Kristus však vzal toto z-enství na sebe jako ten, který nesl hřích světa. Učiněn byl pro nás z-enstvím a byl pověšen na dřevo [v. 13; Dt 21,22n]. Právě na kříži Kristově

[1308] Zlost-Zlý

se vybil, můžeme-li to tak říci, Boží z-enství. Svou smrtí nás Kristus vykoupil ze z-enství Zákona; neboť jeho zmrtvýchvstání dokázalo, že se Bůh ke svému Synu přiznal. Zmrtvýchvstáním Kristovým bylo požehnání Abrahamovo zachráněno pro všechny národy a stalo se skutečností ve vylití Ducha sv. [v. 14]. Z-ení mívá v NZ-ě právě tak jako ve SZ-ě smysl Božího soudu. Země, která nevydává patřičnou úrodu přes mnohé deště, je odsouzena ke z-enství a k spálení právě tak jako věřící, jenž nenese ovoce víry [Zd 6,7n], a bludař, který opustil přímou cestu [2Pt 2,14]. Sr. Mk 11,12nn.20n, kde máme nejspíše ozvěnu podobnosti Ježíšova o neplatném úkovníku z L 13,6nn. „Z-enť u Mt 25,41 jsou ti, kteří propadli Božímu soudu a odsouzení. Ovšem, teprve v novém Jerusalemě nebude nic, co by mohlo být předmětem Božího soudu [prokletí]. To, co bylo pokázeno v ráji [Gn 3,17nn], bude odstraněno [Zj 22,3, sr. Za 14,11].

V duchu Mt 5,11.44; L 6,28 zakazuje NZ z-ení [Ř 12,14; Ko 3,8; Jk 3,9n; 1Pt 3,9.23]. V 1K 12,3 je užito řec. výrazu *anathema* [= buď prokletí, jenž odpovídá hebr. *chérem* [*Proklatý] = vydaný, propadlý Božímu soudu a odsouzení, zničený. Pavel dává korintskému sboru měřítko pro rozeznání projevů Božího Ducha od duchů lidských nebo zlých. Kdo v t. zv. vytržení ducha, jež je neovladatelné bdělým vědomím člověka, zvolá »Ježíš buď proklet«, podává neklamný důkaz, že je ovládán zlým duchem [sr. Mk 9,39].

Zlost, -ně, zlostník, zlostný. Stč. = zloba, špatnost, nepravost; hříšně; nešlechtník, zlomyslný, ďábel; zlý, ničemný. *Zlý. Ve SZ-ě jde nejčastěji o překlad slov, odvozených z kořene r-‘-‘ [= zlo, nehoda, neštěstí; špatnost, zloba; býti zlý, činiti zlé]. Jsou to souznačné výrazy s hříchem, hřešiti, při čemž však je zdůrazněna svévolná lstivost a záměrnost hříšnickových činů. Nešlechtník nespí, dokud neprovede svou špatnost [Př 4,16]; zlo mu chutná v jeho ústech sladce [Jb 20,12], vylévá ze svých úst všelijakou zlobu [Př 15,28, sr. Ž 73,8], doufá v účinnost své nešlechtnosti [Iz 47,10], plesá ve své špatnosti [Jr 11,15], ale celý SZ je nesen vírou, že zlo samo usmrtí nešlechtníka [Ž 34,22], že přestupníci zákona Božího sami propadnou špatnosti [Ž 140,12; Př 11,6; 12,13; sr. Jr 2,19], protože Bůh, trestá špatnost [Gn 6,5; Sd 9,56n; 2S 3,39; Ž 28,4; 37,9; 94,23; Př 21,12; Iz 13,11], takže nakonec bude vystavena na pranýř [Př 26,26]. Jr 2,13 vypočítává dvojí zlo, jehož se dopustil Izrael: modlářství a opuštění Boha, jediný pramen živých vod [sr. 17,13; Ž 36,10; Öz 7,1n]. Hebr. *ka’as* v Př 21,19 znamená totéž, co dnešní výraz zlostný, zlobivý, mrzutý. Hebr. *lázút* v Př 4,24 je odvozeno od slovesa *l-v-z* = uchýliti se. Snad se tu myslí na úchylku od pravdy a správného způsobu života. K bdělosti nad srdcem patří bdělost nad tím, co vyslovují rty [sr. Mt 12,34; Jk 3,2].

O z-ících, t. j. o těch, kteří jsou naplněni špatností a nepravostí, mluví Ž 22,17; 26,5; 27,2; 37,1 [nerozohňuj se nad z-íky, Zeman]; 64,3; 94,16; Př 4,14; Iz 1,4 a j.

V NZ-ě jde o překlad výrazů *kakia, ponéria, ponéros*. První výraz označuje podlost, zvrácenost [Kral. překládají také *nešlechtnost, na př. Sk 8,22, zlobivost Ko 3,8, trápení Mt 6,34]. Ve smyslu podlost, zlomyslnost je rozuměti výrazu z. v Ř 1,29; Ef 4,31; Tt 3,3; 1Pt 2,1, sr. Ž 52,4], kde jde o vlastnost, jež narušuje pravou pospolitost. V 1K 14,20 doporučuje Pavel, aby věřící nebyli dětmi v myšlenkové činnosti, nýbrž dětmi, t. j. nezkušenými, maličkými ve zlobě. V 1K 5,8 se staví zlost a nešlechtnost v protikladu proti upřímnosti a pravdě. Žilka překládá 1Pt 2,16: »Jste svobodni, ale nečiňte ze své svobody zástěru zloby, nýbrž buďte Božími služebníky«. Jde tu o podobné napomenutí jako v Ř 13,4nn; sr. 6, 16-23. Křesťanova svoboda nesmí být pláštíkem nešlechtnosti.

Řecké *ponéria* [= hříšná, svévolná špatnost] označuje zlobnou lstivost, jež usiluje o poškození druhého [Mt 22,18]. Řecké *ponéros* [= špatný, zlý] bývá označením ďábla [Kral. nešlechtník v Ef 6,16; zlostník v J 2,13n; 3,12; 5,18; sr. Mt 13,38]. Ef 6,12 překládá Žilka: »Váš zápas není s krví a tělem, nýbrž... s duchovými silami v oblasti nebeské«.

Zloupiti, stč. = uloupiti, oloupiti [1S 31,8; Jb 20,19; Iz 13,16; 18,7; 24,3; Ab 2,8], vyloupiti [Mk 3,27]. Ž 119,61 překládá přesněji Karafiát: »Osídla [provazy, léčky] bezbožníků mne obklíčila«. Podobně Zeman a j.

Zlý. 1. Ve SZ-ě tak překládají Kral. ojediněle hebr. *ásôn* [= neštěstí, nehoda] v Gn 42,4.38; 44,29; *kásé* [= těžký, nesnadný] u Jb 30,25 [zlé, těžké dny], *sela’* [= pád, zánik] v Ž 35,15; aram. *ch^abál* [= něco škodlivého, porušení, poškození] u Ezd 4,22 [sr. Dn 3,25], *š-ch-t* [= býti zkažený, zkaziti, zničiti] u Ez 28,17. Aram. *ch^abúlá* [= darebný čin] u Dn 6,22. V Ž 137,8 je užito hebr. slova, jež znamená někomu něco způsobit, ať dobrého nebo zlého, anebo odstavit [kojence]. V Př 24,9 Kral. sami vsunují [jako na mnohých jiných místech] k výrazu myšlení přívlastek zlý, protože jde o myšlení *blázna. V převážné většině však jde o překlad kořene r-‘-‘, jenž označuje vše, co je opakem dobrého, libého, příjemného, zdravého a užitečného. Tak se mluví o zlém [= špatném] ovoci [fících, Jr 24,3.8, sr. Mt 7,17n], dobytku [Lv 27,10], špatné vodě [2Kr 2,19], o nehodnotném zboží [Př 20,14], o nehostinném kraji [Nu 20,5], o nehodnotných součástkách rudy [Jr 6,29], o zhoubných vědech [Dt 28,35; Jb 2,7; sr. Zj 16,2], o škodlivém jídle [2Kr 4,41], o vadném dobytčeti [Dt 17,1], o zlých, špatných, nebezpečných dnech, plných útrap [Gn 47,9; Ž 27,5; 37,19; 41,2; Př 15,15; Kaz 9,12; 12,1; sr. Ef 5,16; 6,13], o neštěstí, útrapách a soužení [Ex 10,10; 32, 12; Dt 31,17.21; Neh 1,17; Ž 40,13; Kaz 5,13; Am 3,6], o zlé pověsti [Gn 37,2; 1S 2,23; Př 25,10], o nepřátelských činech [1Kr 2,44; 11, 25] a pod.

Nejčastěji však jde o zlo v mravním a náboženském smyslu slova. Mluví se o člověku zlých povah [1S 25,3], o činění zlého před očima Hospodinovými [Gn 38,7; Nu 32,13; Dt 9,18; Ž 51,6; Iz 65,12; 66,4], o vymyšlení zlého na ložcích [Mi 2,1], o páchání zla oběma rukama [Mi 7,3], o mimořádné ochetě a připravenosti činit zlo [Př 6,18; Iz 59,7], o oku zlém [Kral. v Př 23,6; 28,22 ‚závistivý‘, v Dt 15,9 ‚nešlechetný‘]. Zlé, kterého se dopouštějí lidé, a hřích, nepravost jsou ve SZ-ě souznačné pojmy. Projevují se především v modlářství, nevšímavosti k Božím slovu, pohrdání Božím zákonem, v nedodržování smlouvy, v odpadnutí od Boha [Dt 13,5; 17,12; Mal 1,8; Jr 7,24; 9,13; 44,7nn], v nespokojenosti s výhradným Božím vedením [1S 12,17.20], a z toho plynoucím sociálním útlaku [Am 5,14n; Mi 2,1n; 3,2; Za 7,10nn]. SZ ví, že sídlem zlého je lidské srdce, jeho myšlení [Gn 6,5; 8,21; Př 14,17; 26,23; Jr 7,24; 9,13n]. Podle Př to vypadá tak, jako by zlé a dobré byly dvě lidské možnosti [Př 3,7; 4,27, sr. Dt 30,15; Am 5,14n], ale v pozadí volby dobra a odmítnutí zlého stojí božská Moudrost, jež napomáhá člověku [Př 8,13; 14,16; 16,6]. Ovšem, že mravní úpadek člověka může postoupit tak daleko, že dobrému říká zlé a zlému dobré [Iz 5,20; Jr 9,3; Ez 28,17; Mi 3,2].

Bůh jako svatý ovšem reaguje na zlé, zvláště to, kterého se dopouští jeho lid, a tak dopouští zlé ve smyslu neštěstí jako trest za hřích [Ex 5,22n]. Činí to tak, že se rozhněvá, opouští svůj lid, skryje před ním tvář [Dt 31,17n; 1Kr 14,10n; 2Kr 21,11n; 22,16 a j.], uvede na něj zlé [= škodící] slovo [Joz 23,15, sr. Dt 6,22]. Zvláště proroci předpovídali jménem Božím zlé svému lidu [Jr 6,19; 11,10n; 16,10nn; Mi 1,12]. Politické nezdar, neúspěchy, rány a pod. přicházejí od Boha jako Pána dějin s neúprosnou samozřejmostí jako ovoce scestného myšlení, jež vede od Boha [Jr 6,19] a tím do zkázy. Zlé je odpovědí spravedlivého a svatého Boha na provinění lidu. Někdy to vypadá tak, jako by Bůh nebránil v odpadu svého lidu, naopak, jako by jej urychloval [Dn 9,14], aby jej přivedl k rychlejšímu poznání falešné cesty a tím k pokání. Neboť zlé není posledním slovem Hospodinovým. Je při vši přísnosti a trpkosti výrazem hledající Boží dobroty. Činí-li člověk pokání, lituje Bůh zlého, které na něho dopustil [Jr 18,8; 26,3.13.19; sr. Ex 32,14; 2S 24,16; 1Pa 21,15; Jl 2,13; Jon 4,2]. Od něho pochází pokoj i zlé [Iz 45,7], t. j. on má v moci zlé odstranit právě tak jako přivodit pokoj. Právě proto proroci vyzývají k pokání [Jr 29,1 1nn a j.] a žalmista se těší, že Bůh je vysvoboditelem ze zlého [Ž 23,4; 91,10; 121,7]. Job v přesvědčení, že zlé i dobré pochází od Boha, vyjadřuje svou pokornou odevzdanost do vůle Boží [Jb 2,10].

»Strom vědění dobrého i zlého« [Gn 2,9.17; 3,3nn.22], viz *Strom.

2. Také v NZ-ě jde o překlad nejméně 7 přídavných jmen a několika sloves, z nichž nejčastější jsou *ponéros* a *kakos*. Ojedinele jde

o překlad řeckého *sapros* [= leklý; shnilý, zetlelý] u Mt 7,17n; 12,33; L 6,43 o stromech a jejich ovoci, u Mt 13,48 o leklých rybách [Ef 4,29 překládají Kral. tentýž výraz slovem ‚mrzutý‘], *atopos* [= nemístný, zvrácený] u L 23,41; Sk 28,6 [v 2Te 3,2 překládají Kral. výrazem ‚nezbedný‘], *faulos* [= špatný, bezcenný] u J 3,20; 5,29; R 9,11; Tt 2,8; Jk 3,16. Žilka překládá 2K 5,10: »Aby každý sklídl odplatu za to, co činil v těle, k čemu pracoval, ať to bylo dobré či špatné«. Dále jde o výraz *skolios* [= křivý, zkrivený, zvrácený] ve Sk 2,40; F 2,15 [„uprostřed národu zkriveného a zmateného“], 1Pt 2,18 [„nejen dobrým a vlídným, nýbrž i tvrdým“, bezohledným, mrzutým]. Řecké *kakoétheia* v Ř 1,29 znamená špatný charakter, Žilka překládá ‚podvod‘ [Kral. ‚zlé obyčeje‘]; *dysfémia* ve 2K 6,8 znamená pomluvu. Řecké *blasfémia* [= rouhati se] je v Ř 3,8 přeloženo slovesem mluvit zle [= pomlouvati]. V 1K 9,18 vkládají Kral. sami výraz ‚zle‘, takže to vypadá, jako by šlo o zneužívání práva brát odměnu při kázání evangelia. Pavel chce však říci, že nevyužívá svého práva a koná svou práci zdarma.

Většinou však jde o překlad svrchu uvede-
ných a z téhož kořene utvořených výrazů, jež odpovídají hebr. kořenu *r-‘-‘* jen s tím jemným odlišením, že *kakos* [= zlý, špatný, opak řeckého *kalos* = dobrý, krásný] označuje podstatu zlé věci, špatného člověka, kdežto *ponéros* [opak řeckého *chréston* = užitečný, příjemný, vzácný] označuje vlastnost špatného po stránce její působivosti na druhé, na okolí [podle Cremera-Kógela]. A jako hebr. *r-‘-‘*, tak i řecké *kakos* [*ponéros*] může mít význam špatný [o ovoci Mt 7,17n], nemocný [o oku, Mt 6,23, Kral. ‚nešlechetný‘], nepříznivý, těžký [Ef 5,16; 6,13] nepřátelský, zlobný [Sk 28,21; Mt 5,11; 9,4], závistivý [Mk 7,22], při čemž se snadno přechází do přeneseného nebo mravního smyslu. Tak se mluví o zlých myšlenkách [Mt 15,19], zlých podezřeních [1Tm 6,4], zlých skutcích a činech [J 3,19n; 7,7; Ko 1,21; 2Tm 4,18, sr. v. 17; 1J 3,12; 2J 11], o zlém člověku [Mt 12,35; 2Te 3,2; 2Tm 3,13; 1K 5,13, sr. Dt 17,7], zlém pokolení [Mt 12,39.45], zlém národě [Mt 16,4], o zlém [= neužitečném, lenivém] služebníkovi [Mt 18,32; 25,26; L 19,22], o neodpírání zlému, t. j. zlému člověku, působícímu bezpráví, [*Odpírati], o záchraně od zlého, [„zvrácených a zlých lidí“, 2Te 3,2n, sr. J 17,15, ale viz níže!], o zbavení od zlého, t. j. toho, co se může stát neodolatelným pokušením [Mt 6,13, sr. 1K 10,10nn; 1Pt 1,6; 4,12nn; 2Pt 2,9]. V mravně náboženském smyslu jde o věci, činy a lidi, kteří jsou zlí, odporní před očima Hospodinovými. Věřící se mají zdržovat všelikého způsobu zla [»Toho, co je jakkoli zlé, se zdržujte« Hejčl 1Te 5,22], všelikého nepočítání s Bohem při svých předsevzetích [Jk 4,16, kde se v tom smyslu mluví o zlé, t. j. škodlivé a Bohu odporné chloubě]. Podle Žd 3,12 je zlé srdce nevěrným srdcem. Žd 10,22 mluví o zlém *svědomí, t. j.

[1310] Zmámiti-Změkčovati

takovém svědomí, jež není očištěno Kristem. Obrat „dobří a zlí“ [Mt 5,45; 22,10], „zlí a spravedliví“ [Mt 13,49] je označením souhrnu celého lidského pokolení. Na všech těchto místech je tak překládáno řecké *poneros*.

Výraz *kakos* v množ. čísle označuje u L 16, 25 bídu, neštěstí, při čemž se ukazuje na to, že pozemské neštěstí a nebeské štěstí, pozemské štěstí a věčná bída nějak souvisí dohromady, ale ne mechanicky. Záleží na tom, zda se člověk už na zemi rozhodl k plnění příkazu lásky [sr. Mt 25,31nn] a k důvěřivé poslušnosti a odevzdanosti Bohu. Snad tu má význam i jméno Lazar [= Eleazar = Bůh pomáhá a pomohl], aby se naznačil rozdíl mezi bezejmenným bohatcem, který se neptal po Bohu a přeslechl příkaz lásky, a tímto žebrákem, který už svým jménem naznačoval, že Bůh byl vlastně jeho jediným útočištěm.

V souhlase se SZ-em pokládá Ježíš za sídlo zlého lidské srdce [Mt 15,19, sr. Sk 8,22]. Podle Jk 1,13 k Bohu zlé nedosahuje; je omezeno na člověka, ačkoli v posledku původcem všeho zlého je „ten zlý“, *zlostník, „ten nešlechtník“, ďábel [Mt 13,19.38; Ef 6,16; 1J 2,13n; 3,12; 5,18, snad také Mt 5,37; J 17,15 a 1J 5,19 ve smyslu, svět je závislý na tom zlém]. Kořenem všeho zlého podle 1Tm 6,10 je u člověka milování peněz, nástrojem zlého jazyk [Jk 3,8, sr. 1Pt 3,10]. Podle Pavla je zlé jedinou uskutečnitelnou možností člověka bez Ducha sv. Ne, že by člověk nechtěl dobré, ale jeho síly na to nestačí [Ř 7,19.21]. Zlé je Pavlovi totéž, co *hřích, to, co člověka odděluje od Boha, prosazuje se proti Bohu, staví se proti němu a nevzdává mu pravou čest. Zlé tedy není v NZ-ě jen pojem mravní, nýbrž především náboženský. I ten člověk, který souhlasí s Božím zákonem, uznává jej za dobrý, chce jej plnit, právě tváří v tvář tomuto zákonu vyznává, že se ho přidržuje zlé, když chce činiti dobré [Ř 7,21]. A poněvadž Bůh jedná podle zásady Ř 2,9, nemůže být koncem člověka nic jiného než smrt. Ve zlém je zahrnuta i *smrt [Ř 7,24]. Jen v Kristu se stává nemožnost možností. Člověk v Kristu může umrtvovat zlé žádosti [Ko 3,5], může se stát moudrým k dobrému a prostáčkem [nedotčeným] ve zlém [Ř 16, 19], neboť ten, kdo je v Kristu, se octl v moci lásky a láskou přemáhá zlé [Ř 12,21; 13,10; 12,17; 1K 13,5; 1Te 5,15; 1Pt 3,9]. Jen v Kristu může snášeti zlé ke slávě Boží [1Pt 2,12; 3,17, sr. 4,15; Mt 5,16] a vydávat tak svědectví, že viděl Boha, t. j. stal se Božím dítětem v Kristu [3J 11; sr. J 14,9].

Pozoruhodné je Pavlovo pojetí tehdejšího římského státu, který byl podle něho chtěným Božím řádem, jehož úkolem bylo udržovati v hranicích zlé [Ř 13,3n; sr. 1Pt 2,14].

Jk 4,3 překládá Škrabal: »Nic nedostáváte, protože špatně [Kral. „zle“] prosíte, když to chcete promarnit v svých náruživostech«.

Zmámiti, omámiti, způsobiti omdlení, uvéstí v omyl, oslabiti tak, že člověk nemá dosti

sil, aby odporoval nezřízeným žádostem. U Ez 16,30 je užito odvozeniny od slovesa ‘-m-l [= zvadnouti, u Oz 4,3 přeložené slovesem umdlivati]. V Ga 3,1 je tak přeloženo řecké *baskainein* [= očarovati, okouzlití, oblouditi, uhranouti, na př. zlým pohledem, zlým slovem]. Nejde tu jen o čisté obrazné rčení. Někdo [nebo nějaká skupina, za níž tento někdo stál] očaroval moci lži Galatány tak, že se stali pošetilými [Kral. „nemoudrými“, dětinskými, neschopnými odporovati moci lži a povolovat pravdě].

Zmařen, zmaření, zmařiti (se), zkažen, zničen; zkažení; zničení. Ve SZ-ě je tak překládáno po každé jiné hebr. slovo. Jb 30,2 překládá Hrozný: »Svěžest jejich vyprchala«. Ale je možno překládati s Karafiátem: »Zmařena je při nich šedina [jejich]«, t. j. jsou tak vyžilí, že se nedočkají šedin. V Př 15,22 se mluví o rozbití, nezdaru plánů [úsilí] při nedostatku moudré rady [sr. Př 11,14; 2018; 24,6]. „Z-iti slova ušlechtilá“ v Př 23,8 = nadarmo se namáhati se slovy díků, promarniti slova díků. Jb 15,33 jest lépe překládati s Hrozným: »Od-hodí jako réva své nezralé hrozny«. O zničení moudrosti se mluví u Jr 49,7. Kaz 6,4 myslí na mrtvé narozené dítě nebo potrat; vychází z matky bez života [Kral., ve zmaření] jako pouhé nic [hebr. *hébel* = vánek, nic].

V NZ-ě jde o překlad tří řeckých sloves: *ekpiptesthai* [= vypadnouti; ztratiti platnost; selhati, Ř 9,6], *frassesthai* [= býti uzavřen, umlčen, utlumen, 2K 11,10] a *kenin* [= vyprázdniti, zbaviti obsahu, zničiti, zřící se]. F 2,9 se praví, že preexistenti, věčný Kristus se zbavil, zřekl božské existenční formy, svých božských výsad, a přijal podobu otroka, t. j. člověka [sr. 2K 8,9]. *Loupež. Totéž sloveso je překládáno v Ř 4,14 ve smyslu býti učiněn neplatným, zbaven účinnosti. Jestliže totiž jsou Židé jako přívrženci Zákona dědici zaslíbení, pak víra nemá platnosti a zaslíbení bylo zbaveno významu. *Vyprázdniti.

Zmásti, poplésti, zamíchat [Gn 11,7.9], uvéstí ve zmatek, zmatený pohyb, zahnutí na útek [Ex 14,24], rozdělití, rozdvojiti [Ž 55,10], mravně zkaziti, pokaziti [PI 3,9]. V hebrejštině je po každé užito jiného výrazu.

Zmatek, ve smyslu trápení, soužení v Př 15,6. Jde tu o výtěžek úrody nebo vůbec o příjmy, požitky, jež působí jen nesnáze a potíže.

Zmazaný, zmazati (se), umazaný [Za 3,3n o kněžském rouchu, jež bylo potřísněno nejen osobními — sr. Ezd. 10,18 —, ale i hříchy všeho lidu], potřísniti [1Kr 2,5], znečistiti se [skutky, Ž 106,39].

Zmenšení, umenšení, úbytek, porážka [Ř 11,12].

Zmenšovati, umenšovati, činiti malým, v hebrejštině doslovně odsekávati [kus po kuse] ve 2Kr 10,32.

Zmetati, shazovati, svrhnouti [Ž 141,6].

Změkčovati. U Iz 1,6 je popsáno ošetření hnisavých ran, jak bylo prováděno v době pro-
rokově. Z rány se vytlačil hnis, byla ovázána

a obvaz se pokapal olivovým *olejem, aby nepřischl k ráně a aby z rány odnímal horkost. Podobně si počínal Samaritán v podobnosti u L 10,34. Č.

Změnění u Ezd 6,12 ve významu nedbání, přestoupení [výnosu královského], sr. v. 11, kde je tentýž aram. kořen překládán výrazem zrušiti.

Změnit (se), o mzdě, jež byla ustavičně měněna [Gn 31,7,41], o výměně šatstva [Gn 41,14; Jr 52,3], o přestrojení, aby člověk nebyl poznán [1S 28,8; 1Kr 20,38; 22,30; 2Pa 18, 29], o předstírání bláznovství [1S 21,13; Ž 34, 1], o proměně kůže [Jr 13,23], Božích ustanovení [Iz 24,5], soudů [Ez 5,6], o výměně božstev [Ž 106,20; Jr 2,11], o zaměnění přirozeného pohlavního styku za protipřirozený [R 1, 26] a pod. .Z. se' ve Sk 28,6 = změnit své mínění. Škrabal překládá Žd 1,12: »Jako plášť je sviněš a jako šat vyměníš«.

Změřiti. *Měřiti. *Míra. Zvláštní význam má toto sloveso ve Zj 11,1 n. Z. tu znamená zachovati, jak ukazuje jednak souvislost v. 1 a 2, jednak Ez 40,3nn; Za 2,1-5, na něž Zj 11 navazuje. Chrám Boží má být změřen, t. j. zachován, kdežto zevnější dvůr chrámový neměl být měřen, protože byl určen i s těmi, kteří jej naplňovali, k záhubě. Chrám je tu obrazem věrné části církve, [sr. Zj 3,12; 7,15], nádvoří obrazem těch, kteří sice patří k církvi, ale jen vnějškově, podle jména.

Zmitati (se), sem a tam házet, pohybovat, natřásati [o obilí sítem, Am 9,9; o lodi bouří, Sk 27,18; o suchém listí a plevách, Jb 13,25; Ž 1,4; o vlnách řek a moře Jr 5,22; 46,7; Jk 1,6; o vichřici, jež odvívá, zanášá, unášá vše, co jí přijde do cesty Iz 54,11 a pod.]. O zmitání prachem [2S 16,13] viz heslo *Prach. .Z. rukou' [Sof 2,15] = zamávat rukou. .Z. hlavou' [Ž 44,15] = vrtěti hlavou. .Z. pysky' [Př 16,30] = koušati se do rtů, prudce sevřítí rty. »Srdece se zmitá' [Ž 38,11] = srdce buší. Žilka, Hejčl, Škrabal překládají Žd 10,33: »Kterým se tak vedlo«.

Zmoci se, o vodě, jež stoupá a přibývá, zmohutněti, zesíleti [Gn 7,18].

Zmocnit (se), zmochovat, mocným učiniti [Dn 4,33; 2Pa 26,16; Ez 7,13], posílit [Iz 45,1; 1Tm 1,12], posílniti, propůjčiti sílu [1Pt 5,10], vzrůstí počtem [Ž 69,5], pevně státí [Ž 102,29], sevřítí [Jb 18,9 v Hrozného překladu: »Smyčka ho pevně sevře«], uchvátiti [2S 13,14; Jr 20,7; Dn 6,24], nabýti vrchu nad někým [Jr 20,10; Ž 65,4; Jr 9,3], silným učiniti, vypěstovati [Ž 80,16,18], upevňovati [Jb 4,4], býti silný, odvážný, zmužilý [2Pa 13,18], nabýti síly [Sk 19,20; Žd 11,34], prokázati se silným [Sd 3,10; Dn 11,12; 2Tm 2,1], cítiti se silným [Ž 52,9; Sk 9,22], býti posilován [Ko 1,11]. V hebr. a řeckém textu je to vše vyjádřeno různými hebr. a řeč. výrazy.

Zmocňovati se. *Zmocniti [se].

Zmolovatěti, být prožrán od *molů [řecky od červů], obraz ohlašované bída a Božího soudu u Jk 5,2 [sr. Jb 13,28; Iz 51,8; Mt 6,19]. Č.

Změnění Znamenán [1311]

Zmordovati, stč. z něm. = povraždit, zavraždit [*Mord. *Mordéf. *Mordovati], popraviti [2K 6,9], zabítí [Mt 23,34; Zj 6,9; 18,24], pobítí [Ž 88,6; Jr 9,1; Mt 2,16; 22,6; L 19,27], usmrtili [Mt 10,21; L 21,16; Sk 7,52] a pod.

Zmořiti, umořiti k smrti, usmrtili [Nu 14, 15; Ž 105,29; Oz 9,16].

Zmotati, zmásti, zaplésti; býti zmotán = motati se cestou jednou napravo, pak doleva, býti popleten [Př 2,15]. U Ez 21,27 je tak přeloženo hebr. 'avvá [= zničení], jež je třikrát opakováno na zdůraznění naprosté jistoty toho, že toto zničení přijde: »Zničení, zničení, zničení jí způsobím«.

Zmrhati se, připravit se o něco, zhubiti se, uskoditi si, býti poškozen [L 9,25].

Zmrskati. *Mrskati, mrskání.

Zmrtvěti, státí se jako mrtvý, ztuhnouti, zdřevěněti [1S 25,37], omdlítí [L 21,26].

Zmrtvýchvstání. *Vzkřísiti, vzkříšení.

Zmužile, zmužilý, statečně, -ý [Nu 24,18; Ž 76,6], srdnatě, -ý [Joz 23,6; 1Pa 19,13; Ž 31, 25 a j.], udatně, -ý [Dt 31,6n; Joz 10,25 a j.], mužně, -ý, jako muž [1Kr 2,2 a j.]. Věk zmužilý' [Oz 9,12] = mužný věk, věk dospělého člověka.

Zmýliti, ve smyslu klamati, býti nevěrný ujb6,15.

Zmýti (se), umýti [se], na př. Lv 15,16; 16,26; 2Kr 5,12.

Znám, známý, ten, o němž se ví, koho známe, co víme, co je patrné. Činiti někoho, něco známé [Mt 26,73] = prozrazovati, uvéstí ve známost [Ž 103,7; J 17,26; Sk 2,28; R 9,23; Ko 1,27; 2Pt 1,16], prohlašovati [1K 12,3], dát poznat [Ž 16,11], rozhlašovati [Iz 12,4], oznamovati [Ab 3,2]. Bohu je o nás vše známo, jasno, patrné [2K 5,11, sr. Iz 22,14]. F 4,6 překládá Žilka: »Ve všem oznamujte Bohu svá přání modlitbou a prosbou s díky«. Ve SZ-ě jde většinou o tvar hebr. kořene j-d-' [= znáti, věděti]. Známý = koho osobně známe [2Kr 10,11; 12,5,7; Jb 19,13n; Ž 31,12; Ga 1, 22 aj.].

To, co lze poznati o Bohu, jest i pohanům známé, zjevné, neboť Bůh sám jim to zjevil na tom, co stvořil, aby nikdo neměl výmluvy [Ř 1,19n]. Ale Bůh nejen zjevuje svou moc a hněv, nýbrž i spásitelnou slávu [Ř 9,22n, sr. Sk 2,28], její tajemství [Ko 1,27, sr. Ef 1,9; 3,5,10], a to skrze své posly [2Pt 1,16], ale především skrze Ježíše Krista [J 17,26, sr. 15,15]. Oznamiti. *Poznání, poznati.

Známě [2S 12,12 v Kral.] = patrně, viditelně, znatelně.

Znamenán, znamenáný, znamenati, ve 2Pa 28,15 jménem uvedený [sr. Nu 1,17; 1Pa 16,41; 2Pa 31,19; Ezd 8,20, kde je užito téhož hebr. slovesa], v Gn 41,32; Joz 4,21; Ez 24,19; Dn 7,24 ve smyslu 'míti význam' [Kral. sloveso 'znamenati' vsunují do textu sami]. Znamenati ve smyslu pozorovati u Jb 9,11; Mt 7,3; Sk 27,39], viděti [Mk 8,24], naznačiti [J 12,33; 18,32; 21,19]. Jb 24,16 překládá Hrozný:

[1312] Znamení

„Za tmy se vloupá do domu, ve dne se zamyká« [hebr. *ch-t-m* = zapečetiti, ukrýti, sr. Dt 32,34]. Ale Kral. překlad je docela dobře možný. U Ez 9,4 jde o poznamenání čela písmenem *táv* [Kral. *znamení], jež mělo ve staré hebrejštině podobu + [Sr. Gn 4,15]. Toto znamení mělo být vyryto na čele všech, kteří zůstali věrni Hospodinu, ač tato věrnost se projevovala zatím jen vzdycháním a nařikáním nad odpad-lictvím lidu od Hospodina.

Ve Zj 7,3—8 jde o překlad řeckého *sfragizein* [= pečetiti, zapečetiti] ve smyslu opatření pečetí a tak poznamenané uchovati před zkázou. Šlo o „pečeť Boha živého“. Kdo nesl tuto pečeť, byl prohlášen za vyvolený majetek Boží a stál pod jeho zvláštní ochranou před nepřáteli, démony i ďáblem, a ovšem i před nadcházejícím souzením. Zřejmě se tu navazuje na Ez 9,4.6 a na pavlovskou myšlenku o vyvolení. Ve 2K 1,22; Ef 1,13; 4,30 je Duch sv. označen jako pečeť, již jsou poznamenáni věřící v Krista. Toto poznamenání Duchem sv. je nejen ochranou „ke dni vykoupení“, ale i znamením pro poznamenané, že jsou dětmi Božími [sr. R 8,16], jimž byla zaslíbena plnost toho Ducha, jehož první splátku už dostali. Myslí se tu patrně na křest, spojený se vzkládáním rukou za modlitbe o vylití Ducha sv. [Sk 1,5; 8,17; 19,6; Tt 3,5n].

Ve 2Te 3,14 vyzývá pisatel, aby si čtenáři označovali ty, kdo neposlouchají apoštolských napomenutí, a nestýkali se s nimi [sr. 2Te 3,6], t. j. vyloučili je ze sborových svátostných shromáždění, aby se zastyděli a napravili. Nesmějí však být pokládáni za nepřátele, nýbrž za pobloudilé bratry, jež nutno opět získat.

Znamení. Ve SZ-ě za *masséba* [*Sloup. Gn 28,18; 31,45 a j.], *sijjún* [Jr 31,21; Ez 39; 15], *zikkárón* [Iz 57,8] jako z. pamětné, za *massébet* [Gn 35,20], *sárebet* [= jízva Lv 13,23], *ka'aka'* [Lv 19,28 z. vyryté na těle], *tav* [= písmeno *t* Ez 9,6]. Ve smyslu »stopa« za sloveso *s-r-k* [= křižovati cesty, sem a tam blouditi Jr 2,23]. V 1Kr 20,33 doplněk Kral. V NZ-ě za *sfragis* [= pečeť, nápis na pečetí 2Tm 2,19], *endeixis* [F 1,28], *charagma* [z. vyryté, vypálené Zj 13,16 a j.].

Hebr. *'ót* a s ním paralelně až synonymně se vyskytující *mófét* [sr. 1Kr 13,3,5] jsou nábožensky a theologicky nejdůležitější. Kral. je také překládají výrazy *div* a *zázrak. LXX stereotypně *semeion* a *teras*, při čemž *semeion* jako české z. zahrnuje širší okruh pojmů než techničtější *'ót*. Překládá se jím i hebr. *nés* [Kral. korouhev Iz 18,3; plachta(?) Iz 33,23], *sijjún* [Kral. z. pamětné Jr 31,21]. Etymologie obou hebr. termínů je nejistá a odlišení nsnadné. Zdá se však, že *'ót*, jimž může být označeno cokoli [věc, slovo, osoba; událost], vyzdvihuje smysl a význam jevů jako zjevujících z., kdežto *mófét* upozorňuje víc na jejich zvláštnost, podivuhodnost až i zázračnost. V řečtině je to jasnější. *Semeion* svým obsáhlým užitím profánním [náhrobek, stopa, značka, důkaz

a pod.] vyzdvihuje ono »znamenání« věci [*sémainein*], kdežto *teras* zůstává technickým termínem pro *prodigia* [viz níže!]. Proto často se vyskytující spojení termínů [Kral.: z. a *divy* Dn 6,27; z. a *zázraky* Dt 6,22; *divy* a *zázraky* Mt 24,24] neoznačuje dvě řady odlišných jevů, nýbrž dvě různé stránky jednoho druhu jevů: jejich smysl a význam [*semeion*] a jejich odlišnost od přirozeného běhu věci [*teras*].

Z. nejsou typicky bibl. zjevem, neboť se hojně vyskytují v okolním světě. Božstvo nemluví k člověku přímo. Lidé musí pátrat po jeho vůli [*divinatio*]. Dostává se jim z. [z letu ptáků a šípů, z polohy vnitřnosti, ve snách, v losech a j.], jež nemají smysl v sobě, nýbrž mimo sebe. Není-li smysl z. předem stanoven, je třeba výkladu povoláné osoby. Vedle těchto vyžádaných z. [*omina impetrata*] jsou z. daná [*oblata*], kdy božstvo nepožádáno zasahuje do přirozeného běhu věci tajuplným způsobem a tak svou vůli lidem naznačuje [*omina, prodigia*]. Zatmění slunce, pád stromu, náhlý zvuk, zrudnutí a j. jsou z., která musí být vyložena, jsou-li příznivá či varovná.

Ač s našeho hlediska přirozené či přirozeně vysvětlitelné nebo zázračné, je pro antického člověka každé z. projevem božského zjevení, poukazem na ozvu či přítomnost božského světa. S hlediska božského je tedy každé z. »přirozené«, z lidského pak všechna podivuhodná, »zázračná« [*Zázrak]. Záračnost není nutnou charakteristikou z.; určuje jej nanejvýš kvantitativně [veliké z.].

1. Starý Zákon. V okolním světě lze těžko rozlišit mezi hledáním z. a čarováním či magií [úsilím člověka působit na božstvo]. Konkrétní z. se tu stávají samoučelnými předměty kultu [amulety, symboly božstev, modly]. V SZ je z. spjato se zjevením Hospodinovým služebně a vždy v těsné jednotě se zjevujícím slovem, které často mnohoznačnému z. dává jeho pravý smysl, jedno, zda se děje před z. nebo po něm. Je-li vše určeno Božím zákonem, není v Písmě místa pro *prodigia*, i když je lidové náboženství asi znalo.

Vedle oddílů, kde je vyznačeno, že jde o *'ót*, jsou takové, kde je jev popsán, a jeho funkce jako z. vyplývá ze situace [Gn 24,14; 1Kr 18,36]. Jinde se již dnes těžko poznává, že jde o divinaci spojenou se z-m [1S 20,20; 2Kr 13,15].

Z. vyjevující Boží vůli v divinačním procesu dokládá 1S 14,10. Výroky Filistinských, které Jonatan předem stanoví, jsou mu z-m Boží vůle. Z-m vyžádaným modlitbou je Eliezerovi výrok Rebeky [Gn 24,14], při čemž její laskavost jest při volbě až druhotná. Poněvadž oba muži jsou nástroji skutků Hospodinových, nejde tu o člověkostředné hledání z. pro rozhodnutí v běžném životě.

V prorockých z-ch, která jsou předvedenými podobenstvími, vystupuje obsah z. do popředí. [Iz 8,1n.18; 20,3 - *'ót* a *mófét* paral. *Mófét*: Ez 4,1 n; 12,6,11; 24,24,27. Bez označení: 1Kr 22,11; Jr 13,1-11; 19,1n; kap. 27-28; Ez 4,4-6,8; 4,9-17; 5,1n. Také 1S 15,

27n; 1Kr 11,29n, kde z. je spoluurčeno lidským zásahem. Sr. Jr 27-28.]. K slovu Hospodinovu chodí Izaiáš nahý a bosý [20,2], Ezechiel vyrývá na cihle Jerusalem a dobývá jej [4,1n]. S lidského hlediska je to bláznovství či dětská hra, s náboženského sympatická magie [provedení věci v podobnosti způsobí jejich uskutečnění]. Teprve slovo Boží [proroctví], které následuje za tímto z-m, je jednoznačně určuje [Iz 20,4; Ez 5,5n]. Tim, že vyvolává otázku po smyslu a významu [= z.], má prorocké jednání na toto slovo upozornit.

Také prorocká z., která jsou předpověděna či dána, mají svůj smysl jediné v souvislosti s prorokovaným slovem, které dotvrzují, ne však mechanicky a bez víry [1S 2,34; 9,1-10,16; 1Kr 13,3,5; 2Kr 19,29; 20,8n; Iz 7,14; 38,7; Jr 44,29]. Tři z., předpověděná Samuelem [1S 10], potvrdí Saulovi, zeje Bůh s ním a že prorocké slovo o království je pravé. Podobně i v 1Kr 13,2n, ač vyplnění proroctví je v daleké budoucnosti. Vždy jde předně o stvrzení řeči Boží. Teprve pak je i o proroctví dotvrzeno, že je poslán Hospodinem v pravdě [Jr 28,9]. Proto Bůh sám nabízí z. milosti Mojžíšovi z., aby měl jistotu, že ho on poslal [Ex 3,12].

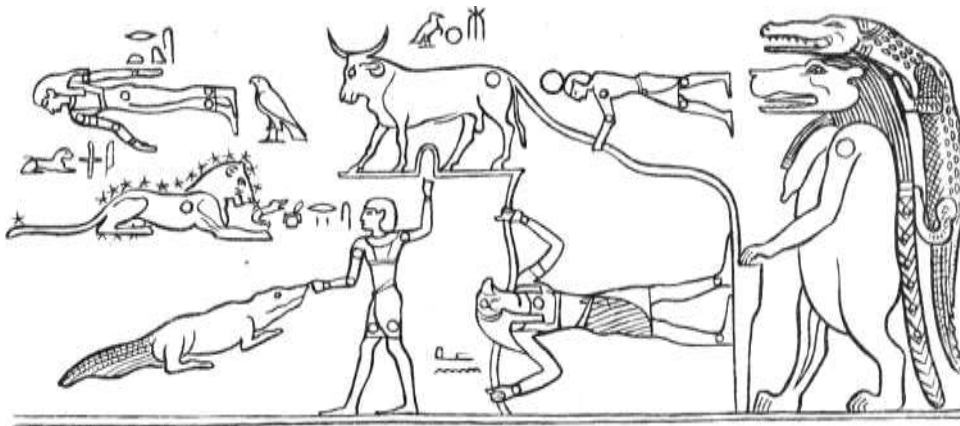
Vedle iniciativy Boží je i lidská žádost o z. [Sd 6,17], aby člověk měl jistotu, že s ním mluví sám Hospodin a že jeho slovo se naplní [6,36nn]. Podobná žádost je i na proroka [2Kr 20,8, sr. Iz 38,7; 2Pa 32,24], aby dotvrdil své [= Boží] slovo. Avšak omlouvání Gedeonovo [Sd 6,39] a odmítnutí Achazovo [Iz 7,12], ač je mu z. nabízeno, ukazuje, že taková žádost není samozřejmá a může být pokoušením Boha. Je-li proto nabídnuté z. v rozporu s Božím slovem [Dt 13,2n], nesmí ho být dbáno. Bůh je i za z-m falešného proroka, poněvadž svůj lid zkouší. SZ ví, že i pohanští proroci a kněží [= čarodějníci] činí z. — čary [Ex 7,11], avšak Hospodinu se nevyrovnají [Ex 8,18]. On rozptyluje z. lhářů [= pohanských věštců Iz

Znamení [1313]

44,25]. Z. nebeských [Jr 10,2 - úkazy na obloze, astrologie] se lid Boží děsit nemusí.

Funkce některých z. je několikerá. Tak Bůh dává Mojžíšovi z., aby mu lid uvěřil [Ex 4,5. 8,30], aby jimi odpověděl na faraónovu žádost o zázrak [mófět Ex 7,9] a nepřímo aby osvědčila jemu samému [sr. Ex 3,12] pravost Božího zjevení. Také události, jimiž Bůh trestá Egypt, dosvědčují faraónovi slovo Hospodinovo a jsou proto z-mi [Ex 8,23, sr. 4,17]. Současně pro svou neobvyklost jsou označeny jako zázraky [Ex 7,3] a pro svou trestající funkci hrůzami velikými, zkušováními [Dt 4,34], ranami [Ex 11,1] a soudy [Ex 7,4]. Funkci z. podržují, kdykoliv se lidu Božím obnovují vypravováním [Ex 4,28; 10,2; sr. Dn 3,32n; 6,27], vzpomínkou či modlitbou [Jr 32,20n]. Mají napomínat a povzbuzovat, usměrnit víru v slovo Boží i zaslíbení a poslušnost Božím přikázání. Proto mohou být i zárukou budoucí pomoci Boží [Dt 7,19]. Rány, jako byly ony egyptské, jsou z-mi na nevěrném Izraeli nejen jako trest, nýbrž jako výstražný poukaz na slovo Boží, které přestoupil. Tu je nejlépe vidět, jak mocné skutky Boží, zázraky, nestaví před otázkou jak, nýbrž proč a k čemu, otázku po smyslu a významu [Spolu s mófět: Dt 4,34; 6,22; 11,3; 26,8; 29,3; Nu 14,11,22; Joz 24,17; Ž 78,43; 105,27; 135,9; Neh 9,10].

Nenjen rány, nýbrž všechny skutky Boží při vyvedení z Egypta chápe Dt 11,3 jako z. Jejich úzké spění s osobou Mojžíšovou [Dt 34,11] dovoluje chápat i divy Eliášovy a Elizeovy jako z., ač tak nejsou označeny. Nezdůrazňuje se jimi prorok sám a jeho božská podstata jako v antickém světě u t. zv. »božských lidí«. Tyto divy dosvědčují předně jedinečnost Hospodinovu [1Kr 18,36; 2Kr 5,15] a pravost jeho řeči v ústech proroka [1Kr 17,24]. I když tradice o z-ch rostla, přece právě v dobách úporného zápasu egyptského či bálovského měla z. svůj



Egypťská astrologická mapa. Souhvězdí sev. oblohy jsou představována egypťskými božstvy. Malba v hrobě faraóna Seti I. v Thebách.

[1314] Znamení

smysl, byla často poskytována a očekávána. Obsahová stránka nabývá důležitosti. Přinášejíce pomoc v konkrétních situacích, manifestují z. vyvolenému lidu spasení Hospodinovo [Ex 8,22n; 1Kr 17,22n], nepřítelům jsou trestem zjevujícím konečný Boží soud [Ex 11,9,10; 12,12; 2Kr 1,10n; 2,23].

Nejen ve vzpomínce, nýbrž konkrétnosti některých z. se zpřítomňuje slovo Boží. Přejchod je patrný v Ex 13,9; Dt 6,8; 11,18, kdy živé slovo Boží má být z-m »na rukou a na čelech«. V judaismu vzato doslova [*Fylakteria]. Z. vložené na Kaina [Gn 4,15], blíže neurčené, připomíná slovo Hospodinovo, vyjímající Kaina lidské pomstě. Podobným z-m milosrdenství a vynětí ze soudu je z. vyžádané Raab [Joz 2,12]. Dvanáct kamenů [Joz 4,6] je trvalým z-m jiného z., jímž Bůh dokončil vyvedení z Egypta [přejchod Jordánu].

Obzvláště v t. zv. kněžských částech Pentateuchu mají takováto z. svou důležitost. Z. v Nu 16,38; 17,10 dobře dokládají původ trvalých z. v událostech, které samy o sobě jsou Bohem daným z-m, jež stvrdí vyvolenost Mojžíšovu a Aronovu [Nu 16,28; 17,5]. Konkrétní předmět, jenž na tuto divinaci [Boží soud] upomíná či jímž se z. událo, má být chován jako trvalé z. v Izraeli. Nebeská tělesa i duha hrají v určování Boží vůle v mimobiblickém světě značnou úlohu. V Gn 1,14 a 9,12n jsou »na z. a rozměření časů«, k určování především kultických udobí, a z-m smlouvy, že lidstvo ji nebude vyhlazeno potopou. Sobota je z-m na věčnost, že Hospodin posvěcuje Izraele [Ex 31,13,17; Ez 20,12]. Jednou Bohem stanovená, mají tato pravidelně se opakující z. jistou samostatnost, zaručují a zpřítomňují Bohem ve smlouvě a řádu danou milost.

Z-m smlouvy potvrzujícím Izraelovu vyvolenost je obřízka [Gn 17,10] a z-m jeho vykoupění a vynětí ze soudu krev beránka na veřejích v den fáze [Ex 12,7,12n]. Protože nemají smysl sama v sobě, nýbrž odkazují na slovo [smlouvu] i skutky Boží a zároveň je potvrzují a zpřítomňují, mají tato z. jasný charakter svátosti.

Rád kolem stánku úmluvy, stanovený Bohem, připomíná z. Nu 2,2 [Kral.: praporec. Podobného druhu jsou asi z. v Ž 74,4,7, ač by tu mohlo jít i o z. vyžádaná jako v Ž 86,17]. Tak je v »kněžské« části Pentateuchu a tím i v celku SZ zajištěno z-mi vše: kosmos, lidstvo; vyvolení a vykoupění Izraele, kult, řády. Častý průvodč z., »vzpomínání« [z-k-r Gn 9,15; Ex 12,14], podtrhuje služební charakter těchto stálých z. vůči slovu a skutkům Božím.

Důležitou úlohu hrají z. i v očekávání věci příštích. Podle schématu »věci poslední jako první« jsou z. dne Hospodinova [môj^tím JI 2,30n] blízká egyptským, věčně shodná se z-i (prodigia) mimobiblického světa, avšak opět služebně ukazující a obsahově naznačující Boží soud či zase vykoupění Izraele [JI 2,29 - vyliť Ducha]. Návrat k Hospodinu s plesáním a pro-

měny na poušti, označené jako z. věčné [Iz 65, 12n], umožňují vidět i v Iz 35,5n; 42,7 z., provázející eschatologické vykoupění Izraele. Zjevení Hospodinovo pohanům je provázeno z-mi [Iz 19,19n]; jím budou opatření vyslanci k národům [Iz 66,19], zvěstující slávu Boží.

Motiv z. se vyskytuje při snech a viděních [termín nepoužit], kde vzniká otázka, co znamenají [Dn 7,23], a kde je nutný výklad [*Sen. V SZ většinou na mimoizraelské půdě, kde není přímého zjevení Hospodinova ani jeho zákona].

SZ se snaží odstranit vše, co by odpoutávalo z. od Božího slova, dávalo mu samostatný charakter zjevení či spojovalo s lidskou přirozeností. Poukaz na víru či poznání [Ex 4,8; Dt 11,2] a možnost neuposlechnouti [fara] ukazuje, že z. nepůsobí mechanicky, nýbrž víru a poznání, jež jsou darem Božím, vyžaduje a zároveň je budí. Avšak v literatuře mimobiblické se již obráží jak lidové pojetí z. tak zploštění jeho biblického významu v poexilní době. Z. působí mechanicky. Ti, kdož je činí, jsou líčení v nebezpečné blízkosti antických »božských lidí« [Flavius Josephus]. Objevují se *prodigia*. Z. ve snách i z. apokalyptická k určení konce se množí; v napjaté době, kdy vystupují mnozí pretendenti proroctví i mesiášti, žádost prokázat se z-m stává se bez rozpaků legitimní. NZ se s tím nemůže nevyrovnat.

II. Nový Zákon. V SZ-ě je původcem z. v posledu Bůh a platí o nich »častokráte a rozličnými způsoby« [Žd 1,1]. V NZ-ě jsou soustředěna na osobu Ježíše Krista a postavena do jeho spásitelské služby. Proti ostatním z-m se NZ ohraničuje.

Ozvukem sz z. je z. obřízky [Ř 4,11], citát JI 2,30 v Sk 2,19 [proti hebr. textu přidáno »z.«] a »divy a zázraky« Mojžíšovy v Sk 7,36.

Zjitřelé vyhlížení po z-ch konce věků [= šetření L 17,20] se v NZ-ě odráží v otázce učedníků Ježíšovi [Mk 13,4 par.]. Ježíš uvádí běžná [př. L 21,11,25] i specificky křesťanská z. [Mk 13,10], z nichž možno usoudit na blízkost dne [sr. Mk 13,28n]. Avšak ne varování před horšími věcmi jako u prodigií, či vypočítávání dne, nýbrž bdělost a ostražitost jest hlavní Ježíšovo thema. Z. jsou totiž i pokušením a zkouškou, v níž je nutno vytrvat. Ne nadarmo Mt výrazem »z. Syna člověka« [ne zvláštní neurčené z. či snad kříž, nýbrž sám Syn člověka. Sr. L 2,34; Mt 12,39n] podtrhuje, že příchod Syna člověka [= Ježíše Krista] jest jediným z-m konce věků. Stejně i ve Zj, kde apokalyptické události a zjevení, označené jako z. [Zj 12,1,3; 15,1], jsou široce rozvity a obsahem navazují *na rány egyptské [sr. 8,7,12; 16,2,4], jde o bojování, vytrvání a konečné vykoupění vyvolených Božích.

NZ se odlišil od lidových představ apokalyptických z. a podřadil je služebně parusii Ježíše Krista. Varuje i před falešnými z-mi [2Te 2,9], jejichž existenci i velikost nepopírá [Mt 24,24; Zj 13,1]. Jejich funkce je protikristovská [Mk 13,21; 2Te 2,9], mají svěst a klamat. Pretendenti proročké až mesiášské

funkce [sr. Mt 24,24; Zj 19,20] se vyskytli před Ježíšovou smrtí i po ní. Podle Josefa Flavia Theudas [Sk 5,36] sliboval lidu rozdělení Jordánu, Egyptský [Sk 21,38] zboření hradeb Jerusalema [Jericho!], jiní prostě z. a zázraky. Vyvedení na poušť, místo vykoupení Izraele, často se tu vyskytující, je též motivem mesiášského nároku [sr. »na poušti jest« a analogicky »v skrýších«, i když nejasné, jsou z-mi Mt 24, 24]. Připojíme-li z. ohně s nebe [Zj 13,13, sr. 1Kr 18,37n], je jasné, že tato nabízená z. navazují na ona v SZ-ě, která jsou spjata s vykoupěním Izraele. Jejich obnovením má být potvrzen kristovský nárok ať už jakéhokoli odstínu. Ač příkladem profánního užití smluvného z., věčně tu může být uvedeno i z. Jidášovy zrady [Mt 26,48]. Ti, kdo uvěřili v Ježíše Krista, těmto z-m věřit nesmějí [Mk 13,21]. Jejich původ jest démonický [2Te 2,9; Zj 16, 14]. Protože jsou zkouškou učedníků [sr. Dt 13,3], patří i ona k Božím plánům. Právě toto rozlišení démonické [Mk 3,22 par.] či božské [Mt 12,28; L 11,20] příslušnosti z. je typické pro nz svět: Učedníci nevyvracejí z. ostatních pretendentů a nepřátel Ježíšovi nebojují proti jeho z-im poukazem na to, že se nestala či nemohla stát, nýbrž, že je označí za démonická.

Hledání z. je příznačné pro Židy [1K 1,22], poněvadž nejhodnější půda pro ně je tam, kde je třeba prokázat jedinečnost a výlučnost Hospodinovu či jeho pomazaného. V pohanském pantheonu se bohové i »božští lidé«, projevující z-mi svou božskost, snadno snesou. Žádost prokázat se znamením je v NZ nelegitimní, poněvadž je snahou obejít víru a učinit z. mechanicky působícím důkazem. Herodesova touha vidět Ježíšovo z. se nesplní [L 23,8]. Ježíš příkře odmítá z. jako průkaz, legitimaci svého nároku [Mk 8,12]. Připouští-li zdanlivé z. [Jonášovo], jest jiného druhu, než které se očekává [podobně J 2,18n]. Syn člověka ve svém umírání a zmrtvýchvstání [Mt 12,39n; L 11,30 — Jonáš sám z-m] jest z-m [sr. Mt 24, 30], které víru nevnucuje, nýbrž žádá pokání. I bez výkladu stojící z. Jonášovo [Mt 16,4] je ekvivalentem pro »žádné z.«, uvážíme-li, že Jonáš je typ proroka [tak charakterisován i rabíny], který nebyl osvědčen z-m, ba dokonce ani naplněním svého proroctví [sr. Jr 28,9]. Takto daná odpověď je odpovědí na žádost o z., avšak natolik hádankovitou, že protivníci nemohou vzít Ježíše za slovo [sr. Mk 12,13n; 11,27n]. Přesto však Ježíš dostatečně naznačuje, že v jeho skutcích z. víře dávána jsou, avšak oni je rozpoznat neumějí [sr. »z. časů« Mt 16,3; »více než Jonáš« Mt 12,41; těsné spění perikopy s nasycením zástupů, které je z-m Mt 16,32]. Stejně odmítá Ježíš i satanovo pokušení prokázat se divem jako Boží Syn [Mt 4,3,6; sr. Mt 27,40].

Ježíšovy divy jsou u synoptiků označeny jako *dynameis*, moci, mocné činy [Mt 11,20; 14,2; Mk 9,3; L 19,37 a j.]. Jako z. označeny jen nepřímo [žádost o z.], u Jana pak napořád [i Sk 2,22]. Termín *dynamis* popisuje div věčně a zdůrazňuje Ježíšovu spojitost s moci

Znamení [1315]

Boží a s moci v něm přicházejícího království Božího [Mk 9,1] lépe než *semeion*, které poukazem k významu skutku, možností profánního pochopení, asociací se z-m falešných proroků, by nemuselo spolehlivě vyjádřit zvláštnost a mocnost Ježíšových činů.

Avšak odpověď na Janovu otázku [Mt 11, 2n] po Ježíšově mesiášské funkci [v nejširším smyslu] ukazuje, že všechny Ježíšovy činy mají charakter z. Je kombinovaným poukazem na prorocká zaslíbení [Lz 35,5; 42,7; 61,1] o příchodu dne Hospodinova a jeho pomazaného. Děje-li se totéž při Ježíšovi, pak to očekávajícím a sz-m zaslíbením věřícím dosvědčuje [sr. Sk 2,22] příchod oné doby a Ježíše jako toho, kterýž přijítí má. Nejen moc [= důkaz božství] či jen pomoc lidem, nýbrž mesiášské z.! Na tuto souvislost, jež není náhodná či teprve církvi dodatečně dokreslená, nýbrž vědomě Ježíšem způsobená [sr. vjezd do Jerusalema — z. Mt 21,1n], nutno pamatovat u všech Ježíšových divů, i tam, kde není snadno zjištělná a motivů je několik. Nasycení zástupů [Mk 6,34n; 8,1 par.] na poušti navazuje na seslání many Izraelovi [sr. J 6,31n. 49n], na dobové představy o příchodu druhého Mojžíše a vykoupění, které bude druhým exodem, na motiv stolního obecenství s mesiášem [sr. motivy poslední večeře Mk 8,6; J 6,53]. Utišení bouře [Mt 8,23n] a chození po moři [Mt 14,24n], jež představuje nezvládnutelnou až protibožskou moc, je výsadou antických bohů a v SZ-ě Boha Stvořitele, do jehož blízkosti toto z. Ježíše staví. Na pozadí SZ-a vyniká i z. L 2,12, jež je dáno andělem na dotvrzení řeči [sr. z. prorocká] nejen jako z., aby rozpoznali dítě, nýbrž především jeho funkci [Lz 7,14; 9,6]. Také exorcismy, kde není přímé souvislosti se SZ, jsou z-mi průlomů království Božího v osobě Ježíšově [Mk 1,23n; Mt 12,28]. Protože jde o mesiášská z., nevystává tu otázka po možnosti či faktučnosti divů, nýbrž po tom, kým Ježíš je [Mt 8,27; 14,33; L 7,16; J 16,14n].

Nejen vztahem k SZ, nýbrž i obsahem charakterisují z. Ježíše: Jde o službu a spasení celého člověka, potření slepoty, malomocenství, hříchů, smrti. Proto odmítá div sloužící jen jemu [Mt 4,1n] a div trestný [L 9,54]. Sama o sobě jsou však z. hádankovitá, mnohoznačná, a smysl získávají vztahem k sz zaslíbení a navíc úzkým spětím se slovem Ježíše samého. Nejen formálně [Mk 1,39 kázání a vymítání; u Mt ilustrováno kázáním na hoře (k. 5—7) a desíti divy (k. 8-9)], nýbrž věčně: Na místo divu [Mk 2,1n] se nemocnému dostává autoritativního, mocného slova odpuštění hříchů. Aby nemohlo být považováno za prázdné, dotvrzuje je Ježíš uzdravením, z-m, jež ukazuje i jeho příslušnost [2,7.10] a odhaluje nevěru zákoníků: má funkci výzvy, nároku, slova.

Jan označuje Ježíšovy divy jako *semeia* napořád [J 2,11.23; 4,54; 6,2.14.26; 11,47; 12, 18.37; 20,30; sr. 10,41]. Snaží-li se Mt a L, zvláště pak Mk, ve z-ch znázornit pozvolný

[1316] Znamení-Známost

odhalovací proces, kým Ježíš je, zjevuje to Jan jasnými slovy. Vychází ze synoptických motivů, jejichž základním smyslem je ukazovat, jak v Ježíšových činech dochází k naplnění sz očekávání [z. mesiášská. Sr. též problematiku J 3,2; 7,31; 9,16]. Ale jde dál: Ježíš nejen uzdravuje slepého, on sám je Světlo [9,5], nejen sytí chlebem, nýbrž sám je Chléb s nebe pravý [6,51], nejen křísí mrtvé, on sám je Vzkříšení a Život. Z. je často provázeno janovskou proklamační formulí: Jáť jsem... [samostatně 6,20]. I když je od počátku u Jana jasno, kdo jest Ježíš, jsou tu divy daleko masivnější než u synoptiků [voda ve víno 2,1n; slepý od narození 9,1; sr. 11,39]. Víra se tím neodsunuje; Jan zdůrazňuje, jak ustavičně dochází k neporozumění a nepochopení učedníků [11,12; 16,24] a k odporu a zaslepené tvrdošijnosti nepřátel. Termín *semeion* tu dobře vystihuje úmyslnou dvojnáčnost i víceznačnost jednotlivých oddílů, s níž jest nutno v exegesi počítat.

Také divy apoštolů jsou označeny jako z. [Mk 16,17,20; Sk 4,16,22; 8,6], nejčastěji ve spojení s *teras* [Sk 2,43; 4,30; 5,12; 6,8; 14,3; 15,12] a navíc s *dynamis* [Sk 8,3 bez *teras*; Ř 15,19; 2K 12,12; Žd 2,4; na posledních dvou místech i Duch svatý]. Z-m je též glossolalie, ale nevěřícím, poněvadž u nich otázka po smyslu vzbuzuje touhu po výkladu slovem. Apoštolská z. se mají vůči Ježíši Kristu jako z. prorocká vůči Hospodinu. Podle Mk 16,17 jsou dána těm, kdo uvěřili [sr. charismata v 1K 12,10]. Při apoštolech, kteří káží evangelium [Mk 16,16], mocné slovo, vedoucí k spasení či ztracení, jsou divy potvrzováním moci slov tohoto evangelia samým Pánem [20]. Z. tedy nepotvrzují předně osoby apoštolů a nekoncentrují na ně víru ostatních. Apoštolé se musili ustavičně bránit snahám lidu považovat je právě pro tato z. za bohy či »božské lidi« [Sk 14,11; 16,30; 28,6]. Nečiní nic svou mocí nebo nábožností [Sk 2,12], nýbrž ve jménu Ježíše Krista [Sk 3,6; 16,18]. Z. činí on sám [Sk 9,34; sr. Ř 15,18]. Teprve pak dotvrzují tato z. i pravost apoštolského poslání, je-li brán v potaz [z. apoštolátu 2K 12,12], a jsou i projevem mocné Boží ochrany nad zvěstovateli evangelia. Věcně jsou apoštolská z. táž jako u Ježíše: uzdravování [Sk 2,1; 14,7; 28,8], exorcismy [Sk 16,16; 19,12], vzkříšení [Sk 9,36; 20,9]. Přistupuje trestný div [Sk 5,1n; 13,6] a div manifestující Boží ochranu: Vysvobození ze žaláře [Sk 5,19; 12,1; 16,24]; samočinné otevření dveří je z-m typicky hellenistickým, signalisujícím božstvo [sr. oslovení »Páni« Sk 16,30]. Bouře [Sk 27,22]. Ještěrka [Sk 28,3 - vyplnění zaslíbení Mk 16,18].

Častěji než ve SZ-ě je zdůrazněna spojitost z. a víry v NZ-ě. Z. k víře zvou a vybízejí, budí ji [J 2,23]; víru v naplnění sz zaslíbení aktualizují a koncentrují na Ježíše. Třebaže se někdy uvádí víra jako předpoklad divu [Mt 9,22; 17,20] a nevěra jej znemožňuje [Mt 17,19], není možno říci, že víra je před divem jako

jeho nutný předpoklad, nebo až po něm, jako jeho automatický výsledek. Víra je polem, — ať už její vyvrcholení či soustředění je před divem či až po něm — na němž jest div možno chápat jako div, z., které počáteční nebo teprve vzbuzenou víru soustřeďuje na Ježíše, jenž se tak víře zjevuje ve svém pravém světle. Stř.

Znameníť, stč. = poznatelný, nápadný, pozoruhodný, důležitý; zřejmý, patrný, veliký. Kral. tak překládají téměř po každé jiný hebr. a řecký výraz. Většinou jde o označení někoho nebo něčeho velikého [na př. pěkně urostlých stromů, Za 11,2], vzácného, váženého [Nu 22,15; 1S 9,6; Na 3,10, hebr. *nikbád* = těžký, přeložené v Ž 149,8 výrazem »šlechtic«, vzneseného [Neh 3,5; Ž 16,3; Na 3,18], vynikajícího [Pis 5,10], početného [Jr 27,7; 50,41], proslulého [Mt 27,16], urozeného [L 19,12], ve vřdím postavení [Sk 15,22], uznávaného [Ga 2,2] a pod. V Př 8,6 jde o ušlechtilé, vzácné, »knížecí« řeči; v Př 22,20 o jadrné výroky, jež se týkají podstaty věcí; v Př 17,7 o naduté řeči, v Př 25,6 o honosnost, vychloubavost. »Z-ý duch« u Dn 5,12,14; 6,3 — výborný, mimořádný duch, u Dn 2,31 neobyčejný obraz, u Dn 8,5 vynikající, značně veliký roh. Jr 51,57 myslí na babylonské místodržící [hebr. *ságan*, jež Kral. u Jr 51,23,28 překládají výrazem »kníže«. U Na 3,17 jde podle slovníků buď o knížata nebo strážné. Oz 8,12 mluví o Bohu, že vypsal množství věcí [Kral. »znameníť věcí«] ve svém Zákoně. Myslí se tu na podrobný výklad vůle Boží, takže není možno mít o ní nejasno nebo pochybnost. Bůh je podle Jr 32,19 veliký v radě a mocný svým dílem, svými činy. Za 11,13 mluví ironicky o slavné ceně, mzdě za pastýřskou věrnost a péči [sr. Mt 27,5-10].

Známiti se, dáti se poznati [Gn 45,1], znáti se k někomu [Rt 2,10]. Č.

Známost. Vedle sloves a podst. jmen [j-d-; n-k-r, n-ch-s, v NZ-ě *ginóskein*, *epiginóskein*, *gnósis*], uvedených v heslech »Poznání, poznati, znáti, *Umění. 2. 3, *Vědění, je třeba připočísti ještě podst. jméno *sékél* [= úsudek, poznání, náhled, 2Pa 30,22, od slovesa s-k-l = = s porozuměním pozorovati, míti zkušenost, jednati zbožně], abychom měli téměř úplný seznam kořenů, jež Kral. překládají také výrazem z. Při tom nutno míti na paměti, že z. pro Izraelce není nic čistě theoretického, abstraktního, nýbrž spíše pochopením toho, co jest, co se děje. Uvésti Boha v z. [Dt 4,9; Ž 25,4; 77,15; 78,5; 106,8; 145,2; Iz 38,19; Ez 20,5; 38,23; 39,7] neznamená pochopit Boha jako věčnou podstatu, převyšující svět a člověka, nýbrž navodit k uznání Boha jako Pána, který jedná účelně ve světě [Dt 11,2n.12; Iz 41,20] i v životě člověka a vyžaduje naprostou poslušnost. Z. Boha je v tom smyslu hlavní povinností člověka [Oz 6,6]. SZ je přesvědčen, že Hospodin sám sebe uvádí v z. svými soudy [Ž 9,17], divy a zázraky [Ez 20,9], svou spásitelnou činností [Ž 98,2] a pod., ale člověk je tak zatvrzelý, že nežádá znáti cestu Boží [Jb 21,14; Oz 4,1; Ř 1,28]. Jednou však bude země naplněna z-í Boha jako moře je naplněno vodami

[Iz 11,9; Ab 2,14]. Mesiáš, Služebník Hospodinův, přivede k *spravedlnosti mnohé svou znalostí a tudíž i prováděním Boží rady a jeho spasitelných úmyslů [Iz 53,11; sr. Dn 12,3; Ř 5,19].

V NZ-ě z. Boží [Ko 1,10], z. Boží slávy [2K 4,6], z. vůle Boží [Ko 1,9], z. pravdy [1Tm 2,4; Tt 1,1; Žd 10,26] = z. Ježíše Krista. Při tom z. Ježíše Krista [tak jako ve SZ-ě z. Boha] není pouhou vědomostí o Kristu, nýbrž je založena na osobním setkání s ním a proto zahrnuje poslouchat Krista, podrobovat se mu [stát se křesťanem], žít z něho, t. j. přijímat z něho a z obecnství s ním podněty k novému životu lásky. Lásky a z., právě poznání Krista, spolu úzce souvisí, takže rozmnožení lásky vede k hlubší z-i a hlubší z. vede k prohloubení lásky [F 1,9]. V Kristu jsou ukryty všechny poklady moudrosti a poznání všech záhad jsoucna [Ko 2,3], takže „nesmírný poklad poznání Krista Ježíše“ [Kral. „vyvýšenost z-i Krista Ježíše“] činí z ostatní z-i bezcenný brak [F 3,8]. Ovšem, pravého poznání Boha lze dosáhnouti jen poslušností víry, t. j. oblečením nového člověka, jež se stále zdokonaluje v poznání, „usměrněným podle původního obrazu, t. j. Bohem chtěného určení člověka, jehož chtěl Adam pošetile dosáhnouti tím, že svévolně vztáhl ruku po ovoci stromu poznání“ [Ko 3,10, J. B. Souček, Výklad Ko, str. 70]. Milost a pokoj se rozhojňují v poznání Boha a Ježíše Krista [2Pt 1,2n], na druhé straně však poslušná víra, projevující se křesťanskými ctnostmi, brání před neplodností k poznání Ježíše Krista [„Jsou-li tyto vlastnosti ve vás a množí se, nenechají vás nečinnými a neplodnými k poznání Pána Ježíše Krista“, 2Pt 1,8 v Žilkově překladu]. Z-i Ježíše Krista jako Pána unikají věřící poskvrnám světa [2Pt 2,20n], takže rozhojnění v poznání Ježíše Krista je ustavičným přáním a stálou pobídkou nz pisatelů [Ř 15,14; 2K 8,7; Ko 1,9n; 2Pt 3,18]. Ovšem, naše poznání Boha a Božích věcí, pokud jsme v těle, je stále jen částečné, kusé. Jednou však dojde k plnému poznání, jež bude cele Božím darem. Pavel v 1K 13,12 praví v překlade Hejčlově: »V budoucnu však budu poznávat tak, jak jsem sám poznán« [od Boha]. Karafiát: »Kdy poznám, jakž i poznán jsem« [sr. 1K 8,3]. Bousset: »Tehdy však prohlédnu tak, jak jsem prohlédnut od Boha«. Bůh ve své podstatě bude před našima očima tak jasně, jako je naše podstata jasná Bohu [sr. Ga 4,9]. Nesmíme však zapomínat, že tam, kde se mluví o Bohu, který někoho poznává, znamená to často jeho vyvolující činnost [sr. Jr 1,5; Am 3,2]. O plnosti poznání Syna Božího v budoucnosti mluví také Ef 4,13.

Poněkud jiný odstín má výraz z. v 1K 8, 1.10, kde jde o logický důsledek duchovního poznání jediného Boha, že na masu obětovaném modlám není vlastně nic zlého. Je to theoretické, rozumové poznání, které má ovšem daleko od pravé moudrosti [Jk 3,13—18], a proto činí domýšlivým, „nadýmá“, a tedy rozděluje, kdežto láska sjednocuje a buduje. Pravé

Známý-Zofim [1317]

poznání plyne jen z lásky, jež je odpovědí na vyvolení Boží [viz výše! *Vyučiti, konec hesla].

Známý. *Znám.

Znāti. „Neznāti“ má někdy význam jednati s někým jako s cizincem, zapřítí někoho, nebrati ohled na někoho, nemíti žádného vztahu k někomu^č, hebr. *n-k-r*, na př. Dt 33,9 [sr. Ex 32,26nn; Nu 25,8; Mt 10,37; 19,29; L 14,26], Jb 4,16; 24,13; Iz 63,16; Mt 7,23; 25,12; 26,72; J 1,26; 7,28n; 8,19,55; 15,21; 2K 5,16; 1Te 4,5; 2Te 1,8 [sr. Ř 1,21; Tt 1,16], řecky *eidenai, oida*. K ostatním výskytům viz hesla *Poznání, *Věděti. *Známost.

Zneduživěti = státi se neduživým [Mi 1,9].

Znenáhla ve smyslu pomalu, pozvolna [Sk 27,7].

Znepokojení, znepokojit! Ve smyslu neklid, rozčilení, nejistota [Am 3,9, sr. 2Pa 15,5; Př 15,16], zděšení [Za 14,13], uleknutí [Dn 4,2]. Jb 34,29 doslovně z hebr.: »Když on spokojí [= upokojí, dá klid], kdo smí odsuzovati?« [sr. Ř 8,31nn].

Znik, stč. vzrůst, prospěch [Ž 66,7 v překladu Zemanově: »Odbojní se nemohou pozdvihnout«].

Zniknouti, stč. 1. Obstáti před někým [Jb 31,23]. — 2. Uniknouti někomu, utéci něčemu, vyváznouti [Ž 124,7; Jr 32,4; 34,3; 38,18,23; 42,17; Am 9,1; Ab 2,9].

Znovuzrození. *Zroditi se.

Znuziti, stč. = ožebračiti, oslabiti [Sd 6,6; Ž 79,8; 116,6], jednati s někým zle [Rt 1,21], vyprázdniti, nechat prázdným [Iz 32,6], zničiti, vyvrátiti [Jr 5,17], učiniti neplodným, vyčerpati [Jb 30,3].

Zobláčeti, obléci [Ex 29,8; Ezd 3,10], odíti [Ž 132,9.16.18].

Zodkrývati, odhaliti [Jr 49,10].

Zofach, syn Helemův, potomek Heberův z pokolení Asserova [1Pa 7,35n].

Zofai [= plást medu], syn Elkánův [1Pa 6,26], nazývaný v 1Pa 6,35 *Suf.

Zofar. Jeden ze tří přátel, kteří přišli navštívit nemocného *Joba a vedou s ním hovor o příčině jeho utrpení [Jb 2,11; 11,1; 42,9]. Je nazýván Naamatský, snad podle Naama v s. Arábii. Je zajímavé, že LXX má místo Naamatský označení minejský nebo král Minejců. Původní sídlo Minejců [semitských Jihoarabů], pozdějších kolonizátorů Kréty [Minojská kultura], byla Sýrie, odkudž byli zatlačeni do j. Arábie [Viz B. Hrozný, Nejstarší dějiny Přední Asie, str. 57n].

Zofim [= hlídači, strážní], místo v krajině moabské, odkud *Balám měl na přání Balákovy zlořečiti Izraeli [Nu 23,14]. Kral. překlad mluví o *rovine Z., avšak hebr. *sáde* znamená pole, a celá textová souvislost ukazuje na kul-tické *pole, když se v původním textu mluví ještě o vrchu *Fasga [Kral. opisují podle LXX „na vrch jednoho pahorku“]. Jméno Z. překládá targum Onkelos [viz heslo *Starý Zákon, 14] jako pole *stráží a při výkladu s ním

[1318] Zohaven-Zoufalec

zachází jako se jménem odvozeným od stejného kořene jako *Mispah. Všecko tedy naznačuje, že jde o místo spojené s kultem, zvláště když dalším místem, kam Balák uvedl Baláma, bylo *Fégor [Nu 23,28], kultišťe moábského božstva plodnosti Bál Fegor. Lokalisování Z. není dobře možné, avšak Fásga ovládalo vých. stranu Jordánu a vyznačovalo se širokým rozhledem na poušť na východě i na zaslíbenou zemi za Jordánem na záp. Některým vykladačům se zdá pravděpodobným ztotožnění Z. s *Masfa Moábských [1S 22,3].

Zohaven, -ý, zohaviti, zohavovati, znetvořiti [na př. vous přistřížením po straně na znamení smutku, Lv 19,27; sr. 21,5; Iz 15,2; Jr 48,37] ranami a mučením [Iz 52,14; Mk 12,4], zmrzačiti [Lv 24,19], zraniti, potupiti [2S 10,5], znesvětit, uvést v ošklivost [Iz 23,9], poskvnití ohavnostmi v očích Hospodinových [Lv 11,43; Jr 2,7; sr. 1Kr 14,24; 2Kr 23,13; Př 21,27; 28,9], zhanobiti [Ez 16, 25], potupiti [L 20,11], ponižiti [Jb 16,15 v překladu Hrozného: »Ušil jsem žiti na svou kůži, do prachu jsem pohřžil svůj roh«, t. j. svou pýchou, důstojnost, sr. Jb 2,8].

Zohalet [= had nebo jiný plaz?], kámen Z. u studnice Rogel [1Kr 1,9], místo nedaleko Jerusalema, kde Adoniáš, syn Davidův, dal připravit svým přívržencům tučnou hostinu.

Zochet [1Pa 4,20], syn Jesi z pokojení Judova.

Zopasovati, opásati, přepásati, opatřiti pasem [Ex 29,9].

Zopíchatí [Př 27,22]. Ječmen, pšenice nebo proso se za stará tloukly dřevěným tloukem, *pichem, ve velkém dřevěném moždíři, *stupě, aby byly zbaveny slupek a dalším drcením se proměnily v kroupy, krupici nebo jáhly.

Zopravovati, opravovati, vylepšiti. U Jr 33,6 je tak přeloženo sloveso, jež podle slovníků může znamenat nechat narůst [kůži na ranách].

Zor [Joz 19,29] jest město *Týrus při Středozemním moři na hranicích území pokolení Asserova. Karafiát má správně česky Týrus [sr. 2S 24,7].

Zorobábel. Jméno toto patrně pochází z babylonského *Zér-Bábili*, t. j. »šimě Baby-lona«, značí, že se nositel tohoto jména narodil v Babylonii. Byl to poslední bližší známý potomek královského rodu davidovského, avšak sz podání není jednotné, pokud se týče jeho otce: 1Pa 3,19 uvádí v rodokmenu *Pedaie, Ezd 3,2, Neh 12,1, Ag 1,1 a j. jakož* i oba rodokmeny Ježíšovy v NŽ [Mt 1,12, L 3,37] *Salatiele; Zachariáš žádný údaj o otci nemá. Jisto však je, že Z. byl vnukem krále judského Jekoniáše [1Pa 3,17].

Nezdá se, že by Z. byl totožný se *Sezbazarem. Z. je uváděn na prvním místě mezi dvanácti vůdci velké skupiny Judských, která se vracela ze zajetí babylonského do Jerusalema

[Ezd 2,2 = Neh 7,7]. SZ neuvádí dobu tohoto návratu, lze však předpokládat, že tato druhá skupina - prvá pod vedením Sezbazarovým se vrátila asi hned po r. 538 - přibyla do Judska předr. 520.

Z. po návratu uváděl do pořádku zvláště zařízení náboženská: zreorganisoval službu levitů [Ezd 3,8; srov. též Neh 12,47] a zahájil obnovu chrámu jerusalemského, po př. pokračoval v ní po předchozím nezdařeném pokusu [Ezd 5,2; Ag 1,12 a 14; 2,5; Za 4,9]. Byl v té době, t. j. v druhém roce vlády perského krále Daria [r. 520/519 př. Kr.] »knížetem judským« [Ag 1,1 a j.], t. j. místodržícím, po př. zpřlno-mocněncem perského krále pro oblast judskou. V této funkci byl nazýván též *Tirsata [Ezd 2,63; Neh 7,65-70].

Proroci Aggeus a zvláště *Zachariáš kladli do Z. veliké naděje a viděli v tomto potomku Davidovu budoucího mesiášského krále: vyvoleného služebníka Hospodina [Ag 2,24], který dokoná výstavbu chrámu [Za 4,6-10], a zřejmě na něho se původně vztahoval i příkaz o korunování velekněze *Jozue [Za 6,9—14; sr. též *Zachariáš (pror. kniha), odst. 4]. Zde a snad i jinde byly pocty určené původně světskému představiteli společenství judského, potomku Davidovu Z-ovi, přeneseny na představitele duchovního, velekněze Jozue.

Avšak při dokončení chrámu již Z. nebyl [Ezd 6,13—18] a není uvedeno, proč. To dalo vznik různým dohadům: Z. po vykonání svého úkolu, po př. po uplynutí stanovené doby, byl ze svého úřadu Peršany odvolán; Sellin a j. soudí, že Z. jako potomek královského rodu na sebe příliš soustřeďoval snahy Judských po samostatném království, že se proto stal nebezpečným perské vládě, a byl jí proto sesazen a snad i potrestán. Toto pojetí má částečně oporu v Ezd 5 a v úpravách některých oddílů *Zachariášova procvití.

Zoškliviti (se), **zošklivení**. Kral. tak překládají asi devět různých hebr. kořenů, nejčastěji *b-š* [= býti nepřijemný, odporný, zápáchatí, zasmrádnouti, sr. Ex 7,18.21; 8,14; 16,24, stát se protivným, učinit nenáviděným], na př. Gn 34,30; Ex 5,21; 1S 13,4; 27,12; 2S 10,6; 16,21; 1Pa 19,6. Hebr. *g-l* = pošpinití; zhnusiti se] je tak přeloženo v Lv 26,15.43.44 a může znamenat »s odporem od sebe odstrčiti« [Ez 16,45, sr. Jr 14,19]. Ojediněle jde o překlad hebr. *k-v-s* [= omrzeti, zprotiviti si] v Nu 21,5; *dibbá* [= pomluva] v Nu 13,33, a j. V žalmech jsou tak překládány hebr. výrazy, jež označují nenávisť [Ž 36,3: »Lichotí si sám ve svých očích, až je jeho nepravost shledána nenávisť hodná«, Zemanův překlad], odpornost [Ž 88,9], pohrdání [Ž 106,24].

Zoufalec, hebr. *bógéd* [od slovesa *b-g-d* = býti nevěrný, jednati lstivě, potutelně], stč. = člověk beznadějný, ale také potrhlý, ztřeštěný, běsný. Př 23,28 překládá Karafiát: »Onať [t. j. nevěstka] jako loupežník úklady činí a převrácence mezi lidmi rozmnožuje«, t. j. zvyšuje počet lidí nevěrných Bohu, rodině i učitelům moudrosti.

Zoufati sobě, vzdáti se vší naděje. Ef 4,19 však má v některých rukopisech místo slovesa *apelpizein* sloveso *apalgein* = otupiti, otupěti. Žilka překládá: »Oni se totiž otupěle oddali nezřízenosti«, t. j. bez studu, bez bázně před Bohem a ohledu na lidi. Řecké *athymein* [= ztratiti odvahu, stát se plachým] je tak přeloženo v Ko 3,21. »Apoštol měl asi na mysli případy, v nichž zabsolutněná autorita otců byla užívána s bezohledností až krutostí, takže vedla k malomyslnosti, ano zoufalství dítěte. Takový postup [nazývá] drážděním, patrně drážděním ke vzpurnosti, k neposlušnosti a tedy k přestoupení Božího přikázání« [J. B. Souček, Výklad Ko, str. 78n].

Zpáčiti se [Jr 34,16], stč. = zpět se obrátiti, rozmysliti se.

Zpátkem, pozpátku, s obrácenými zády [Gn 9,23], do zadu [2S 1,7]; ustupovati z. = couvati [Jb 39,22], z. jíti = odvolati [Est 8,8].

Zpečet'ovati, stč. ve významu jistiti, jistým dělati, potvrzovati. U Jb 33,16 se tak děje snem.

Zpěčovati se, stč. odporovati, vzpírati se, zdráhati se [Ex 16,28; 1S 12,14; Ž 78,10; Př 21,7; Sk 9,5; 26,14]. Č.

Zpěv. Hudba a z. patřily k nejstarším projevům radosti i žalosti u všech národů. Také Izraelci zpívali při všech možných příležitostech. *Píseň. Nevíme ovšem mnoho o hebr. melodiích a způsobu zpívání. Dnešní synagogální z. je patrně už docela jiného rázu než z. v době sz. Nadto se židovský z. v době zajetí přizpůsoboval z-u národů, s nimiž se Izrael stýkal. Bič I., 283 shrnuje to, co lze zatím s velkou pravděpodobností usoudit, těmito slovy: »Z. i doprovod byly jednohlasé [2Pa 5,13?] jen s přirozeným rozdílem výškovým mezi hlasy mužskými a ženskými. Tomu snad nasvědčuje zmínka o „z-u vysokém“ [‘al ‘alāmōt, 1Pa 15,20, doslovně patrně : dívčím] a „nízkém“ [‘al hašmīnīt, 1Pa 15,21, doslovně „podle osmē“, tedy o oktávu?; Ž 6,1]. Při tom nestála tak v popředí melodičnost jako spíše rytmičnost. Souvisí to s bezprostředním vztahem hudby k práci nebo k tanci... Ve slovech písně bývá tudíž silně voluntativní ráz, v hudebním doprovodu zas neméně vzrušený rytmus, který přiváděl

Zoufati sobě-Zpěvák [1319]

přítomné až do extase«. V titulech některých *žalmů jsou snad naznačeny nápěvy [Ž 9; 45; 56; 57], ač ani to není bezpečně zajištěno. Oblíbený byl antifonální z., v němž skupina zpěváků odpovídala druhé [Ex 15,21; 1S 18,6nn; Neh 12,24.31-43], zvláště při chrámové bohoslužbě [Ezd 3,10n; Jr 33,11]. Některé žalmy byly upraveny pro tento antifonální z., na př. Ž 20; 21; 24,7-10; 118; 136 a ovšem i některá místa z proroků [na př. Iz 53, snad i Ab a jiní]. Také t. zv. parallelismus membrorum [viz *Píseň] ukazuje na antifonální užití při z-u. V mnohých případech byly žalmy zpívány dvěma chóry, při čemž se oba chóry spojovaly při zpívání vyvrcholujícího finále [na příklad Ž 121]. V prvním chrámu se zřídka zúčastnil lid z-u, ledaže připojoval své „amen“ [1Pa 16,7.36] nebo podobná, krátká zpěvná rčení. Podle 1Pa 15,19; 25,1n zřídil David chrámové hudebníky a zpěváky, kteří byli rozděleni do 24 tříd.

SZ překládá výrazem z. nejčastěji hebr. *šir*, jež označuje veselou, radostnou píseň [Gn 31,27; Am 8,10], píseň milostnou [Ez 33,32], chrámovou [1Pa 25,7; 2Pa 29,27; Am 8,3; Ez 26,13], píseň při procesi [1Pa 13,8] a pod.; *zāmīr* označuje chvalo zpěv [2S 23,1; Jb 35,10], *rinnā*, *r'nanā* jásavý, pronikavý z. [2Pa 20,20; Jb 3,7] a *n'gīnā*, z., doprovázený na strunový nástroj [Ž 77,7; Pí 5,14]. Žalmy 16, dále 56—60 jsou nadepsány jako zlaté z-y [žalmy] Davidovy. Nevíme, co tento nadpis znamená. Mowinckel spojuje hebr. výraz *miktām*, který Kral. překládá „zlatý z.“ s akkadským *katāmu* = přikrytí [vinu], tedy „smírčí z.“. Jiní se domnívají, že jde o přepsání a že se má čísti *miktāb* = pamětní skladba [sr. Iz 38,9]. Jiní v tom vidí nějaký hudební pokyn.

V prvokřesťanských sborech se zpívalo nejspíše tak jako v židovských synagogách [Ko 3,16; sr. Ef 5,19] antifonickým způsobem, a to jednohlasně. Kliment z Alexandrie a Augustin varují před napodobováním pohanského způsobu zpěvu, který byl vícehlasý a značně melodický. *Zpívání. *Zpívati.

Zpěvák. Zpěváci měli důležitou úlohu v bohoslužebném životě starých Izraelců.



Zpěváci doprovázení harfou a tleskáním žen. Egypťská hrobní malba.

[1320] Zpíčení se-Zpletený

O Šalomounovi čteme v 1Kr 10,12, že z dříví *almugim, dováženého z Ofiru, dal mezi jiným zhotoviti harfy a loutny z-ům, a 1Pa, 2Pa, Ezd a Neh naznačují, že z-áci tvořili spolu s vrátnými pevně organisované řady, jež byly odvozovány už od dob Davidových [Neh 12,46] a Azafových. Původně snad patřil úkol z-ů levitům [1Pa 15,16—24], ale za Ezdráše a Nehemiáše tvořili zvláštní oddíl chrámových služebníků vedle levitů, vrátných a Netinejských [Ezd 7,24; 10,23n; Neh 7,1; 10,28]. Zdá se, že z-áci a hudebníci v době Nehemiášově patřili k rodu [cechu] Azafovu [Neh 12,35,46]. Dále slyšíme o zpěvácích Hémanovi, Étanovi [1Pa 15,16-22], Jedutunovi [1Pa 16,41] a o Chóreovcích. Mnozí badatelé se domnívají, že Azafovi [Z 73-83], Chóreovci [Z 84-85; 87-88], Étan [Z 89] měli původně své vlastní sbírky žalmů, které byly později vtěleny do izraelského zpěvníku. Z-áci neměli nic jiného na práci než chváliti Hospodina. »Ve dne i v noci k své povinnosti státi musili« [1Pa 9,33; 23,30]. Podle 1Pa 25 byli z-áci rozděleni právě tak jako kněží na 24 tříd. Podle 2Pa 8,14 toto rozdělení se připisuje už Šalomounovi a v posledku Davidovi. Z-áci měli význam i ve válce [2Pa 20,21] a ovšem při korunovačních slavnostech [2Pa 23,13], ale hlavní jejich úkol se soustřeďoval na chrám [2Pa 35,15], Ezechiel ve vidění nového chrámu pamatoval i na komůrky z-ů [Ez 40,44].

Jsou dosud spory a dohady o původu z-ů. Podle W. F. Albrighta byli původu kananejského. Podle Biče [Palestina II, 124nn] pak i jména z-ů původně označovala jejich různé funkce [sr. také Bič I., 284].

2Pa 35,25; Ezd. 2,65; Neh 7,67; Kaz 2,8 mluví také o zpěvákyních [zpěvačkách]. Nevíme přesně, jaký úkol zastávaly — 2Pa 35,25 mluví o nařikání -, ale „zpěv vysoký“ [*Zpěv] znamenal zpěv dívčí. Měly tedy asi zpěvačky své místo i v izraelském kultu [sr. Bič II., 158].

Zpíčení se, stč. stavěti se na odpor, protiviti se. V Dt 32,15 o Izraeleovi. G. Sicher zde překládá: »Ztucněl, tož vyhazuje« [t. j. jako kuň nebo osel]. C.

V hebr. textu je užito místo slova Izrael výrazu *j^ešurún* [= upřímný, spravedlivý], básnické označení Izraele [Dt 33,5 překládá Karafiát: »Byl v upřímem (jako) král«, kdežto Kral. mají: »Byl v Izraeli (jako) král«. Podobně Dt 33,26 Karafiát: »Není (žádného) jako Bůh silný, ó upřímný«, Kral. »ó Izraeli«; sr. dále Iz 44,2, kde všude jde o překlad hebr. *j^ešurún*]. Snad jde o drobnělinu hebr. *jášár* [= upřímný, spravedlivý], malý spravedlivec [lat. *iusculus, rectulus*]. Kalvín Dt 32,15 vykládá: »Tím, že tu Mojžíš užil jména „spravedlivý“ místo Izraele, ironicky kárá ty, kteří se odchýlili od spravedlnosti; tím, že jim připomíná důstojnost, jimž byli vybaveni, dodává svému káráni jejich nevěrnosti tím ostřejšího důrazu«. Doslovný překlad: »Ješurun ztucněl, tož

vyhazuje« Na ostatních citovaných místech nejde o ironii. N.

Zpilý = opilý [Sk 2,15].

Zpinati se, vzpinati se [Ab 2,4, sr. Ž 32,9], vypinati se [Ž 13,3; 35,26; Sof 2,10], pozdvihnouti se proti někomu [Jr 48,26].

Zpívání může někdy u Kral. označovat i hudbu nebo hudební nástroj. Tak u Dn 3,5. 10,15 a u L 15,25 na obou místech jde o podobná slova: *súmpónjá* [aram.], *symfónia* [řecky].

Zpívati. *Píseň. *Písníčka. *Zpěv. *Žalm. Ef 5,19 a Ko 3,16 zařazuje zpívání žalmů, hymen a duchovních písní mezi prostředky vzájemného poučování a napominání. Pravdy, jimž se věřící naučil anebo jimž učí, mají být vyzpívány. »Mluvte mezi sebou v žalmech a v hymnách a v písních duchovních«. Výraz, „duchovní písně“ označuje zpěvy, k nimž dal podnět, jež inspiroval, vnučil Duch sv., který vládne v církvi. Tyto písně mají být zpívány „s milostí“ [*en chariti*], doslovně „v milosti“, vděčně za milost, kterou prožili v Ježíši Kristu. Toto vděčné, omilostněné zpívání obohacuje zpěváky i posluchače. Obrat „v srdci“ znamená srdečně, s celým srdcem, celou bytostí, upřímně [ne s rozdvojeným srdcem, sr. Ž 12,3; 15,2]. Není pochyby o tom, že věřící znali mnohé písně z paměti [nejen sz žalmy, apokryfní Žalmy Šalomounovy, žalm Danielův a pod.], ale 1K 14,26 ukazuje, že byly tvořeny i nové písně, dokonce i takové, jež byly prostému, nezavěšenému člověku nesrozumitelné a musely být vykládány, protože byly zpívány „jazykem“ [1K 14,15: »Budu se modliti „duchem“, budu se však modliti také rozumem; budu zpívati „duchem“, budu však zpívati také rozumem«, Žilkův překlad]. Zdá se, že v prvokřesťanských bohoslužbách zpívání převažovalo modlitby [Weizsäcker, Das apostolische Zeitalter]. I když v křesťanských shromážděních byly zpívány staré písně, byl v nich přesto nový prvek v tom, že byly vztahovány na vykupitelské dílo Kristovo. Plinius ml., místodržitel v Bithynii, ve své zprávě císaři Trajanovi [98—117] píše o křesťanech, že mezi sebou ve shromáždění zpívali ke cti Krista jako Boha písně. Náznaky starokřesťanských písní máme zvláště ve Zj [18,21-24 a j.], ale také u L 1, 46-56.68-79; 2,29 32 aj.

Zpjal [Dn 8,10] *Zepnouti se.

Zplésati. *Plésání.

Zplácený. *Splácený.

Zpletení, popletení, zmatek, pomatenost. Mi 7,4 překládá Karafiát: »Již nastane v jejich mysli sevření« [podle Iz 22,5, kde jde o překlad téhož hebr. výrazu].

Zpletený v 2Tm 3,8 je překladem řeckého *adokimos*, jež označuje to, co nesnese zkoušky, co je neosvědčené, ať už jde o člověka nebo o věc. Tak má LXX u Př 25,4 a Iz 1,22 totéž řecké slovo o stříbru. V Ř 1,28 je Kral. přetlumočili výrazem převertěný, v 2K 13,5n zavrtěný, v Tt 1,16 nehodný. Žilka slovo z. nahrazuje výrazem neosvědčený, jinde nezpůsobilý, neschopný. C.

Zploditi. *Naroditi se. *Roditi. V přeneseném smyslu o původci a působci. Pavel v Ř 7, 8,13 praví, že hřích, který ožil, když byl vydán Boží Zákon, způsobil v něm veškerou žádostivost a skrze to dobré [Zákon] se stal původcem smrti [sr. Ga 4,24; Jk 1,15]. Jako otec plodí syna, tak v obrazném smyslu učitel ‚plodí‘ žáka, mistr učedníka. V tom smyslu Pavel praví, že v Kristu Ježíši z-il věřící skrze kázání evangelia, stal se jejich otcem [1K 4,15; Fm 10, sr. Ga 4,19; 1Te 2,11].

Podle Př 8,22nn byla Moudrost zplozena Bohem. Hospodin ji ‚měl‘ [hebr. *kaná* = stvořiti, založiti, zformovati; nabyti, míti], t. j. dosadil nad vším svým dílem hned od počátku své činnosti. Byla ustanovena [hebr. *n-s-k* = vylítní, vymodelovati; dosaditi, sr. Ž 2,6, kde je přeloženo totéž slovo], zplozena [hebr. *ch-v-l* = kroučiti se jako při porodu, svjieti se, vyrážeti], uvedena v činnost před počátkem světa. Křesťanský výklad tohoto místa máme u J 1,1; Ko 1,15; Žd 1,5n; Zj 3,14. Podle Ž 2,7 Bůh ‚zplodil‘ Syna-mesiášského Krále; původně tu šlo o formuly, které se užívalo pro dosazení krále na trůn. V NZ-ě je tohoto místa užito několikrát ve vztahu jednak k sestoupení Ducha sv. na Ježíše Krista při křtu [L 3,22 podle cambridgeského rukopisu Bezová: »Ty jsi můj milovaný Syn, já jsem tě dnes zplodil«], jednak ke Kristově velekněžské úloze [Žd 5,5], jednak ke vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých a nastolení nového věku [Sk 13,33], takže je Kristus podle Pavla »prvorozený mezi mnohými bratřími« [R 8,17,29], kteří do jisté míry mohou o sobě říci, že také byli zplozeni Bohem, když přijali Krista za svého svrchovaného Pána [J 1,12n; 1J 5,1]. *Naroditi se. Bůh z-il věřící slovem pravdy [Jk 1,18], t. j. hlásáním evangelia na základě zmrtvýchvstání Ježíše Krista, a to k živé naději, k neporušitelnému, neposkvrněnému a nepomíjejícímu dědictví v nebesích [1Pt 1,3]. Je to zrození z Ducha [J 3,5n.8]. *Zroditi se.

Zplynouti, zplývati, stč. vyplavati [2K 6,6 o sekeře], plouti, vznášeti se na vodě [Gn 7,18 o korábu]. C.

Zpodepřítí, stč. = podepřítí. Podle Iz 59,16 Bůh ustrnul nad tím, že nebylo nikoho, kdo by se ujal hříšného, ubohého vyvoleného lidu. Rozhodl se tedy sám pomoci, podepřen pouze svou mocí [Kral. rámě] a svou spravedlností. Karafiát překládá přesněji Iz 42,1: »Aj, služebník můj, kteréhož zpodepru«. Hebr. *t-m-k*, které je tu překládáno, znamená pevně držeti, podpírati, nenechat pádnout.

Zpomínati, nč. vzpomínati, vzpomenouti si [Gn 40,23; 42,9; Jr 31,34 a j.], připomínati si [Ž 25,7; 88,6 a j.]. *Pamatovati. *Připomínati. *Rozpomenouti se.

Zpoura, nč. vzpoura. Ve SZ-ě je tak překládáno nejméně šest různých výrazů, jež označují zpupnost, projevující se neposlušností [Dt 17,12n], urputnost a zarputilost [Dt 31,27], projevující se modlářstvím [1S 15,23], nařikáním [Jb 23,2], odbojem a odpadnutím [Joz 22,22], hněv a rozmrzelost [Est 1,18].

Zploditi-Zprzniti [1321]

Karafiát překládá Kaz 8,3 doslovně: »Nepospíchej jiti od tváři jeho, aniž trvej ve věci zlé«.

Ef 2,2 překládá srozumitelněji Žilka: »Řídice se... duchem, jenž jest nyní činný v neposlušných synech«. Pisatel epištoly tu myslí hlavně na pohany, kteří doposud neposlouchají vůli Boží, a z křesťanů na ty, kteří se vzpírají vedení Ducha sv.

Zpouzení, zpouzeti se, nč. vzpouzení, vzpouzeti se. Ve smyslu pýcha, zpupnost ve 2Kr 19,28; Iz 37,29. Ve smyslu hněvati se ve 2Pa 26,19; Ž 37,8; Př 19,3 [sr. 1Kr 20,43, kde je přeloženo totéž hebr. sloveso výrazem hněvati se], osopovati se u Mk 14,5, rozčilovati se, roztrpčovati se v 1K 13,5.

Zpozdilý, stč. — zdoluhavý, liknavý, neumělý, váhavý, pomalý, na př. v řeči [Ex 4,10; 6,12; Jk 1,19]. ‚Z. k hněvu‘ = váhavý k hněvu [Př 14,29; 15,18; 16,32; Jk 1,19]. Karafiát překládá Iz 29,9 přesněji: »Pozastavte se, a uzašněte; rozkoš prováděte, a slepí buďte«. Prorok se tu obrací na posluchače, kteří jsou jakoby opilí, takže nic nevidí a nic nechápu. Jb 12,3; 13,2 v překladu Hrozného: »V ničem si s vámi nezačím«. Žilka překládá L 24,25: »Vy nerozumní! Jak je vaše mysl váhavá uvěřiti všemu, co mluvili proroci!«

Zpráva, sdělení [Gn 43,7; Sk 21,21], jisto-ta o něčem [Dn 7,19], výklad [Jb 13,17]. Ve smyslu směřnice v Ž 19,5. Doslovně: »Po celé zemi se rozprostírá jejich měřičská šňůra [směřnice]«, t. j. jejich působnost [viz Zemanův překlad!]. Podle jiných znamená zde *kav* totéž co zvuk, takže by bylo lze překládat: »Po celé zemi se rozléhá jejich zvuk«. Ve Sk 26,1 jde o obhajobu, v 1Pt 3,15 o požadování účtů.

Zpronevěřiti se, státi se nevěrným, odpadnouti [Sd 9,23; Jr 3,8.20; 5,11; 12,1; Oz 5,7; 6,7 a j.], hřešiti [Iz 46,8; 59,13; 66,24; Jr 33,8; Pl 3,42; Ez 2,3 aj.].

Zprostiti, zbaviti [Iz 33,24; Mk 5,34; L 13,12; Sk 2,24]. Býti zproštěn od někoho u L 12,58 = vyrovnati se s kým.

Zprotiviti se, vzbouřiti se, podzvihnouti se proti někomu [Gn 14,4; 2Kr 24,1.20; Neh 6,6; Jr 52,3 a j.]. *Protivenství, protiviti se. K 2Tm 3,8 viz heslo *Jamnes a Jambres. Z. se až do krve [Žd 12,4] = klást odpor až do krve, odporovati až do krve, do nasazení života.

Zprovoditi. *Sprovoditi.

Zprubovaný, zprubovati [z něm.] = podrobiti zkoušce, vyzkoušeti. Písmo často užívá o Božích zkouškách věřících lidí obrazu o pruhování stříbra nebo zlata, t. j. zkoušení těchto kovů přetavováním, aby se zjistil ryzí kov a aby se oddělila veškerá nečistota a přímíšenina [Ž 12,7; 17,3; Za 13,9; Zj 3,18]. *Sr. *Libovati si. C.

Zprýštění, stč. naskočení puchýře na spálenině [Lv 13,28]. C.

Zprzniti, poskvřniti, znečistiti, zaneřádit [Lv 20,3; 22,9, sr. Jr 32,34], zneuctívati, hanobiti [R 1,24]. Karafiát překládá Jb 9,31

[1322] Zpřetínati-Způsobiti

přesněji: »V jámě pohřbížíš mne, takže mne sobě v ošklivost vezme roucho mé« [= až by se mne štítíl můj šat]. Sr. Jb 19,19.

Zpřetínati = přeřezati [Ž 129,4].

Zpřímítí, nč. = vzpřímítí, napřímítí [se], narovnatí [se], na př. Kaz 1,15: 7,13; Iz 45,2. 13; L 13,11.

Zpurně, zpurný, nč. vzpurně, vzpurný. Hebrejščina má pro vzpurnost celou řadu různých výrazů, jež označují odbojnost [Nu 17, 10; Př 17,11; Iz 30,9; Ez 2,3.5n aj.], nezkrotnost, divokost, tvrdšíjnost [Dt 21,18.20; Ž 66, 7; 68,7.19; 78,8; Iz 1,23; 30,1; 65,2; Oz 9,15 a j.], vyzývavost, provokativnost [Dt 31, 27; Iz 1,20; 63,10; Pl 3,42], urážlivost [Př 15,1], odpadlictví [Jr 3,6.8.11n.14.22; 31,22; 49,4; Oz 4,18] a pod. Babylon má u Jr 50,21 jméno *m'rátajim* = dvojnásob vzpurný. Někteří vykladači se domnívají, že jde o skutečné jméno. Vzpurně se postaviti proti někomu [Iz 3,5] = osopit se na někoho.

Způsob, způsobá, stč. = podoba [Jl 2,4], tvářnost [1S 28,14; Ž 49,15; Iz 24,1; 52,14], obraz, forma; stav [Kaz 3,18; Ez 16,55]; obyčej [Joz 23,14], zvyk [1S 21,13], povaha; přirozená jakost, charakter; cesta, již se něčeho dosahuje, to, jak něco děláme [Nu 8,7; Dt 15, 2; 2S 15,6; 2Kř 22,21; Iz 27,9; Jr 5,2 a j.]. *Z. rány* [Lv 13,25] = vzhled rány [rána na pohled hlubší]. *Přivedli dům k z-u jeho* [2Pa 24,13] = do původního stavu. *Podle z-u cesty jeho* [Př 22,6] = podle jeho přirozenosti, schopností, povahy. *Z. domu i jeho forma* [Ez 43,11] = vnější podoba a harmonické uspořádání. V tomtéž verši se vyskytuje výraz *z.* ještě dvakrát, jednou ve smyslu tvar, po druhé ve smyslu uspořádání pro bohoslužbu. *Na tento z.* [Gn 34,15.22] = s touto podmínkou. Jb 18,21 překládá Karafiát přesněji: »Takový [jest] zajisté příbytek nešlechtného, a takové místo toho, kterýž nezná Boha silného« [sr. také Hrozného překlad]. Ž 69,23: »Staniž se jejich stůl před nimi pastí, a bezstarostným [t. j. těm, kteří se cítí bezpečni] léčkou« [sr. Zemanův překlad]. Na všech těchto místech je užito velmi mnoho různých hebr. výrazů a slovních obrátů.

Také v NZ-ě je tak překládáno množství různých řeckých výrazů. *Z. nebe* [Mt 16,3; L 12,56] *prosopon* = tvář, tvářnost oblohy, podle níž lze souditi na počasí. *Z. života* [2Tm 3,10] *agóge* = počínání v životě, životní sloh, chování [k věci sr. 1K 4,17]. Mluví-li Pavel v Ř 6,17 o *z-u učení* [*typos*], nemyslí tu na nějaký zvláštní druh evangelia, vedle něhož jsou ještě jiné odlišné a oprávněné druhy. Pavel zná jen jedno křesťanské učení [Ř 16,17, sr. Tt 1,9], a to evangelium Boží, Kristovo [Ř 1,1.9]. Nemyslí tu ani na nějaké stručné shrnutí křesťanského učení v nějaké pevné formulaci, nýbrž na učení, jež vytváří z člověka, který je u víře přijme, určitý typ, dává mu určitou tvářnost. Je to tedy učení zvláštního typu, jež nutí k rozhodnutí víry, k poslušnosti

[sr. Ř 1,5], k poslušnosti nikoli nucené, ale ze srdce. Opakem tohoto typu učení je Zákon, který činí vpsledku člověka otrokem hřícha. Ale věřící v Římě byli vydáni, předáni jinému učiteli [evangelium], jež vede k radostné poslušnosti. To je stručně Zahnův výklad tohoto místa. Jsou ovšem možné také jiné výklady. Slovy *Židovský z.* [Ga 2,14] Kraličtí opisují sloveso *iudaizein* = žít po židovsku, osvojit si židovské zvyky [Škrabal překládá: »Žijješ-li ty, ač jsi Žid, po způsobu pohaniském a ne židovským, jak to, že nutíš pohanokřesťany, aby se požidovštili?«]. *Z. nábožnosti* [2Tm 3,5] *morfosis* = forma, tvářnost zbožnosti, zbožnost na oko, na venek. Škrabal překládá F 1, 18 [*tropos*]: »Jen když je hlásán Kristus, ať jakkoli — zde s vedlejším úmyslem, tam upřímně«. V Ko 2,23 razil Pavel zvláštní řecký výraz *ethelothréska* pro asketickou zbožnost, jež si libuje v týrání těla a v sebe-pokořování. Kral. překládají *z. té nábožnosti*, Karafiát *svémyslná nábožnost*, Žilka *libovolné pobožnůstkářství*. Jde o jakousi rádobyzbožnost, jež je nejen afektovaná, ale i svévolně vymyšlená, protože se nedrží křesťanské skutečnosti, t. j. Ježíše Krista jako jedině hlavy církve a každého věřícího. *Rozličnými z-y* [*polytropós*] [Žd 1,1] = mnohotvárně [skrzesny, vidění i slovo]. *V tělesné z-ě* [L 3,22] = v tělesné podobě, [*eidós*] viditelně. Právě-li Pavel v 1K 7,31, že *z. [schéma]* tohoto světa pomíjí, nemyslí tu jen na pomíjitelnost světa, nýbrž hlavně na to, čím svět projevuje svou podstatu na venek [sr. 1J 2,16n; R 12,2].

Podle pozdějšího závěru evangelia Mk 16, 12 se Kristus zjevil dvěma učedníkům [sr. L 24,13nn] v *Jiné způsobě* [*morfé* = forma, podoba], t. j. v lidské podobě, avšak jiné, než jakou měl před svým vzkříšením [sr. L 24,16; dále Mt 17,2; Mk 9,2; Zj 1,14; 1K 15,51n; 2K 3,18]. Podle F 2,6n měl Kristus před vzkříšením podobu [*morfé*, Kral. způsob] služebníka-otroka, kterou dobrovolně přijal [před vtělením měl božskou podobu, t. j. byl praexistenční božskou bytostí, sr. 2K 8,9; Ko 1,5nn]; zřekl se své božské podoby, t. j. výsad božské existenční formy, »narodil se v podobnosti s lidmi, a jako oni se stal pouhým služebníkem Božím... Zjevem [*schéma*] se ukázal jako člověk. A ještě více: jeho lidství bylo lidství člověka pokorného, poníženého, trpícího« [J. B. Souček, Výklad F, str. 46n]. *Tvářnost.

Způsobiti, způsobovati, stč. = býti příčinou, původcem něčeho [Ex 14,13; 2S 17,14; Př 26,28; Iz 45,8; 60,22; Jr 4,18; 16,9; Ez 34, 25; Ab 3,19; 2K 7,10; 2Tm 4,14], zformovati, utvořiti [Iz 43,19; Sof 3,9; Ag 2,10], zjednati [Ž 4,9; 111,4; Jr 31,2], opatřiti [Jr 35,9; 42, 12], získati [Gn 31,1; Dt 8,17], určití [Gn 24, 14.44], dáti [Iz 43,16; 1K 10,13], sestrojiti [1K 12,24], *zpracovati, připraviti [2K 5,5], přichystati [Žd 10,5] a pod.

Poněkud nesnadný je překlad i výklad Př 12,12. Právě se tu, že člověk nešlechtný touží po kořisti [hebr. *másód* = kořist; síť; pevnost, obrana] zlých lidí anebo po jejich ochraně,

podpoře, ale kořen spravedlivého dává vše, co člověk potřebuje [Karafiát: »(ovoce) vydává«]. Je také možný překlad: »Ale [Bůh] dává kořen spravedlivým«, t. j. dává jim pevnost v dobách zkoušek. Vykladači se pokoušejí ještě o jiné překlady, při čemž mění a upravují text. Také LXX má jiné čtení.

V Žd 10,20 tak překládají Kral. řecké *enkainizein* [= novým učiniti, obnoviti, sr. 1S 11,14; 2Pa 15,8, kde je užito v LXX téhož slovesa; zasvětili]. Žd 10 mluví o nové a živé cestě, kterou pro nás obnovil, znovu otevřel, a tím, že sám po ní nejprve šel, zasvětil Ježíš Kristus svou krví [sr. Žd 9,17n]. Žilka překládá: »Touto novou a živou cestou, kterou nám zasvětil skrze oponu [to jest skrze své tělo]«. — U L 22,29 je tak přeloženo řecké *diatithesthai* [= zříditi, určití; poslední vůli odkázati]. Tak jako Otec odkázal, určitel svému Synu království, tak Syn odkazuje svým učedníkům podíl na svém budoucím panství: mají se stát jeho spolustolovníky a spoluvládci [sr. L 12,32; Mt 19,28]. Je zde zdůrazněna svrchovaná moc Ježíšova, již dává spoluúčast na svém království tomu, komu chce.

2K 3,3 překládá Žilka: »Jste listem Kristovým, k němuž bylo použito mé služby«. Ga 3, 19 zní v překladu Hejčlově: »[Zákon] byl ustanoven skrze anděly rukou prostředníkovou« Viz hesla *Prostředník, *Zákon.

Způsobný, vycvičený [v boji, Gn 14,14; Nu 4,23], vyškolený [Žd 5,14], připravený, hotový, vybavený [Nu 31,5; 32,27; 1Pa 12, 8,23n.35n; 2Pa 17,18], dobrý [1S 8,16], správný, spravedlivý, upřímný [2Kr 10,3], schopný [1Pa 26,8; 2Tm 2,2], vhodný, vybraný [Est 2,9], způsobilý [L 9,62]. ‚Mysl z-á‘ [2Tm 1,7] = rozvaha, rozvážnost. ‚Kdo je k tomu z.‘ [2K 2,16] = kdo na to stačí [na vznešený a odpovědný úkol apoštola]. Žd 13,21 rjekládá Škrabal: »Nechť vás upevní v každém dobru«.

Zpustlý, zpustnouti, *pustý, státi se pustým, *pustinou, *pouští, v hebrejštině nejčastěji výrazy, odvozené z kořene *š-m-m* [= ztrnouti hrůzou; o všem, co nahání hrůzu svou pustotou, Lv 26,31; Iz 1,7; 5,9; 6,11; Pl 1,4; Ez 6,4.14; 36,35; Jl 1,17; Am 7,9; Sof 2,4; 3,6 a j.], nebo z kořenů *b-d-d* [= býti osamocen, odloučen, sám, na př. Iz 27,10], *š-d-d* [= býti znásilněn, popleněn, zpustošen, Iz 23,14; Jl 1,10; Mi 2,4] a *ch-r-b* [= býti vysušen, vyprahlý, proměněn v poušť, Neh 2,3; sr. Zj 18, 19].

Zpuštěn. *Zpustlý.

Zpuštění, stč. = zpustošení, opuštění, pustota. Vedle kořenů, uvedených v hesle *Zpustlý, zpustnouti [*ch-r-b*, Lv 26,31; Dn 9, 2; *š-m-m*, 2Kr 22,19; 2Pa 29,8; 30,7; Jr 25,18; Dn 8,13; 9,18; Jl 3,19; Mi 6,16; Sof 1,13; Za 7,14; *š-d-d*, Iz 13,6; 51,19; 59,7; 60,18; Oz 7, 13], jsou tak překládány výrazy *šô'á* [= bouře, hromobití, Př. 1,27; 3,25; náhlá zkáza, Iz 10,3; 47,11, sr. Ž 35,8; Sof 1,15], *š'á* [= opuštění, poušť, Iz 6,12] *šé't* [= zánik, Pl 3,47].

U Iz 19,18 je užito hebr. *héres* [= rozboření, zbořenina]. Některé staré rukopisy mají

Způsobný-Zpytatel [1323]

místo toho *chéres* [= slunce]. V tom případě by šlo o ‚Město Slunce‘, Heliopolis, ležící v bezprostřední blízkosti nynějších zbořenin *Tel-el-Jahudé* [*Teli Jehúdijé*], jež bylo založeno veleknězem Oniasem IV. s řadou uprchlíků asi r. 164 př. Kr., kdy Antiochus IV. Epiphanes řádil v Jerusalemě. Postavil zde chrám [sr. Iz 19,19] na základě povolení a pod ochranou egyptského faraóna Ptolemaia VI. [sr. Bič II., 55nn]. Ale i kdyby byl správný hebr. text, který čte *héres*, šlo by o narážku na Heliopolis, jehož sluneční modloslužba bude podle prorokova vidění zatlčena a zničena. — Ez 23, 33 mluví o ‚kalichu pustiny a zpuštění‘, t. j. kalichu [sr. Ž 23,5; Iz 51,17; Jr 25,15; Mt 20, 22; 26,39], který přináší nejen zesměšnění [Ez 23,22], nýbrž i úlek a hrůzu. ‚Ohavnost z.‘ [Dn 11,31; Mt 24,15; Mk 13,14; sr. L 21,20] = ohavnost zpustošení, hanebná zkáza, ohavná poušť, Karafiát u Dn 11,31 ‚ohavnost hubicí‘ [sr. Kral. Dn 9,27; 12,11]. Podobný obrat čteme v 1Mak 1,57, kde se myslí na Jupiterův oltář, vztyčený r. 168 př. Kr. na rozkaz Antiocha Epiphana na oltáři Hospodinově v Jerusalemě. Ohavnost má význam našeho znesvěcení, profanace. Z. tu znamená to, co vyvolává úděs. Tedy profanace, jež působí hrůzným dojmem. Za hebr. *sikkūs m'šómém* může vězet jméno pohanského božstva *ba'al šamajim* [= vládce nebes], jehož vztyčení v chrámě bylo takovým znesvěčením, že vyvolávalo hrůzu [sr. 2Te 2,3n]. Ž 40,16 překládá Zeman: »Nechť ztrnou [hebr. *š-m-m*] nad svou hanbou«. Ž 73, 19: »Jak pustnou [zanikají] v okamžiku!«

Zpuštěný, zpustošený [Neh 2,17; Iz 61,4, hebr. *ch-r-b*; Iz 49, 8; Ez 36,35; Am 9,14, hebr. *š-m-m*, viz heslo *Zpustlý].

Zpytatel, zpytování, zpytovati. Ve SZ-ě jde o překlad nejméně osmi hebr. výrazů, jež označují hledání rady, dotazování se na radu [Ž 119,94], důkladně prohlížení, rozvažování [Kaz 12,9. Viz také Ž 27,4, nejde-li tu o nějaký zvláštní druh kultického výrazu — hebr. *b-k-r* — sr. 2Kr 16,15, kde je tento výraz přeložen ‚doptávání se‘, *Dotazování, *Játra], prohlédání, propátrání, hloubání [Ž 77,7; Př 20,27; Pl 3,40], probádání, výzkum [Jb 8,8; Př 25,2.27], prozkoumání [Dn 12,4]. Zvláště o Bohu se praví, že zkouší srdce tak, jako tavič kovy [1Pa 29,17], prohlédáváje [1Pa 28,9], zjišťuje, co je v něm [Př 16,2; 21,2; 24,12], zkoumaje [Jr 17,10]. V hebr. textu je užito téměř po každé jiného hebr. slova.

Podle Sk 1,24; 15,8 je Bůh znalec srdce [sr. 1S 16,7; 1Kr 8,39; Ž 7,10; Jr 11,20; 17,10; L 16,15. *Ledví. *Srdce. *Zkusiti]. Ale právě tato okolnost, že Bůh dovede lidské srdce důkladně proslídit [řecky *ereunán*], je věřícímu zárukou, že Bůh pochopí i pouhé vzdechy, vymykající se slovům, jež v něm probouzí Duch sv. [R 8,27]. Na druhé straně tato znalost srdce naplňuje jistotou, že Bůh odplatí jednomu každému podle skutků [Zj 2,23]. Pohanům je Bůh ve své podstatě neznám, protože hlubiny

[1324] Zrádce—Zrno

Boží vystihuje jen Boží Duch a ti, kteří uvěřivše v Krista, přijali Ducha Božího. »Křesťanům, kteří jsou Duchem vedeni k víře v Ježíše Krista, není tím dáno žádné odvozené nebo druhořadé poznání Boha, nýbrž opravdu zjevení jeho nejvlastnější bytosti. Toto duchovní poznání však není nějaké tajemné vnuknutí nebo vytržení, které by se k Bohu dostávalo přímo, s obejitím Božích spasitelných skutků v Ježíši Kristu. Naopak, je to pochopení toho, co nám Bůh z milosti udělil« [v Kristu. J. B. Souček, Výklad 1K, str. 37].

Zrádce, zraditi, zrazovati. V NZ-ě jde o sloveso *paradidonai* = odevzdávati, vydávati a jeho odvozeniny. Tak napořád o Jidášovi [Mt 10,4; 26,15.21.23.25; Mk 3,19, 14,18; L 6,16; 22,6. 48; J 6,64; 21,20; 1K 11,23 a j.], o Židech, kteří souhlasili s ukřižováním Ježíše Krista [Sk 7,52], ale také o údech církve, kteří v dobách pronásledování budou vydávat své spoluvěřící do rukou nepřátel [Mt 24,10, sr. Mk 13,12; 2Tm 3,4].

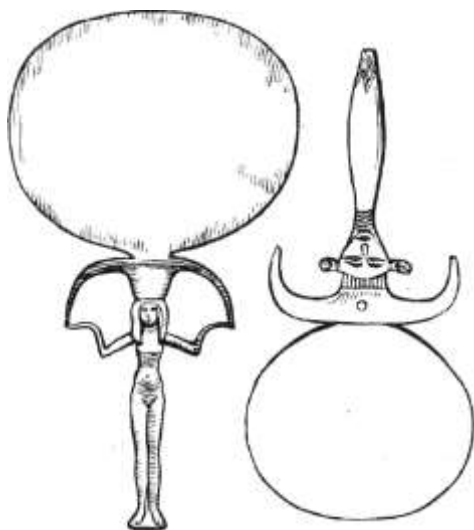
Zrádně, zákeřně [v 1Kr 2,5 Kral. toto slovo vsunují k lepšímu porozumění textu]. Abd 7 překládá Heger: »Přátelé tvoji smýčkou nastraží ti. Nebudeš věděti o tom«.

Zradovati se, zaradovati se [Mt 2,10; Mk 14,11; J 20,20; 2J 4 a j.], potěšiti se [F 4,10 aj.].

Zraniti, probodnouti [Iz 14,19], smrtelně poraniti [2S 1,19; Jb 24,12; Ž 69,27; Jr 51,52; Pí 2,12; Ez 28,23], potřítí [Ž 18,39], zbití [L 10,30] a pod. Karafiát překládá Iz 53,8; »Nebo vyřát jest ze země živých, [ač] pro přestoupení lidu mého rány [příslušely] jim«, t. j. zhrševšímu lidu.

Zrazovati, *Zrádce.

Zrcadlo, ve starověku kus vyleštěného



Egyptská stříbrná zrcadla.

bronzu nebo jiné měďnaté smíšeniny [Ex 38, 8; Jb 37,17], vždy znovu hlazené a vytírané, protože podléhala oxidaci [sr. Sir 12,10]. Ve vykopávkách nalezená z-a měla podobu oválnou i hranatou a často byla opatřena rukojetí. Nástěnných z-el neznali. Na západě měli z-a cínová, stříbrná i zlatá. Nedokonalost starověkých z-el snad naznačuje 1K 13,12, kde je nedostatečné duchovní vidění na tomto světě stavěno v protiklad k dokonalému, eschatologickému vidění [sr. Mt 5,8; 2K 5,7; 1J 3,2]. Jk 1,23 přirovnává k letmému, povrchnímu pohledu do z-a počínání člověka, který jen vyslechne kázání slova Božího a neproměňuje je ve vlastní čin [sr. 2Pt 1,9n]. Ve 2K 3,18 má snad Pavel na mysli zázračně z., v němž proroci a pneumatiky [věřící, zmocněné mimořádným způsobem Duchem sv.] se neviditelné stává viditelným. Navazuje tu jednak na Ex 3,6; 34,29,33; 1Kr 19,13, jednak na rabínskou vykladačskou tradici, podle níž proroci viděli Boha pomocí devíti z-el, Mojžíš pouze jediného [sr. Nu 12,8]. Pavel tedy snad chce říci, že prostřednictvím Ducha sv., který je Duchem Páně, stává se věřící, vidoucím. Nevidí sice slávu Páně přímo, ale nepřímo, v z-e evangelia, jež obráží slávu Kristovu [sr. Žd 1,3; Ko 1,15] —, ale toto vidění má podivuhodný důsledek: vidoucí je proměňován v obraz toho, co vidí; stává se podílníkem slávy. Je ovšem možný i jiný výklad: Žilka, Škrabal a j. se drží Chrysostoma a jiných starokřesťanských vykladačů a překládají: »My všichni však zrcadlíme na své odhalené tváři slávu Páně a býváme proměňováni v touz podobu«. Toto pojetí lépe navazuje na souvislost 2K 3, kde je řeč o „slávě“ čili záři, kterou nesl Mojžíš na své tváři jako odraz záře Boží. Na druhé straně se však tímto pojetím ztrácí souvislost s 1K 13,12, nehledě k tomu, že tento smysl slovesa *katoptrizesthai* [= zachycovati v zrcadle odrazeti světlo] je ve starověké literatuře ojedinělý a nezvyklý.

Zrnatý, zrnitý. *Jablko zrnaté.

Zrni, ve smyslu jednotlivé bobulky hroznu, hrozničku, jenž odpadl při vinobraní [Lv 19, 10]. K Dt 32,32 viz heslo *Vinař, vinice [konec první části článku, *Citrullus colacynthus*].

Zrno. Království nebeské, jež přišlo v kázání evangelia a v osobě Ježíše Krista, je podle Mt 13,31n; Mk 4,31n; L 13,19 podobno nepatrnému hořčičnému z-u [*Hořčice], jež zasazeno přinese nesrovnatelný účinek, zasahující celý svět [ptactvo nebeské, sr. Ez 17,22n; 31,6; Dn 4,9.18]. U L 17,6 je víra srovnávána s hořčičným zrnem, jež je kladeno v protiklad k *moruši, o níž se v době Ježíšově soudilo, že může dosahovat stáří až 600 roků právě proto, že byla neobyčejně pevně zakořeněna. Ve srovnání s tím, co může víra dokázat, je víra sama něco nepatrného, zdánlivě bezmocného. Ale je v ní moc, jež je s to vykořenit i pevně usazený strom [sr. Mt 17,20; 21,21; Mk 11,23; 1K 13,2] právě proto, že hledí k tomu, jenž stvořil hory [Ž 65,7; 90,2] a jemuž není nic nemožného.

U J 12,24; 1K 15,37 je pšeničné z. uvedeno v souvislosti se vzkříšením. J 12,24 upozorňuje na nutnost utrpení a smrti Ježíšovy, jež přinese tak jako z., vložené do země, mnohý užitek, 1K 15,37 užívá obrazu k vysvětlení některých podrobností, jež byly spojeny s otázkou vzkříšení v korintském sboru: tak, jako z. po zasetí do země ‚zahyne‘, ale opět se probudí k novému životu v jiné podobě, tak i zesnulí v Kristu znovu vstanou s novou těloostí [s proměněným tělem]. »Toto dění je... způsobeno mocí Boží, který semeni sám dává tělo... Je zachována jednota podstaty, t. j. lidské osoby, ale ve dvou naprosto odlišných tvarech, tělech, spojených Božím divem, vítězícím nad přeryvem smrti« [T. B. Souček, Výklad 1K, str. 172n].

Zrodilý, zrozený. ‚Tu z.‘ [Ex 12,49; Ez 47,22] — domorodý, domorodec.

Zroditi se, zrozen, -ý. K tomu, co bylo řečeno v heslech *Naroditi se, *Zploditi, jest třeba připojit ještě několik vysvětlivek k učení znovuzrození v 1Pt. Jeho základem je vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých [1,3], uskutečňuje se skrze živé slovo Boží, t. j. evangelium [1,23.25], jeho výsledkem je živá naděje [1,3], jež se spoléhá na milost, které se věřícímu dostane, až se zjeví Ježíš Kristus [1,13]. I znovuzrozené však musí ostříhat Boží moc k spáse; i oni jsou odkázáni na víru [1,5], na slovo Boží [1,23; 2,2]. Znovuzrození je počátkem, nikoli vyvrcholením a koncem života z víry [2,2]. I znovuzrození žijí v báni před Bohem po čas svého dočasného pobytu na zemi [1,17; 4,17], ale právě proto odkládají všelikou zlobu, každou lest, pokrytectví, závist a všechny pomluvy [2,2]. Mohou to učinit a jsou k tomu vyzýváni, protože vzkříšením Krista z mrtvých se vlomil do tohoto světa nový věk s novými silami [sr. Žd 6,5], jež okoušejí ti, kdo jsou Duchem sv. spojeni se zmrtvýchvstalým ‚pastýřem a biskupem duší‘ [1Pt 2,25]. Někteří vykladači tvrdí, že 1Pt 1,3-4,11 je křestním proslovem. 1Pt 3,21 definuje křest jako modlitbu k Bohu o dobré svědomí, ale i zde je v pozadí vzkříšení Ježíše Krista, jež zachraňuje.

Zrostlina, stě. = rostlina, bylina, porost, [Ž 65,11; Iz 61,11].

Zrostlý, vzešlý, vyrostlý [L 8,7].

Zrozen, -ý. *Zroditi se.

Zrotiti se. *Rota. *Rotiti se.

Zrozřázení, rozřískati [2Pa 25,12; Oz 13,16]. *Rozřázení.

Zrostinati, rozetnouti, rozříznoti [Gn 15,10], rozpárati [2Kr 8,12; Oz 13,6].

Zrůst, nč. = vzrůst [1K 3,6n; Ko 2,19]. ‚Dáti z.‘ v Gn 28,3 = rozmnožit; v Gn 41,52; Lv 26,9 = učiniti plodným. ‚Přivést k z-u‘ [Iz 44,14; J 4,10] = vypěstovat, odchovat.

Zrůsti, nč. = vyrůst [2S 23,7; Dn 4,30; Mt 13,7 a j.], vzniknouti, povstati [1K 15,37].

Zrušiti. Ve SZ-ě je tak překládáno aspoň jedenáct různých hebr. výrazů, z nichž si všimneme nejprve těch, jež se vyskytují ojediněle. Tak hebr. *ch-l-l* znamená znešvítiti [na př. dané slovo, Nu 30,3; smlouvu, Ž 55,21],

Zrodilý-Zříditi [1325]

n-v-‘ [= otřásti, Nu 30,6], *s-k-l* [= jednati hloupě; učiniti, aby něco vypadalo hloupým, 2S 15,31], *š-n-h* nebo *š-n-‘* [= změnití, Ezd 6,11], *‘-b-r* [= překročiti, přejíti; odvrátiti, odstraniti, Est 8,3], *š-v-b* [= otočiti se; odvolati, zadržeti, Est 8,5], *ch-b-l* [= jednati zvráceně, prohřešiti se, Jb 34,31 v překladu Hrozného: »Nebo pravil snad Bohu: Vyvyšoval jsem se, již se neprohřeším«; aram. ve smyslu zhynouti, přijíti na zmar, Dn 6,26], *š-k-r* [= zklamati, obelhati, zpronevěřiti se, Ž 44,18], *k-p-r* [= vymazati, Iz 28,18], *š-ch-r* [= zkaziti, Mal 2,8]. Nejčastěji však jde o překlad hebr. kořene *p-r-r* [= rozbítí, zlomiti, a tím zničití] hlavně o zničení smlouvy [Gn 17,14; Lv 26,15.44; Dt 31,16.20; Sd 2,1; 1Kr 15,19; 2Pa 16,3; Iz 24,5; 33,8; Jr 11,10; 31,32; 33,20n; Ez 16,59; 17,16n; Za 11,10n], o zrušení smlouvy [Nu 30,9.13nn], o přestoupení zákona [Ž 119,126], o prohlášení něčeho za neplatné [Jb 40,3], o zneškodnění úkladů, plánů a úmyslů [2S 15,34; 17,14; sr. Iz 8,10; 14,27], o rozvázání bratrství [Za 11,14].

V NZ-ě jde především o překlad řeckého slovesa *lyein* [= rozvázati, uvolniti; rozložití v součástky, zničití, zbořiti, na př. chrám, J 2,19, hradbu, Ef 2,14]. *Rušiti [se]. Podle J 10,35 Písmo nemůže být zrušeno, t. j. zbaveno své autoritativní platnosti [sr. Mt 5,17nn; L 16,17]. Sloveso *athetein* v 1Tm 5,12 znamená prohlásiti za neplatné, zamítnouti, odsunouti stranou, nebrati zřetel. Žilka překládá: »Již to zasluhuje odsouzení, že porušily první věrnost«, t. j. odsunuly stranou svůj závazek k modlitbám a službě v církvi, k čemuž se zasvětily jako *vdovy, vydržované církví.

Zřejmé, zřejmý, co zříme, ve smyslu očitě, velmi [Ž 6,11: »Všichni moji nepřátelé budou zahanbeni a velmi zdrceni« v překladu Zemanově]; viditelný [Ž 90,16 v překladu Zemanově: »Nechť je tvým služebníkem tvá činnost viditelná«; dále Iz 16,12], odhalený, zjevný, jasný [Ez 23,29].

Zřetel = zření, ohled, pohled [Iz 22,8; 45,22; Za 9,1; 12,10].

Zřetelně, jasně [Ex 3,7; Dt 27,8; Ab 2,2; Sk 10,3].

Zřezati se [Jr 16,6]. Zákon Mojžíšův přísně zakazoval Izraelcům jakékoli *řezání, t. j. kultické poraňování jako součást bálovské modlařské praxe [Lv 19,28; 21,5; Dt 14,1]. Podle Jeremiáše byl asi tento zákaz v pozdější době uvolněn anebo platil jen pro ty případy, kdy řezání těla, zvláště nad mrtvolou, mělo smysl pohanské oběti, nikoli pouhého znamení smutku při pohřbu [sr. Iz 22,12; Jr 7,29; 41,5; Ez 7,18; Am 8,10; Mi 1,16].

Zříditi, ustanoviti [Nu 4,19; 2Kr 21,6; Sk 14,23; Ř 13,1], zaříditi [Ex 40,23, sr. v. 4 a Lv 24,6nn]. ‚Z. dům‘ = dáti poslední rozkazy své rodině, učinit poslední pořizení [2Kr 20,1; Iz 38,1, sr. 2S 17,23]. Ve smyslu naříditi v Tt 1,5 [»abys ustanovil v každém městě starší, jak jsem ti nařídil«, překlad Žilkův].

[1326] Zřídlo-Ztracení

Zřídlo, stč. = ústa, hrdlo nádoby, ústí, otvor, otevřená strana sudu. 1Kr 7,31 se doposud nepodařilo žádnému vykladači jednoznačně vyložit. Podle tvrzení badatelů je text 1Kr 7,27-39 velmi porušen. B. Stade [ZATW, 1901, str. 145nn] má podle nálezů na Kypru



Pojízdný podstavec pod umyvadlo s nástavkem, „zřídlem“. Z Larnaky.

za to, že jde o ozdobený válcovitý nástavek, umístěný na pojízdném podstavku. Do tohoto nástavku, t. j. do jeho otvoru, bylo vkládáno umyvadlo.

Zřítelnice oka, zornice, panenka v oku, již bylo třeba co nejpečlivěji chránit před úrazem [Dt 32,10; Ž 17,8; Př 7,2; Pl 2,18; Za 2,8].

Zřízení, ustanovení, řád [Ř 13,2; 1Pt 2,13]. „Z-í měsíce a hvězd“ [Jr 31,35], t. j. ustanovení změny a oběh [sr. Jr 33,20; Gn 1,14.18; Jb 38,33]. Ve smyslu rozkaz, příkaz v 1Tm 1,1.

Zřízený = zařízený, ustanovený, nařízený [Ř 13,1]; zvolený, určený [Sk 10,41].

Zsiliti (se), stč. = posílit, dodat síly; posílniti se, nabýti síly. Ve smyslu dáti převahu nad někým v Sd 3,12, zatvrditi [se] v Ex 7,22; 9,12.35, dodatí odvahu v 2S 16,21, rozvinouti sílu v 2Pa 26,8, státi se mocným v Ex 1,7.20. O bitvě, jež se stala úpornější, prudší v 1S 31,3; o ruce, jež těžce doléhala na někoho v Sd 1,35 a pod. *Šiliti se.

Zsinalost, stč. = zsinalá barva, namodralá, jaká se vyskytuje u mrtvoly; rána, modřina, podlitina. V tomto posledním smyslu [hebr. *chabbúrâ*] u Iz 1,6; 53,5; 1Pt 2,24. J. Hirsch překládá Gn 4,23: »Muže zabiju za ránu mně [zasazenou], a hochu za bouli mně [učiněnou]«. Hebr. *jérákôn* u Jr 20,6 znamená zvadlost, bledost.

Zsmraditi se, zasmrádnouti, začít zápáchat [Ex 16,20.24].

Zstrašiti se. *Zestrašiti.

Zstáří, stč. = ve věku [Nu 3,15].

Zšíří, pův. stč. zšíří = v šířce, široký [Ex 27,1; 39,9; Dt 3,11; 1Kr 6,2].

Ztáhnouti, stč. vztáhnouti, roztáhnouti. J 21,18 myslí na ukřižování, kdy ruce odsouzencovy byly přivázány k příčnému břevnu kříže.

Ztížití, zatížení [1Kr 12,4], obtížení, zatěžkati, těžce dopadati [1S 5,6]. „Z. srdce“ = zatvrditi srdce [Ex 8,32].

Ztlačný, pošlapaný, rozmačkaný, o varlatech [Lv 22,24].

Ztlouci, potlouci [Ex 9,25.32], rozbítí [Dt 12,3; Sd 5,26; 2Kr 18,4; 24,13; 25,13; Jr 52,17; Mi 1,7], roztlouci [Ex 03,36].

Ztlouští, pův. stč. ztloušti = na tloušťku [1Kr 7,26; Ez 40,43].

Ztlučený, roztlučený [Lv 16,12], vyřezaný [Lv 22,24] = rozmačkaný [Dt 23,1]. *Ztlouci.

Ztracení, -ý, ztratiti. Opak nalezení v Kaz 3,6. Místo u Mi 2,10 není dost jasné. Mluví se tu o zaslíbené zemi jako o odpočínutí Izraelově [sr. Dt 12,9n; Joz 1,13; Ž 95,11], avšak pro její znečištění hříchem obyvatelstva přestane být místem odpočínutí [Lv 18,25.28; Nu 35,33; Jr 2,7]. Zničí nynější obyvatele, a to zničením naprostým. Země je vyvrhne. „Z-á ovce“ = zbloudilá ovce [Ž 119,176]. „Z-iti duši“ v Sd 18,25 = býti příčinou své vlastní smrti. „Z-iti se“ v 1Kr 20,39 = býti postrádan, zmizeti.

V NZ-ě jde většinou o překlad řeckého slovesa *appollyein*, -*ynai* [= *zahubiti, *zahynouti, ztratiti, *zatracení, vlastní vinou ztratiti, promarniti]. Podle Mt 10,39; Mk 8,35; L 9,24 lze duši svévolně promrhat. Ten, kdo chce zachránit [Mk 8,35], zajistit [L 17,33], najít [Mt 10,39] svůj život [svou duši, existenci], kdo jej miluje [J 12,25], ten právě tímto jednáním a úsilím jej přivede do zkázy. A naopak: kdo obětuje svůj život, kdo se nestará o zabezpečení své existence, protože se spoléhá na Boha [sr. Mt 8,19nn; 16,24n a ovšem Mt 6,24nn], ten svůj život v pravém slova smyslu zachrání [Mk 8,35; L 9,24], udrží na živu, obživí [L 17,33], nalezne [Mt 10,39], k životu věčnému ostříhá, zachová pro věčný život [J 12,25]. Boháč z podobnosti u L 12,16nn chtěl zabezpečit svůj život, ale nebyl v Bohu bohatý a tak promarnil všechno. V dobách pronásledování mnozí zapřeli Krista, aby se zachránili. Ve skutečnosti promarnili věčný život. Jiní pro Krista ztratili tělesný život, ale získali věčnost [sr. Mk 8,36].

L 15,4.8.11n navazuje na sz obrazy [Ž 119,176; Ez 34,4.16; sr. Mt 10,6; 15,24; L 19,10] a popisuje Boha jako Pastýře, kterému se ovce ztratily, jako Otce, kterého opustil syn, a jako chudou hospodyně, která ztratila peněz. Pastýř a hospodyně hledají, Otec vyhlíží a čeká. Vtělením této Boží hledající lásky je Kristus, jenž je veden vědomím, že nesmí ztratit nikoho z těch, které mu dal Otec [J 6,39; 18,9].

Téhož slovesa je užito ve 2J 8. Žilka překládá podle jiného řeckého znění než Kral.: »Mějte se na pozor, abyste nepozbyli toho, oč jsme pracovali, nýbrž abyste přijali plnou mzdu«. Podobně Skrabal a j. Další verš naznačuje, jaké povahy je ona plná mzda: Bůh sám. Toho lze ztratit a tím promarnit všecko: i tu práci, kterou na nás konali kazatelé evangelia.

Ve F 3,8 jde o sloveso *zemiústhai* [= utrpěti újmu, *škodu v hmotném i mravním smyslu]. Pavel s pohledem na svou minulost praví, že vše, co mu bylo cenným, ztratilo pro něho svou hodnotu. Ale také v přítomnosti nemá pro něho ceny nic ve srovnání s nesmírným pokladem poznání o Kristu Ježíši, pro něž se všeho zřekl a pokládá to za bezcenný brak. Kristus má pro něho cenu naprostou, jedinečnou a jedinou, vše ostatní [v. 5n] nemá cenu žádnou, ač si toho dříve jako farizeus cenil. Nyní to vše pokládá pro sebe přímo za ztrátu [za ztracené, promarněné, bezcenné úsilí].

Ztrápiti (ztrápený), stč. = zmučiti, utrápiti, zbědovati, zděsiti. Ve SZ-ě jde vesměs o překlad kořene *‘-n-h* = oslabiti někoho, sevřítí, pokořiti [Ž 119,107], na př. něčí sílu [Ž 102,24]; zle nakládati [Iz 53,4,7], zbědovati, týrati [Z 116, 10; Iz 58,10, sr. 2Pt 2,7]. Podst. jméno znamená původně bezzemka, potom člověka chudého, ubohého, utištěného, pokorného, zbožného [Ž 22,25; 25,16; 35,10; 69,30; 88,16; Iz 51,21]. *Chudý, chudoba. *Trápení, trápení.

Ztráti (se). *Ztracení.

Trestán, -i. *Trest, trestání, trestati. Ve smyslu potrestání v Ž 149,7; Oz 5,2; vychovávatí u Jr 31,18; ponižítí, zbědovati u Za 10,2.

V 1Tm 1,20 jde o vydání Hymenea a Alexandra satanu ne ke zničení, ale ke kázní. Snad se tu myslí na nemoci a všelijaká neštěstí, jež mají oba jmenované odnaučit rouhání a přivést zpátky k víře [sr. 1K 5,5; 2K 12,7]. *Vychován, -i.

Ztrnouti, ztrnutí, ustrnouti hrůzou, ustrnutí, ztuhnutí, zdřevěnění, úžas [Lv 26,32; Ez 28,19]; býti zdrcen, rozřfesen [Z 6,3; Iz 21,3]; smrtelná křeč [Za 12,4].

Ztroskotání, ztroskotati, stč. = polámati, rozbítí, roztlouci [Ex 23,24; Dt 12,3; 2Pa 34,7; Ez 6,4]. Č.

Př 15,4 jest lépe překládati: »Zdravý jazyk [sr. Př 14,30] jest strom života [sr. Př 3,18; 11, 30], ale převrácenost v něm [v jazyku] ztroskotání v duchu« [sr. Iz 65,14, kde Kral. totéž hebr. slovo překládají ‚setření‘ ducha]. N.

Ztrískati, roztrískati, rozbítí [Zj 2,27].

Ztučněti, ztloustnouti [Dt 31,20; 32,15], zhrubnouti, otupěti [Mt 13,15].

Ztuha, stč. = zostra, přísně [Ž 118,13].

Ztupiti, otupiti, na př. ostří meče [Ž 89, 44], v přeneseném smyslu o lidech omámených, zpitých vínem [Iz 28,1], o zatvrzení mysli [2K 3,14].

Ztužiti, o zesílení útoku izraelských vojsk proti Rabba [2S 11,25]. Č.

Ztrápiti-Zůstati [1327]

Zuf [= plást medu]. — 1. Jeden z předků Samuelových z rodu Kahatova [1S 1,1; v 1Pa 6,35 má jméno Suf, ve v. 26 Zofai]. — 2. Země Z., původní sídliště rodiny Z. [1S 9,5] někde za hranicemi území Benjaminova. V 1S 1,1 má jméno *Ramataim Zofim.

Zúmýslný. V Ž 19,14 možno myslet na lidi pyšné, vzpurné [tak Kral. v Poznámkách. Sr. Ex 21,14; Dt 17,12n], anebo na hříchy opovržlivosti, svévole [sr. Nu 15,30]. Podobně u Dn 3,14 jde o svévoli, schválnost. Č.

Zúplna, v plnosti, úplně, dokonale [Iz 47, 9].

Zur [= skála]. Benjaminovec, syn zakladatele Gabaonu Jehiele a jeho manželky Maachy [1Pa 8,30; 9,36]. Č.

Zurázeti se, klopytnouti, zakopnouti o něco, přijítí k pádu [Jr 6,21; 13,16; 20,11].

Zuřený, zuřivost, zuřivý, stč. = přísnost, příkrost [Ř 11,22], prudkost, ukrutnost; přísný, rozhněvaný, prudký, ukrutný. V hebrejštině jde o množství výrazů, jež znamenají hněv [Jb 18,4; Z 85,6; 90,11; Iz 13,9], žalost [Kaz 5,17], žárlivost [Dt 29,20; 1Kr 14,22; Př 6,34; Ez 8,3], žár hněvu [Z 85,4; Pl 4,11], přísný soud [Z 78,49; Mi 7,9], výbuch hněvu [Z 76, 11; 78,38]; výhrůžný, hrozivý [2S 22,16], výbušný [Ez 5,15; 25,17], přísný [v Ž 34,17 jde o vsuvku Kral. podobně jako v Nu 18,5 a Jr 3,12; Ř 13,4], smutný [Kaz 7,3]. To vše ukazuje, že nesmíme vnášet do stč. pojmů to, co v nich vidíme dnes.

Zůstati, zůstávati, setrvatí na místě [Ex 16,29; 24,14; Nu 31,19 a. j.], setrvatí v určitém stavu [Z 51,6; L 1,22; Ř 6,1 a j.], přenocovati [Gn 24,23; Šd 19,9; L 19,5; J 1,39n a j.], bydletí [2S 11,1], zůstati na živu [Ex 8,31], zbýti [Ex 10,26; 29,34; Lv 7,16n; 8,32; 1Kr 19,10; 2Kr 4,43; J 6,12 aj.], smluviti se vespolek [Jb 2,11], ‚z. v Zákoně‘ [Dt 27,26] = plniti Zákon, a pod.

Bible staví proti proměnlivosti a pomíjitelnosti člověka a pozemských věcí neproměnlivost a věčnost Boha a toho, co Bohu náleží a k Bohu přísluší. Hospodin sám zůstává, trvá na věky [Z 102,13; Dn 6,26]. To platí také o jeho slovu [Iz 40,8, sr. Žd 1,11; 1Pt 1,23,25], jeho radě [Z 33,11], jeho spáse [Iz 51,6], jeho spravedlnosti [Z 22,4; 111,3; Iz 51,8; Jr 12,1], jeho věrnosti [2Tm 2,13] a pod. Ale ani spravedlnost zbožných nepomíjí, pokud mají libost v Božích přikázáních [Z 112,3,9]. Totéž platí o jejich *dědictví [Z 37,18; sr. Dn 12,13].

V NZ-ě se praví nejen o Bohu, ale i o Kristu, že zůstává na věky [J 12,34]. Duch Boží při křtu zůstal na něm trvale [J 1,32]; byl tedy víc než proroci, kteří byli naplňováni Duchem jen občasně, aby mohli vyřizovat své prorocké úkoly. Otec přebývá, zůstává v Synu a Syn v otci [J 14,10]. Jeho kněžství zůstává na věky [Žd 7,24, sr. v. 3]. Podobně zůstává, trvá vše, co nějak s Kristem a jeho dílem souvisí a z něho vychází: pokrm k životu věčnému, který dává Syn [J 6,27], víra, naděje, láska [1K 13,13], nz

[1328] Zůstaví-Zvěř

služba spravedlnosti na rozdíl od sz pomíjející služby, prostředkující odsudek [2K 3,9nn].

Věřící zůstávají v Kristu [J 15,4-7; 1J 2,6. 27n; 3,6,24, sr. J 6,56; 14,20] a Kristus ve věřících právě tak jako věřící přebývají, zůstávají v Bohu [1J 4,16, sr. 2,24] a Bůh v nich. Jde tu o vyjádření nejužšího obecnství, založeného na lásce [J 15,9: »Zůstaňte v milování mém« — udrzte si mou lásku]. Praktickým důsledkem tohoto zůstávání v Kristu je plnění jeho příkazů [J 15,9n.12n; 1J 3,24], plná radostnost [J 15,11], jakou měl na tomto světě Kristus [sr. J 14,27; 17,13; 1J 1,4; 2J 12], vyslýchání modliteb [J 15,7, sr. 14,13n] a takový odpor k hříchu, že svévolné hřešení je vyloučeno [1J 3,6]. Jan toto zůstávání v Kristu přirovnává k zůstávání ratolesti na vinném kmenu. Je to totéž, co Pavel vyjadřuje formulí, v Kristu [viz heslo *Kristus, str. 357n] nebo co Jan popisuje jako zůstávání slova, věčného života, lásky Boží, pravdy, pomazání, semene ve věřících [J 5,38; 15,7; 1J 2,14; 3,15.17; 2J 2,9; 1J 2,27; 3,9] nebo jako zůstávání věřících v lásce [J 15,9n], v světle [1J 2,10], v učení Kristovu [2J 9]. Na druhé straně však ti, kdo nevěří v Krista, zůstávají ve tmě [J 12,46] a ve smrti [1J 3,14, sr. J 3,36; 9,41].

Někdy má sloveso z. význam vytrvatí při něčem, na př. ve smlouvě Žd 8,9 [sr. Jr 31,32], v zachovávaní Zákona [Gn 3,10, sr. Dt 27,26], ve vytrvalém přemýšlení, uvažování o něm s úsilím jej naplnit [Jk 1,25, sr. Dt 6,6nn; Ž 1,2; J 8,31]; vytrvatí při někom [L 22,28], setrvatí [Ř 6,1; 11,23; Ko 1,23], horlivě se zúčastnit, věnovati se [Sk 2,42].

F 3,16 překládá většina novějších vykladačů podle spolehlivějšího řeckého textu, než měli před sebou Kral.: »Jen tolik: jak daleko jsme již postoupili, v tom směru kráčet«, nebo, podle J. B. Součka: »Jen abychom stáli pevně v tom, k čemu jsme již dospěli«. To, co nám Bůh již dal poznati ze své pravdy a okusiti ze své lásky, má ovšem význam, a to veliký: je to zaslíbení ještě větších jeho darů budoucích a ovšem i závazek státi pevně v poznané pravdě a kráčetí neúchylně směrem, jenž nám byl ukázán [J. B. Souček, Výklad F, str. 66n]. Řecký text, který měli Kral., lze s Hejčlem překládati takto: »Jenom budme v tom, k čemu jsme [již] dospěli, jedné myslí a podle téhož pravidla krácejme dále!«

Zůstávající ve smyslu trvalý v Žd 13,14; 1J 3,15. Podobně má být láska bratrská trvalá [Žd 13,1]. Žd 4,9 překládá Žilka: »Zůstává tedy ještě v platnosti sobotní odpočinek [řecky: *sabbatismos*] pro lid Boží«. Jozue dovedl Izraele do země zaslíbené, ale nikoli do nebeské vlasti. Do této vlasti, do odpočinutí, jehož předobrazem byla sobota, dovede teprve Ježíš Kristus [sr. Zj 21,3n]. - Žd 10,26 překládá Škrabal: »Když jsme přijali jasné poznání pravdy, a dobrovolně hřešíme, nemáme už vyhlídku na obět' za hříchy« a vykládá: »Kdo za pře Krista a jeho obět', nenajde již jiné obět',

kteřá by smyla jeho hříchy a zprostředkovala mu vstup do nebe«.

Ostatní místa jsou srozumitelná ze souvislosti.

Zůstaví, zůstavovati, nechati, zanechati [Jl 2,14; Mt 24,2; L 21,6], odkázati [J 14,27]. „Z. koho při čem“ [stč.] = neodjmáti mu toho [Dt 21,17].

Zustřihovati. Bývalo zvykem ustříhnouti zajatcům zadní díl pláště až do výše pasu na znamení potupy [Iz 20,4]. Ammonitský král Chanun to udělal spolu s oholením polovice brady Davidovu poselstvu [1S 10,4; 1Pa 19,4]. Byla to nejhroší potupa, jaká mohla stihnout Orientálce. Č.

Zutinati. Izraelským zvykem nebylo mrzačiti poražené a zajaté nepřátele. Tento krutý způsob pomsty byl však obvyklý mezi tehdejšími pohanskými národy [Sd 1,6]. Římský dějepisec Curtius Rufus vypravuje, jak Peršané usekali ruce, nohy a uši 4000 řeckých zajatců. David tak učinil pro výstrahu vrahům Mifibozetovým [2S 4,12]. *Utítí, utínati. Č.

Zuzanna [=lilie], jedna z žen, které přisluhovaly ze svého majetku Ježíšovi a dvánáctu [L 8,3]. Č.

Zuzimšítí. Jméno kmene, který obýval v krajině Gham, t. j. vých. Jordánu, a byl poroben *Chedorlaomerem [Gn 14,5]. Z. byli nejspíše totožní se *Zamzomimskými. Č.

Zvážnouti, stč. = uvážnouti, pevně se přichytiti. Ez 29,4 přirovnává Egypt ke krokodilu, který byl za starověku chytán na udici, ukrytou v kuse vepřového masa. Ryby, které se přichytily šupinovitého krunýře krokodilova, jsou buď obrazem egyptského vojska nebo spojenců Egypta.

Zvážiti na váze [Jb 6,2; 31,6; Iz 40,12; Dn 5,25.27], ale také ve smyslu uvažovati, přemýšletí [Př 4,26; 5,6].

Zveleben, -i, zvelebiti (se). *Velebiti [se].

Zvelebovati, oslavovati [Zj 15,4]. V Ř 3,5 je tak přeloženo řecké sloveso *synistanein* ~ spojití; prokázati. Hejčl překládá: »Staví-li však naše nepravost na světle spravedlnost Boží, co řekneme?«

Zveličený, velkým učiněný. Ve Sk 2,22 o Ježíši Kristu, kterého Bůh mocnými činy, zázraky a znameními veřejně prokázal, osvědčil jako Mesiáše. Č.

Zveličiti, velkým učiniti [Ez 16,7], zvětšiti [Iz 9,3].

Zvetšeti, proměnití se ve veteš, státi se vetším, zetlelým, zastaralým [Dt 29,5; Joz 9,13; Ž 102,27; Iz 50,9; 51,6; 65, 22; L 12,33; Žd 1,11, sr. 8,13]. Ž 49,15 v překladu Zemanov: »Jejich tvářnost je k rozpadnutí« [k zetlení]. *Vetchoť, vetchý.

Zvěděti, dověděti se, uviděti [Gn 9,24; 37, 14; Ex 2,4; Dt 34,6; Mt 9,30 a j.], poznati [Gn 24,21; Ez 6,7.10; 25,7; 37,28; 39,22; Jon 1,7; Mt 10,26 a j.], vyzvěděti [Nu 22,19; Mk 6,38; Sk 22,24.30 a j.], zjistiti [J 7,51], porozuměti [J 13,7]. „Z-i jistotu“ [L 1,4] = přesvědčiti se. *Poznání, poznati. *Věděti.

Zvěř, souhrnné označení všeho, co žije

Zvěstiti-Zvestovatí [1329]

mimo člověka a ptactvo [Gn 1,24n, co se pohybuje, hemží [Ž 50,11; 80,14], zvláště divoká z. [Gn 31,39; 37,20; Lv 26,6,22 a j.], ale také dobytek [Ž 8,8; Jr 15,3; Jl 1,20; Ab 2,17]. U Jb 28,8 jde o pyšného dravce [hebr. *sachas*], vykračujícího si povýšeně [jako na př. lva]. U Jb 39,5 jde o překlad hebr. výrazu *péřé'* [= divoký osel, lat. *onager*, houfně se vyskytující na poušti, sr. Iz 32,14; Jr 2,24; 14,6; Oz 8,9 a j.].

Divoká z. se snadno stala obrazem zlých mocností, bydlících na poušti [Iz 34,14, *Přeluda, *Příšera], a pozemských vlád [Dn 7,2nn. *Selma], ale není nutné vidět ve všech zmínkách o z-i a šelmě mythologické představy, ani u Mk 1,13. *Zvíře.

Zvěstiti, z věšeti, stč. = oběsiti, pověsiti [Nu 25,4; 2S 21,6; Est 9,13; Pl 5,12].

Zvěstovatel *Zvěstovati.

Zvěstovati. *Kázání. *Posel. *Předzvěstovati. Ve smyslu *oznámiti ať dobrou nebo zlou zprávu [Gn 14,13; 22,20; 45,26; 46,31; 2S 4,10; 18,21; Jr 20,15; Mt 2,8; 11,4; 28,10 a j.]. Zvláště o Bohu se praví, že oznamuje, zvěstuje, uvádí ve známost své slovo, svá ustanovení a práva [Ž 147,19], své budoucí činy a plány [Iz 43,9; 45,19]. Nebesa vypravují slávu Boží a obloha zvěstuje dílo jeho rukou [Ž 19,2], ale také věřící pokládají za svou přirozenou i radostnou povinnost zvěstovat, rozhlášovat jeho skutky [Ž 9,12; 75,10, sr. 105,1], pravdu [věrnost, Ž 30,10; 89,2], milosrdenství [Ž 92,3], upřímnost [Ž 92,16], jeho spásu [1Pa 16,23; Ž 96,2nn], jeho předivnou moc [Ž 145,4] a tak šířit jeho chválu a slávu [Ž 51*17; Iz 60,6; 66,19] a jméno [1Pa 16,8]. Touto radostnou zvěstí jsou pověřeni obzvláště ti, kteří prožili spásu Hospodinovu [Iz 48,20], ale celý svět je vyzván, aby zvěstoval chválu Hospodinovu nad tím, že vykoupil Izraele [Iz 42,11n; Jr 31,10]. To, že se sloveso z. objevuje nejvíce v žalmech, ukazuje, že ústřední činností kultického shromáždění bylo zvěstování, rozhlášování Boží moci, jeho milosrdenství, pravdy a spásy. Zvláště sloveso *b-s-r* [= zvěstovati potěšené věci, Ž 68,12], jehož překladem je v NZ-ě sloveso *euangelizesthai* [viz níže!], je liturgickým výrazem, oznamujícím vítězství Hospodinovo [Iz 52,7; Na 1,15], začátek nového věku, aiónu, v němž kraluje Hospodin [Ž 96,10]. Touto radostnou zvěstí je pověřen zvláště Mesiáš.

Ten, kdo přináší, vyřizuje radostnou zvěst o Božích spásných činech, o tom, že Hospodin kraluje, je „zvěstovatelem věcí potěšených“ [Iz 40,9; 41,27; sr. 52,7; Ž 68,12], kazatelem evangelia [Iz 61,1].

V NZ-ě jde vesměs o výrazy, jež souvisí s řeckým kořenem *angel-* a znamenají přinést zprávu, poselství, zvěst; proklamovati, vyhlásiti. Boží slovo je zvěst; království Boží a Kristovo je vyhlášováno. Mluví-li 1J 1,5; 3,11 o zvěstování [řecky *angelia*], myslí na základní zvěst Ježíšovu, že Bůh je *světlo, a tmy v něm nižádné není, a na základní příkaz, z této zvěsti plynoucí, abychom milovali jedni druhé [sr.

1J 2,7n; J 13,34]. V pojmu „světlo“ je obsažena celá spasitelná činnost Boží. Právem je tedy užito slovesa *angellein* o zvěstování zmrtvýchvstání Ježíšova u J 20,18 [sr. 1J 1,3]. Zvěstování a vzkříšení Ježíše Krista jsou v NZ-ě spjaty a na sebe vázány [sr. Ř 1,3n; 10,9; 1K 15,1nn]. Nejčastěji je v NZ-ě užito výrazu *euangelizesthai* = zvěstovati radostnou zprávu, vyřizovati radostné poselství. V době Ježíšově bylo očekávání „zvěstovatele věcí potěšených“ velmi živé. Ježíš zřejmě navazuje ve své odpovědi Janu Křtitelovi na Iz 42,7; 61,1, aby naznačil, že nastává nový *věk, doprovázený znamením mesiášské doby, příchodu království Božího [sr. L 4,18,43; L 16,16]. Kázat a zvěstovat království Boží jsou souznačné pojmy [L 8,1, sr. 4,43n; Mk 1,38; L 20,1], jimiž byla vyjádřena souhrnně všechna činnost Ježíšova. Je to radostná zvěst. Proto andělé při jeho narození „zvěstovali radost velikou“ [L 2,10]. Také činnost Jana Křtitele, který oznamoval blízkost království Božího a podle Mt 11,13; L 16,16 ukončil období proroků, je charakterisována výrazem *euangelizesthai*. V kral. překladu není vždy jasné, že jde o radostnou zvěst. Žilka překládá L 3,18: >>Ještě mnohým jiným napomináním hlásal lidu radostnou zvěst«. Jím začíná být prohlašováno, vyhlášováno království Boží. I jako předchůdce je poslem radostné zvěsti, jež byla vtělena v osobě Ježíše Krista. Ef 2,17 shrnuje vtělení, život i smrt Ježíšovu ve slovech, že zvěstoval, vyhlásil pokoj těm; kteří byli daleko, i těm, kteří byli blízko, neboť skrze něho se dostalo přístupu k Otci všem věřícím [sr. Sk 10,36]. Je to pokoj mezi Bohem a člověkem a mezi lidmi navzájem. Při tom nutno mít na paměti, že nejde o pouhé slovní vyřizování poselství, nýbrž o účinné nabízení, podávání spásy, pokoje, království Božího.

Tato účinnost provázela i zvěstování evangelia se strany učedníků. Už za pozemského života Ježíšova učedníci zvěstovali evangelium a uzdravovali [L 9,6]. Divy, znamení a zvěstování evangelia patřily dohromady. Neboť vyhlášování Božího království milosti mělo účinek na člověka v jeho celosti: přinášelo radost [Sk 8,8], spásu [1K 15,1n], uvádělo na cestu spásy [Sk 16,17], působilo znovuzrození [1Pt 1,23.25: »To je slovo, které vám bylo zvěstováno jako evangelium«, Žilka], bylo mocí v Duchu sv. [1Pt 1,12] a osvědčovalo se i uzdravováním [Mt 4,23; 9,35; 11,5; L 9,6; Sk 8,4-8; 10,36nn; 14,8-18; 16,17nn; Ř 15,16nn; 2K 12,12; Ga 3,5].

Obsahem této radostné zvěstné činnosti je Kristus jako Syn [»abych evangelium o něm hlásal mezi pohany«, překlad Žilkův Ga 1,16; Sk 8,35], Ježíš a vzkříšení [Sk 17,18], Kristus Ježíš [Sk 5,42], Pán Ježíš [Sk 11,20], jméno Ježíše Krista [Sk 8,12], nevystižitelné bohatství Kristovo [Ef 3,8], jinými slovy: utrpení a sláva Kristova [1Pt 1,11n], vzkříšení [Sk 17,18], království Boží [Sk 8,12]. To vše je

[1330] Zvěšeti-Zvíře

obsaženo ve slovu evangelia [Sk 8,4], slovu evangelia Páně [Sk 15,35], evangelia víry [Ga 1,23], v evangeliu [1K 15,1 ; 2K 11,7], jedním slovem: v Ježíši Kristu, o němž svědčil apoštolům i SZ [1Pt 1,11n; sr. Sk 8,35; 13,32n. »Vždyť i nám se dostalo téže radostné zvěsti jako oněm... A poněvadž ti, kterým se dříve dostalo té radostné zvěsti, pro nevěru nevešli...« [Žd 4,2.6 v překladu Žilkově]. Evangelium starého Izraele byla zaslíbení o Mesiáši. Neboť Bůh sám »dal jako radostnou zvěst svým služebníkům prorokům« své tajemství [Zj 10,7].

Výrazem příbuzným se slovesem *euangelizešihai* je řecké *anagellein* [= vyhlásiti; oznámiti; vypravovati], jehož je užito ve spojení s činy Božími v přítomnosti nebo v bezprostřední minulosti [Sk 15,4], s jeho vůlí pro přítomnost [Sk 20,27], s bezprostředním zvěstováním evangelia [R 15,21; 1Pt 1,12; 1J 1,5, sr. v 3]. Podle J 1-6,13-15 Duch sv. bude oznamovati věřícím i budoucí věci [sr. Iz 44,7], uvede ve vší velikou pravdu, kterou přijme od Syna. Na to se vztahuje i v. 25, podle něhož Kristus prostřednictvím Ducha sv. bude přímo, bez obrazů a podobností, vypravovati o Otci. Podobný význam má řecké *apangellein* [o činnosti posla, vyslance; pak ve smyslu *vypravovati, podávati zprávu, na př. Sk 12,14.17]. A je zase příznačné, že Kral. překládají toto sloveso výrazem z. tam, kde jde o podání zprávy o vzkříšení Kristově [Mt 28,8.10; Mk 16,10; L 24,9] nebo o vlomení království Božího do této časnosti [Mt 11,4] nebo o vyřizování Božího vzkazu [Sk 26,20, sr. 17,30]. Svědčit o Božím spásitelném činu a zvěstovat jej jsou souznačné pojmy [1J 1,2n]. V tom smyslu Ježíš sám je svrchovaným Božím poslem, který v síle Božího Ducha zvěstuje *soud [= právo, spravedlnost] národům [Mt 12,18; Žd 2,12, sr. Iz 42,1 a Ž 22,23; Dt 18,18; Iz 52,7].

Řecké *katangellein* [= vyhlásiti] mělo ve starověku také význam kultický, na př. vyhlásiti náboženskou slavnost. V tom smyslu snad jest překládati Sk 3,24: »Také všichni proroci od Samuela i po něm, kteří mluvili, slavnostně vyhlášovali tyto dny«. Proroci jsou tu chápáni jako heraldové, hlasatelé Boží. Celá nz misijní činnost je popisována tímto slovesem: Kristus je slavnostně vyhlášován, proklamován [F 1,16. 18; Ko 1,18], evangelium je slavnostně vyhlášováno [1K 9,14] stejně jako slovo Boží [Sk 13,5], svědectví Boží [1K 2,1] a odpuštění hříchů [Sk 13,38]. Nejde tu jen o poučování, nýbrž o slavnostní vyhlášení činu Božího, toho, co se stalo skutečností [sr. Sk 4,2; 13,38; 17,3. 23]. Z. cestu spásení [Sk 16,17], z. obyčeje [Sk 16,21] v tom smyslu znamená vyhlášovat spásu, nikoli jen poučovat o cestě, pravidlech života, i když toto vyhlášení spásy je spojeno s napomínáním [Kó 1,28], učením a tradicí. Podobně jest rozuměti Pavlově formulaci o večeri Páně: »Smrt Páně zvěstujete« [1K 11,26], t. j. slavnostně oznamujete, vyhlášíte jako

spásitelný čin, který se stal. V tom smyslu se také praví o zmrtvýchvstalém Kristu ve Sk 26, 23, že jeho úkolem bylo slavnostně vyhlásiti všem lidem, že světlo přišlo právě v jeho zmrtvýchvstání [sr. R 1,4; Sk 4,2].

Řeckého *diangellein* [= rozhlašovati, vyhlášovati] bylo užíváno o prohlašování nástupu vlády panovníkovy. Ježíš v L 9,60 pobízí učedníka, aby prohlásil, proklamoval, že království Boží se už vlomilo do tohoto světa.

Řecké *exangellein* v 1Pt 2,9 znamená široko daleko rozhlašovati [»vznešené vlastnosti toho, jenž z temnosti vás povolal k svému podivuhodnému světlu«, Hejčl]. Sr. Iz 43,21 a zvl. knihu Žalmů [viz výše!].

Zvěšeti. *Zvěsiti.

Zvídati, dověděti se [1S 21,2].

Zviklání, rozkolísání, hebr. *pūká* = závada na cestě, která vede ke klopýtnutí [1S 25, 31].

Zvíře. Ve starém Orientě byla různá zvířata symbolem božstev, z nichž téměř každé mělo své zvláštní, posvátné z., chované v příslušných svatyních a symbolicky zobrazované na kultických předmětech i vojenských korouhvích. V Egyptě byl znám kult posvátného býka Apise, v němž prý se vtěloval nejvyšší bůh Ptah. Božstva byla zobrazována s lidským tělem, ale se zvířecí hlavou, buď beraní, sokolí, kočičí, lví, šakalí, krokodílí, ptačí a pod. V Ž 68, 31 se mluví v Karafiátově překladu o „z-ti ze třetí“ [*Zástup]. Je míněn patrně krokodíl jako symbol egyptské moci. Také *had [sr. Nu 21, 8n; 2Kr 18,4] byl v Egyptě a j. uctíván jako božstvo plodnosti, zdraví a života vůbec. V oblasti sumersko-akkadské jsou bohové představováni převážně v lidské podobě. Jen polo-božské bytosti byly zvláštní směsí člověka a z-te. *Cherub, cherubín. *Serafín.

Ve SZ-ě čteme o *'abbir já⁴kób* a *'abbir jisrá'el*, jež se obvykle překládá, 'mocný Jákobův' [Gn 49,24] a 'silný Izraelův' [Iz 1,24], doslovně býk Jákobův, býk Izraelův. Snad tu jde nikoli o zobrazení božstva v podobě býka jako zosobněné nejvyšší síly, nýbrž o podnož božstva, jež neviditelně na něm trní [sr. Ex 32,8; 1Kr 12,28; 2Kr 23,15; Oz 13,2]. Zdá se, že lev, osel, had, laň, vlk a pod. byli podle Gn 49 posvátnými symboly některých izraelských kmenů.

Ezechiel u řeky Chebar spatřil ve svém vidění podobnost čtyř zvířat [Ez 1,5], jež jsou v kap. 10,15 ztotožňována s cherubíny nad slitovnicí truhly úmluvy [sr. 1Kr 6,29; 7,29], na stěnách chrámu [2Pa 3,7] a na oponě chrámové [Ex 36,35]. Zdá se však, že je Ezechiel z počátku nerozeznal a že neodpovídala tomu, co vídával v chrámě. Tato zvířata se lišila také od serafínů, které viděl Izaiáš [6,2], i od zvířat, jež viděl pisatel Zj 4,6nn, i když pisatel Zj zřetelně navazuje na Ez 1,10. Jde tu o symboly Božích služebníků a vykonavatelů jeho vůle a soudů; snad tu jde také o symbolické znázornění všeho tvorstva, jež vzdává chválu Hospodinu. Původ těchto obrazů jest nejspíše hledat ve znameních zvířetníku, v nichž stojí

slunce při své roční dráze ve čtyřech hlavních ročních obdobích. Zvířata ve Zj byla později vykládána jako symboly čtyř evangelistů: Z., mající tvářnost lidskou, je prý obraz Matouše, který vyzdvihl zvláště lidství Ježíšovo; lev prý je obrazem Markovým [Ježíš jako Král]; obětí tele obrazem Lukášovým, letící orel obrazem Janovým. Tak to vykládali Augustin, Hieronymus, Athanasius a j. H. Grotius viděl ve zvířatech apoštoly: Petra [lev], Jakuba, bratra Páně [tele], Matouše [člověk], Pavla [orel]. Jiní zase prvokřesťanské sbory: Alexandrii [člověk], Jerusalema [lev], Antiochie [tele], Cařihrad [orel] a pod. Všechny tyto výklady jsou arci libovolné a nesprávné.

Zvítěziti. *Vítěz, vítěziti.

Zvláště, odděleně [Gn 43,32], především [Sk 25,28], hlavně [2K 1,12; Ga 2,2], jmenovitě [1Tm 5,8], mimořádně [Sk 26,3].

Zvláštní, oddělený. Ve SZ-ě je tak překládáno několik hebr. výrazů. Hebr. *š'gullá* znamená vlastnictví, osobní majetek, poklad. Kral. tento výraz překládají slovy klínat [*Klenot, Mal 3,17; Kaz 2,8], zvláštní poklad [1Pa 29,3]. Právě-li se tedy, že Izrael je Hospodinu lidem z-m mimo všechny lidi [Ex 19,5; Dt 7,6; 14,2; 26,18; Ž 135,4], označuje se tím Izrael za osobní majetek, poklad Hospodinův. Tt 2,14 tak překládá výraz *perúšios* [= vybraný, vyvolený].

V 1Kr 3,6 jde o překlad hebr. *gádól* = veliký, v Pis 4,14 o hebr. *ró š'* [= hlava; nejlepší].

Zvolati. *Volati.

Zvolení synů, za syny [Ř 8,23; Ef 1,5], řecky *hyiothesia* = adopce, přijetí za syna. Stejně řecké slovo čteme i Ga 4,5 [Kral.: právo synů] a Ř 9,4 [přijetí za syna]. Vždy jde o dosazení za syna, o synovství, které není samozřejmým právem, nýbrž svobodným darem. Bůh skrze Krista kdysi odpadlé a tím zavřené syny znovu přijímá za dítky. Je to částečně budoucí událost. Věřící má doposud jen závdavek Ducha sv. [ducha synovství na rozdíl od ducha otroctví, Ř 8,15], ale doposud podléhá otroctví zániku [Ř 8,21]. V plnosti času však se stane plným dědicem království Božího [Ř 8,17; Zj 21,7].

Zvoliti. *Vyvoliti.

Zvolovati, přát si [Jb 7,15; 36,21], vyvoliti [Iz 14,21].

Zvonec, řecky *kymbalon* = cimbál, činela, puklice [*Cymbál], gong, jichž se užívalo v kultu izraelském [1Pa 15,19] i pohanském. Za 14,20 mluví o koňských z-ích, patrně o rolničkách, ačkoli mohlo jít také o malé puklice, jež se vzhledem podobaly cimbálům.

V kultu bohyně Cybely byly hřmotem cimbálu vyvolávány stavy vytržení, jež se podobaly šílenství. Na to snad navazuje Pavel v 1K 13,1, když chce označit prázdnotu vnějšího kultu bez lásky. I extatické mluvení „jazyky“ jako součást bohoslužebných křesťanských shromáždění připadá Pavlovi bezobsažné, není-li spojeno s láskou. W. Bousset má však za to, že tu jde o hlásání evangelia ve všech možných jazycích [Židům Žid, Rečům Řek], dokonce i v jazyku andělském. Chybí-li tomuto hlásání

Zvítěziti-Zvuk [1331]

lásky, je to jen neúčinný, prázdný zvuk. Znějícímu z-i byl ve starověku přirovnáván i člověk, jenž se chlubně nadýmal, aby zakryl prázdnotu svého nitra.

Zvoneček, v Ex 28,33n; 39,25n rolnička. Velekněžské roucho bylo na dolním konci ozdobeno granátovými jablky z přesoukaného kmentu a zlatými rolničkami, jež podle Ex 28,35; Sir 45,13 měly upozornit lid na příchod velekněze ze svatyně nebo na jeho vcházení do svatyně. Kolik bylo těchto z-ů, nevíme. Rabini udávali 72, jiní 12, jiní dokonce 360.

Zvrtati, rozvrtati, provrtati [Jb 19,26].

Zvrtkati. *Vrtkati.

Zvučeti = vydávati zvuk, zníti, ve SZ-ě o cimbálech [1Pa 15,16; 16,42] a jiných hudebních nástrojích [2Pa 23,13], ale také o ječení, hlučení, moře [Ž 96,11; 98,7; Iz 5,30; 17,13; Jr 5,22; 6,23; 31,35; 50,42; 51,55, sr. L 21,25], o radostném dunění země a hor [Iz 44,23], rozvalin Jerusalema [Iz 52,9], o zpuštěném bouření Babylona [Jr 51,55], o děsivém hřmění hromu [Jb 37,3n] a pod. Ve SZ-ně je tak překládáno devět různých hebr. výrazů.

„Zvučící měď“ v 1K 13,1 je označením gongu, zavěšeného v chrámech nebo na posvátných stromech a vydávajícího protáhly, dunivě znějící zvuk, jenž vyvolával vytržení mysli anebo na ně připravoval [*Zvonec]. Pavel tu snad přirovnává mluvení jazyky, jemuž chybí láska, k řinčení měděného nástroje, jež nemá hlubšího smyslu a významu v budování církve. Vyvolává sice oblužení posluchačů, ale nevede k duchovnímu a mravnímu rozhodnutí.

Zvučně, zvučný, hlasitě, jasně, slyšitelně [Neh 12,42]; hlasitý, slyšitelný, rozléhající se [Ž 98,6]. V Ž 33,3; 150,5; 2Pa 13,12 jde o jásavý hlahol [hebr. *š'ru'á*, *Troubení]. Ž 33,3 překládá Zeman: »Zpivejte mu novou píseň, hrajte zladěné jásavým hlaholem«. Podobný význam mají výrazy z-ě, z-y u Iz 14,7; 44,23; 48,20; 49,13; 54,1; 55,12 [hebr. *rinná* = jásavý zvuk].

Zvuk. Kral. tak překládají nejčastěji hebr. *kól* = hlas; nářečí; znění [pěkného z-u' = libozvučný, Ez 33,32], ať už jde o hlas lidský, zvířecí nebo ptačí, anebo o zvučení, hluk přírodních živlů, na př. hromu [2S 22,14; Ž 18, 14; Ez 1,24], v nichž věřící slyší z. Všemohoucího [sr. Ez 10,5]; o nesrozumitelném znění Božích slov [Dn 10,9], o klapotu mlýna [Kaz 12,4, sr. Jr 25,10; Zj 18,22], o hřmotu v městě [1Kr 1,41], o hukotu blížícího se deště [1Kr 18,41], vod [Ž 93,4], moře [sr. Ž 65,8; Iz 17, 12n], o hlučení shromážděného lidu [Iz 13,4], o hlasném lomozu blížícího se Božího soudu [Iz 29,6; 33,3], o šumění křídel [Ez 1,24; Zj 9,9], o říčení a dupotu koní [2Kr 7,6], o pronikavém troubení [Ex 19,16.19; 20,18; 2S 15, 10; Jb 39,24n], o zvonění zvonečků na obrubě velekněžského roucha [Ex 28,35, *Zvoneček] a pod.

Hebr. *š'ru'á* znamená jásavý hlahol, jásavé výskání [Nu 23,21; 2Pa 15,14]. V Ž 89,16 je

[1332] Zvyklost-Zžití

vsunuto slovo ,tvůj‘ v kral. překladu. Zeman překládá: „Blažený lid, který zná jásavý hlahol! Hospodine, ve světle tvého obličejí kráčejí«. Hebr. *l'sú'ót* u Jb 36,29 znamená praskot. Myslí se tu na rachocení hromu, které se ozývá pod nebem, stánkem Božím [sr. Ž 18,12]. Hebr. *re^a* [= hřmot, Ex 32,17] u Jb 36,33 označuje nejspíše hřmění: »Jeho hřmění ho ohlašuje, též dobytek [cítí], že se přibližuje« [podle Karafiáta]. ,Z. z úst‘ [Jb 37,1] = dunění, vycházející z jeho úst [hřmání hromu; hebr. *hégé*]. Hebr. *p-s-ch* = rozezvučení, propuknutí v jásoť [Ž 98,4].

Při vylití Ducha sv. na apoštoly »povstal náhle s nebe hukot, jako když táhne silný vítr« [Hejčl: Sk 2,2]. Tento hukot, slovy nepopsatelný, ale podobný hukotu, jakéhosi pomyslného větru, byl pro učedníky znamením Boží přítomnosti. Ř 10,18 překládá Žilka: »Po veškeré zemi se rozešel jejich [kazatelů evangelia] hlas, a až na konec světa jejich slova«. Židé jsou tedy bez výmluvy. Bezdušnými věcmi, jež vydávají zvuk, jsou v 1K 14,7 míněny neživé hudební nástroje. ,Z. ponoukající‘ v 1Te 4,16 je kralickým překladem řeckého *keleusma* [= rozkaz, výzva, signál, povel]. Škrabal překládá: »Neboť až bude dán rozkaz, až zazní hlas archandělův a Boží polnice, sám Pán sestoupí s nebe«. Rozkaz, hlas archandělův a Boží polnice jsou znamením pro všeobecné vzkříšení z mrtvých [sr. J 5,28; 1K 15,52] a konec tohoto věku. Kdo dá tento rozkaz, není řečeno. Jsou to obrazy, převzaté z apokalyptické literatury. *Ponoukati.

Zvyklost v Žd 5,14 znamená návyk. Škrabal překládá: »Pro dokonalé je však tuhý pokrm, když mají [vnitřní] smysly návykem vycvičeny, aby dovedli rozlišovati dobré a zlé«, zatím co nezkušení ve věděni i víře nedovedou bezpečně vycíťit, co je jim k dobru a co ke zlu. Potřebují ještě ,mléka‘, t. j. základní pravdy evangelia, které možno snadno chápat.

Zvyknouti, navyknouti, přivyknouti [1S 17,39].

Zvyrážeti, rozraziti, vyraziti [Ž 3,8].

Zvýši = ve výšce, na výšku, vysoký [1Pa 11,23].

Zvýšiti, zvyšovati, povýšiti, zvelebiti [opak: ponížiti], na př. 2S 23,1; Ž 20,2; 75,7; 89,18,20; Př 4,8; 11,11; 14,34; přivesti k slávě, moci [2S 5,12; 1Pa 14,2; 17,16], vyvýšnouti se, dosáhnout slávy [Jb 24,24 o silných, kteří se nakrátko dostanou k slávě], pyšnit se [Iz 61,6], dodati sílu, ochraňovati [Iz 9,11]. ,Zvýšení‘ ve smyslu slávy, nádhery, moci, blahobytu u Ez 16,56 [sr. v. 49]. K 2Pa 7,21 viz 1Kr 9,8.

Podle L 10,15 bylo Kafarnaum povýšeno až k nebi, protože se v něm nejčastěji zdržoval Ježíš Kristus a učinil zde množství divů [Mt 11,21-23; sr. Iz 14,13,15]. Být vyvýšen až do nebe znamená dosáhnout nejvyššího blahoslavství a nejvyšších možností a příležitostí.

Ve Sk 2,33 jde o vzkříšení Ježíše Krista a dosazení do synovské pravomoci [Sk 5,31; F 2,9n].

Zželeti se, slitovati se [1Pa 21,15], ztratiti trpělivost nad něčím [Sd 10,16].

Zžirati. *Sžirati.

Zžiti. *Sžiti.